
Digitized by Google

10
5-C
26

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
31 G
13

5.g.

26

Digitized by Google

SEGMENTUM ALTERUM PARTIS SECUNDÆ TOMI PRIMI

CONTINENS RES GESTAS A PRIMO BELLO PUNICO, AD CHRISTUM NATUM.

AUTORE

PHILIPPO BRIETIO ABBAVILLÆO

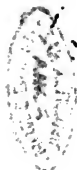
Societatis JESU *Sacerdote.*

VENETIIS;
Apud Io: Iacobum Hertz ſub Signo Navis.
M. DC. XCII.
Superiorum Licentia, & Privilegio.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

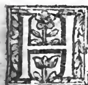
Digitized by Google

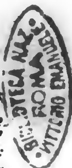

SEGMENTUM ALTERUM

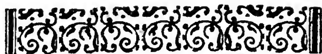
PARTIS SECUNDÆ

TOMI PRIMI.

ACTENUS Popu'us Romanus in Italia quid posset ostenderat, & adolescenti similis abesse ab oculis Matris reformidarat: nunc, quasi vir factus, majora cogitavit, & se non Italiæ modò, sed & orbi regendo putavit parem. Urbes adhuc & non grandes populi fuerant materies multorum triumphorum: deinceps singulatim Provinciæ, atque regna triumphata sunt; nec jam Roma milites, & ordinum ductores in catenis, sed Dynastæ ipsi atque Reges ostentati sunt: Tumque intellexere nationes, eos verè totius Orbis dominos esse, quorum in oculis, principes mancipiorum cultum induebant. Verùm tandem quæ orbem universum devicerat Roma, ipsa se vicit, ne quid invictum in terris reliquisse videretur; & quæ tot sustulerat Principes Augusti Cæsaris imperio subdita est, cujus tempore venit in Orbem Christus, verus & unicus hominum Princeps; ut mortales omnes agnoscerent se tantùm subditos esse Deo, & hominum imperia, nihil aliud esse præter Dei servitutem.

LIBRI QVINTI
VLTIMA DECAS.

Ab anno Mundi 3790. ad 3800.

OLYMP. CXXIX.	*Mundi*	Vrb.Cond.
ann. 1.	3790.	490.

Eumenes post Philetærum Pergami regnat.

ERGAMI principatum tenuit Eumenes post Philetærum annis duobus supra viginti. Philetæro autem duo fuere fratres hic Eumenes, & Attalus qui ambo duos filios sibi cognomines pepererunt regni Pergameni propagatores. Sic huic Eunucho primo Principi Pergameno soboles fraterna non defuit.

Zeno Cyprius moritur.

Mortuus est ætatis suæ anno nonagesimo octauo, cum Stoicorum Scholæ annis quinquaginta octo præfuisset Zeno origine Cyprius. Hunc ferunt e viuis abiisse sine morbo, & tantùm deficiente naturâ: alij tamen eum se strangulasse credunt monitu genij sui; alij fame, alij lapsu periisse. Curatum eius funus Athenis magnificè, cùm ob diuturnam professionem, tum ob suauissimos, & homine Philosopho dignissimos mores.

Appius Claudius Caudex inchoat. P R I M V M B E L L V M P V N I C V M.

Appius Claudius, Caudex cognominatus, quod primus ad bellum nauibus, ac classe vsus esset, huius anni Consul PRIMVM PVNICVM BELLVM inchoauit. Trajicere conatus in Siciliam tempestate coortâ, & Pœnis insuper obsistentibus, multas naues amisit. Has tamen red-

reddidere Carthaginienses, ne huic bello causam præbuisse viderentur. Appius tamen exploratâ freti Siculi naturâ, inuitis Pœnis Messanam appulit cum copiis, autorque fuit Mamertinis clam euocandi èx arce Hannonis, atque in carcerem compingendi. Quod cum agnouissent Pœni, iubent Romanos facessere Siciliâ, non obsequentibus bellum indicunt, & in suis omnibus castris repertos Italicos milites crudeliter interficiunt. Tum obsident Messanam cum Hierone. Consul autem dum fingit repetere Italiam, mox nauigatione conuersâ appellit ad Siculum littus non longè à castris Hieronis, eùmque deuictum in montes compellit. Oppugnauit & Punica castra, immò & Syracusas, sed vtrobique irrito conatu; quando tantùm non interceptus est. Tandem peste ac fame pressus relicto Messanæ luculento præsidio Romam rediit, triumphaturus, cum vix bellum esset inchoatum.

Consulum alter M. Fuluius Flaccus Volsinium cepit & euertit, seruos propugnatores vrbis, at dominis suis infidos tormentis excruciatos necari iussit, fidos verò alio in loco habitare iussit, ac de his omnibus triumphauit, quando & triumphus seruili nomine videtur fuisse funestatus. *Volsinium captum & euersum à Rom.*

Tum primum Marcus, & Decimus Bruti in honorem patris sui demortui tria gladiatorum paria commisere, impiâ parentatione, & quæ posteà humani sanguinis plurimùm specie pietatis immaniter effudit. *Gladiatores Romæ primum in funeribus adhibiti.*

CAPVT X.

DECAS DECIMA.

Ab anno 3790. ad 3800.

OLYMP.CXXIX. *ann.2.* *Mundi* 3791. Vrb.Cond. 491.

Victus Hiero pacem impetrat & seruat constantissime.

AMbo Consules Man. Valerius Maximus, & Manius Otacilius in Siciliam cum copiis trajicere jussi sunt, vbi septem atque sexaginta vrbes in potestatem suam redegerunt. Collecto igitur ex dedititiis grandi exercitu Syracusas oppugnaturi veniunt: Verùm occurrens illis Hiero pugnauit feliciter, multos captiuos abduxit, & seruauit vrbem. Cum tamen idem Hiero posteà aduersus Valerium malè pugnasset, obsessæ iterùm Syracusæ. Itaque videns sibi rem esse cum hominibus cedere nesciis, pacem petiit à Romanis, quam obtinuit vrbibus redditis quas occuparat, & centum talentis persolutis, vt seruaret regnum. Perstitit autem fidelis annis quinquaginta, magno vtique commodo dantis fidem, & accipientium.

OLYMP.CXXIX. *ann.3.* *Mundi* 3492. Vrb.Cond. 492.

Moritur Antiochus Soter.

Antiochus Soter regni sui anno vndeuigesimo obiit Successit ei filius ex Stratonice Antiochus cognomento ὁ Θεὸς, quod nomen accepit à Milesiis adulatoribus, cum eorum tyrannum Tymarchum sustulisset, opere planè quod sapere Deum, cujus tantùm manu mali populorum rectores debent exterminari.

Ei succedit Antiochus Deus.

Demetrius recipit Regnum Macedoniæ.

Tum Demetrius Antigoni Gonatæ filius pæne puer absente patre reparato exercitu non modo amissum regnum Macedoniæ recepit, sed & Alexandrum Epiri regem qui Patrem Gonatam regno spoliarat, exuit suo, atque ad Arcadas.

das fugitiuum abire compulit. Idem tamen Alexander paulò post reuocatus à suis didicit & lubricam esse principum dignitatem, & miseris spoliatisque Regibus numquam esse desperandum.

Alexander perdit regnum Epiri ac recipit.

Nicomedes Bithyniæ Rex, vt Eusebius tradit, Astacum amplificauit, & de suo nomine Nicomediam dixit, vrbem inter Orientales illustrem, & principum deinceps Bithynorum primariam.

Nicomedes Astacum de suo nomine Nicomediā vocat.

Carthaginienses Hannone duce belli sedem aduersus Romanos eligunt Agrigentum, quò plurimum commeatum conuehunt, & grandes copias mercenariorum aduocant. Duo Consules L. Postumius Megillus, & Q. Mamilius Vitulus hanc vrbem belli caput obsederunt, vbi tam oppugnatores, quàm propugnatores fame morbisque debilitati prælium atrox ineunt. Romani vincunt, Pœni amissis Elephantis, multisque opibus Heracleam profugiunt. Captum Agrigentum, ciues spoliati ac venditi durissimas hospitij pœnas dedere, Consules alterum de Carthaginiensibus triumphum meruerunt.

Romani capiunt Agrigentum.

OLYMP. CXXIX. *ann.* 4. *Mundi* 3793. Vrb. Cond. 493.

Consules L. Valerius Flaccus & T. Ottacilius Crassus, Siciliam quoque adeunt ambo, multasque mediterraneas ciuitates sibi adjungunt: at maritimæ metu Punicæ classis in officio continebantur, vel à Rom. deficiebant. Præterea eadem classis Italicam populabatur oram, & in varia loca aut bellum, aut belli metum circumferebat. Romani itaque qui hactenus Locrensium, Rheginorum, & Tarentinorum nauibus vsi erant, nacti Punicam nauem quæ ad oram suam impegerat, huic similes ædificare nituntur. Dum paratur Romana classis Hannoni abrogatur imperium, eique subrogatur Amilcar Barcino, quasi is cladem Agrigentinam sarcire posset: additus quoque huic Annibal senior

Romani primum classem ædificant.

qui præesset classi, vt duobus Consulibus, duo Pœni duces objicerentur.

OLYMP. CXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3794. 494.

C. Scipio ad Liparam capitur.

C. Cornelius Scipio, & C. Duilius Nepos Coss. paratam à Romanis classem 130. nauium conscenderunt. Primus Scipio Messanam appulit, vnde ad Liparam proditoriè inuitatus, operâ Boodi legati Annibalis oppressus est, viuusque captus, cum aliquot Tribunis missus est Carthaginem vbi in vinculis necatus est, expertus in insidiis, capturâ, nece, Punicam fidem. At eius collega Duillius paratis Coruis in suis triremibus perrexit in Annibalem, eius naues 50. cepit, & inter reliquas Prætoriam ipsam, cæteras fugauit. Coruis enim suis effecit vt statariam quasi pugnam Pœni inire cogerentur, quâ Romanis inferiores erant. Elapsus Annibal ex Prætoriâ naui in Scapham, atque vt potuit classem reparauit. Consul exscensione factâ in Siciliam Ægestanos obsessos liberauit, oppidum Macellum expugnauit. Vicissim Annibal quatuor millia Romanorum, qui ob enatam in prædæ diuisione controuersiam, secesserant concidit, ac deinde cum reliquiis suæ classis Carthaginem reuolauit. Hic in Concione populum interrogauit, vtrum classe pugnaret aduersus Romanos, cui cum populus assensus esset, pugnaui, inquit, & victus sum; sicque pœnam crucis non effugit modò, sed & cum nouis nauibus remissus est in Siciliam. Duillius autem reuectus Romam triumphauit, & quandiu vixit retentâ quadam triumphali specie quotidie triumphare conatus est, admotâ sibi tibicine ad cujus cantum quotidie è cœnâ reuertebatur.

Duillii de Pœnis naualis victoria.

Duillii perpetuus triumphus.

OLYMP. CXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3795. 495.

C. Aquilius Florus Siciliam seruat.

C. Aquilius Florus in Sicilia impedit quò minus hæc tota veniret in Carthaginiensium manus. Hic enim Amilcar vrbes plurimas vi, ali-

aliquas proditione cepit, quando & Drepanum muniit, & Erycem, ne vsui esset Romanis, euertit.

Eius autem collega L. Cornelius Scipio Barbati filius cum duceret classem in Corsicam, ventis exagitatus ædem Tempestati vouit, ac posteà structam dicauit. In hac cepit Aleriam primariam insulæ ciuitatem. Inde perrexit in Sardiniam vbi & potitus est Olbia vrbe, singulari stratagemate. Porrò in vrbis huius oppugnatione cecidit Hanno, ab eodem Scipione magnifico elatus funere, vt virtute cum Pœnorum furore certaret, qui affinem suum crudeliter sustulerant. Quibus gestis meritò triumphauit, non vno tantùm, sed multiplici triumpho dignus.

L. Cornelius Scipio benè gerit in Corsica vouet ædē tempestati.

Eodem anno Romæ seruorum tria millia & quatuor millia sociorum naualium, de incendendâ vrbe conspirarunt. Patefacta est per Ælium quemdam Potilium conjuratio, qui eam adornarat vt patefaceret, & multorum supplicio perfidè sibi gloriam, mercedemque quæreret.

Romæ serui meditantur vrbem incendere.

OLYMP.CXXX. ann.3. *Mundi* 3796. Vrb.Cond. 496.

Consules A. Atilius Calatinus, & C. Sulpitius Paterculus ambo de more in Siciliam missi, qui & Pœnis prodire non audentibus insultant. Atilius Hippanam, Mytistratum, & Camarinam capit: & Mytistratum obsidione 7. mensium cinxit tertiò repetitâ; ideoque ferro & flammis in obstinatam vrbem sæuitum. Camarinam quoque cum expugnasset machinis ab Hierone missis, vniuersos eius ciues sub coronâ vendidit. Ad hanc porrò vrbem Calatinus perierat insidiis circumuentus nisi eum, atque copias M. Calpurnij Tribuni militum virtus periculo liberasset. Hic cum trecentis sociis euasit in tumulum fortiter, omniaque hostium tela in se conuertit, occupato aduersus eum, distento-

Duo Consules vario euentu pugnant in Sicilia.

Calpurn. Trib. mil. seruat Cōsulem & exercitum.

que hoste, Consul ex locis iniquis euasit, trecenti milites illi omnes interierunt, Calpurnius vulneribus deformatus inter cadauera inuentus diligenter sanatus est, atque in triumpho Atilij nobilissima pars pompæ fuit.

Annibal Gisconis filius victus ab Atilio à suis caeditur.

Consulum alter Sulpicius post vexatam feliciter Sardiniam, Africam inuadere cogitat. Annibal Gisconis filius patriæ metuens eodem pergit, sed ambo aduersâ tempestate repelluntur. Deinde Annibalem per transfugas subornatos decepit Atilius, quasi Romani iterum Africam tentaturi essent; itaque statim ille soluit è portu; verùm incidit in Sulpitium qui multas eius naues demersit, alias ipse vacuas reliquit hosti, fugitque Sulcos in vrbem Sardiniæ, vbi coortâ seditione à suis interemptus est. Polybius in crucem actum scribit, Orosius lapidibus obrutum, pœnâ vtraque dignâ ignauo, atque fugitiuo.

OLYMP. CXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3797. 497.

C. Atilius Seranus Pœnos periculose vincit.

C. Atilius Seranus (ita dictus quod missi ad eum Consulem salutandum, semen manu suâ spargentem deprehenderant) ad Tyndaridem Siciliæ portum applicuit. Vnde cum vidisset Carthaginiensium classem satis incomposite prӕternauigantem, eam cum decem nauibus aggreditur, reliquis subsequi jussis. Sed eas decem, pluribus Pœni aggressi corrumpunt, & periculum adibat Prætoria, nisi remigum incredibili contentione subducta foret. At reliquæ naues Romanæ aduentantes, eis reposuerunt vicem; decem enim capiunt cum militibus, octo deprimunt, reliquas in Liparam fugant, ita Consulis sui temeritatem fortitudine suâ Romani emendauere.

OLYMP. CXXXI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3798. 498.

Antigonus Gonatas hoc anno libertatem Atheniensibus reddidit, deducto ex Museo Mace-

Macedonum præsidio. Eos enim sibi demereri voluit, & obstringere, beneuolentiâ potius quàm vi; cum illa aut semper, aut diu vigeat, hæc tantùm duret quantùm violentia, quæ non solet esse diuturna. *Antigonus Gonatas libertatem Athen. reddit.*

M. Atilius Regulus, & L. Manlius Vulso huius anni Consules cum classe trecentarum, & quadraginta nauium in Africam trajicere parant; quibus oppositi Annibal, & Hanno cum triremibus paulò pluribus eos aditu prohibere student. Commissum tandem inter vtramque classem certamen, quo Romani superiores extitere amissis tantùm nauibus 24. sine vectoribus, cum Pœni triginta è suis demersas, sexaginta sex cum hominibus captas perdidissent. Quare victrix Romana classis versus Africam vela facit, quò tendit quoque Hanno, vt patriam tueatur, sed fugienti quàm propugnatori similior. *Victi Pœni a M. Atilio Regulo & Vulsone Coss.*

Consules igitur exscensionem ad Clypeam faciunt, qua vrbe statim fortitudine suâ, & formidine oppidanorum potiuntur. Inde vastitatem agris inferunt, corrumpunt ædificia pulcherrima, quæ hostem, & armatum numquam viderant, immensam abigunt vim pecoris & armenti, accaptiuorum 20. millia, præter suos, quibus compedes fregerant. *Rom. Clypeam capiunt & Africam. populantur*

Interea litteræ à Senatu deferuntur quibus imperatur vt Consulum vnus maneat in Africa, alter redeat Romam. Manlius cum 27. millibus captiuorum pergit ad triumphum de victoriâ nauali, Atilius restat in Africa cum nauibus 40. quindecim millibus peditum, & equitibus quingentis, sed restat ad vincula, & indignam tam illustri capite carnificinam. *Relinquitur in Africa Regulus.*

Ac principio oppositos sibi tres Imperatores Asdrubales duos, & Amilcarem repulit: (alij Bostoarum vnius Asdrubalis loco substituunt) iisque inuitis totam regionem populatus est. Tum ad oppidum Adin, dum ei suppetias ferre cupiunt, magnâ affecit clade, in tumulis pugna- *Regulus rem egregiè gerit in Africa*

re compulsos, vbi nullus equorum, nullus Elephantorum vsus, quibus Pœni abundabant. Eo in prælio duodeuiginti millia armatorum cæsi, capti cum Elephantis octo, equorum quinque millia, denique septuaginta tres ciuitates receptæ hujus victoriæ fuere appendices. Ex iis autem oppidis selegit Tunetum, vbi castra posuit, ad diuexandos ex proximo Carthaginienses, stationem opportunam.

Serpens insuetæ magnitudinis ad Fl. Bagradam. Tum quoque ad Bagradam fluuium insuetæ magnitudinis serpentem interemit. Erat is pedum centum viginti, tam duris squammis, vt hæ resisterent telis. Tandem muralis machinæ saxo confractus, multisque simul appetitus telis interiit. Hujus pellis Romæ suspensa è templi Tholo diu perdurauit, vt inuentum esse illiusmodi in Africa monstrum, saltem oculis crederetur.

OLYMP. CXXXI.	*Mundi*	Vrb.Cond.
ann 2.	3799.	499.

Achæi vnum Prætorem eligunt. Achæi hoc anno pro duobus Prætorem vnum eligere cœperunt, quorum primus Carynensis fuit. Hic magistratus Vere eligebatur, vt apud Ætolos Autumno, atque vnius hominis regimen visum est turbatis hisce Rebuspublicis accommodatius.

Carthaginienses pacem petunt, frustra. Carthaginienses pacem à Romanis flagitant; sed tam duras proponit conditiones Regulus, vt quouis bello viris fortibus deteriores viderentur. Pace itaque desperatâ Xantippum Lacedæmonium non ita pridem aduectum cum lectâ mercenariorum manu copiis suis præficiunt Imperatorem. Atilius ducem illum quasi Græculum contempsit; verum statim is quis esset ostendit. Deduxit enim Pœnos ex montibus in planiciem vbi eorum equitatus excurreret, atque Elephanti facere possent impressionem. Et verò sic Atilium adortus, non modò deuicit, sed & viuum cum quingentis cepit. Duo millia non sine portento Clypeam fugerunt, reliqui interfecti

Victus Regulus a Xantippo.

fecti sunt. Eutropius triginta millia cæsa, quindecim millia capta cum Regulo mendaciter asseruit; quia vix sedecim millia Regulus sub signis habebat. Pœni periculo hoc perfuncti Xantippum cum Græcis statim remittunt, ne ab iis seruati viderentur, & remittunt stipendio non persoluto, deserendos in insula desertâ, Xantippum etiam in veteri naue, ac rimosa, sed recens ad dolum tegendum picatâ, vt naufragium faceret, quod ei contigisse nonnulli scribunt, alij tamen asserunt ab eo vitatum, conscensâ aliâ naui. Atilium fame maceratum, & ab Elephante sæpè territum in carcerem teterrimum compegerunt, mortalium omnium ingratissimi homines, & vindictæ appetentissimi, quæ duo ferè scelera cognata sunt, & conjuncta.

Carthaginenses ingrati in Xantippum, in Regulum crudeles.

Seruius Fuluius Nobilior, & M. Æmilius Paulus Consules auditâ suorum clade, cum classe 350. nauium Africam petunt. Tempestate jactati Corsuram insulam occupant, ac præsidio muniunt. Inde repetito versus Africam cursu inueniunt objectas sibi ducentas Biremes Punicas, quas vincunt, & ex iis 114. capiunt cum vectoribus. Ad tantam victoriam quidam scribunt multùm profuisse erumpentes ex Clypea Romanos, quos recepere in suis nauibus Consules, & ad triumphum festinauere. Verùm ad Siciliæ latus Australe tam fœdum passi sunt naufragium, vt ab vrbe Camarina Pachynum vsque, littus hominum jumentorumque cadaueribus, & quassatarum nauium fragmentis sterneretur, atque prætexeretur. Ducentæ octoginta quatuor naues dicuntur periisse, incolumes tantùm octoginta Romam appulisse. Quam Romanorum cladem more suo Diodorus Siculus amplificat, in Pœnos, quàm in Romanos propensior. Naufragos Hiero benignè suscepit, vestibus texit, cibo aliisque necessariis recreauit, ac Messanam perduxit. Quibus Carthagine auditis reparatâ subito classe Asdrubal cum trecentis nauibus,

Coss. vincunt Pœnos, & suos Clypea recipiunt.

Horribile Ro. naufragium.

Sicilia vexatur à Pœnis. bus, & Elephantis centum sexaginta in Siciliam appellens, eam plurimùm turbat. Carthalus etiam Agrigentum capit, & incendit, ac eius mœnia penitus euertit. Ita hoc anno Dij atque homines in Romanorum perniciem, & clades conspirasse videbantur.

OLYMP. CXXXI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3800. 500.

Coss. Siciliam in officio retinent. Cn. Cornelius Scipio Asina, & A. Atilius Calatinus ambo secundùm Coss. jubentur nouam reparare classem. Itaque expediunt 220. triremes, & adjunctis quæ Messanæ erant naufragij reliquiis trecentarum nauium classem educunt. Appellunt in Siciliam peropportunè, alioqui tota periclitabatur, vrbesque omnes inclinabant in Asdrubalem. Aliis vrbibus confirmatis *Panormus à Rom. capitur.* Panormum Consules machinis acerrimè verberatum ad deditionem cogunt, pactis in singula capita dedititiorum duabus minis, idque factum à quadraginta millibus ciuium, reliqua triginta millia vænierunt. Panormi exemplu secutæ vrbes fœderis Punici. Ita res Romana in Sicilia reparari cœpit, atque vrbs eiuscemodi capta naufragij memoriam apud Siculos aboleuit.

LIBER VI.

SÆCVLVM MVNDI TRIGESIMVM NONVM.

Ab anno Mundi 3800. ad 3900.

CAPVT PRIMVM.

PRIMA DECAS.

Ab anno 3800. ad 3810.

OLYMP. CXXXI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3801. 501.

OVI Coss. Cn. Seruilius Cœpio, & C. Sempronius Blæsus in Siciliam, inde in Africam trajicere conantur, ad quam tamen, prohibentibus Pœnis exscensionem numquam facere potuerunt. Quare ad Lotophagorum insulam delati, & inde in breuia Minoris Syrtis, onerum jacturâ ægrè sua expedierunt naues. Itaque victis similes versus Siciliam direxerunt iter. Verùm ad Lilybæum tam atroci tempestate jactati sunt vt 150. naues amitterent, & ab omni ferè parte Siciliensia littora suis naufragiis Romani strauisse dicerentur.

Noui Coss. frustra Africam tentant.

Naufragium faciunt ad Syrtes.

OLYMP. CXXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3802. 502.

Sub initium hujus Olympiadis, vti scribit Arria-

Parthici regni initia sub Arsace.

Arrianus in Parthicis apud Photium, Arsaces cum Teridate fratre, Agathoclem (alij Phereclem vocant) ab Antiocho Θεῷ Parthienes præfectum, ob tentatam alterutrius pudicitiam occidit; tumque Rex Parthorum creatus, posteà Callinicum vicit, sicque firmauit imperium deinceps Romano metuendum, ac propè par.

Bactrianorum regnum sub Theodoto.

Arsaci autem præluxerat exemplo suo Theodotus Bactrianorum præfectus; qui mille vrbes abduxit à Macedonibus, aliosque Principes Orientis ad rebellionem induxit; dum Macedonum in Asia Reges parùm inter se conueniunt, & exemplo suo ad seditiones, vt conspirationes subditos suos erudiunt.

Ro. mare omittunt, ideo excipiuntur à Pœnis.

Populus Romanus tot naufragiis perfunctus statuit hoc anno mare, ac naues omittere, & sexaginta tantùm nauibus defendere à Carthaginiensibus Siciliam. Sed hoc decretum temerè emissum fuisse euentus prodidit. Pœni enim jam Domini maris ex propugnatoribus, facti sunt oppugnatores, vbique Romanos aggressi. Transgressi igitur in Siciliam ambo Consules C. Aurelius Cotta, & P. Seruilius Geminus Himeram cepere, sed vacuam, transportatis priùs per Pœnos ciuibus. Tum etiam Aurelius acceptis ab Hierone nauibus in Liparam insulam transiit, & cognominem insulæ obsedit vrbem. Ab ea Auspiciorum causâ reuocatus Q. Cassium Tribunum militum reliquit legatum suum, sed pugnare prohibitum. Cum nihilominùs oblatâ occasione, is inuasisset hostem, & multos è suis amisisset, eum rediens Consul exauctorauit. Frontinus hunc legatum vocat Aurelium, & Consulis cognatum: additque virgis cæsum inter gregarios relatum, seuerissimo exemplo disciplinæ militaris.

Seueritas Rom. in disciplina militari.

Ro. vario exitu in Sicilia pugnant.

Tum quoque vrbem Thermas Romani mille, præfecti portæ vrbis à se capti, proditione cepissent, nisi nobiliorum obstitisset auaritia: hi enim cum soli vrbem locupletem diripere voluissent, ingressi jussere

clau-

claudi portam, sicque reliquos excludi. At hi pauci â multis ciuibus concisi consilium Romanis vtilissimum, cupiditate suâ, eiusdemque pœnâ, discussere.

OLYMP. CXXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3803. 503.

Aratus Sicyonius Sicyonem Achæorum societati prudenter adjungit, factus eius prætor, cum annum ætatis vigesimum vix explesset, sed annos supplente virtute, ac sapientiâ. *Aratus Prætor Achæorum.*

L. Cæcilius Metellus Consul cum collega C. Furio Pacillo cum 60. duntaxat nauibus ex S. C. in Siciliam trajiciunt, ac Panormum appellunt, commeatum, legionesque nouas deportantes. Asdrubal, cognito regressu Furij cum parte copiarum, ex Lilybæo profectus Metellum aggreditur, maxime confisus suis elephantis 130. quos Romani summoperè reformidabant, atque equitum peditumque triginta millibus. At Romani ex munitionibus suis belluas telis appetitas in Pœnos ipsos conuerterunt, ac perturbatis hostibus superueniens cum recentibus copiis Metellus plenam retulit victoriam. Capti centum viginti elephantes, & traducti per vniuersam Italiam cum Indis rectoribus, & Romanis ademerunt metum, & Metelli triumphum nobiliorem reddiderunt. Asdrubal amissis suorum viginti millibus Lilybæum fugit, & absens a Pœnis capite damnatus est. Quidam in patriam reuocatum scribunt, ibique actum in crucem dedisse pœnas superbæ suæ stoliditatis. *Metelli de Asdrubale ingens victoria.*

Hac clade turbati Pœni captiuos nobiles Romanos, cum Atilio Regulo mittunt Romam, vt de pace, & permutandis captiuis agerent, jureiurando prius astrictos, se redituros Carthaginem, si nihil impetrarent. Atilius pacem & permutationem captiuorum dissuasit, quod Punica nobilitas, & juuentus in vinculis Romanis esset, senes & jam morituri in Carthaginiensium custodiis. Addidit & mendacium *Regulus missus Romam pacem dissuadet.*

ora-

orationi suæ: finxit enim epotum à se venenum, ex quo breui moriturus esset, sicque pace discussâ lætus, & alacer ad vincula rediit. Ingressus Carthaginem habitus est crudelissimè; resectis enim palpebris, vel sursum deorsùmque consutis, expositus est ad Solem: Quotidie etiam inclusus in machinâ seu dolio acutis clauis intrinsecus horrente, in quo circumagebatur, machinâ illâ ex loco lubrico defluente. Sic cruciatus, ac prætereà diu vigilare coactus interiit Regulus, vir supra hominem fortis & constans. Aliunde nobiles Pœnos affinibus Atilij Senatus cruciandos obtulit, quod illi quoque atrocissimè præstiterunt, haud satis ex Romanâ fortitudine, quæ crudelitate, cum crudelibus pugnare non debuit.

Pœnorum in Regulum crudelitas.

Nec Romani minus crudeles in Pœnos captiuos.

OLYMP. CXXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3804. 504.

Metelli victoria Romanos iterùm nauibus committere fortunam suam compulit. Creati igitur Coss. C. Attilius secundùm M. Atilij frater, & L. Manlius Vulso cum classe ducentarum nauium Panormum appulere, vnde Lilybæum profecti, eò copias omnes Siculas euocarunt, vt hanc vrbem obsiderent, eo capto in Africam transgressuri. In huius vrbis auxilium misêre Pœni Annibalem à quo fortiter est propugnata, vt acriter oppugnata, maximè cum vterque populus ex eo oppido fortunam suam prosperam aut aduersam pendere crederet.

Lilybæum fortiter inuaditur à Ro. fortiter à Pœnis defenditur.

OLYMP. CXXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3805. 505.

Exules Sicyonij bona repetebant sua, nec iis restituendis par erat Aratus. Pergit itaque ad Philadelphum, ad quem per multa pericula peruenit, atque ab eo centum quinquaginta talenta abstulit, magnæ discordiæ inter populares suos amuletum.

Aratus obtinet pecuniam à Philadelpho.

In Siciliam noui Consules P. Claudius Appius, & L. Iunius Pullus traiecere ambo ob contem-

temptam religionem infelices, & pullos sacros quia esse nollent, bibere jussos, atque submersos. Claudius cum decem millium supplemento venit Drepanum, quod occuparant Pœni Lilybætani, eoque submiserant equites, vnde plurimùm Romanis incommodabant. Hic dum Adherbalem cum 90. nauibus, ipse cum centum viginti parat inuadere, tam malè classem ad littus disposuit, vt vinceretur, amitteret 90. naues cum propugnatoribus, ipse cum viginti fugeret ex æquo impius, imprudens, & ignauus.

Coss. ambo infelices ob contem. ptam Religionem.

Iunius ab Adherbale.

Alter Consul jussus commeatum deferre Lilybæum cum 60. nauibus, eo tempore venit quo Carthalo Pœnus classem Romanam ad eum portum vicerat. Is igitur occurrit Iunio, & inter classem cui Quæstores præerant, & classem quam ducebat ipse Consul subit, alterutram oppressurus. At Romani dum certamen declinant ad periculosa loca confugere, vbi coortâ tempestate eorum naues ita conquassatæ sunt, vt ne tabula quidem vlla integra ex tanto naufragio superesset. Carthalo ægrè euasit Pachynos, cui cælum sine labore, sine sanguine pugnauerat. Iunius conatus est nobili aliquo facinore cladem suam sarcire, cepitque Erycem Veneris æde notam in monte, sed proditione, vt aliquid infamiæ rebus eius gestis semper allineretur; sicque Romam rediit collegæ suo, vt impietate, sic infortunio suppar.

Appius à Carthalone vincitur.

OLYMP. CXXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3806. 506.

Superioribus annis Magas Ptolemæi Philadelphi frater, qui Cyrenæis præerat, capitali odio prosequebatur fratrem, ideo Apamen filiam Antiochi Σωτῆρος quem huic infensissimum norat, vxorem duxerat. Suasit igitur ille socero vt Philadelphum bello peteret, & cum exercitu descenderet in Ægyptum. Hanc expeditionem vt auerteret Ptolemæus pluribus populis Antiocho infestis subsidia miserat, quorum excursio-

Terminata discordia inter Reges Syriæ, & Ægypti.

sionibus ab Ægyptiaco bello distractus est. Cum igitur istæ inimicitiæ diu perseuerassent inter Ægypti Syriæque Reges (nam eas Soter filio suo Θεῷ reliquerat hæreditarias) eæ tandem hoc anno sopitæ, ac terminatæ sunt. Dedit enim Philadelphus Antiocho Deo vxorem filiam suam Berenicem, licet hic ex Laodice jam duos haberet liberos Seleucum Callinicum, & Antiochum Hieracem. Ac proinde Laodicem ὁ Θεὸς deinceps concubinæ loco habiturus esset. Tantùm autem diuitiarum dotis nomine attulit Ptolemæus, vt inde φερνοφόρος appellaretur. Sed nuptiæ auro conciliatæ, breui superioris vxoris amore, auro potentiore, dissolutæ sunt.

Berenice nubit Antiocho Deo.

Romani ex tædio tot naufragiorum iterùm maritima neglexerunt bella. Itaque P. Seruilius Geminus, & C. Antistius Cotta Coss. sine classe in Siciliam traiecerunt, vbi Lilybæum & Drepanum terrâ vexarunt, & Carthaginienses quominùs in alios portus insulæ facerent exscensionem prohibuerunt. Tum quoque Romani cum Hierone perpetuam firmarant amicitiam, remissis ei tributis, quia jam se socij & amici nomine constanti fide dignum reddiderat. Aliunde Carthalo Pœnus Italicam vexauit oram, sed terroris plus Romanorum sociis, quam damni circumtulit.

Romani rursus omittunt mare.

OLYMP. CXXXIII.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 2.	3807.	507.

Mortuus est hoc anno Ptolemæus Philadelphus, & ex morbo quidem, cum tenui admodùm esset valetudine; ideoque noui semper aliquid quæreret, quò se oblectaret. Hoc vno celebratissimus fuit, quod eius potissimum operâ Deus qui tantùm hactenus Hebraicè locutus erat, versione septuaginta duorum Interpretum Græcè quoque, & pari fide loqueretur. Statim autem patri successit Ptolemæus Euergetes ita dictus ob egregia in Ægyptios merita, eorumque Deos ex Syria relatos, animumque benefi-

Moritur Philadelphus.

Patri succedit Euergetes.

cum,

cum, & qui verè saperet Regem.

Hoc anno natus creditur Annibal, magnâ Romanarum victoriarum morâ, atque pernicies, quo Amilcari cognomento Barcæ maris præfecturâ commissa est. Hic excensione factâ Locrorum, & Bruttiorum agros vastauit. Inde ad Panormum appulit, locumque inter Erycem, & Panormum communiit, vnde negotij multum, damnique Romanis exhibuit. Intereà carebant classe Romani pertinaciùs, quàm vtiliùs. Priuati tamen aliquot cum nauibus sibi à Rep. concessis, in Africam nauigarunt, Hipponemque subeuntes multas hîc naues, plures ædes incenderunt; & quamquam in portu extensa catena conclusi viderentur, ex eo tamen feliciter & ingeniosè fugerunt. Consulum verò alter L. Cæcilius Metellus secundùm ad Lilybæum substitit; alius Numerius Fabius Buteo (alii M. Fabium vocant) Drepanum obsedit, ac Peliadem seu Columbariam insulam deleto Pœnorum præsidio occupauit. Quamquam autem careret nauibus, eam ductis è terra aggeribus continenti junctam contra Amilcarem tam fortiter, quàm ingeniosè defendit.

Nascitur Anibal.

Coss. non male rem in Sicilia gerunt.

OLYMP. CXXXIII.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 3.	3808.	508.

Auditâ Ptolemæi morte Antiochus Deus jam solutus metu, & amore superatus Laodices, eam cum liberis reuocauit in Regiam. Hæc verita mariti leuitatem, quam jam ipsa experta erat in suis amoribus, per suos ministros Deum illum ex hominum numero sustulit veneno, filioque Seleuco Callinico ad regnum viam patefecit. Is ingressus regnum statim filium ex Berenice natum cum ipsâ, Icadioni, & Gennæo proceribus interficiendos tradit, matre exhortante. Berenice addicta neci fugit in Asylum Daphnes, sed inde extracta per dolum trucidata est. Verùm vnde sperabat Callinicus regno suo securitatem, & tranquillitatem, inde huic bel-

Antiochus Deus reuocat Laodicena qua ille interficitur.

Patri succedit Seleucus Callinicus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

bellum, & vltimam propè perniciem accersiit.

Eius initium regnum crudele. Iosephus Euergetem Oniæ placat. Onias Simonis justi filius Pontifex Hierosolymitanus, cum tributa non pensitasset Ptolemæo Euergeti pœnas dedisset rebellionis suæ, & auaritiæ, nisi Iosephus sororis ejus filius, qui se in Regis insinuarat amicitiam eum auunculo suo placasset: profuit ergo huic sui nepotis industriâ, ac ingenium; & didicit quanto periculo pecunia debita principibus denegetur à subditis.

Hoc anno, quo fuere Consules M. Fabius Licinius, & M. Fabius Otacilius Crassus, munitur ab Amilcare Eryx; ad quam cum biennio pugnatum sit, mons ille non Veneris tantùm, sed & Martis sedes fuit.

Claudia ob voces impias mulctatur. Filia Appij Claudij Cœci in turba populi compressa, has voces importunas effutiit, *utinam frater meus viueret, & doceret classem*; is erat Appius Pulcher, clade potiùs quàm rebus gestis illustris: ideo hæc mulctata est ab Ædilibus, quod votum impium, & Romanâ fœminâ indignum concepisset.

OLYMP. CXXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3809. 509.

Asiæ vrbes in Callinicum rebellant & se Euergeti dedunt. Auditâ morte Berenices, eiusque filij vrbes Asiæ in Callinicum exarserunt, & Ptolemæo sese frequentes dediderunt, qui hanc armis prosequebatur iniuriam. Hic Syriam cum classe ingressus totam occupauit, vnâ cum Cilicia, & spoliis Asiaticis ditauit exercitum. His damnis & maiorum metu Laodices & Callinici crudelitas in Berenicen stetit.

Pœni victi a Fabio Buteone. M. Fabius Buteo Consul Africanam classem tendentem in Italiam, paratâ classe Romanâ ad eius tutelam propè Ægimurum deuicit, & Libycis spoliis naues suas exornauit, quæ tamen disiectæ tempestate atque dissipatæ nobilem triumpho materiam substraxere.

OLYMP. CXXXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3810. 510.

Concitata est hoc anno grauis in Ægypto seditio,

ditio, quam ob causam populatâ Callinici ditione Euergetes redire compulsus est. Retulit nihilominus quadraginta millia talentorum auri, vasa preciosa, simulacra Deorum duo millia quingenta, quæ Cambyses olim extulerat ex Ægypto, vnde nomen Euergetis apud gentem Diis suis, & idololatriæ addictissimam promeruit. Syriam autem reseruauit sibi; Ciliciam amico suo Antiocho gubernandam tradidit, Prouincias autem trans Euphratem Xantippo duci suo regendas commisit. Callinicum sanè exuturus regno nisi ex medio victoriarum cursu turbæ eum domesticæ reuocassent, quas componere potiùs, quàm hostem perdere princeps bonus voluit. *Seditio in Ægypto, reuocat Euerge. tem ex Syria.*

Coss. A. Manlio Torquato, & C. Sempronio Blæso secundùm Colonia Brundusium deducta est à Romanis, jam suo damno intelligentibus quantò sibi præsidio commodi portus essent. *Brundusium deducta Colonia.*

Ad Erycem quoque acerrimè pugnatum, vbi ex æquo fames & arma nocuerunt; dum sibi inuicem Romani atque Pœni commeatus præscindunt, & cibaria vtrimque multo sanguine redimuntur. *Ad Erycem pugnatum acerrime.*

CAPVT II.

DECAS SECVNDA.

Ab anno 3810. *ad* 3820.

OLYMP. CXXXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3811. 511.

Aetoli Macedonum societate relictâ Achæis se conjungunt, vnde plus præsidij, minùs damni expectabant. Certè hoc anno Aratus Prætor Achæorum Acrocorinthum occupauit callidè, atque inde Antigoni Gonatæ præ- *Ætoli Achæis iunguntur.*

præsidium deiecit, vnde libertas Græciæ quasi ex superiori loco visa est effulgere.

Callinicus classem amittit tempestate

Seleucus Callinicus parat ingentem classem aduersus vrbes quæ ab eo ad Euergetem defecerant, sed eam tempestas dissipauit, & obruit. Tum misero principi magis calamitas, quàm fortuna profuit: eo enim casu misericordiâ permotæ quædam ciuitates, quasi facinorum jam Diis dedisset pœnas, in eius obsequium sponte redierunt. Syria tamen semper in potestate Euergetis mansit, non voluntate, sed metu domini potentioris, & viciniores.

Misero principi reconciliantur vrbes.

Ro. primum vsi milite stipendiario.

Coss. C. Fundanio, & C. Sulpitio Gallo Romani primùm vsi sunt milite mercenario. Galli enim quidam dediderunt se Romanis vnaque præsidium quod eis commissum erat quoniam eis stipendia maligne primùm, deinde nullo modo persoluebantur; quo pacto deinceps, iis Gallis nec fides, neque stipendia defuerunt.

Priuati Ro. Africam suis nauibus vexant.

Tum etiam Romani priuati aliquot nauibus suis Africam infestauere; ne cum Respublica deesset sibi, relicto mari, Romani omnes Reipublicæ defuisse viderentur.

OLYMP.CXXXIV.	*Mundi*	Vrb.Cond.
*ann.*3.	3812.	512.

Moritur Gonatas succedit ei filius Demetrius.

Hoc anno mortuo Antigono Gonatâ, qui fortunæ ludus insolens fuit, regnauit in Macedoniâ Demetrius eius filius, jam à pueritiâ fortis, & rerum gerendarum gnarus.

Eumeni succedit Attalus.

In regnum item Pergami Eumeni successit Attalus, quod & annis 43. tenuit. Is cum Gallo græcos deuicisset, sibi nomen regis imposuit, eoque se dignum virtutibus regiis præstitit.

IterumSeleucus vincitur.

Seleucus vrbibus sibi reconciliatis vltionem in Euergetem parat, qui eas ad rebellionem inuitarat. At iterùm prælio victus pænè solus fugit, quàm anno superiori, miseratione dignior. Scribit igitur ad Antiochum Hieracem fratrem suum, eique offert Asiam intra Taurum auxilij præmium. At is conductis Gallis in miserum fra-

fratrem irruit, eumque toto regno spoliare conatus est, & iam præcipitem impellere. Et vero eum primo impetu vicit. Verùm cum iidem auxiliatores Galli in eum arma conuertissent, ab illis pacem pecuniâ redimere coactus est, meritò expertus infidos, qui aduersus fratrem impius & perfidus extitisset.

Hieran fratrem Seleucum spoliare nititur.

Romani Consulibus C. Lutatio Catulo, & A. Postumio Albino classem educunt ducentarum nauium, quas priuati pararant, & tum eâ lege tradiderant, vt eædem rebus ex sententia confectis iis restituerentur. Ei classi præfuit Catulus cum Prætore, ac Drepanum vicepisset, nisi in oppugnatione accepisset vulnus. Pœni audito nomine Romanæ classis parant & suam, quam rebus omnibus instructam, & maximè commeatu Hannoni committunt. Is statuerat sibi creditum commeatum ad Erycem deponere, ibique leuatis nauibus cum Romanis confligere, ac sese Amilcari conjungere, vtrumque sapienter impediit Catulus, atque eum aggressus ad Ægatem insulam prælio deuicit, demersis 50. nauibus, 70. captis cum vectoribus. Hanno cum paucis fugit in vicinam Hieronesum. Eryx autem cibariis destituta se victori dedidit, Amilcare nihil præter missionem sub jugo detrectante. Ita Pœni propugnatores, duodeuiginti denariis in singula capita persolutis liberi dimissi sunt, digni propter fortitudinem & constantiam meliori conditione.

Catulus Pœnos vincit ad ins. Ægatem.

Eryx dedita Ro.

OLYMP. CXXXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3815. 513.

Obiit tum Lacydes Cyrenæus Philosophus autor Academiæ nouæ cum Scholam annis sex & viginti rexisset. Hic ab Ansere sic deamatus, vt ab eo volucris neque noctu, neque interdiu diuelleretur, eius perpetuus comes, & assecla. Mirum fuit alitem alioqui stupidam, sic amare potuisse.

Moritur Lacydes Philos.

Pax hoc anno Carthaginiensibus à Romanis

Pax inter Rom. & Pœnos post bellum 24 annorum.

concessa post viginti quatuor annorum bellum atrox; tot enim annis primum bellum Punicum tenuit. Eius conficiendæ cura Amilcari commissa fuit, qui cum videret eam esse patriæ penitus necessariam, his conditionibus cum Romanis pepigit, vt Pœni Sicilia excederent, Syracusanos non aggrederentur, captiuos sine pretio redderent, argenti talenta Euboïca bis mille ducenta intra viginti annos penderent, qui tamen postea ad decem contracti sunt, additaque mille talenta, quæ ad belli sumptus in præsentiâ persoluerentur. Quibus legibus acceptis, victam se sine dubio Carthago, Roma gemino triumpho Lutatij exconsulis, & Valerij proprætoris se victricem professa est.

Conditiones pacis.

In Africa bellum Libycum.

In Africâ statim exortum est bellum Libycum à Mercenariis, quibus adjuncta sunt seruitia, ac vicini populi. Id cruentissimum fuit, & Pœnos jam deiectos vehementer afflixit, vtpote domesticum & ab hoste suis vrbibus, & agris incluso.

Falisci appetiti bello à Rom.

Consules duo Q. Lutatius Cereo, & Aulus Manlius Torquatus secundum bellum gessere contra Faliscos, qui Genucium Tribunum plebis, affecerant contumeliâ. Sex tamen diebus hoc confectum, quindecim millibus eorum cæsis, pax reliquis data, agrique adempta pars.

Tiberis inundatio, & incendium Ro.

Tiberis hoc quoque anno intumescens affli xit vrbem: secutum mox incendium, quo sæuiente in ædem Vestæ, Lucius Metellus Pontifex Maximus Palladium eripuit, sed inter flammarum vortices oculos amisit, ante præmonitus à duobus coruis vt rediret in vrbem: & reliquo vitæ tempore cœcitatem religionis causâ procuratam patientissimè tulit, ipse spirans exemplar pietatis.

Metellus Palladium seruat, & fit cœcus.

OLYMP. CXXXV. *Mundi* Vrb. Cond
anni 1. 3814. 514.

Eumenes Gallogræcos debellat.

Eumenes Bithiniæ Rex Gallogræcos jam bello fessos, ipse recens aggreditur, ac debellat, sicque

ſicque & victoriâ ſuâ, & gentis à ſe deuictæ famâ magnam ſibi Aſiæ partem vindicauit.

Tum quoque Romani auxilia Euergeti per legatos ſuos obtulerunt, ſed iis actæ gratiæ, quia tum offerebantur, cum iis Rex nihil indigeret, pluriſque fecit voluntatem Euergetes, quam rem, & Romanos ſocii diffiti meminiſſe, magnæ huic gloriæ fuit. *Ro. Euergeti offerunt auxilium.*

Sicilia à Lutatio Catulo ordinata prima Romanorum prouincia fuit hoc eſt procul ab Italia victa. Tum autem arma Siculis adempta ſunt, iis inutilia, ſub præſidio Romanorum. Hieroni tamen ſeruatum regnum ob ſingularem fidem, atque perpetuam, & quia tum ex occaſione Floralium ludorum Romam veniens ducenta millia modiorum tritici populo diſtribuenda curarat. Tum autem initium habuiſſe videntur infames illi ludi, in quibus publicè meretrix nudabatur in honorem Floræ, quæ quondam quæſtum ex corpore fecerat, nunc vt Dea Romæ colebatur. Quare viri frugi ſemper ab iis abſtinuerunt, & putarunt eos inſtitutos fuiſſe in publicæ honeſtatis contumeliam. *Sicilia prima Ro. prouincia.* *Hiero cultus à Ro. ob fidem.* *Floralia ludi.*

Hoc item anno Coſſ. C. Claudio Centone (hic Appij Cæci filius fuit) & M Sempronio Tuditano Liuius Romæ primum fabulam docuit & fortè ſordidis illis ac turpibus ludis malus ille Poëta proluſit. *Liuius Romæ fabulam docuit.*

Perſeuerabat in Africâ bellum Libycum, quando inuitati Romani à Mercenariis, vt ſibi adeſſent, & eos repulere, & frumento, quo plurimùm indigebant Carthaginienſes iuuere; vnde magnam ſibi humanitatis & clementiæ laudem (quam quærebant vnam) etiam apud hoſtes repererunt, & obtinuerunt. *Rom. in Pœnos fides.*

OLYMP. CXXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
Ann. 2. 3815. 515.

Fratres Callinicius, & Hierax perfuncti externo bello, ciuile ac domeſticum excitarunt, in quo tandem victus Antiochus fugere compulſus *Ciuile bellū inter Callinicū & Hieracem.*

est ad Artamenem Cappadociæ regem. Neque etiam hic satis tutus fuit, indidem quoque abire coactus, omnia metuens, omnia circumspiciens, posteaquam fratri confidere desiisset.

Nascitur Ennius. Coss. C. Mamilio Turrino, & Q. Valerio Falione natus est Ennius Poëta ille famosus, *ingenio maximus, arte rudis*, ex cujus stercore gemmas Virgilius legit.

OLYMP. CXXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3816. 516.

Belli Libyci finis. Bellum Libycum tribus annis & quatuor mensibus gestum hoc anno, maximè Amilcaris Barcæi industria, terminatum est; hujus authores grauissimas dedere pœnas, sed adhuc sceleribus suis impares.

Rom. sibi Sardiniã vindicãt. Tum quoque, Consulibus T. Sempronio Graccho, & P. Valerio Falcone, inuitati Romani à mercenariis Libycis, qui pulsi ex Africa venerant in Sardiniam, statuunt in eam nauigare, Pœnisque eam sibi vindicare aut retinere paratis bellum decernitur. In quo Romani parum constantes extitere, cum eos defenderent in Sardiniâ, quibus in Africâ negarant auxilium; sed hoc gloriæ, illud Sardiniæ cupiditas postulabat, & tum vtile, honesto præualuit.

Ligusticũ bellum inchoatum. Sempronius inchoauit Ligusticum bellum ob Ligurum latrocinia, quod tribus annis tenuit, licet hoc tam malè excepti essent, vt bellum desperare viderentur. Id tamen freti potius locis quàm viribus, pertinaciter continuarunt.

OLYMP. CXXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3817. 517.

Galli in se arma conuertunt in Rom. parata. Galli Coss. L. Cornelio Lentulo, & Q. Fuluio Flacco tumultum in Italia concitarunt post annos quadraginta quinque, ex quo fuerant à Dolabella profligati. Sed accitis Transalpinis arma in Romanos parata in se conuerterunt, mutuisque se cladibus attriuerunt. Ita Consules his auditis rediere, vti Polybius scribit. Alij tamen, qui bellum hoc ad superioris anni Consules

ſules referunt, tradunt bis à Valerio cum Gallis pugnatum eſſe, & primò quidem malè amiſſis ſuorum tribus millibus & quingentis: ſed cum accepiſſet aduentare ſibi auxilia ea præuertiſſe ac hoſtium quatuordecim millia in acie ceci-diſſe, duo millia cepiſſe, neq; tamen triumphaſſe ob ſuperiorem cladem. Zonaras autem ſcribit hos Conſules in Galliam Ciſalpinam coniunctis viribus ingreſſos, rem geſſiſſe feliciter, ſed prædæ cupiditate diſtractis omnia malè ceſſiſſe, & nihil propiùs eſſe factum, quàm vt caſtra Flacci caperentur. Sed de his deficiente Liuio ſtatuere nihil certi poſſumus.

An Rom. cũ Gallis ſũ pugnarint.

Amilcar Africanis rebus compoſitis in Hiſpaniam tranſit, ſecumque nouennem ducit filium Annibalem jurare compulſum ad Ibuis Aras ſe cum primùm, & quandiu, & quantùm poſſet Romanis hoſtem fore, cui voto cumulatiſſimè ſatisfecit.

Amilcar cum Annibale tranſit in Hiſpaniam.

OLYMP. CXXXVI. *Mundi ann.* 1. 3818. Vrb Cond. 518.

Conſulibus C. Licinio Varo, & P. Cornelio Lentulo Galli multitudine ſuâ feroces Ariminenſem agrum petiere, nec iis negare quidquam ſunt auſi Coſſ. diffiſi paucitate copiarum ſuarum, ſed eos ad Senatum remiſerunt. Cum nihil Romæ obtinuiſſent illi rediere ad ſuos, qui interim ſe mutuis cædibus oppreſſerant, vinci quàm vincere paratiores. Gallis igitur omiſſis qui jã timendi non erant, ſed irridendi, Lentulus mouit in Ligures, quorum aliquot caſtella cepit, majori tumultu, quam damno. Varus Corſicam debellandam ſuſcepit, in quam Claudium Cliniam legatum præmiſit. Is Corſis attonitis & pacem petentibus pacem dedit honeſtiſſimis vtrimque conditionibus: verùm aduenien Varus eas reſcidit, neque Corſos expugnare deſtitit, donec penitùs debellaſſet. Romani, vt violati fœderis à ſe amolirentur infamiam, Cliniam Corſis dediderunt, non receptum expulerunt,

Galli bellũ moliuntur, & in ſeſe arma conuertũt.

Bellum in Ligures & Corſos.

Ro. Fœdus in Corſos violãt.

aut, vt volunt alij, necatum in carcere proiecerunt in Gemonias Scalas, fœdifragi, simul & crudeles.

Tertij ludi sæculares Romæ. Tum quoque tertij ludi Sæculares celebrati, quamquam alij in alium annum eos reiiciant, sicut & hos Consules. Mirum rem tam publicam certo temporis apud autores carere testimonio.

OLYMP.CXXXVI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 2. 3819. 519.

Carthaginien. Sardiniā cedunt & multa subeunt. Carthaginienses belli Sardici autores extiterant cum in eiectos Mercenarios & iis opitulantes Romanos arma conuertissent. Cum ergo denunciatum sibi viderent bellum, neque tum se Romanis victoribus pares intelligerent, non modò iis cess re Sardiniam, sed & ducentorum Talentorum mulctam subiere. Tum autem C. Atilij Bubbi collega T. Manlius Torquatus de Sardis triumphasse in tabulis Capitolinis legitur, signum vtique certum fœdere Punico Sardos non esse comprehensos.

Iani Gemini clausū Romæ templum. Tum Iani Gemini templum iterum clausum est, bellicæ ciuitatis argumentum, quod semel sub Regibus, iterum sub his Consulibus, tertio Augusto principe certæ pacis signum Ianus Geminus clausus dederit, belli tempore semper apertus.

OLYMP.CXXXVI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 3. 3820. 520.

Bellum in Sardos, Corsos, Ligures. Coss. L. Postumio Albino, & Spurio Caruilio Maximo Rugā bellum in Sardos, Corsos, ac Ligures gestum, Caruilius de Sardis legitur triumphasse, quorum fuerat victoria difficilior.

Næuius dat ad populum fabulas. Tum quoque C. Næuius Poëta ad populum fabulas dedit, quarum nulla ad posteros memoria docet eas intra famam fuisse.

CA-

CAPVT III.

DECAS TERTIA.

Ab anno 3820. ad 3830.

OLYMP.CXXXVI. *ann.*4. *Mundi* 3821. Vrb. Cond. 521.

COff. Q. Fabio Maximo Verrucoso, & M. seu Manio Pomponio Mathone Sardi ac Ligures rebellarunt, & Sardi quidem excitati à Carthaginiensibus, qui iisdem p r Romanos attritis superuenire meditabantur. Quare Pœni huius belli incentores detecti, hostes iudicati sunt, atq; ad eos Fabius Consul caduceum & hastam misit, seu tesseras his signis impressas, vt eligerent vtrum mallent. Responderunt sapienter & fortiter, se neutrum velle, quod relinquerent Romani se seruaturos. Tunc tamen non est inchoatum bellum, quia neutri ad inferendum parati erant. De Liguribus deuictis triumphauit Fabius (qui postea *cunctando restituit rem*) & Honoris templum dedicauit: de Sardis Matho, quos fiducia potius locorum, & innata genti ferocia ad bellum potius, quàm Carthaginienses incitarant.

Pœni Sardos accendunt ad bellu, ideo hostes iudicati.

Fabius Max. de Liguribus triūphat.

In hunc quoque annum (si Tullius de Senectute bene rationes subduxit) cadunt natales Catonis Majoris, viri numquam satis citò nati.

OLYMP CXXXVII *ann.*1. *Mundi* 3822. Vrb Cond. 522.

Extinctus est hoc anno Demetrius Antigoni Gonatæ filius, relicto Philippo puerulo ex Phthiâ Alexandri Epirotarū Regis filij Pyrrhi nepte, quæ nupsit postea Antigono Tutori. Is Antigonus quia in exsoluēdis promissis cunctabatur dictus est Δώσων, item & Euergetes, quod

Moritur Demetrius relicto Philippo puerulo.

Lacedæmoniis, vi captis, pepercisset. Hoc autem anno regnare cœpit pupilli sui nomine, cujus regnum annis 12. aut vt alij malunt 14. non malè administrauit, & modesto nomine regiam suam majestatem occultauit.

Antigonus Tutor Macedoniam administrat.

Coss. in Sardos mouent.

Romæ fuere Consules M. Æmilius Lepidus, & M. Publicius seu Poplicius Malleolus, qui ambo in Sardos mouerunt. Ab iis cum ingentem abstulissent prædam, & appulissent in Corsicam, hæc eis erepta est, quare posteà ambo populi, spoliati, & vindices, bello sunt appetiti.

Causa belli Gallici.

Tum quoque ab Æmilio Consule Senatu licet repugnante, immò & patre huic inferente manus, atque ex Rostris detrahente lata lex de diuidendo agro Piceno, qui Senonibus deuictis ademptus erat. Quæ belli Gallici fax, & causa fuit. Namob id maximè Boij, & Insubres statuerunt euocare in auxilium suum Gæsatas intra Rhodanum, & Alpes populos, ita dictos ab ære, quod ære bellando mererent, vt tradunt Polybius & Plutarchus, vel potiùs à teli Gallici genere. Hæc autem Gallorum Cisalpinorum, & Transalpinorum conjuratio Romanos vehementer afflixit, & si nacta fuisset duces, eos in vltimas angustias conjecisset.

Gæsatæ euocati à Cisalpin. Gallis.

OLYMP. CXXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3823. 523.

Antigonus tutor vincit Dardanos, & Thessalos.

Repressit hoc anno Antigonus Tutor irrumpentes in Macedoniam Dardanos, & Thessalos, mortuo Demetrio rebellantes. Paulò post in eum quoque concitata est à populo seditio, adeò vt obsideretur in regiâ. Verùm is processit sine satellitio, projectisq; in populum purpurâ & diademate, ei dare jussit insignia regni, cui parere vellent. At populus pudore motus, hæc ei restituit, quæ diu recusauit ille, & donec seditionis autores ad supplicium dederentur, tunc maximè iudicatus regno dignus, cum id recusasset.

Antigonus seditionem prudenter extinguit.

Anno quo Consulatum gessere C. Papyrius Maso,

Maso, & M. Pomponius Matho secundùm Sardi & Corsi prædones subacti. De Corsis primus in monte Albano triumphauit Papyrius cùm ei triumphus Romæ negatus esset à Patribus, quare & deinceps in omnibus spectaculis coronâ myrthea vsus, vel certe quia in campis myrtheis Corsos superasset, quod est similius vero. Is postea triumphandi modus à plerisque vsurpatus est, nota ambitionis potius, quàm rei bene gestæ, aut certè minoris honoris argumentum. *De Corsis triumphatum in monte Albano.*

Tum etiam Sp. Caruilius ante duos annos Consul, primus Romæ vxorem suam sterilem repudiauit, causatus se eam tantùm duxisse prolis causa. De tempore hujus facti grauis est controuersia, & meritò de hujus tempore dubitatur, quod numquam fieri debuit. *Primum repudium Romæ.*

Agron Illyrici Rex re bene aduersus Ætolos gestâ dum exultat intemperantiùs obiit ex crapulâ: cui successit vxor Teuta mulier impotens, & crudelis, ac tali marito dignissima. *Agron obit ex crapula cui succedit vxor Teuta.*

OLYMP. CXXXVII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3824. 524.

Coss. M. Aemilio Barbula, & M. Iunio Pera. Teuta Illyricos suos Piraticam exercere sinebat, non jam nauibus, sed classibus metuenda Græcis. Italicis etiam mercatoribus multa inferebat damna, maximè captâ Phenice Epiri vrbe. Missi itaque ad eam legati qui de injuriâ quererentur C. & L. Coruncani (Plinius P. Iunium, & T. Coruncanum vocat) eam in obsidione vrbis Issæ salutarunt; cui cum liberiùs locutus esset Lucius, eum in reditu fanatica mulier interficiendum curauit. Alij plures legatos eius jussu cæsos volunt, quibus positæ in rostris statuæ, bellumque contra violatricem juris gentium indictum, turpe tamen, quia contra fœminam, & contra fœminam Romanis insultantem. *Legati Ro. à Teuta cæsi.*

Eodem anno Galli aduersus Romanos parantes bellum, aurum & argentum vndequaque *Galli pecuniam quærunt.*

corradebant, multamque ex mancipiis conficiebant pecuniam. Quam venditionem, & permutationem Senatus inhibuit causatus seruorum multitudinem, esse perniciosam moribus, ac Reip. periculosam.

OLYMP CXXXVII. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*4. 3825. 525.

Bellum Illyricum in Teutā susceptum.

L. Postumius Albinus, & Cn. Fuluius Centimalus bellum atrox aduersus Teutam suscepere: Fuluius 200 nauibus præfuit, Postumius terrestribus copiis. Corcyræ tum præerat nomine Teutæ Demetrius Pharius: is videns quàm impar esset Regina Romanis, & eius impotentiam insuper veritus, insulam Fuluio tradidit. Postumius Dyrrachium, & Apolloniam cepit; Fuluius Arbonem & Issam; Teuta Rizonem fugit munitissimam vrbem magna sui regni parte spoliatā; ac tum sed seriùs agnouit intentatas ac occiso legato minas nimis veras esse.

Demetrius Phariæ Corcyram Rom. tradit.

Fugit Teuta.

OLYMP. CXXXVIII. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*1. 3826. 526.

Hierax ad Euergetē fugit.

Antiochus Hierax relicto Socero ad Ptolemæum Euergetem fugit, recepit eum vt perfidum Ptolemæus, & arctè seruari jussit tanquam omnium amicorum suorum hostem, qui timebat omnes, ipse ab omnibus timebatur.

Amilcar pater Annibalis moritur.

Mortuus est hoc anno in Hispania Amilcar Annibalis pater, de cujus genere mortis non consentiunt scriptores. Alij enim fortiter dimicantem, & in mediam hostium aciem irrumpentem periisse volunt. Alij haustum fluctibus, dum eum fugientem Orisson Rex insequitur. Alij fugatis suis per currus Hispanorum accensos erumpentem gregarij instar militis cecidisse. Hoc certum successisse ei Asdrubalem generum, à quo Noua condita Carthago, & sub quo Annibal magno Romanorum damno, militiam didicit.

Succedit ei Asdrubal.

Teutæ pax data procere, Illyrii cæsi.

Teuta cum Romanis fœdus iniit iis quibus voluerunt hi conditionibus, pauculis tantum re-

tem-

rentis vrbibus, quas præmij accepit loco, cum non tantùm ditionem suam, sed & vitam perdere debuisset; verùm crimen eius in proceres deriuatum, qui securi percussi, ostenderunt quàm periculosum viris magnis principes fatuos, & rerum ignaros sortiri. Exuta porro est maris imperio, quod Græcis mirum in modum placuit. Quare Romani legati in Isthmis ludis admissi sunt apud Athenienses ad mysteria, ab Ætolis & Achæis vt Græciæ Σωτῆρες: sic Reginæ stultitia tantùm suis Illyricis nocuit, vicinis læta, ac salutaris fuit.

Teuta exuta maris Imperio.

OLYMP. CXXXVIII *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3827. 527.

Hoc anno sublati sunt ambo Antiochi Dei filij, Callinicus & Hierax. Hic in Ægypto operâ meretricis amicæ suæ custodibus deceptis ex vinculis effugit, verùm à latronibus interceptus occisus est. Callinicus amisso regno & rerum omnium egenus, equo effusus interiit, ita impij fratres & sceleribus gemini, eodem mortis violentæ genere conjunctissimi periere.

Callinic & Hierax cæsi.

Successit patri Callinico quintus Syriæ Rex Seleucus tertius cognomento Ceraunus, & Pogon: Antiochus qui posteà Magnus dictus est, eius frater in superioribus Asiæ partibus puer vti priuatus vixit, & tribus tantùm annis expectauit regnum.

Rex 5. Syriæ Seleucus Ceraunus.

Ætoli cum Cleomenæ Lacedæmoniorum Rege fœdus iniere contra Achæos, quorum erat vicinis meritò suspecta potentia, ac majoribus viribus infringenda. Aratus ergo eorum Prætor ab Antigono Tutore auxilium petiit. Euergetes medius fuit, & amicitias suas de more regum dimensus est.

Ætoli ab Achæis deficiunt.

Coss. P. Valerio Flacco, & M. Attilio Regulo duobus antiquis Prætoribus additi duo, vt essent omnino quatuor, & ex iis duo in Siciliam, atque Sardiniam proficiscerentur. Hæc M. Valerio, illa C. Flaminio demandata. At

Romæ duobus prætoribus additi alij duo.

Sardi exosi perpetuam Prætoris præsentiam rebellauere : sed domiti, & præsentem semper, & acerbum nonnumquam coacti sunt tolerare.

OLYMP.CXXXVIII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.3. 3828. 528.

Ro. in Gallos arma parant.

Romæ Coss.L. Apustio Fullone, & M. Valerio Messala paratum est bellum contra Gallos, cujus fama plurimùm terroris afferebat. Quare diuersis locis atque temporibus ferè octingenta millia armatorum parata sunt, videlicet peditum septingenta millia, equitum septuaginta Romanis quoque frumentum submisit Hiero, cujus pretium finito bello recepit, amicè vtrimque cum is dare vòluerit, Romani emere.

Fœdus Ro. & Pœnorum in Hispania.

Tum quoque Romani cum Asdrubale fœdus inierunt in Hispaniâ, eâ lege, vt Pœni Ibero fluuio se continerent, reliquum Romanis cederet. Vnde prima nata est Hispaniæ diuisio in Regionem cis Iberum, & trans Iberum, limitem duplicis magnæ dominationis.

OLYMP.CXXXVIII. *Mundi* Vrb.Cond
ann.4. 3829. 529

Coss. C. Atilio Regulo, & L. Aemilio Papo bellum Gallicum magna alacritate, vt magnis sumptibus à Romanis susceptum, nemine exempto, ne emeritis quidem, & sacerdotibus, Atilius transit in Sardiniam, sed mox rediit. Aemilius Ariminum missus, Prætori Etruria commissa in quam irrupere Galli. Et quidem primo impetu Prætoris fusus èst exercitus, sexque millia Romanorum cæsi, reliqui in colle obsessi. Sed cum superuenissent ex Arimino Aemilius, & Atilius ex Sardiniâ, fortuna mutata est, Prælium commissum in quo cecidit Atilius. Sed Galli Gæsatarum imprudentia qui nudos se Romanis sagittariis obtulerunt, deuicti sunt. Cæsi 40 millia, capti plures decem millibus; inter cæteros Rex Concolitanus. Rex alter Aueroëstus fugit in quemdam lucum vbi se cum necessariis suis interemit. Aemilius etiam

Galli in Etruria magna clade victi.

irru-

irrupit in Boiorum agrum, vnde prædâ diuitem reduxit exercitum; ac triumphauit de Gallis, qui provt jurauerant in Capitolio non victores, sed victi thoracas posuerunt: sic bellum magna trepidatione susceptum, magno periculo initum, summâ lætitiâ terminatum est.

OLYMP. CXXXIX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3830. 530.

Cleomenes cum Aetolis aggreditur Achæos, qui autore Achæo vsi auxilio Antigoni Tutoris huic Acrocorinthum tradunt; magno Arati dedecore, qui sic frænum injiciebat Peloponneso quod ante perfregerat Euergetes Cleomeni, & Arato copias suas ostentabat, sed vtrumque deludens, vt suas res ageret. *Ætoli, & Achæi commissi.*

Hoc item anno Caria & Rhodus magno terræ motu concussæ sunt. Eo famosus ille Colossus Rhodius corruit, ac deinceps jacuit quare hoc loco dimetiendus videtur. Fuit is cubitorum 70. ex Plinio, 80. ex Cedreno, annis 12. perfectus 300. talentis. Pauci pollicem majorem amplectebantur, digiti plerisque statuis majores erant. In eum inserta erant ingentia saxa, quæ molem fulcirent. In fracturis membrorum apparebant ingentes specus; ex quibus intelligis quantùm fidei sit Plinio tribuendum. *Cadit Colossus Rhodius.* *Descriptio huius Colossi.*

Tum Seleucus Ceraunus Attalum Pergami Regem appetiit bello, qui jam penè totius Asiæ extra Taurum Dominus erat. Hunc montem cum transcendissent Seleuci copiæ, ipse ab Apaturio Gallo, & Nicanore per dolum interfectus est. Sed Regis mortem statim Achæus vltus est trucidatis sicariis. Is cum nullo negotio regnum vsurpare potuisset, maluit id Antiocho puero reddere, cui euocato Babylone, regnum tradidit & exercitum. Itaque pars hæc regni trans Taurum huic Achæo regenda tradita est, superiores prouinciæ inter duos præfectos diuisæ, Molonem Mediæ Satrapam, & Alexandrum Persidis. Sic impubes Antiochus quas per se *Seleucus cæditur, ei succedit Antiochus magnus opera Achæi.*

regere

regere non poterat prouincias, per duces sibi fidos administrauit, consilio, & industriâ quæ futuram eius magnitudinem portenderent.

Victi Boii, & Insubres. Coss. T. Manlius Torquatus, & Q. Fuluius Flaccus secundùm Boios, & Insubres aggressi sunt; ac primo impetu territos Boios se dedere compulerunt. Reliquo anno propter immodicos imbres nihil dignum memoriâ gestum. Alij scribunt tum etiam victos Insubres, eorumque cæsa 23. millia, capta quindecim, & agros Boiorum cœptos occupari: adeò vt non jam Romanos Galli, sed Romani Gallos vicissim solo nomine terrerent.

CAPVT IV.

DECAS QVARTA.

Ab anno 3830. ad 3840.

OLYMP. CXXXIX.	*Mundi*	Vrb Cond.
ann. 2.	3831.	531.

Bellum in Græcia. SOcietatis inter Macedonas, Achæos, Epirotas, Phocenses, Bæotos, Arcadas, Thessalos dux est creatus Antigonus Tutor. Ac primùm Tegeam cepit, tum Mantineam. Aliunde Cleomenes Megalopolim occupauit, quam & pessimè habuit, quia dehortatore Philopæmene noluit renunciare societati Achæorum.

Cleomenes confugit ad Euergetem. Intereà Cleomenes mittit ad Euergetem matrem suam Cratesicleam, magni animi vetulam, & liberos obsides quos exigebat; nihilque omisit Rex ille Lacedæmonius, quo partes suas tueretur: sed erat animosior ille quàm paratior.

Achæus victor infidus Antiocho. Achæus multis subactum cladibus Attalum in ipsam vrbem suam Pergamum, ac primos limites regni Pergameni compegit. At ille vbi nullum hostem habuit, fidus Antiocho puero desiit esse, & rapere huic conatus est regnum, quod

quod ante dederat.

Victi à Coss. C. Flaminio Nepote (vel vt alij vocant C. Quintio Flaminio) & P. Furio Philo Insubres qui 50. armatorum millia coëgerant, desperato cum Romanis fœdere, etiam detractis è suis templis deorum simulacris. Vicit tamen eos Flaminius, & multam retulit prædam, contemptis licet auspiciis, & Augurum responsis. Cum enim reuocaretur per litteras à Senatu, quasi vitio creatus, seruauit eas donec debellatum esset. Ob eam causam pœne triumphus ei denegatus est, quo peracto, se abdicauit cum collegâ, non modò de Gallis, sed de Senatu, deque religione prope visus triumphare.

Victi Insubres ab Flaminio

OLYMP. CXXXIX. *Mundi* Vrb. Cond. *ann.* 3. 3831. 532.

Cleomenes cum 20. millibus armatorum progreditur aduersus Antigonum stipatum 28. millibus peditum, & equitibus mille ducentis. Cum Antigonus reuocaretur in regnum ob Barbaros Macedoniam infestantes, committit prælium quod non detrectauit Cleomenes. Sed hic victus fugit Gy hium, hinc in Ægyptum, & Alexandriam cum amicis suis, vbi Euergeti acceptissimus fuit. Antigonus intereà Spartâ potitur, in quâ tamen perhumaniter egit. Reliquis enim ciuibus paucis libertatem reddidit, & antiqua restituit instituta, ac tertio post die Macedoniam repetiit illustrior veniâ Spartanis datâ, quàm de iis relatâ victoriâ.

Antigonus vincit Cleomenē qui fugit in Ægyptum.

Achæus impulsore Synïride quodam exule in vrbe Laodiceâ Phrygiæ aliàs neglectum sibi imposuit diadema, quando Molo & Alexander in Mediâ & Perside rebellarunt, & Ariarathes vsurpatâ Cappadociâ regni sui fundamentâ iecit. Eas autem rebelliones ne statim extingueret Antiochus impediere Hermiæ, & Epigenis inimicitiæ, quibus oppressus Epigenes tandem proditus periit, Hermias Regi turpiter illusit; exemplo perillustri quo improborum ministrorum,

Achæus imponit sibi Diadema.

Hermias & Epigenes res Antiochi turb n.

dani vicinique populi statim experti sunt, & Antigonum boni tutoris in eo partes expleuisse.

Consules P. Cornelius Scipio Asina, & M. Minucius Rufus Istros hoc anno domuerunt Dalmatiæ populos. In quorum historiâ cum fiat mentio Istri fluuij, noli cogitare Danubium, sed fluuiolum, qui cadit in mare Hadrianum: quæ ambiguitas multos induxit in fraudem, & victorias Romanorum ab hac parte longiùs quàm par erat, extendit. *Vincuntur Istri.*

OLYMP. CXL. *ann.* 1. | *Mundi* 3834. | Vrb Cond. 534.

Antiochus Magnus aduersus Molonem ipse exercitum ducere parat, & licet inhiberetur ab Hermiâ (qui hoc anno Epigenem ob epistolam à Molone suppotititiam tollendum curauit) perrexit tamen, & diu grassantem rebellionem extinguere conatus est præsentiâ suâ, quâ nullum aptius principi solet esse remedium. *Antiochus M. bellum ipse suscipit in Molonem.*

Contra Philopator in Aegypto in omnem se lasciuiam effudit, omniaque negotia regni per Agathocliam amicam, & lænam Oenanthem curari passus est, dum ipse ματαγύρτην ageret in aulâ, vnde & dictus est Gallus, moribus quàm corpore effœminatior. Quare apud ignauum Regem Cleomenis Regis fortissimi causa jacuit, quæ visa erat sub Euergete exsurgere. Itaque missionem petiit, sed retentus est muneribus & industriâ Sosibij, qui tum apud Ptolemæum omnia poterat, & cui permiserat regnum, dum ipse ludis, vino, ac libidini tantùm indulgeret. *Philopator in omnem libidinem effusus.*

In Hispaniâ Asdrubal post annos octo præfecturæ lenitatis, & humanitatis plenissimæ, quibus sibi multas vrbes, multosque regulos deuinxit, à Gallo quodam, priuatas injurias vlciscente, interemptus est noctu. Correptus Sicarius in tormentis excarnificatus ridentis semper speciem tulit, minusque eum corporis dolores affecere, quàm diu quæsitæ, tandemque peractæ vltionis recordatio. *Asdrubal in Hispania cæsus.*

Succes-

Annibal succedit Asdrubali.

Successit Asdrubali Annibal, qui statim Oleadum gentem inuasit, eorumque vrbem Althæam opulentam in primis, & dux, & miles bonus occupauit; metuque vicinis injecto fodinarum dominus effectus est quibus diuenditis magnam sibi pecuniam confecit, qua sibi ad majora parauit viam.

Lustrum Romę cõditum.

Romæ Consulibus L. Veturio Philone, & Lutatio Catulo lustrum conditum ciuium capita exhibuit 270213. Tum quoque Libertini anteà per tribus sparsi ad quatuor reuocati sunt Palatinam, Esquilinam, Saburranam, Collinam. Consules ad Alpes progressi multos sibi, sine cęde, populos adjunxere. Denique C. Flaminius censor, & viam Flaminiam strauit, & Circum Romæ construxit, ne Romanus miles otio torperet, & qui patriæ præsidio non esset, esset vtilitati, atque ornamento.

Flaminia via & Circus Romæ.

OLYMP. CXL. *Mundi* Vrb. Cond.
anni. 2. 3835. 535.

Cleomenes erumpit & cęditur.

Cleomenes in Ægypto jam per vim detentus, & in custodiâ jussu Sosibij, atque Regis, proditus antea à Nicagarâ, è carcere cum tredecim comitibus erumpit, absente tum Rege, & populum ad libertatem vocat. Sed iis se nemo adjungit; quare illi ex desperatione interimunt sese: Cleomenis corpus excoriatum actum est in crucem, mater eius Cratesiclea cum nepotibus necata. Is Cleomenis viri fortissimi exitus fuit, qui tamen furiose potiùs, quam fortiter interiit. Eo mortuo Spartæ Agesipolis, & Lycurgus regnauêre, quos concordes fecit, temporum calamitas, potens necessitudinis & concordiæ magistra.

Cleomeni succedunt Agesipolis, & Lycurgus.

Antiochus Moloni parte[m] tollit.

Antiochus Molonem persequitur ac vincit; hic victus cum omnibus conjurationis sociis sibi manus infert. Neolaus eius frater fugit in Persidem ad Alexandrum fratrem, vbi Molonis vxores, ac liberos obtruncat, tum sibi manus infert, idemque vt faciat, exemplo suo, persuadet

suadet Alexandro. Antiochus victor inde mouet in Artabarzanem; sed is decrepitus quasuis oblatas conditiones accipit. Auctus tum filio Antiochus suspectum jampridem sibi Hermiam interim jubet aut sinit ab amicis, leuiori vtique supplicio quam eius perfidia, crudelitasque postulabant. Vxorem quoque eius & liberos Apameensium vxores lapidibus obruerunt, ne quid perfidæ familiæ superesset, natæ in excidium Orientis.

Hermias interfici-tur.

Tum Prusias Rex Bithyniæ Gallos oram Hellesponti vexantes deleuit, partaque sibi ac vicinis suis tranquillitate stabiliit regnum. Byzantini quoq; soluere coacti Gallis tributa portoria quædam nauibus imposuerunt, vnde conflatum iis à Rhodiis bellum, quibus se quoque Prusias immiscuit, sicque res promouit suas.

Prusias Gallos delet.

In Græcia bellum Sociale hoc anno ab Achæis & Philippo contra Ætolos gestum, sed statim reuocatus est Macedo in regnum suum quod Dardani populabantur, anno sequenti persecuturus bellum. Ætoli autem Dorymachum prætorem crearunt, qui in Epirum copias duxit, ac omnibus dirutis & incensis, Dodonæum quoque templum euertit, magnæ in Græciâ & vbique gentium venerationis: sed furor qui misericordiæ oculos occluserat, clausit quoque religioni.

Bellum sociale in Græcia.

Dodonæū templum euersum.

Romæ Consules M. Liuius Salinator, & C. Æmilius Paulus aduersus Illyrios, & Demetrium Pharium rebellantem bellum gessere. Vbique victus Demetrius totum Illyrium perdidit, & fugit ad Philippum, vbi vitæ reliquum traduxit inglorius. Ambo Coss. triumpharunt: Mulctatus tamen Liuius à populo quod prædam inæqualiter diuisisset, rus secessit, vnde non nisi post annos octo, & compulsus à Consulibus rediit, ac tandem iterum factus est Consul vt præteritæ ignominiæ prorsus obliuisceretur.

Victus Demetrius Pharius fugit ad Philippū.

Tum primus Romam venit ex Peloponneso

Medi-

Primus Romæ Medicus Archagathus.

Medicus Archagatus Lysaniæ filius: quando & cognouere Romani se Medicis indigere, quibus antea caruerant, vbi eorum corrumpi cœpere mores, sicut & corpora.

Annibalis res gestæ in Hispania.

Annibal in Vaccæos expeditionem suscipit, eorum vrbem Hermandicam, vel Salmanticam occupat. Capit & Arbucalam, sed non nisi difficiliter. In reditu quoque Carpetanos oppressit ad Tagum fluuium, quamuis cum vicinis ad centum armatorum millia coëgissent: quibus deuictis omnes vltra Iberum populi huic se submittunt præter Saguntinos: qui tum crebris nunciis Romanos admonuerunt, vt sibi, ac sociis prouiderent. Quod cum perfecissent tardiùs, & perdidere Saguntum, & in vltimum discrimen deuenerunt.

Annibal Saguntum obsidet & capit.

Annibal enim statim Saguntum inuasit; quem frustra Romani per legatos ab obsidione sociæ vrbis deterrere conati sunt. Ille enim eos remisit Carthaginem. Interim vrbem oppugnat tantâ vi, vt desperati ciues jam octo mensibus frustra Romanorum expectantes auxilia, & ab Annibale vltima quæque, obtruncatis liberis ac vxoribus, interficiunt sese, & cum omnibus diuitiis cremant. Quod factum secundi belli Punici non tam fax, quam bustum fuit.

OLYMP. CXL.	*Mundi*	Vrb.Cond.
ann. 3.	3836.	536.

Antiochus in Syriam arma conuertit.

Antiochus omisso tantisper Achæo, quem tantùm per litteras admonet, & reuocat ad officium, in bellum Syriacum conuertitur, & contra Philopatorem. Ille primo impetu Seleuciam capit, immò & ferè Cælesyriam totam proditione Theodoti Aetoli huius præfecti qui deinceps in hoc bello meliorem illi nauauit operam, quàm vulgò proditores solent. Frustra tamen obsidet Doram; dum se parant ad resistendum Aegytij ducibus Agathocle & Sosibio penes quos tota Aegyptus erat, indormiente suis deliciis Philopatore. Intereà fiunt induciæ inter vtrum-

vtrumque Regem ad quatuor menses, vt videretur an res Syriacæ amicè componi possent, & erant illæ vtrique regi necessariæ, vtrique regno salutares.

SECVNDVM PVNICVM BELLVM omnium quæ Romani gessere atrocissimum inchoatur, Hispani & Galli à Pœnis & Romanis sollicitantur; illos compulit capta Saguntus à Pœnis stare, hos refugere à Romanis malè habiti Galli Cisalpini induxere. Legati Carthaginem missi nihil inde nisi bellum à se & Carthaginiensibus oblatum acceptumque retulerunt. *BELLVM PVNICVM SECVNDVM.*

Sortiuntur itaque Consules Prouincias P. Cornelio Scipioni Hispania, T. Sempronio Longo obtigit Sicilia cum Africâ. Et Scipio quidem in Galliam transiit, vt opponeret sese venienti ex Hispaniis Annibali. at hic à Gallis transitum obtinuit, & Rhodanum traiecit, aliosque Gallos obsistentes vicit. P. Scipio in Galliâ cum Annibale congredi decreuerat, sed certamen refugit Annibal, vt copias integras transferret in Italiam, maximè Boiorum litteris sollicitatus, qui tum à Romanis defecerant ob colonias Placentiam, Cremonamque deductas. Annibal itaque Alpes ægerrimè trajicit, naturâ locorum transitum denegante, quem inuenit, vbi nullus erat, sed multos è suis amisit. Scipio excepturus Annibalem in Italiam redit, misso fratre suo Cn. Cornelio in Hispaniam contra Asdrubalem; ipse à Manlio prætore accepit exercitum jam anteà à Boiis, & Insubribus victum, & pergit ad fluuium Ticinum. Hic prælium atrox committitur, in quo vulneratus P. Scipio à Iuniore filio qui posteà Africanus dictus est, morte subductus est; alij à seruo ereptum volunt; Romani victis similes Placentiam recedunt. Scipio ad Trebiam se deferri jubet, vbi & castra diligenter communiit. Sed malùm! adfuit T. Sempronius euocatus è Sicilia vbi rem non *Annibal traicit Rhodanū & Alpes.* *Pugna ad Ticinum cum Scipione.*

malè gesserat contra Pœnos, eosque jam classe ab Hierone victos iterùm classe superarat. Is igitur rebus gestis tumens, & quasi omnia reparaturus, cum Annibale congredi statuit, & Scipione frustrà renitente militem suum frigore rigidum, opponit Pœnorum, & Numidarum benè curatis corporibus. Quare cæsi fugatique Romani maximè Placentiam confugere; reliquias exercitus; decem millia, Scipio Cremonam deduxit. Neque ea victoria incruenta fuit Annibali, multos enim ex suis militibus, etiam aliquot elephantes amisit. Sempronius se victorem simulans, comitiorum causâ Romam venit, pœne audacius, & stolidiùs per medios hostes transiens, quàm anteà prælium commiserat.

Clades ad Trebiā duce Sēpronio.

OLYMP. CXL. ann. 4	Mundi 3837.	Vrb.Cond. 537.

Antiochus in Syria victor.

Legati Antiochi & Philopatoris diu de pace consultarunt, cujus mora Achæus fuit, quem includi volebant Ægyptij, Syri prætermitti; itaque ad arma deueniunt. Præerat Ægyptiis copiis terrestribus Nicolaus Ætolus, classi Perigenes, Syros ducebat Antiochus ipsecum Theodoto, & Menedemo. Tandem Antiochus terrâ, marique vincit, ac multas vrbes occupat in Iudæâ. Auxere damnum defectiones Hippolochi, & Chereæ ducum Ptolemæi cum copiis; quibus successibus sic intumuit Antiochus, vt anno sequenti fuerit deprimendus.

Annibal in Hibernis.

Annibal ex hibernis plurimùm Romanos vexat aliquot oppida capit in quæ crudeliter deſæuit; Apenninum frustrà transire conatur. Iterùm cum Sempronio confligit dubio euentu, vnde vterque se victorem putauit; Pœni plures, Romani nobiliores amiserunt.

Cn. Scipio rem Ro. in Hispania restituit.

Intereà Cn. Scipio in Hispaniam venit, & cum Hannone fœliciter, cum Asdrubale alternante fortunâ certauit, remque Romanam hic

col.

collapsam penitùs restituere conatus est.

Coss. hoc anno creati Cn. Seruilius Geminus & C. Flaminius secundùm, cui cæso suffectus est M. Atilius Regulus. Flaminius Consulatum iniit cum signis terrificis, & quibus ei clades morsque denunciata est. Annibal à Gallis proceribus, periculum adiit, ideoque maturiùs quàm par erat Apenninum transiit, quando multos milites, pleraque impedimenta, & quod grauius fuit oculum perdidit. Tandem cum ægrè emersisset ex palustribus locis ad Perusiam venit, vbi cupidum pugnæ Flaminium, etiam magis accendit. Tandem in locum iniquum deduxit imprudentem, & ad Lacum Trasimenum, vbi commissum est atrox prælium. In eo cæsus Consul dum ferociùs pugnat cum 15. millibus Romanorum, alij dissipati vel capti. A Seruilio quoque missa quatuor equitum millia cum C. Centenio Propratore à Pœnis oppressa sunt. Roma plurimùm hac clade turbata, Consulum alio cæso, altero absente Q. Fabium Maximum prodictatorem dixit, cui adjunctus equitum Magister M. Minucius, Illi data potestas quem vellet exercitum conscribendi. Seruilius tamen paulò ad tutandam vrbem accessit, hac clade non satis tutam, & Annibali, si cognouisset, & ausus esset, haud imperuiam.

Annibal transiens Apenninū multos amittit

Clades ad Trasimenum quando & Cæsus Flaminius

Q. Fabius Max. prodictator.

Tum jacta sunt belli Macedonici semina. Annibal enim tum rescripsit ad Philippum hoc tempore Nemæos Ludos celebrantem, qui Epistolam vni demetrio Phario ostendit, à quo impulsus est omissis bellis, Aetolico, & Illyrico, de Romano cogitare; quo euentu mox ipse, posteà eius filius expertus est.

Iacta belli Macedonici semina.

Interea Fabius Maximus alio pugnandi genere, & tergiuersatione frangere decreuit Annibalem, vnde & Cunctator dictus, quâ tamen rem Romanam restituit. Ea tamen multis displicuit. Quare L. Hostilius Mancinus exploraturus cum 400. sociorum equitibus, contra vo-

Fabius cur dictus cunctator rem Ro. restituit,

luntatem Fabij congressus, cum suis omnibus interiit. Vicissim Fabius Maximus Annibalem in locum iniquum compulit, vnde tantùm strategemate, & accensis boum cornibus ad terrorem Romanorum, incolumis cum suis euasit. Sed cunctatio Fabij longè magis ab eius equitum Magistro Minucio improbabatur, & cum maiori periculo, nisi cautiorem sortitus esset Dictatorem. Relictus enim ille in castris à Fabio dum hic ad sacra Romam pergeret, & pugnare prohibitus, Annibalis populationibus irritatus, pugnauit & vicit. Ob eam victoriam propter quam melioribus temporibus castigandus erat, æquatus est Fabio, & partem exercitus ac lictorum jussus est accipere: Quæ tamen omnia perdidisset nisi potiùs rei Romanæ consulens quàm suę Fabius ei periclitanti subuenisset. Hic enim & cecidit Annibalem, & exemit periculo Minucium; qui hoc facto redditus est cautior & Fabio conjunctior, etiam ei redditis sponte fascibus & exercitu. Paulò post quoque abdicauit se magistratu Fabius. reddiditque copias suas Coss. Seruilio, & Atilio, Annibale tamen sic edomito fame, vt de repetendâ Galliâ cogitaret. Ita res Romana ducum temeritate grauiter vulnerata, vnius hominis prudentiâ sanata est.

Minucius equit. Mag. rem benè gerit, vnde æquatur Fabio.

Fabius Minuciū seruat, & sapere docet.

Tum quoque Romani in summâ rei pecuniariæ penuriâ missas ad se pateras aureas, à Neapolitanis, & Pæstanis constanter repudiauere, & ex muneribus tantùm admisere, quantùm satis esset ne mittentes offendisse viderentur, in suis calamitatibus, quàm victoriis generosiores.

Romanorum fortitudo.

P. Cornelius Scipio Cneo fratri conjungitur in Hispania, cuius ipse Proprætor erat. Et Cneus ante Publij aduentum rem prosperè gesserat, Pœnos terrâ marique vicerat, Honosiam & Ebusum expugnarat, Mandonium Regulum rebellantem fregerat, Celtiberis cum eo aduersus

Duo Scipiones in Hispania vires iungunt.

Pœnos

Pœnos fortiter, ac fideliter depugnantibus. Tum conjunctis copiis & animis duo fratres Iberum transgressi obsides Hispanorum Sagunti seruatos ab Asdrubale occupant. Redditi sunt illi liberi parentibus suis; quo facto populi ita conciliati sunt, vt cum Romanis societatem inirent aduersus Pœnos, quorum res hic inclinare cæperunt.

OLYMP.CXLI. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*1. 3838. 538.

Philopator cum peditum 70. millibus, equitum quinque, elephantis 73 exit Alexandriâ contra Antiochum, qui in suis castris numerabat peditum 70. millia, equitum sex, elephantes duos supra centum. Ac Philopator primum Gazam, inde Rapiam venit, vbi eum noctu perdere Theodotus Ætolus decreuit; sed aberrauit & Andrea Archiatro occiso, ac duobus aliis vulneratis incolumis ad suos redit, cum comite facinoris huius Dositheo Iudæo. Hic ex condicto committuntur exercitus, & Antiochus primùm visus vincere elephantis huius Indicis, Africanos Ptolemæi superantibus, sed statim victoria reflexit ad Ptolemæum, qui victor tam facilè recepit vrbes, quàm perdiderat. Antiochus primùm inducias obtinet, & posteà pacem quam Sosibius confecit, Achæi rebellio exigebat. Ptolemæus venit in Iudæam, & Hierosolymam subit, ibique Sancta Sanctorum intrare volens, nihil oratione Simonis Sacerdotis, sed diuinitus prohibetur membris repente omnibus dissolutis, atque trementibus. Sed inde Rex impius castigatus, non melior abscessit.

Vincitur à Philopatore Antiochus ad Rapiam.

Pax inter Philop. & Antiochum.

Ptolemæus diuinitus castigatur.

Romæ delecti Consules L. Æmilius Paulus secundùm & C. Terentius Varro sub signis habuere 80. peditum millia, equitum nouem millia atque sexcentos, & quidem Æmilius sapiens, & Fabio geminus, Varro temerarius, & qui Fabij cunctationē carperet. Annibali vix ad decem dies commeatus suppetebat, ideò pugna

erat illi necessaria; qui & castris suis desertis inescare Romanos voluit, & capti essent, si Varroni fides habita esset, immò potiùs nisi auspicia prohibuissent. Annibal igitur in Apuliam deflectit, & cum eo Consules Cannas veniunt locum sua clade nobilitaturi. Pugnam ambiebat Varro, detrectabat Æmilius. Sed euicit Varro eo die quo imperabat, eum secutus collega, ne huic defuisse videretur. Instruitur vtrimque acies; sed ab Annibale peritissimè, qui puluerem, ventum, Solem, Numidas transfugas obiecit Romanis, sola fortitudine suâ fretis, quæ tamen tum illis parum profuit. Victi enim profligatique sunt: Æmilius cum fugere posset, mori fortiter maluit; peditum 40. millia ceciderunt, bis mille septingenti equites, adeo vt fluuius Gelo ponte ex cadaueribus jungeretur. Desiderati sunt quoque duo superioris anni Consules, quæstores duo, Tribuni militum vndeviginti, cum octoginta Senatoribus. Tantâ illatâ Romanis clade, si vti victoriâ nouisset, Annibal vti monebat Maharbal magister ejus equitum, Roma capta erat, sed ille vincere, vti victoria nesciebat. Imperium ab iis qui Canusium proximum oppidum refugerunt Appio Claudio, & P. Scipioni delatum, qui omnes confirmauit, & jurejurando in Italia, quam deserere plerique cogitabant, continuit, jam supra ætatem fortis & prudens. Romæ Dictator creatus M. Iunius Pera, Mag. equitum T. Sempronius: hi armant seruitia ad octo millia, cum intereà captiuos redimere negauerint, & qui fugerant, aut non redierant notarint ignominiâ, alios fugitiuos in Siciliam relegarint; ita seruos ordinum desertoribus sapienter antepofuerunt. Terentio tamen Varroni obuiam à Senatu itum, quod de Repub. non desperasset. Sed is quandiu vixit corporis neglecto cultu cladis hujus meminisse voluit, nec vt vmquam partem Reip. attingeret, adduci potuit. Capua interim a Romanis defecit, vno

Clades Cannensis.

Caditur Æmilius, fugit Varro.

Dictator M. Iunius Pera.

Varroni obuiã Senatus iuit.

Capua deficit à Ro.

repu-

repugnante Decio Magio, qui deditus Annibali Carthaginem missus est. Sed nauis quâ vehebatur tempestate est delata in portum Cyrenarum, vnde fugit ad Ptolemæi statuam, indeque deportatus est à custodibus templi Alexandriam, vbi reliquum vitæ tempus traduxit, neque Capuæ neque Romæ securus, quia fugisset. Annibal misit quoque Carthaginem modium annulorum aureorum (alij tres modios scribunt) ideo ei submissa auxilia, 40 scilicet millia Numidarum, elephantes quadraginta, multaque pecunia. Accepit tamen ad Nolam cladem à Marcello qui eum vinci posse docuit. Sed vicissim ille cepit Acerras, Casilinum obsedit, quod fame domare decreuit; quibus gestis Capuam in hiberna concessit. Sed deliciis eneruata ciuitas quæ Annibalem durum, & inuictum receperat, mollem & vincendum Romanis dedidit, adeo vt plus Annibali Campanæ voluptates, & amœnitates nocuerint, quàm arma Romanorum.

Modius anulorum Carthag. missus.

Delicijs Campanis fractus Annibal.

OLYMP. CXLI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	3839.	539.

Philopator Iudæos seruilibus notis compungendos curat, quare eorum multi veri Dei cultum ejurant, alij firmi in religione perstant: hi rapiuntur in Hippodromum, & tribus elephantis conculcandi disponuntur, atque huic spectaculo Rex interesse decreuerat. Sed hic primùm somno, deinde alienationi animi, denique visis geniis bonis ab hoc consilio deterretur; quare deinceps meliùs Iudæi in Ægypto habiti sunt, Quæ 3. Macchabæorum libro Apocrypho contenta, Iosephus ad Physconem transtulit, quem à crudelitate precibus suæ concubinæ reuocatum scribit, vir in prodigiis recensendis, plus Romanis lectoribus Ethnicis, quam historiæ veritati solitus indulgere.

Philopator Iudæos vexat, & diuinitus deterretur.

Antiochus Magnus Taurum transgressus, factâ cum Attalo pace Achæum aggreditur.

Antiochus M. Achæu inuadit.

Hic se recipit Sardeis, vbi obsidetur biennio in arce munitissimâ, vnde exitum à suis amicis expectat, quorum industriam Antiochus, & mala Achæi fortuna delusit.

Philippus agit cum Annibale per legatos.

Philippus Macedo legatos ad Annibalem mittit de fœdere, quorum Princeps Xenophanes. Hi à Romanis capti mentiuntur se missos esse ad fœdus cum iis renouandum. Sed mox Xenophanes fugit ad Annibalem, & cum eo percutit fœdus nomine Philippi, eâ lege vt hic cum 200. nauibus in Italiam nauiget, ad Romanos opprimendos. Redit ergo Xenophanes cum sociis, atque Pœnis. Sed capitur à M. Valerio classis præfecto. Et quamquam mentiretur de more Xenophanes, detectus tamen ex comitatu Punico cum sociis datur in vincula, comites sub hasta veneunt, Romani per Q. Fuluium, & M. Valerium prouident, ne iis imparatis Philippus aggrediatur Italiam.

Moritur Hiero succedit ei Hieronymus.

Is deficit ad Annibalem.

In Sicilia moritur Hiero, relinquitque nepotem Hieronymum successorem suum sub quindecim tutoribus: eorum vnus Andronodorus fictè se tutelâ abdicat, cuius exemplum alij sequuntur, sed Andronodoro Hieronymus se regendum permittit. Syracusæ & Hieronymus ad Annibalem deficiunt: Rex juuenis dum mouet in Leontinos à conjuratis interemptus est, Syracusæ Carthaginiensibus nequicquam reclamāte Appio Claudio fauerunt, hostemque Romanum sibi imprudentissime accersiuerunt.

Scipiones in Hispania bene rem gerunt.

In Hispaniâ rem prosperè gesserunt duo Scipiones, ibidemque retinuerunt Asdrubalem in Italiam festinantem, immò & magnâ clade vicerunt. Itaque mittendus fuit in Hispaniam Mago frater Annibalis, qui in Italiam destinabatur ad fratrem. Asdrubal autem Caluus mittitur in Sardiniam, sed tempestate jactatus ad Baleares insulas appulit, vbi laceras refecit naues. Interim Q. Fuluius Flaccus in Sardiniam quoque cum legione mittitur, administraturus in-

insulam, donec Mutius Proprætor conualescat. Posteà T. Manlius Prætor eamdem insulam rexit, vicitque Annibalem Caluum. Quæ dum fiunt Scipiones in Hispania ad Illiturgim vincunt tres duces Asdrubalem, Magonem, atque Amilcarem, & cum sexdecim millibus sexaginta millia profligant, tribusque eorum castris eodem die potiuntur. Iterùm ad Incibile, seu Indibile oppidum Mago ab iisdem fusus, cæsa hostium tredecim millia, capta tria, ob quas victorias tantas atque multiplices, Hispania ad Romanos, desertis Pœnis adeò infœlicibus, inclinauit.

Casilinum se dedit.

Casilinum expugnatur fame, modis omnibus à Romanis propulsatâ. Tandem cum obsessis pepigit Annibal, qui se pecuniâ redemêre, Cumasque perrexere, adeò eorum virtus etiam hosti, alioqui crudeli, placuit.

Ro. à Boiis victi.

Romæ creati Consules L. Postumius Albinus tertiùm, eoque mortuo Q. Fabius Maximus tertiùm, & T. Sempronius Gracchus. Postumius autem in Sylua Litana arboribus succisis, & artificiosè sustentatis implicitus à Boiis deletus ac cæsus est. T. autem Sempronius ad vrbem Grumentum in Lucanis Hannonem vicit, atque in Bruttios compulit. Marcellus tribus continuis ad Nolam diebus cum Annibale pugnauit, tertio certamine victus Annibal, ac cæsorum spolia Vulcano cremata sunt, atque consecrata. Ad eumdem Marcellum 1272. equites Numidæ Hispanique defecerunt, eique deinceps vtilissimam nauarunt operam, pari fide ac fortitudine, neque ab iis gentibus expectatâ.

Marcellus in Annibalem pugnat.

OLYMP. CXLI. *ann.4.* *Mundi* 3840. Vrb.Cond. 540.

Antiochus capit Sardeis.

Ab Antiocho Magno capiuntur Sardeis operâ Lagoræ, qui per locum incustoditum militem immisit in vrbem. In arcê refugit Achæus, sed tandem proditus à Bolide, & Cambylo venit in Antiochi manus miserabili stratagemate,

& quod fabulam sapiat, sed venit tamen. Sosibius enim Alexandriæ Bolidi homini cauto, ac vafro suadet, vt ex arce in quâ obsidebatur eripiat Achæum, quem maximè saluum volebat Philopator eique decem talenta numerat. Hunc deinde mittit ad Nicomachum Rhodium, & Melancomam Ephesinum amicos Achæi, à quibus accipit tesseras, de quibus inter se conuenerant Habebat Bolis in castris Antiochi cognatum Cretensem nomine Cambylum, ad eum mittit Arianum quemdam vtrique notum, & cum eo colloquium petit, & impetrat. Conueniunt; sed in colloquio statuunt viuum Achæum Antiocho tradere Inducitur ergo conscio Antiocho in arcem Arianus: Achæus excussis omnibus, exire statuit ex arce, sed ignotus Bolidi; fingit enim se tres aut quatuor è suis velle emittere, qui explorarent an in tuto essent omnia: sed ille ex iis vnus erat qui tamen agnitus est à Bolide, ob nimia comitum in eum officia, & vinctus est traditus Antiocho, vix captum esse credenti. Damnatus est autem neci Achæus à proceribus, & membris extremis mutilato resectum caput quod in vtrem Asininum insutum est, corpus in crucem actum. Laodice vxor Achæi, & Aribazus dum sibi inuicem diffidunt, arcem Antiocho tradunt. Ita proditor sui principis, proditione captus interiit.

Achæus proditus capitur & cæditur.

Philopator contentus vrbibus suis in Syriâ receptis, se totum rursus in luxuriam immergit: ac se Agathocliæ meretrici regendum permittit, vile Veneris scortique mancipium.

Philopat. se iterũ luxui reddit.

Consules huius anni creati Q. Fabius Maximus Verrucosus quartùm, & M. Claudius Marcellus tertiùm. Hic ad Nolam victus semel, bis vicit Annibalem, & reposita tum fuisset pœnis clades Cannensis, si emissus Claudius Nero cum equitatu tempore adfuisset; quare grauiter est increpitus à Marcello, aut tarditatis, aut imprudentiæ.

Vincitur Annibal à Marcello.

Q. Fa-

Q. Fabius Maximus Cassilinum oppidum per Marcum Marcellum Nolâ euocatum capit, sed stratagemate potiùs, quàm vi. Campani ad Fabium confugiebant vt tutò ex pacto Capuam deducerentur, dum exeunt Marcellus occupauit portam, indeque subiuit vrbem. Posthac idem Marcellus Nolæ ægrotus decubuit. Fabius Samnium ingressus hostium viginti quinque millia cecidit, aut cepit: inter eos perfugæ 370. deprehensi Romam missi virgis cæsi & de saxo dejecti, se plusquam hostium haberi loco didicerunt.

T. Sempr. Gracchus Hannonē vincit.

T. Sempronius Gracchus cum suis Volonibus, seu seruis armatis, egregiè pugnauit contra Hannonem ad Beneuentum, vbi pugnatum obstinatissimè; Pœni multos è suis amiserunt, Volones omnes libertate donati, quam eo prælio egregiè promeriti sunt.

Marcellus obsidet Syracusas, resistit ei Archim.

Misera erat id temporis Siciliæ facies, miserior Syracusarum, occiso Hieronymo, vbi demùm in familiam Hieronis acerbè sæuitum: ab Annibale missi Legati etiam Prætores facti, quare vrbs à Romanis omninò defecit, quam Marcellus obsedit, & oppugnauit vehementissimè; sed quominùs caperetur obstitere machinamenta Archimedis, quem Romani meritò nouum Briareum nominauere.

Philippus malè accipitur à Rom.

Philippus malè acceptus est à M. Valerio Læuino prætore Brundusinæ classis præfecto. Ad hunc enim venere legati ex vrbe Epiri Orico, questi sibi præsidium à Philippo impositum: eò profectus prætor Macedonas expulit. Legati quoq; Apolloniates accessere rogantes auxilium aduersus eundem Regem, vrbem suam obsidentem. Missus à Valerio Næuius Crispus mille viros per occultos tramites in vrbem induxit, qui die sequenti in Philippum incautum erumpentes eum tantùm non cepêre viuum: immò superueniens cum classe Valerius eum in portu obsedit. Quare Rex incensis nauibus cum egen-

te, ac spoliato exercitu pedestri, itinere repetiit Macedoniam, tumque intellexit nondum Annibalem, Romanos obtriuisse.

Philippus tollit veneno Aratum.

Idem Philippus paulò post turbantibus Messeniis Peloponnesum, eò venit. Hîc Aratum decies septies apud Achæos præturâ cum laude perfunctum veneno sustulit, quod improbasset ab eo contra Messenios perperam gesta. Sic Philippus ex humano faciliq; Rege, efferatus suis cladibus in Tyrannum sensim degenerabat.

Pœni, & Rom. in Hispania dubia fortuna pugnant.

In Hispaniâ variè res à Scipionibus gesta. Primùm enim visi sunt respirare Carthaginienses fusis Hispanis per tres duces suos. Posteà Castulo se Romanis tradidit. Ad Illiturgim cæsi quoque Pœni, & ad Mundam vbi vulneratus est Cn. Scipio, tum ad Aurigem, & paulò post majori quoque clade affecti. Denique Saguntum receptum, ac veteribus incolis, qui inuenti sunt redditum; adeò vt Carthaginiensibus omnia in Hispaniâ, præter animum, & spem, deesse viderentur.

CAPVT V.

DECAS QVINTA.

Ab anno 3840. ad 3850.

OLYMP. CXLI. ann. 4. | *Mundi* 3841. | Vrb. Cond. 541.

Philippũ Ro. distinere nituntur.

PHilippus in Illyrico Lissum occupat, eiusque arcem Acrolissum: Agebat tum ætatis annum vigesimum secundum multùm ab eo mutatus quem tam diligenter Antigonus Tutor excoluerat. In eum porrò inuigilabat Læuinus Prætor ne auxilio esset Annibali. Tentati quoque à Romanis Ætoli, vt bello Philippum aggrederentur, sed recentiùs erat fœdus, quàm

vt

vt tam citò folueretur,& hoc vt feruaretur Macedones omni curâ prouidebant.

Confules Romæ fuerunt Q. Fabius Maximus filius, & T. Sempronius Gracchus fecundùm. Fabius ad fe accedentem patrem equitem, ex equo per lictorem defcendere juffit, & à Patre, quod Confulem agere noffet, laudatus eft. Altinius ad Romanos fugit, & quia transfuga datus in vincula, ejus autem liberos & vxorem Annibal viuos exuffit. Fabius Arpos nocte pluuiâ occupauit, & junctus Arpinis Pœnos oppreffit; tum & Hifpani mille Annibalici fe Romanis dediderunt, in quibus hi leuitatis nihil, multùm fortitudinis experti funt. *Coff. & Annibal fuit iniri nocens.*

Romæ incendium atrox multas ædes facras, & prophanas abfumpfit. Tum lex Oppia fanctiffimè, & opportuniffimè lata de fumptu muliebri, quâ cautum ne qua mulier plus femiunciâ haberet auri, ne vefte verficolori vteretur, ne juncto vehiculo in vrbe veheretur, aut propiùs mille paffus, nifi causâ facrorum; quæ lex his temporibus accomodatiffima judicata eft, & quam tum duram nulla fæmina putauit. *Lex Oppia de cultu muliebri.*

Inita tum à Scipionibus cum Syphace focietas qui & vnum de Legatis à fe miffis retinuit Q. Statorium, vt fuos pedeftrem, & ftatariam pugnam edoceret. Carthaginienfes ab eo victi, huic oppofuere Gelam cui filius erat Maffiniffa annorum feptemdecim: is junctus Punicis peditibus Syphacem femèl iterumque vicit; ita Numidis inter Pœnos Romanofque diftractis, ne pars alterutra præualeret. *Syphax Rom. conciliatur à Scipionibus.* *Maffiniffa Pœnos juuat.*

OLYMP. CXLII. ann. 1. *Mundi* 3842. Vrb. Cond. 542.

M. Valerius Læuinus non modo fibi deuinxit Ætolos, fed & Attalum fibi jam ab Antiocho, fublato Achæo, reformidantem; duos infuper regulos Illyrios Pleuratum, & Sardiletum; Eleos denique & Spartanos fœdere cum Ætolis conjunctos. Acarnanes à Philippo difiungi *Rom. multos à Philippo dis iungunt*

non potuerunt; tum inchoatum est bellum in Philippum, cujus maximè his societatibus petebatur caput.

Romæ Coss. creati Q. Fuluius Flaccus tertiùm & Appius Claudius Pulcher; qui dum agrum Campanum popu lantur à Mangone malè accepti sunt: iis perturbatis animos reddidit Crispinus Romanus de Badio Campano singulari certamine ex prouocatione victor. Iterum ergo consules cum Annibale certarunt ad Beneuentum, sed Sempronianus exercitus visus ab vtrisque copiis, & hostis creditus certamen abrupit. Tum etiam obsessa est ab Appio Capua deluso Annibale, qui tamen Romanos in Lucanis, & Apuliâ cecidit. Capuani porro obsidendi commeatum ab Annibale petierant, & impetrarant; sed eum perdiderant socordiâ suâ, Hannone profligato, & captis eorum curribus, quæ clades certum iis interitum attulit. Aliunde Metapontini, Thurij, & Lucani sese Pœnis dediderunt. Capua obsessa est tribus exercitibus duorum Consulum, & Prætoris Neronis, in quorum castra tantùm commeatùs conuectum, vt nulla re in Hibernis Romanus miles egeret.

Capua obsidetur à 2. Consulibus & Pratore.

Flauius quidam Lucanus T. Sempronium Gracchum hospitem suum, euocatum a Consulibus, deduxit in insidias ipsi à Mangone collocatas ex condicto; Gracchus fortiter pugnans cæsus est. Demortui corpus etiam ab Annibale honoratum; Volonum exercitus duce sublato dissolutus est, cujus ipse animus erat.

T. Sempronius Gracchus caditur.

Tarentini deficiunt ad Annibalem propter obsides suos fugitiuos Romæ, quamquam justè, seuerè tamen necatos. Proditores fuere ciues Nico, & Philomenes specie venationis cum Annibale collocutus, & cui porta vt venatori semper patebat. Admissi igitur noctu in vrbem Pœni, trucidati Romani, direptæ eorum domus: Liuius seminudus refugit in Arcem quæ statim accepit à Metapontino præsidio auxilium.

Tarentini deficiunt ad Annibalem.

fium. Itaque eam Annibal frustrà occupare conatus est, traductis per vrbem nauibus, majori labore, quam fructu.

Liuius in Arcem fugit.

Syracusæ post trium annorum obsidionem à M. Marcello captæ in festo Dianæ, quando noctu scalis admotis ad humiliorem muri partem in eam Romani subierunt; captæ vrbi illacrymatus est Marcellus, luxitque crudelitatem, & rapinam quam imperabat. Fugit Bomilcar Carthaginem cum 35. nauibus, vnde reuexit vrbi auxilium, sed irritum, & intempestiuum. Archimedes quem maximè seruatum Marcellus optabat, dum lineas in puluere describit, neque satis attendit ad imperium militis, ab eo cæsus est. Honorificè ergo sepultus est, quo tantum modo poterat ejus celebrari memoria. Multùm prædæ in hac vrbe inuentum est, & aliquanto plus quam in deleta Carthagine. Compositis Siciliæ rebus Marcellus Agrigentum venit, vbi Hanno, Epicides, & Hipponiates collegerant copias suas. Absente Hipponiate duo alii victi à Marcello, quam clade in secuta Numidarum defectio, Romanis Siciliam asseruit.

Syracusas Marcellus capit, caditur Archimedes.

Scipiones Publius, & Cneus deserti à Celtiberis, exagitati à Massinissa, proditi à sociis ambo cæduntur. Ac primò Publius ab Asdrubale, & Mangone circumfusus à Numidis interfectus est, ejusque deletæ copiæ. Mox altero Asdrubale euocato junctis omnibus copiis Pœni aggrediuntur Cneum; sed ille fugit in collem, vbi dissipato exercitu, in turri ad quam confugerat exustus est. Tum perierant Romanis Hispaniæ, nisi L. Martius, Septimij filius, Eques Romanus militem collegisset ex fuga. Hic statim ab exercitu suffragij prærogatiuâ creatus Imperator, Asdrubalem Gisconis filium ad castra sua probè munita incautiùs accedentem deleuit. Insuper vnâ eademque nocte gemina Pœnorum castra expugnauit, & tum rem Ro-

Cæduntur ambo Sciplones in Hispania

L. Martius rem Rom. hic restituit.

manam, non cunctando, sed accelerando vir fortis, & suo dignus nomine, restituit.

OLYMP CXLII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3843. 543.

Antiochus sibi Iudæam asserit

Antiochus Magnus deuicto Philopatore sibi Iudæam sociat, jampridem Ægyptio propter impietatem, & improbos mores infensam.

Vincitur Philippus ab Ætolis.

Bellum cum Philippo gestum ab Ætolis quibus Romani occupatam Zacynthum attribuerunt ex fœdere. Is nuncius Philippum perculit, ac Pœnorum, Annibalis, & Italiæ cogitationem huic excussit.

Annibal Romam venit, & re infecta discedit.

Hoc anno quo consulatum inivere Cn. Fulvius Centimalus, & P. Sulpicius Galba, Annibal vt auerteret Romanos à Capuâ, perrexit Romam, Appio ægro in obsidione remanente, eum insecutus est Q. Fuluius, & pugnassent duo exercitus cujus victoriæ præmium fuisset Roma, nisi iterum effusus imber pugnam inhibuisset; itaque ingemiscens Annibal ex Anienis ripa vnde Romam videbat, & Cannas identidem repetens, in Bruttios est regressus Tum Capua se dedidit;

Capua se Ro. dedit

viginti septem Senatores hujus vrbis suadente Vibio Virio venenum in epulis hauserunt, reliqui 80. jussu Fuluij necati, Appio, immo & Populo Romano renitente: vrbs auro, argentoque omni spoliata. Vicinæ quæque vrbes receptæ, vbi sæuitum vbique in autores rebellionis; tumque intellexere Campani quàm parum Pœnis fidendum esset, quàm metuendi Romani, seu victi, seu victores.

Ouatio Marcelli de Sicil.

M. Marcellus redit ex Sicilia Romam vbi negatus est ei triumphus, ouatio concessa, sed triumpho nobilior, ob signa, diuitias, machinas allatas Syracusis; tumque Myrthus Lauro, & tibiæ tubis visæ sunt præualere.

Claudius Nero missus est in Hispaniam vbi recepit exercitum à L. Martio, cujus res gestæ laudatæ, improbratum Proprætoris nomen sibi tantùm à milite datum, ac suis litteris ad Sena-

tum

tum perperam adſcriptum. Inde quæſitus ad bellum Hiſpanicum Imperator: muſſantibus omnibus, & offerente ſe nemine, ex ſuperiori loco P. Cornelius Scipio Publij cæſi in Hiſpania filius, hanc ſibi prouinciam depopoſcit, ad quam ſtatim electus eſt communibus Vrbis ſuffragiis. Hic confectis ſtatim copiis Empurias venit, inde Tarraconem, vbi à Nerone recepit exercitum, atque ita ſe primo aditu in prouinciâ geſſit, vt omnia ab eius prudentiâ & fortitudine fauſta ſperarentur. *P. Corn. Scipio offert ſe ad bellū Hiſpanicum.*

OLYMP. CXLII. *ann.* 3. *Mundi* 3844. Vrb. Cond. 544.

Antiochus Arſacem Parthorum Regem expulſum ex Mediâ, ad Hyrcaniam vſque perſequitur, & finem inſequendi fecit, quod laboribus eſſet eius attritus exercitus. Satis igitur victor duxit tunc temporis, virum tam fortem fugiſſe. *Antiochus M. Arſacem fugat.*

Legatio à Romanis ad Reges Africæ, & potiſſimum ad Philopatorem miſſa cum muneribus Rege, ac ejus vxore dignis, vt Africa ab hac parte Pœnis incommodaret, & vires eorum diſtineret. *Legatio Rom. ad Philopatorem.*

Philippus auſpicaturus bellum aduerſus Ætolos, in Oricinos, & Apolloniates mouet, vaſtat Illyricorum agros, inde pergit in Thraciam & Mardos populos Macedoniam populari ſolitos. Interea Aetoli prætore Scopa Acarnanes amicos fautoreſque Philippi aggrediuntur; hi ex deſperatione reſiſtere parant, & conjurationem dignam viris fortiſſimis ineunt. Valerius cùm claſſe junctus Aetolis Naupactum expugnat, & tradit Aetolis, prædâ ex condicto Romanis reſeruatâ. Hic litteras accipit quibus ſe Conſulem deſignatum diſcit cum M. Marcello quartùm. At diuturno implicitus morbo tardiùs conſulatum iniit, quàm res Romana poſtularet. *Philippus Ætolis parat reſiſtere.*

Duo Romani duces accuſati ſunt in Senatu,

Mar-

Accusati duo Coss. Marcellus à Siculis Fuluius à Căpanis.

Marcellus à Siculis, Fuluius à Campanis. Hæ causæ à Læuino, Senatuque finitæ sunt: Siculi cum Marcello reconciliati in ejus quoque clientelam transiere: Campani duriùs habiti, maximè cum incendium Romæ excitatum per interfectorum parentes deprehensum esset: acerbius enim accepti à Senatu, quàm ab ipso Fuluio fuerant. Edixit enim ille bona eorum publicanda, ipsos cum liberis, & conjugibus vendendos. Ita dum Scyllam Q. Fuluium fugiunt in Carybdim Senatum Romanum infelices inciderunt.

Rom. cum Annibale vario euētu certant.

Marcellus Consul Salapiam per Blusium primarium ejus ciuem recepit, cæso præsidio Punico. Maroneam quoque Meles vi Samnitibus eripuit, vbi multos Carthaginenses occidit, amplissimum commeatum cepit. Sed eodem tempore Cn. Fuluius se, & duodecim Tribunos militum, & tredecim millia Romanorum perdidit ab Annibale victa. Ab eodem Annibale malè habita Herdonia, quia ad Romanos inclinare videbatur: cum eo quoque Marcellus ad Numistronem incerto euentu bis pugnauit, sed tacitè discedens Pœnus, se fassus est inferiorem.

Ad Tarentum vario exitu quoque pugnatur.

Ad Tarentum quoque non semper feliciter pugnatum. Nam T. Quintius in arcem commeatum immittere parans, à Nicone Tarentino rebellionis autore cæsus est in prælio, victa tamen classis illius aufugit cum onerariis. Liuius autem erumpens opportunè ex arce multos è Tarentinis ad populandum effusos cecidit, ac nihil propiùs abfuit, quàm vt Tarentum reciperet.

Agrigentum à Læuino recipitur.

In Sicilia Agrigentum à Læuino consule diu expectato, captum. Vrbem Romanis prodidit Hipponiates dux, aliter Mutines dictus, aperta iis per Numidas porta, quod ab Hannone exautoratus esset. Fugêre per aduersam portam Hanno & Epicides, cæsi Pœni ac Siculi, præcipui Agrigentinorum virgis cæsi, securi percussi sunt, reliqui venditi, pecuniâ in ærarium relatâ.

Dein-

Deinde tota est recepta Sicilia, proditis oppidis 20. vi captis sex, deditis 40. Siculi terram arare jussi, qui turbas concitare possent ad Bruttios populandos immissi, ad perpetuam insulæ pacem, & tranquillitatem.

In Hispaniâ P. Cornelius Scipio Nouam Carthaginem vi simul, & consilio capit cum arce; Hic inuentos obsides Hispanis ciuitatibus reddit, cum insigni laude moderationis in Mandonij vxorem, & liberos Indibilis; liberalitatis, & castimoniæ in virginem pulcherrimam Allucio Celtibero desponsatam, cui insuper à parentibus oblatum pretium redemptionis dedit in dotem. Ingens præda, ex vrbe tot prædarum receptatrice collecta. Tum præmia viris fortibus distribuit, ac multiplicat sapienter, vt studium partium in terrestri, & maritimo exercitu tolleret, quorum vterque sibi gloriam captæ arcis arrogabat; totamque sic composuit Hispaniam, vt jam Pœni in eâ de rebus suis diffiderent, & vasa colligere viderentur. Punica classis in Sardiniâ Olbiensem, & Calaritanum agros depopulata, sociis damnosior, quàm Romanis fuit. *P. Scipio Carthaginem Nouam capit*

OLYMP. CXLII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3845. 545.

Natus est hoc anno Philopatori ex Eurydice sorore sua & conjuge (alii Arsinoem vocant) Ptolemæus postea Epiphanes dictus, annis quinque antequam pater interiret, & paulò antequam mater Philopatoris jussu propter Agathocliæ amores insanos cæderetur. *Nascitur Ptol. Epiphanes.*

Messala in Africam missus agrum Vticensem depopulatur, ac cum multâ prædâ in Siciliam tendit. Per hunc & per C. Lælium discitur magnum apparatum Carthagine fieri, cui dum similem Romani opponere volunt 12. Coloniæ Latini nominis queruntur; duodeviginti offerūt omnia bona sua; hæ laudatæ, illæ præteritæ, hoc silentio castigatæ sunt, & ad officium reuocatæ. *Apparatus magnus Pœnorum, & Ro.*

Lu-

Lustrum Romæ actum.

Lustrum hoc anno conditum Romæ Censoribus M. Cornelio Cethego, & P. Sempronio Tuditano exhibuit tantùm ciuium capita 127107. signum vrbis Romanæ hoc belli Punici secundi anno decimo vehementer attritæ.

Marcellus distinet Annibalē

Consules creati sunt Q. Fabius Max. Quintùm & Q. Fuluius Flaccus quartùm: ad hunc multi defecere, tantùm verbis increpiti, vt reliqui inuitarentur; ille Tarentum oppugnare parat, ideoque Marcello mandat vt acerrimo bello distineat Annibalem; paret Marcellus, & primo certamine neuter victor, altero Annibal tertio Marcellus abscedit, quo magna strage Pœni concisi sunt. Idem Marcellus sub anni finem accusatus à Bibulo Trib. plebis ejus inimico, non est absolutus modo, sed & in annum sequentem, consulatum præmium suæ innocentiæ meruit.

Accusatur, & fit Consul.

Fabius Maximus Tarentum capit.

Fabius Maximus Manduriam vrbem capit, inde & Tarentum, quà vi, quà proditione, in quam consensit præfectus Punici præsidij Carthalo, captus amore mulieris cujus frater in castris Fabij militabat. Ejus operâ perfractis portis Romani subeunt vrbem: duces duo Nico & Democrates fortiter pugnantes cæsi, Philomenes quondam proditor cum equo in puteum insilit, Carthalo, dum securus pergit ad Consulem, trucidatur, alijque multi armati, inermesque, vt vrbs vi capta diceretur; quæ etiam direpta est, statuæ deorum iratorum Tarentis relictæ, vnus elatus Hercules. Nec ita multò post idem Fabius, Metaponti sibi paratas insidias siue prudentiâ, siue cunctatione sibi innatâ vitauit, quæ tum huic, vt antea, Romanis profuit.

In Hispania res Pœnorum collabitur

In Hispaniâ passim omnes ad Scipionem deficiunt. Hic ad Bætulam vrbem cum Asdrubale confligit, eumque vincit, captis etiam ejus castris, in quibus inuentos obsides parentibus gratis restituit, inter reliquos Massiuam puerum nepo-

nepotem Massinissæ, quem splendidè vestitum in equo ad auunculum remisit, quod primum ejus in Romanos, ac Scipione incentiuum amoris fuit. Fugit ad Pyrenæum Asdrubal, ad cujus auxilium seriùs veniunt Asdrubal Gisconis, & Mago ex Vlteriore Hispaniâ, atque sic inter se statuunt, vt Asdrubal transeat in Italiam cum Hispanis deficere parantibus, alij duo in Hispania Vlteriore consistant, Massinissa Citeriorem cum suis Numidis equitibus depopuletur, sed ijs consilijs fortuna Romana, ac virtus Scipionis præualuit.

OLYMP.CXLIII.	*Mundi*	Vrb.Cond.
*ann.*1.	3846.	546.

Antiochus Magnns in Bactrianâ regione, ad Arium amnem de Euthydemo rebelli nobilem victoriam refert, in quâ regio equo occiso Rex pedes pugnare compulsus in ore accepit vulnus, quo ei excussi sunt aliquot dentes, atque ita pugnauit, vt strenui militis etiam laudem mereretur. *Antiocho M. fortitudo.*

Philippus Achæis fert opem contra Ætolos Attali & Romanorum præsidio fultos, item & aduersus Machanidem Lacedæmoniorum Tyrannum Achaiæ fines vastantem. Atque Ætolos Philippus adeo fortiter repulit, vt se Lamiâ inclusi continerent. Inter eos & Regem, Ægyptij, Athenienses, Rhodij, Chij pacem conciliare conati sunt, ideoque triginta dierum induciæ à Philippo concessæ; sed hæc omnia Aetolorum audaciâ, & temeritate discussa sunt, audito maximè Attali, & Romanæ classis aduentu. P. Sulpitius agrum inter Corinthum, & Sicyonem vastauit, vnde tamen repulsus à Philippo, excussâ prædâ, qui tùm Nemæis ludis vacabat, & vbi se parum pudicum ostendit. *Philippus in Ætolos pugnat quos Ro. iuuant.*

Postea idem Philippus contra auxilium Romanum pro Eleis, & in Achæos eorumdem fautores pugnauit ad Dymam, vbi excussus est ex equo, & ægrè Romanis ereptus. Redintegratum *Philippus in Achæos pugnat vario euentu.*

tum postea certamen ad Messenen, vbi Eleos victores Liuius scribit, Plutarchus & Pausanias Achæos opera Philopæmenis, cum hic Demophontem magistrum equitum Eleorum ex prouocatione interemisset. Porro statim rediit in regnum Philippus ob Dardanos illud depopulantes, qui eum mortuum crediderant: sed iis viuere se magnâ impositâ clade victor ostendit.

M. Valerius Africam populatur.

M. Valerius Proconsul cum centum nauibus ex Siciliâ in Africam transmisit, vbi ad Clypeam exscendens prohibente nemine omnia depopulatus est. Hinc raptim recurrit ad naues cum prædâ audito Punicæ classis aduentu cum octoginta tribus nauibus. De eâ autem victoriam retulit, auctusque spoliis terrestribus ac maritimis Lilybæum fœliciter repetiit.

Scipio mittit naues in Sardiniam.

Scipio ex Hispaniensibus nauibus quas habebat 50. mittere in Sardiniam jussus est, quia iis minùs indigere victor credebatur. Et verò fusum Asdrubalem ex Hispania fugere compulit, nusquam satis fortunatum.

Marcellus ædem honori, & virtuti ponit.

Consules creati M. Marcellus quintùm, & T. Quintius Crispinus. Marcellus inspicere jussus est Etruriam vnde aliquid timebatur; & verò Aretio præsidium impositum est. Hic autem bello Gallico vouerat ædem Honori, & Virtuti: sed negarunt Pontifices idem templum duos capere Deos posse, addita est ergo ædi Honoris Virtutis ædes, verùm opere approperato, & fanis ita conjunctis (sic quidam ferunt) vt per templum Virtutis, ad templum Honoris aditus esset. Sed neutrum templum dedicauit Marcellus morte præuentus, & magis pius, quàm fortunatus.

Causa Tarentinorum, & Liui agitata.

Agitata Romæ Tarentinorum causa, quos defendebat, qui ceperat Fabius Maximus, accusantibus multis, eosq; Campanis vti rebellione, sic & pœnâ æquare volentibus. Verùm hoc judicium prudenter dilatum donec Italiæ reddita tran-

tranquillitas esset. Agitata quoque C. Liuij Macati præfecti causa, quia perdiderat Tarentum incuriâ suâ, sed suâ item constantiâ & fortitudine diù seruarat arcem, aliis præmio, aliis pœnâ hominem dignum, esse vociferantibus. Hic etiam Liuius à Fabio repressus est: cum jactaret operâ suâ Tarentum receptum esse, *neque enim recepissem*, inquit, *nisi tu perdidisses*.

Hoc denique anno Marcellus, & Crispinus ad tumulum Petelliæ dum exploratores agunt non Consules, ab Annibalico equitatu oppressi sunt. Marcellus interfectus est, filius eius ægrè effugit, Crispinus vulneratus. Annibal cæsum Consulem honestissimè cremari jussit, & in vrna argentea reportari ad collegam: sed Numidæ equites vrnam rapuere, ossa projecere; eos quidem multauit Annibal, sed Marcellus mansit insepultus qui tanto ambitu, viuus honorem, & gloriam quæsierat. Marcelli annulo Annibal ad Salapiam vti callidè voluit, sed præuentus à callidiore Crispino cladem accepit. Idem Crispinus ex vulneribus mortuus est Capuæ, dicto comitiorum causa Dictatore L. Manlio Torquato: sicque Reipub. curis vir fortis immortuus est.

Marcellus cæsus, eius collega vulneratus.

OLYMP.CXLIII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3847. 547.

Pergebat cum Euthydemo pugnare Magnus Antiochus lente tamen procedebat, dum ille cum suis Bactrianis fortiter resisteret Syris, & diutiùs quàm res Syriacæ postularent.

Antiocho fortiter resistit Euthydemus.

Pugnatum à P. Sulpitio proconsule aduersus Philippum. Romani in Euboea Oreum cepere, Chalcidem frustra tentauere: Opuntem quoque occupauit Attalus, quia vtrique vrbi Philippus tardius est auxiliatus. Hic tamen Toronen cepit, & Machanidam Lacedæmoniorum Tyrannum inhibuit, ne noceret Eleis dum Olympici ludi celebrarentur. Recepit & Oreum. ciuibus fugâ dilapsis, ne Romanis parere cogerentur, vbi

Philippus & Romani commissi.

vbi & exules restituit; & Cassandreæ classe ædificari jussâ in Dardanos mouit, regnum suum, dum abesset, depopulari solitos. Tumque se victorem putauit, quoniam à tot hostibus, & Romanis maximè, non esset superatus.

Iterù Leuinus vexat Africam. M. Valerius Læuinus hoc anno Vticensem, & Carthaginiensem agrum populatione vexauit; dumque cum prædâ Siciliam repetit incidit in Punicam classem, cuius naues quatuor demersit, septemdecim cepit, reliquis fugatis, & Lilybæum, vt anno superiore, auctus multis spoliis feliciter tenuit.

Asdrubal Barchino transit Italiam. Massiliensium legati monuere Romanos venisse cum exercitu in Galliam Asdrubalem Barchinonem, eiusque aduentu Gallos excitatos. Et verò mox ille in Italiam transiit, atque ambulando magnum exercitum ex Gallis, & Liguribus, Romanorum hostibus, confecit, eumque Annibali fratri conjungere conatus est, certò Reip Romanæ interitu.

Coss. Nero & Liuius oppositi Annibali, & Asdrubali. Consules creati sunt Romæ M. Liuius posteà dictus Salinator (quem malè aliqui cum C. Liuio Tarenti præfecto confundunt) jam ab annis duodecim exconsul, & in causâ cognati C. Liuij, Senatum ægrè repetere coactus. Recusauit initio magistratum, & vt id acciperet vi propè compellendus fuit. Datus est ei collega C. Claudius Nero, inimicissimus, sed statim eos donasse patriæ inimicitias ferunt. Alij inimicos mansisse putant, allaborasse tamen patriæ, vt amicos. Liuius Asdrubali, Nero Annibali oppositus, amboque totâ Italia diuisi. Sed cum interceptæ essent Asdrubalis litteræ ad fratrem, copias collegæ suo jungendas esse in Vmbria credidit Nero, etiam non expectatâ voluntate Senatus. Itaque relicto in castris T. Quintio legato, qui speciem totius exercitus ostentaret Annibali, ipse cum sex peditum millibus, & mille equitibus, occultis itineribus, diligenter ad collegam pergit. Ab eo autem iat

cxce-

exceptus est vt Dux Ducem, tribunus tribunum, centurio centurionem, miles militem hospitio exciperet, castris nihil dilatatis. Sed Asdrubal visis equis strigosioribus, suspicatus est auctum auxiliis Liuium; itaque recessit; verùm ad Metaurum flumen pugnare compulsus, & Elephantos, & exercitum, & vitam amisit. Itaque Neronis industriâ maximè, & virtute reposita Pœno Cannensis clades: quinquaginta sex millia cæsi, capti quinque millia quingenti: Gallos & Ligures aliquot Liuius fugere permisit, vt superessent victoriæ suæ testes. Porrò iisdem itineribus, atque adhuc diligentiùs rediit in castra sua Nero, & Annibali casum sui fratris, oblato eius capite, ac missis captiuis indicauit. Vtrique consuli oblatus est triumphus, recusauit Nero, quoniam in Prouincia collegæ relata esset victoria; ipse equestri umphantem in curru Liuium secutus est, nobilior modestiâ suâ quàm victoriâ.

Nero vadit ad Liuiũ, vt cum eo Asdrubalē cædit.

In Hispaniâ suffectus est Asdrubali in Italiam transgresso, Carthagine missus Hanno. Hunc cum Celtiberis M. Syllanus à Scipione legatus, celerrimè assecutus, nec opinantem aggressus vicit, ac viuum cepit, Magonem ad Asdrubalem Gisconem fugere compulit. Ad vtrumque oppugnandum, Syllano collaudato, ipse Scipio pergit. Verùm ii per oppida suum sparserunt exercitum. Itaque vrbem Oringem per L. Scipionem oppugnat, & vi capit; multi etiam dextram tendentes iugulati. His peractis Publius mittit Romam fratrem Lucium cum Hannone, vt quo statu Hispana res esset, ex nobili captiuo demonstraret.

Scipio Pœnos in Hispania sæpe vincit.

OLYMP. CXLIII. *ann.* 3.	*Mundi* 3844.	Vrb.Cond. 544.

Philopæmen Achæorum Prætor & Imperator Machanidam jam ferè potitum victoriâ, & repulit, & suâ manu interemit. Quo facto Spartani libertatem consequuti sunt, sed non diu-

Philopæmen Machanidam radit, ei succedit Nabis.

tur-

turnam. Nabis enim ei mox suffectus est, neque sublata tyrannis, sed tyrannus.

In Hispaniâ Asdrubal Gisconis filius profectus à Gadibus, & Mago Amilcaris filius quinquaginta millia peditum, equitum quatuor millia, & quingentos parant, & ad Salapiam vrbem, aliter Elingam, copias ducunt. Polybius 70. millia peditum, equitum 4. millia, & elephantes 30. numerat. Commissa pugna in quâ ducem egregium se Scipio præbuit, recedentes Pœni se victos fassi sunt: & verò eos insecutus Scipio sic profligauit, vt pecudum more fugerent cum ducibus, neque quiescerent nisi ad Gades, & donec mari à Romanis separarentur.

Pœni grandi clade à Scipione victi.

Tum primùm tentatus à Syllano Massinissa, tentatus & ab ipso Scipione Scyphax, cui se periculosè Scipio commisit in Africâ, cum apud eum ageret Asdrubal. Et verò hic cum illo in eodem lecto ad mensam accubuit. Scipionis autem tanta virtus tanta humanitas erat, vt Asdrubalem ipsum in admirationem, Syphacem in Romanorum partes nullo negotio raperet. Redux ex Africâ Ilyturgim capit, atque in eam vt rebellem, & crudelem atrociter sæuit. Idem erat expectandum Castuloni, nisi hæc se dedidisset: Astapenses eiusdem sceleris rei, in se crudeliores, quàm fuissent ipsi Romani, extiterunt; nam se cremarunt viuos. pauci erumpentes ferarum more concidendi fuerunt, aut mactandi. Gadeis quoque proditione tentatæ, à Lælio, sed hæc proditio à Magone impotentissimè vindicata est.

Scipio se Scyphaci committit periculosè.

Exinde periculosè decubuit Scipio, quando tumultuati sunt milites Romani, quos sanus mulctauit vt fortis Imperator, & bonus, præcipuis seditionis autoribus cæsis, aliis tantùm territis oculo, & oratione. Mandonio quoque & Indibili Regulis pepercit magnificè, ac fortiter, atque vt Scipionem decebat; Massinissam autem allocutus à Carthaginiensibus retraxit, sibique

Ægrotat Scipio, recreatus seditiosos mulctat.

ac

ac Romanis asseruit. Mago autem cum non posset vltra in Hispania consistere, jubetur missâ pecuniâ in Italiam transire: & verò exclusus est Gadibus, exclusus ex majori Balearidum magno semper animo, sed semper deficiente fortunâ. Quibus peractis tandem Scipio Romam venit: Traditâ Syllano, & Marcio prouinciâ, & venit cum C. Lælio amicorum suorum primario; pecuniæ vim incredibilem in ærarium intulit, exceptusque est quo honore debuit, negatus tamen ei triumphus, qui nonnisi constitutis in magistratu decernebatur. Subiit igitur vrbem sine pompâ ipse omni triumpho major, dignumque totius Italiæ, adeoque orbis spectaculum. *Scipio Romam redit La uita Hispa nia.*

OLYMP. CXLIII. *Mundi ann. 4.* 3849. Vrb. Cond 549.

Antiochus cum Euthydemo Bactrianorum Satrapa componit fœdus, sequestro, & interprete Teleâ. Mittit Euthydemus ad Regem filium suum, cuius hic indole delectatus eum judicauit idoneum regno, eique vnam ex filiabus suis despondet, patri reliquit regnum acceptis tantum ab eo Elephantis. Ingressus tum quoque Antiochus Indiam Caucaso superato, iniit cum Cophogaseno Rege amicitiam, ab eo quoque suscepit Elephantes, adeo vt jam centum quinquaginta Indicos in suis copiis numeraret. Inde in Arachosiam venit, ex hac in Drangianam, ex hac in Carmaniam, eodem quo Alexander itinere, sed fœliciori, ac minus incommodo. *Antiochu cum Euthydemo fœdus icit.* *Antiochus Indiam intrat, & fœliciter redit.*

Romæ autem lectum in libris Sibyllinis Alienigenam (hoc est Annibalem) ejici ex Italia posse si Mater Idæa Pessinunte Romam deueheretur. Missus itaque ad Attalum Pergami Regem M. Valerius, cum quatuor aliis legatis. Delphos adit, Apollinem de suo itinere rogaturus: respondet hic, rem per Attalum conficiendam, parandum Romæ hospitium Deæ apud eum; qui vix optimus esset. Deuectus est ergo *Mater Deorum euocatur Romam.*

ergo Romam lapis ille sacer delapsus è cœlo, quem incolæ dicebant Deam. Verùm ad depellendum ex Italia Annibalem plus Scipio, quàm brutus ille lapis profuit.

Mago Italiam f...lit, & Ro. terret. Mago ex Balearicis insulis transit in Italiam, ac primò impetu Genuam capit, Ligurum oram diripit, ac prædâ Sauone deposita, ex Gallis cogit exercitum. Quare eò Vrbanæ, & Etruscæ legiones mittuntur, territâ plusquam par esset Romanâ ciuitate.

Hispani rebellesre pressi. In Hispaniâ absente Scipione Indibilis & Mandonius, populis ac vicinis regibus ad libertatem vocatis armant 30. peditum, equitum quatuor millia: sed mox oppressi sunt à L. Lentulo, & L. Manlio; Indibilis in prælio occubuit cum 13. millibus, capti 800. reliqui, dedito ad supplicium Mandonio, pacem obtinuere. Ita in Hispaniâ non tantùm bellum, sed & magni belli sementis sublata est.

Scipio factus Consul. ei Sicilia decernitur. Romam confluxit ingens ciuium ex totâ Italiâ multitudo, non tantùm vt crearet Scipionem Consulem, sed vt videret. Et verò factus est Consul, cui P. Licinius Crassus de industriâ datus collega, vt hic in Italiâ, quia Pontifex Maximus erat, remaneret, Scipio bellum in Africam deportaret; itaque decreta est ei Sicilia. Fabius Maximus quantùm potuit obstitit, & apparatum quidem belli imminuit autoritate suâ, bellum non discussit: sed satis erat Scipioni mandasse expeditionem, vt huic nihil deesset. Principiò igitur mittit in Africam C. Lælium vt inde prædas agat. Hic Hipponem Regium

Massinissa Rom. iungitur. appulit, multas prædas abegit, omnia terrore compleuit. Tum quoque ad eum Massinissa venit, de Scipionis tarditate conquestus; monet ne Syphaci confidat vxoris suæ deliciis dementato, ipse paucos Numidas spondet, sed offert sese magni instar exercitus.

Intereà Scipio accipit Locros se Romanis dedidisse, quibus ingens ab Annibale periculum

lum immineret. Itaque relicto fratre Lucio qui classem expediret in Sicilia, ipse trajicit in Italiam, ac Locros subit. Eò quoque venit Annibal, sed statim damno suo expertus est adesse Scipionem, qui & eum fortiter repulit, & arcem, quam reliquam habebat Pœnus occupauit. Plemminium legatum suum vrbis præfectum reliquit, qui multa auarè, multa sacrilegè perpetrauit, direptis etiam Proserpinæ thesauris. Cum ergo miles ex domo cujusdam poculum argenteum efferret, & ciuis cum eo luctaretur, affuere Tribuni qui prohibuerunt iniuriam, & poculum domino restituerunt. Rixa igitur inter milites Plemminij, & Tribunos ortâ, illi male habiti, & obliti sanguine præfecto se sistunt. Hic furore excandescens Tribunos nudari, ac virgas expediri jubet: implorant illi militum opem, ad arma concurritur, lictores malè mulctantur, Plemminius ipse auribus nasoque metilatus pro mortuo relinquitur. His acceptis Scipio Locros redit, Plemminium eximit noxâ, relinquitq; vrbis præfectum, Tribunos conjicit in vincula, ad Senatum submittendos. At in eos Plemminius debacchatus impotentissimè, quàm potuit crudeliter interemit, ac præcipuos Locrensium de ejus sceleribus apud Scipionem questos. Quæ crudelitas huic posteà infamiam cum morte conjunctam, Scipioni multam calumniárum materiam peperit.

Turbata Scipionis expeditio à Plemminio eius Legato.

OLYMP. CXLIV.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. I.	3850	550.

Antiochus Magnus, & Philippus societatem ineunt aduersus Philopatorem, & Ægyptum quam inter se partiuntur. Philopator enim ad extremum dementiæ, atque luxuriæ deuenerat, seque totum permiserat Agathoclæ psaltriæ meretrici & Agathocli eius fratri Catamito, & eorum matri Oenanthe, vtroque nequiori. Hi distribuebant magistratus, atque præfecturas, hi totius Aegypti arbitri omnium vitæ, atque

Antiochi & Philippi in Philopatorem societas.

Moritur Philopator.

fortunis imminebant. Inter hæc supra, atque turbas Philopator moritur relicto filio quinquenni, vel quadrimo Epiphane. Sed mors eius diu celata est, dum mulieres eius thesauros rapiunt, postea cum fratre, & filio graues pœnas dependuræ.

Philippus cum Romanis cōponit pacem.

Ætoli jam ferè duobus annis à Romanis deserti, pacem cum Philippo facere compulsi sunt. Eâ vix denunciatâ adfuit P. Sempronius cum decem millibus peditum, ac mille equitibus, Dymatumque Illyrici vrbem occupauit. Philippus Apolloniam accurrit, vt motus populorum inhiberet. Sempronius missis in Ætoliam quindecim nauibus pacem disturbare conatus est; sed adnitentibus Epirotis in vrbe Phœnice Philippus cum Sempronio collocutus pacem cum Romanis fecit, sociis vtrimque comprehensis. Quam pacem bellum Africanum, & Annibal hærens visceribus Italiæ, & Philippi cum Antiocho conjunctio suadebant.

Recipitur à Scipione Nasica mater Idæa.

Cum jam Terracinæ Idæa mater esset, quæsitum de eius hospitio; P. Scipio Nasica Cnei in Hispania cæsi filius adolescens nondum quæstorius vir optimus à Senatu judicatus est, qui cum matronis, Deæ, ostiam vsque processit. Cum nauis quæ Deam portabat hæsisset in Tiberi, Q. Claudia Vestalis eam zonâ facilè traxit, vt pudicitiam suam, quæ reuocabatur in dubium, testaretur. Dea reposita est primùm in æde Victoriæ in Palatio, quia aduentus eius de Annibale certam spondebat victoriam.

Claudia Vestalis probat suam pudicitiam.

Duo Coss. benè rem gerunt.

Consules huius anni fuere P. Sempronius Tuditanus, & M. Cornelius Cethegus. Sempronius primùm ab Annibale juxta Crotonem victus, accitis Licinij Proconsulis copiis victor euasit, votâ æde Fortunæ Primogeniæ: cum eius collega Cornelius Etruriam ad Magonem inclinantem judiciorum terrore compesceret.

Censura Liuij Salinatoris, & Neronis infamis

Censores creati M. Liuius, & Claudius Nero collegæ Consulatus. Ab his vectigal impositum

sali

sali, quod populus inuentum Liuij putauit, quem olim damnauerat innocentem, ideoque eum deinceps Salinatorem dixit. Censores duo quas Consules deposuerant, resumpserunt inimicitias: sibi enim inuicem publicum ademerunt equum. M. item Liuius triginta quatuor tribus ærarias fecit, quod se innocentem condemnassent, damnatum Consulem, & Censorem fecissent, Metiam solam reliquit intactam quod illa neque se absoluisset, neque damnasset. Sed hæc nota nihil tribubus nocuit, cum ridiculum populo, atque odij sui nimis tenacem docuit.

Locrorum causa in Senatu agitata est, quâ Pleminius, & Scipio inuoluebantur, & huic maximè Q. Fabius conflabat inuidiam. Tandem missi legati decem quorum Princeps T. Pomponius, vt visis Locris, Scipionis quoque copias inspicerent, cui socordiæ inurebatur nota. Per hos restituti Proserpinæ thesauri, Locris reddita pristina libertas, Plemminius eiusque socij 30 vincti Romam submissi. Inspectâ Scipionis classe in Sicilia, eum ita purgarunt, vt ad profligandum bellum Annibalicum, eo aptiorem judicarent neminem. *Causa Locrorum & Scipionis agitatur.*

Tum quoq; Cato Major non Prætor, sed Quæstor fuit; sic emendandus Tullij locus, qui hoc anno eum perperam Prætorem facit. *Catonis Ma oris quæstura.*

P. Cornelius Scipio hoc demum anno in Africam appulit. Venit ad eum Massinissa cum 200. equitibus. Illis opponuntur Asdrubal toties victus in Hispaniâ, & Syphax cum centum millibus armatorum. Scipio Vticam frustra tentauit, & hoc anno satis habuit Carthaginem vidisse, atque terruisse. *Scipio appelit in Africam.*

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno 3850. ad 3860.

OLYMP. CXLIV. ann. 2.	*Mundi* 3851.	Vrb. Cond. 551.

Syria asserta Epiphani. SCopas Ptolemæi Epiphanis Princeps militiæ in Cœlesyriam profectus multas subegit vrbes, & Iudæam vniuersam Ægyptiaco adjunxit imperio, potitusque Hierosolymis, eius Arci præsidium imposuit. Quæ facta esse antequam tumultus Alexandrini exorirentur, prudenter suspicari licet.

Coss in Italia retinentur. Consules Cn. Seruilius Cæpio, & C. Seruilius Geminus, aliis Cn. Seruilius Nepos, inter se Bruttios, & Etruriam sortiti sunt, vt viderent ne Respublica ab Annibale, & Hannone detrimentum pateretur.

Mago victus, & vulneratus obit. In Liguriâ à Quintilio Prætore, & Cornelio Lentulo Proconsule pugnatum in Magonem Annibalis fratrem. Mago vulneratus victoriam Romanis reliquit, sed cruentam, & fugit ad Ligures; vnde euocatus à suis Carthaginem, dum cò nauigat obiit ex vulnere, in eo, fratre Annibale fœlicior, quod patriæ funeri non interfuit.

Vincuntur à Scipione Syphax & Pœni. In Africâ Syphax offert pacem Scipioni; hic eâ occasione vsus castra Syphacis, & Asdrubalis callidiùs explorat, & mox illa incendit, atque expugnat. Cæsi eo prælio 40. millia, aut cremati, capti sex millia Duces difficiliter effugêre. Mox tamen iidem repararunt exercitum, adjunctis sibi quatuor millibus Celtiberorum; quos cum iterùm aggressus esset Scipio, profligauit, jussitque C. Lælio eos insequi fugientes in Numidiam. At Scipio Tunetum occupat reli-

relictum à custodibus oppidum 12. passuum millibus dissitum à Carthagine, & vnde in eam prospectus patet. Is locus diligenter à Scipione munitus, & quasi belli constituta sedes. Pugnatum deinde nauali prælio, in quo Scipio imparatus vinci poterat, nisi Pœni certamen distulissent, tempusque colligendi sui naucleris dedissent. Interim Lælius, & Massinissa iterùm Syphacem vicêre, quem in vrbem Cirtham compulsum Massinissa viuum cepit; sed vicissim ab eius vxore Sophonisba captus est, quam eodem die duxit vxorem, vnde grauiter increpitus est à Lælio, grauiùs à Scipione. Cum ei vitam à Romanis impetrare non posset, venenum vti petierat misit, quod hausit confidentiùs, quàm eius cubile conscenderat. Desperatus propè Massinissa Scipionis laudibus, promissis, increpationibus ad sanam mentem reuocatus est. Lælius cum captiuo Syphace Romam præmissus. Tum pacem rogarant Carthaginienses, sed Romam remissi Annibalem ex Italia ad tuendam patriam reuocant, & dum fœdus loquuntur hostilia cogitant, quod legatis eorum exprobrauit Scipio, neque armis, neque virtute passus se à Carthaginiensibus superari. *Capit Syphacem Massinissa, & à Sophonisba ipse capitur.*

Obiit hoc anno Q. Fabius Maximus inuidus Scipioni, quâ malignitate plurimùm gloriæ suæ detraxit. Hoc vno fœlix quod profligatum à Scipione bellum non didicerit; de Annibale vanus augur quem in patriâ suâ majorem hostem, & formidabiliorem, quàm in Italiâ, malè vaticinatus erat. *Moritur Fabius Maximus.*

Hocquoque anno Næuius Vticæ mortuus est, Româ factione Metelli depulsus, Poëta iàm solo notus nomine, fabulis nullo modo, quarũ etiam fragmenta perierunt. *Næuius moritur Vticæ.*

OLYMP. CXLIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3852. 552.

Alexandriæ interfectus est Agathocles in seditione cui Motragenes quidam fugiens nudus *Seditio Ægyptiaca ingens.*

è tormentis, dedit initium: Agatocles extractus est ex Syringe, in quam cum Rege confugerat: Agathoclea quoque & Oenanthe à populo morsu, acubus, saxis, fustibus lacerantur, & comminuuntur in frusta cum comitibus. Philamon, cui cædendæ Eurydices, seu Arsinoës, vxoris Philopatoris cura demandata fuerat, à puellis cum ipsa educatis saxis, & fustibus mactatus est: eius occupata domus, filius strangulatus; fugiens vxor in plateâ trucidata est. Sic meretricia domus absumpta, leuiores sceleribus suis pœnas luit.

Epiphanes Rom. commendatus. Tum missi Romam ab Alexandrinis legati, qui pupillum Ptolemæum Epiphanem Senatui populoque commendarent, cuius regnum Antiochus & Philippus Romanorum hostes appetebant. Amicè suscepti sunt, & vt pupilli suscepta defensio, quæ tum his Regibus multùm doloris, postea damni plus attulit.

Nero collega Scipioni datus. Consules huius anni renunciati sunt M Seruilius Geminus, & T. Claudius Nero. Hic missus est in Africam cum classe, ejusque cum Scipione æquatum imperium, certo hujus expeditionis damno, nisi Scipio datis sibi collegis nimium præcelluisset.

Annibal relinquit Italiam. Recesserat tum ex Italiâ Annibal, eam identidem respectans, & Carthaginem, fortunam, seque justiùs incusans, quod Cannensi victoriâ non esset vsus. Appulit ergo in Africam ad Leptim auersatus ex omine locum, cui *Sepulchrum dirutum* nomen, vnde magnis itineribus Zamam contendit. Venit & tum ad Scipionem Massinissa cum sex peditum, & quatuor equitum millibus.

Annibalis cum Scipe congressus. Cum Scipione Annibal colloqui voluit, & eum ad pacem inuitare, sed eam ferociùs Romanus rejecit, non satis demisè postulauit Pœnus. Itaque vtrimque expediuntur acies, & quàm scientissimè. Pugnatur acerrimè, hinc pro libertate, hic pro belli fine atque coronide.

Vincitur ad Zamã Annibal. Victus Annibal, Pœnorum viginti milia cæsi, toti-

totidem capti cum Elephantis vndecim, & 133. signis militaribus, cum vix 1500. ex Romanis cecidissent. Capta quoque eodem impetu Punica castra, vnde quidam scribunt fugisse Annibalem Adrumetum, inde ad Antiochum. Sed similius vero est eum accitum à ciuibus venisse Carthaginem, & fassum se non tantùm prælio victum esse, sed & bello, nihilque cunctandum admittere quibusuis conditionibus pacem, nisi vrbem suam perditam vellent.

Rumor interea nunciauit adesse Verminam filium Syphacis, cum multo peditatu, pluribus equitibus Pars Romani exercitus, cum equitatu huic obuiam venit, funditur Numida, & quindecim millibus cæsis, captis mille ducentis, ac mille Numidicis equis, Vermina rem Punicam deteriori reliquit loco, quàm inuenerat. *Vermina vincitur.*

Pœni itaque penitus victi triginta legatos Tunetum mittunt miserabiliori cultu (nam ante hanc vltimam pugnam miseri venerant oleæ ramos de more prætendentes) quibus pax, iis conditionibus oblata, omnia erepta Romanis redderent, captiuos, & transfugas darent, naues omnes adducerent, & Elephantos præter decem, nulli bellum inferrent iniussu populi Romani, omnia Massinissæ restituerent, quæ majorum suorum fuissent, darent frumentum Romanis, donec pax Romæ firmata esset, ducenta Talenta Euboica annis singulis per annos 50. persoluerent. Hæc cum dissuadere voluisset Gisco, eum detraxit ex loco vnde loqui volebat Annibal; quod cum populo displicuisset, prætexuit hic vitam suam 36. annis bello contritam, ac juris ciuilis oblitam. Inter hæc legati Carthaginienses cum L. Scipione, & L. Veturio Philone Romam pergunt ad pacem firmandam tanto sanguine, annisque septendecim, vel potius virtute vnius Scipionis redemptam. *Pax Pœnis à Scipione data.*

T. Claudius Nero Consul auditâ Pœnorum clade moras traxit, maximè quod vnius Sci- *Redit inglorius Nero.*

pionis arbitrio permissa pax esset. Tempestate jactatus Caralim appulit in Sardiniam, vbi dum reficit naues annus Consulatus abiit, priuatusq; reducens classem, & inglorius infectâ re, pœnas tarditatis, & ambitionis dedit.

OLYMP. CXLIV. *ann.* 4. | *Mundi* 3853. | Vrb. Cond. 553.

Legatio Rom. in Ægiptû. Missi in Ægyptum legati tres Claudius Nero, M. Æmilius Lepidus, & P. Sempronius Tuditanus nunciantes bellum Punicum confectum esse, decretum Philippo bellum. Legati suscepti perhumaniter, & honorificè Regis nomine à Sosibio prioris Sosibij filio, & qui Regem in Agathocleanâ cæde eripuerat. *An Lepidus datus tutor Regi.* Quidam volunt Lepidum datum regi tutorem, alij negant, cum nulla sit eius facti apud Polybium & Appianum mentio. Creditur id tamen vulgò, quia plures Liuium quam Polybium, & Appianum legunt.

Victi Ro. per Gallos Boios. Hujus anni Consules creati Cn. Cornelius Lentulus, & P. Ælius Pætus. Hic in Boios per Vmbriam C. Appium præfectum misit cum copiis, qui à Gallis circumfusus, & se, & suorum septem millia perdidit. Neque Consul aliter hanc cladem vltus est, quam depopulationibus, solatio Romanis indigno.

Ro. Philippo acer bè respondent, is se ad bellum parat. A Philippo missi legati Romæ auditi sunt in Senatu excusantes Regem, accusantes M. Aurelium, quod Macedoniam bello vexasset, & captiuos in Africa sibi reddi postulantes. Quibus responsum, Philippum bis violasse fœdus, & socios Romanorum vexando, & Annibalem pecuniâ & copiis Duce Sopatro ex regio eius sanguine, juuando; ritè auxiliatores à Scipione conjectos in vincula; M. Aurelium suis sociis benè auxilium tulisse. Sic ei tacitè bellum denunciatum est. Sub finem autem anni missus in Macedoniam Læuinus cum 38. nauibus didicit quo apparatu Philippus susciperet bellum. Itaque majori classe opus esse denunciauit, ne

in

in Philippo Romani Pyrrhum alterum experirentur.

Idem Senatus à Scipione pacem factam probauit, & legatos Pœnos satis liberaliter habuit, atque potestatem eis fecit ducentos captiuos redimendi, qui gratis posteà donarentur, vbi conditiones pacis admissæ essent vtrimque, quod & factum. Itaque naues exustæ, elephantes cæsi, perfugæ Latini securi percussi, Romani in crucem acti, Massinissæ regnum Syphacis attributum, vt ab hac parte Pœnorum excubitor esset. His peractis Romam Scipio venit vbi magnificè triumphauit, producto Syphace, qui paulò post obiit; quamquam aliqui ante triumphum velint periisse. Scipio ob eam expeditionem dictus Africanus, quod nomen primum ei impositum ab amicis ex adulatione, deinde huic tam aptè conuenire judicatum est, vt esset eius posteris hæreditarium.

Pacem cum Pœnis Rom. ratam habent.

Scipio triumphat & dicitur Africanus

OLYMP. CXLV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3854. 554.

Scopas Aetolus Ptolemæi dux in Aetoliam veniens Alexandriâ cum magno auri pondere sex millia peditum, & aliquot equites mercede conduxit; nec vllum juuènum reliquisset in patriâ, nisi Damocritus Prætor delectum impediisset; adeò auri cupiditas Græcos vrgebat.

Ætolus Ægyptii in auxiliũ accersunt.

Athenienſibus dare auxilium aduersus Philippum cupit Ptolemæus, & mittendi exercitus facultatem à Romanis petit. Gratiæ huic habitæ, legati exornati muneribus, Athenienses sibi curæ fore Senatus respondit.

Atheniẽses iuuare Ptolemæus cupit.

Abydeni in Hellesponto à Philippo grauiter oppugnati sunt; muro eorum cuniculis diruto honestis conditionibus deditionem facere volunt, at sine conditionibus offerre se, vel defendere se jubentur. Itaque matronas omnes in templis, liberos in Gymnasio includunt. Seligunt 50. viros crudæ senectutis, qui omnes in[t]erimant; pecuniam, & pretiosam vestem in

Abydeni ad desperationem adiguntur à Philippo.

duas naues congestam projiciant in mare, eosque sacramento adigunt; reliqui fortiter, & non inulti parant occumbere. Muro diruto Macedones vrbem subire volunt, sed toto die repelluntur. Sequenti nocte se quidam Philippo dedunt, & benignè suscipiuntur, reliqui se, suos, vrbem perdunt, & eripiunt hosti, desperati magis dicendi, quàm fortes.

Coss. huius anni.

Coss. huius anni notantur in fastis P. Sulpitius Galba, & C. Aurelius Cotta; huic Etruria, illi Macedonia obtigit, & vtrique triumphorum seges.

Tumultus in Gallia Cisalpina & Ligur.

In Gallia Cisalpina Insubres, Boij, Cenomani; Ligures duce Amilcare tumultum excitarunt, occupatâ Placentiâ, & obsessâ Cremonâ. L. Furius in eos processit, processit & Consul Aurelius: Sed antequam is adueniret, Furius pugnauit, & vicit. Cæsa sunt aut capta Gallorum 35. millia; Amilcar dux Pœnus cecidit; alij tamen negant, & iterum pugnasse volunt. Aurelius molestissimè tulit sibi materiam triumphi ereptam esse. Petiit sibi dari, & à populo triumphum Furius obtinuit. Pompa tamen vilis fuit, carens milite & captiuis, quos Aurelius retinuerat. Sed tum genti Gallos vincere solitæ potiùs, quàm huic Furio videtur indultum esse.

Verminæ concessa pax.

Verminæ legati pacem, & fœdus petiere; illa oblata, hoc negatum. Missi tamen ad illum legati, quos liberaliter accepit. Pacis tum scriptæ leges Romam vti probarentur missæ sunt. Sic erat arbiter Regum Senatus Populusque Romanus.

Rom. Athen. contra Philippum iuuant.

Atheniensibus à Romanis auxilium datum, nauibus in Pyræum missis aduersus Philippum. Hoc bellum leuibus de causis exarsit; & hujus causa Philippus non satis prudens fuit, passus vastari fines Atheniensium, quibus fauerunt Attalus, Rhodij, & quod erat auxilij caput, Romani. Consul ergo Sulpicius C. Claudium Centonem cum viginti nauibus in Pyræum mittit;

tit; hinc Chalcidem cum Rhodiis, & Attalo occupat, negligentiùs à Macedonibus custoditam, eamque incensam dimittit. Accurrit Philippus, & Athenas pœne occupat; circa vrbem semel iterumque omnia corrumpit, & vastat. Conatur idem Achæos Romanis frustra committere, quos Nabis Lacedæmonius vexabat. Quibus gestis redit in Hiberna Philippus in Chalcidem, acceptam parum honestè vltus injuriam.

Obiisse hoc anno M. Accium Plautum scribit Hieronymus. Hic mercaturam primùm fecit, ac decoquere coactus Romæ se versandis molis addixit: tumque fabulas aliquot scripsit, quas illiberalibus, & scurrilibus jocis aspersas nemo miretur, qui putauerit eas in pristino scriptas esse *Moritur Plautus.*

OLYMP. CXLV. ann. 2. *Mundi* 3855. Vrb Cond. 555.

Sub initium huius anni Sulpitius per legatum suum Macedoniam populatur, & prædas inde abigit nequicquam reclamante Athenagorâ. Philippus & Romani in Pantætolio, sibi conciliare conantur Ætolos; sed sapienter cunctatur eorum Prætor Damocritus, & quo inclinet belli alea, prudenter expectat. Philippus semel, iterum, ac tertiò pugnat cum Romanis, parum fæliciter, quamuis sub initium certaminum huic fortuna videretur arridere. Ad Octolophum autem excussus equo, pœnè interfectus est, eo cæso qui huic equum suum tradiderat, victoque similis noctu abscedit. Pugnauit contra Dardanos per Athenagoram fœlicius, qui excussit eis Macedonicam prædam. Item & contra Aetolos, qui ad Romanos victores conuersi erant, quando & castra sua perdidere, immò & gloriam, cum fugisse in hoc prælio potiùs, quam pugnasse viderentur. Posteà tamen iidem Aetoli receperunt animos ad Thaumacon, seu Thamasiam in Malliaco sinu, quam Philippus obsidebat *Philippus cum Rom. & eorum sociis pugnat.*

Flamininus (malè vulgò ex Plutarcho dictus Flaminius) & Sextus Aelius Pœtus. Hic in Galliâ nihil gessit, tantùm Placentinos, & Cremonenses in Colonias reduxit, vir pace quàm bello melior. Sub huius tamen auspiciis L. Cornelius Lentulus Prætor Vrbanus seruilem tumultum detexit, & oppressit, maximè exortum à Punicis seruis, quibus tum abundabat Italia: Ideò Carthaginiensium obsides centum adolescentes à Scipione delecti, seruati diligentiùs, ne ab ingenuis hæc conspiratio profecta, nouo bello causam præberet.

Consul Pœtus pace quàm bello aptior.

Tumultus seruilis oppressus.

T. Quintius Flamininus in Macedoniam transit, & à Villio recipit exercitum. Ac primo Philippum vincit in faucibus Epiri, ad fluuium Aoum, indicato itinere à pastore quodam, quem Charopus princeps Epirotarum submiserat. Fugit in Thessaliam Philippus, immò eam populandam objicit tribus exercitibus, Romano, Aetolico, & Athamanico, cuius dux erat Animauder. Tres quoque classes in Philippi ditionem irruerunt, Romana duce Lucio Quintij fratre, Attalica 24. nauium sub Attalo, & Rhodia viginti triremium sub Agesimbroto. Attalica & Rhodia circa Andrum insulam innotæ ad Eubœam applicant, vbi frustra Carystum tentant. Tum his junctus Lucius Eretriam inuadit: dum autem Philocles eius præfectus agit cum Attalo, à Romanis capitur, atque diripitur. Carystus quoque iterum tentata se dedidit; Philippus terrâ marique infortunatus fuit.

Flamin. Philippum superat.

Philippus terra, & mari infortunatus.

Consul quoque Romanis Achæos acquisiuit & à Philippo distraxit, maximè oratione Aristenis eorum Prætoris. Obsessa ergo Corinthus, iis ex pacto tradenda, sed acriter adeò defensa est, maximè à Italicis desertoribus, quos crux aut securis manebat, vt obsidionem Romani, Rhodij, Attalici soluere compulsi sint, & Cenchreas nauale relinquere, quod jam occuparant. Tum etiam Philippus per Philoclem Argos proditio-

Corinthus obsidetur frustra.

ditione occupauit ; Quintius in Phocide Elateam vi cepit, ne alterutri fortuna defuisse videretur

Cato Sardiniam sanctissimè regit.

M. Porcius Cato Censorinus dictus, Prætor sanctissimè Sardiniam administrauit, sublatis omnino, aut leuatis sumptibus sociorum in Romanos magistratus: adeò asper in fœneratores, vt ex eâ insulâ sponte diffugerent, genus hominum cælo terrisque detestandum, & ex aliorum inopiâ diues.

OLYMP. CXLV. ann. 4. | *Mundi* 3357. | Vrb. Cond. 557

Antiochus bene rem in Syria gerit.

Antiochus hoc anno Scopam Aetolum Ducem Ptolemæi, ad Paneadem vicit, obseditque Sidone. Eum vt liberaret Epiphanes misit duces Eropum, Menecleam, & Damoxenum, sed nihil illi potuere; Scopas igitur cum suis spoliatus abiit. Exinde Antiochus multas in Cœlesyriâ recepit vrbes; Hierosolymis autem susceptus perhonorificè cum Iudæis obsedit arcem in quâ Scopas præsidium reliquerat; vnde optimè est affectus in Iudæos, quòd eius copiis omnia affatim suggessissent, sed ex necessitate liberales.

Flamin. continuatur imperium.

Consulibus Cn. Cornelio Cethego, & Q. Minucio Rufo, continuatur imperium T. Quintio amicis eius adnitentibus, & huic fratrique nouum subsidium terra marique submittitur. Colloquuntur inter se Philippus, & Quintius, nihil agunt, qui ahic nondum satis elatus, ille nondum satis depressus erat. Philippus Argos concedit Nabidi, qui eam vrbem deprædatur, viros per se, fœminas per vxorem suam Apegam, & acerbius ac crudelius per eius Apegæ simulacrum, amplectendo fodicans ferreis verubus viros, & fœminas à quibus pecuniam extorquere volebat, modis omnibus crudeliter ingeniosus, & in alienis malis immaniter facetus.

Nabis in Argos furit.

Victus Philipp. ad Cynoscephalas à Quint.

T. Quintius Flaminius ad Cynoscephalas in Thessalia cum Philippo prælium detrectante ex

occa-

occasione pugnat, diuque ambiguo marte certatum. Tandem vicit Quintius, ac Philippum castris exuit: in hoc certamine Macedonum octo millia cæsi, quinque millia capti, tantus reliquis iniectus metus, vt ad pacem petendam Philippus impelleretur.

Neque segnius Lucius Titi frater egit in Acarnaniâ, vbi Leucadem vrbem expugnauit: Hic mirabilis eluxit ciuium constantia, & fortitudo in reficiendis muris assiduo machinarum motu labefactatis. Et nisi exules quidam Itali Romanos recepissent, soluenda fuisset obsidio. Domestico igitur, externoque hoste pressi Leucadii se dediderunt, & secuta est primariam vrbem tota Acarnania. *Leucas capta à Rom.*

Tum quoque Rhodij Peræam regionem sibi à Philippo ereptam receperunt, depulso Macedonum præsidio, eorumque præfecto Dinocrate: immò & Stratonicenti vrbem occupassent, si hanc eodem impetu inuasissent; sed tum egregiè munitam à Dinocrate, posteà nequicquam tentarunt. *Rhodij res suas agunt.*

Ne tamen Philippus planè desperaret Dardanos superiora Macedoniæ depopulantes oppressit, & tam malè multauit, vt se iis nequaquam deuictum à Romanis ostenderet. *Dardani à Philippo victi.*

In Italia Q. Minucio Ligurum se viginti millia dediderunt, cum oppidis viginti. Cornelius Cethegus Boios, Cenomanos, Insubres à se inuicem distraxit, factaque in Insubres impressione eorum triginta quinque millia cecidit septingentos cepit, & inter eos alterum Amilcarem, quem Consul in triumphum duxit. Minucius Boios quoque ad deditionem compulit, & de iis tantùm in Albano monte triumphauit; quia fœlicius quàm fortiùs rem gessisse visus erat. *Coss. rem bene in Italia gerunt.*

OLYMP. CXLVI.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 1.	3858.	558.

In Aegypto turbatum aliquid: Scopas enim Aetolus venit in suspicionem aliquid molini con- *Scopas in Ægypto necatur.*

contra Regem, euocátusque per Aristomenem, venire recusat, vis in eum paratur; ac cedit, in carcerem conjicitur ab Aristomene, & veneno necatur. Tormentis quoque excruciatus circa idem tempus tollitur Dicæarchus præfectus nauium Philippo, qui Cycladas vexans duas aras statuerat Impietati, & Iniquitati, sic Diis & hominibus impudenter, & irrelligiosè insultans.

Dicæarchus Pœnas impietatis luit.

Pax Philippo data missis decem legatis ad Quintium, qui eam componerent, & conditionibus quidem satis duris si Alexandri Magni successorem spectes, sed ferendis tamen quia victo datæ, & à Romanis victoribus. Cum eo tamen egit liberaliter Quintius: nam & imperatam ei pecuniam remisit, & filium Demetrium obsidem reddidit, vt primo victoriæ fructu etiam victus ipse frueretur. Tum de tribus vrbibus Græciæ compedibus, deliberatum Corintho, Chalcide, Demetriade; Corinthus Achæis reddita, imposito tamen in Arce præsidio: aliæ duæ seruatæ, donec Antiochus nocere non posset. Denique promulgata est in Isthmiis ludis libertas Græciæ per præconem, jussu Quintij præsentis, tantâ lætitiæ significatione, tantis acclamationibus, vt corui superuolantes concioni, deciderent, Quintius non jam vt Barbarus haberetur, sed vt propè Deus, à Græcis adulandi peritissimis, coleretur.

Pax Philippo concessa.

Græciæ in Quintium laudes.

Bœoti à Romanis defecere: sed eæ turbæ nullo negotio compressæ sunt; tumultusque potiùs, & seditio, quàm bellum fuit.

Bœoti repressi.

Antiochus in Asiâ multas subigit vrbes, Lysimachiam in Europâ instaurat. Monitus à Romanis vt abstineret à vexandis Asiaticis, & vrbe muniendâ ferociùs respondet. Interim vulgato rumore falso de morte Ptolemæi Epiphanis, Aegyptum sibi parat asserere, eoque festinat. Verum cum viuere Regem accepisset in Lyciâ, omissâ Aegypto, cogitat Cyprum, ad quam fœdum.

Semen tertis belli Ro. in Antiochum.

dum naufragium passus, nihil propiùs factum quàm vt victoriis modùm poneret. Venit igitur Antiochiam, vt animum reficiat, ac corpus; sed homini ambitioso diu quieto esse non licuit.

In Italiâ facti Consules L. Furius Purpureo, & M. Claudius Marcellus. Hic prosperè rem gessit contra Boios; mox Padum transgressus Insubres ac Comenses inuasit, eorumque 40. millia cecidit, ac de iis triumphauit. Furius etiam in Boios irruit, magnaque affecit clade, neque tamen eos debellauit; quare de iis non triumphauit, collegâ suo non minùs fortis, sed minus fortunatus. *Bellum in Boios feliciter gerit Marcellus.*

In Hispaniâ C. Sempronius Tuditanus Proconsul in Citeriore prouinciâ prælio victus est, cæsi plures viri illustres, ipse Sempronius paulò post ex vulneribus acceptis obiit. Missi sunt ergo in Hispaniam tum Prætores duo Fabius Buteo, & Minutius Thermus: tumque diuidi verè cœpta Hispania in Citeriorem & Vlteriorem, sublato tum Iberi fluuij limite, & Hispanis non jam pro Pœnis, sed pro suâ libertate pugnantibus. *Rom. in Hispania victi.* *Hispaniarum noui limites.*

OLYMP. CXLVI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 2. 3859. 559.

Nabidis Tyranni debellandi datur cura T. Quintio: Concilium Græcorum ille conuocat, vbi variæ sententiæ Atheniensium, Achæorum, Aetolorum. Bellum communibus suffragiis indicitur Nabidi. Argos primò circumuallatum, mox Spartam obsidere satius putat Flaminius. Gytheum igitur inuadit, ac proditione capit. Mox obsidetur Sparta. Nabidi pacis conditiones tum offeruntur, quas improbat. Sparta tantùm non capitur, & tantùm subjecto quibusdam ædibus incendio per Pythagoram liberatur. Hoc perfunctus periculo Nabis, pacis conditiones recipit, Argos reddit, at Spartam retinet frementibus Aetolis, gementibus Achæis libertatis amantissimam vrbem vnam in Græciâ à Roma- *Quintius Nabidem appetit bello, eique pacē concedit.*

nis

nis in Tyranni impotentissimi manu relinqui. Sed aliud Græcia, aliud Quintij res postulabant, metuentis ne sibi mitteretur successor, qui laborum suorum colligeret fructum; malum tum apud Romanos nimis familiare.

Accusatur apud Ro. Annibal. Annibal, quasi huic cum Antiocho conueniret, eumque in Romanos accenderet, Carthagine ab inimicis exagitatur. Hi porrò peculatu diripuerant vrbem, & vectigalia turpissimè administrarant, quod detexerat Annibal, atque impedierat. Hi igitur ereptam sibi furandi occasionem dolentes, indicem apud Romanos criminantur, quorum calumniis diu restitit Scipio. Tandem Senatus non putauit spernendum indicium, mittitque legatos Carthaginem, qui Annibalem speculentur. *Fugit Annibal ad Antiochum.* Hic sibi diffidens, & magis inimicos metuens Tapsum fugit, inde Tyrum, Antiochiam, & Ephesum; vbi Antiochum nutantem, ad bellum contra Romanos impulit, ne sacramento quod puer ad aras ediderat, defuisse putaretur.

Ver Sacrum Romæ. Consulibus M. Portio Catone, & L. Valerio Flacco, Ver Sacrum Romæ editum, votum olim per M. Aemilium Prætorem, præeunte L. Cornelio Pontifice; quo videlicet nata à Kalendis Martij ad Kal. Maias licet profana Diis offerebantur. *Lex Oppia abrogata.* Tum etiam propugnauit legem Oppiam Cato, de ornamentis mulierum, quam Tribuni plebis abrogare conabantur, & mulieres lapidem mouebant omnem, vt antiquaretur. Hanc autem Consul alter Valerius impugnauit & vicit, precibus, & concursatione matronarum armatus.

Cato rem Ro. in Hispania restituit. M. Cato in Hispaniam transiit vbi afflictissimum Romanorum statum reperit, quem industriâ suâ, fortitudine, continentiâ, æquitate vnus erexit. Exemplo suo restitutâ militari disciplinâ Celtiberos, Lacetanos, & alios sæpè vicit, ac deleuit, aliter jam pugnantibus Romanis, quia aliter imperabatur. Eius quoque collega

Vale-

Valerius Boiorum octo millia interemit, reliquos sic fugauit, aut compescuit, vt Placentini, & Cremonenses coloni quiescerent.

OLYMP. CXLVI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3860. 560.

T. Quintius Flaminius vt Græciam omnino componeret, conuentu indicto, Corinthum venit, vbi omnia eius acta præterquam de Nabide, probata sunt: hæc vt potuit excusauit, videlicet ne Sparta periret. Inde Thessaliæ quoque res ordinat: tollit insuper præsidia ex Acrocorintho, Chalcide, Demetriade, Oreo, Eretriâ, Græcis plaudentibus, & passim jactantibus, Romanos non prædæ, sed vnius honoris cupiditate moueri. Soluti tum captiui Romani quotquot inuenti sunt in Græciâ. Quibus peractis T. Quintius cum exercitu Romam venit, ibique toto triduo triumphauit. Nobile spectaculum fuerunt præter Quintium obsides illustres Demetrius Philippi, & Atmenes Nabidis filius, hic expressus, ille oblatus à patre. Neque minus gratiosam reddidere pompam Romani in Græcia ab Annibale venditi, qui capitibus rasis, ac pileati hunc triumphum Romanæ, Græcæque libertatis cohonestarunt.

Quintius Græciam ordinat.

Quintii de Philippo triūphus.

Creati Consules hoc anno P. Cornelius Scipio Africanus secundùm, & T. Sempronius Longus, quando ludis curulibus ædilitiis loca Senatoria in spectaculis, à plebe secreta sunt. Ea res vt beneuolentiam Senatus, ita odium populi Scipioni creauit. Plemminius eius legatus, Locrensis præfectus in vinculis jampridem detentus, partem vrbis incendere conatus est, vt in eo tumultu carcer eius infringeretur. Quare in duriorem carcerem compactus, paulò post necatus est; homo indignus tamdiu viuere, nisi vt dilato supplicio, se mori sentiret.

Scipio Africanus odium populi incurrit.

In Galliâ Valerius Proconsul fœliciter pugnauit in Boios, & Insubres. Succedens ei Consul Sempronius magnitudine Boiorum exer-

In Italia vario euētu pugnant Romani.

citus

citus territus collegam in auxilium suum euocauit. Interim eius castra inuadunt Boij, vbi vario euentu pugnatum; Gallorum cæsa vndecim millia, Romanorum quinq; millia, neutrius partis, aut certè cadmeam fuisse victoriã arguunt.

CAPVT VII.

DECAS SEPTIMA.

Ab anno 3860. ad 3870.

OLYMP. CXLVI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 4.	3861.	561.

Legationes Rom. & Antiochi.

HIc annus celebris est legatione Antiochi ad Romanos, quam obiere Menippus, Hegesianax, & (vt volunt aliqui) *Lysias*. Auditi sunt in Senatu & à T. Quintio confutati. Tum admissa Grecorum legatio, meliùs acceptâ, vtpote quæ tantùm gratias referebat. Missi quoque ad Antiochum legati P. Sulpitius, P. Villius, & P. Aelius qui eum Lysimachiæ repererunt, ita recepti vt solent qui parum gratos Regibus nuncios deferunt.

Romani in Pœnos iniqui.

Carthaginiensium legati nunciant Annibalem belli agitare consilia cum Antiocho, & ciues suos per Aristonem ab eo missum sollicitatos, qui tentatis quibusdam fugerit. Iidem de Massinissâ questi sunt, eorum fines inuadente. Qui dirimere hanc controuersiam solo nutu poterat Scipio Africanus, integram reliquit, quòd Carthaginienses Aristonem elabi permisissent. Itaque in hac causâ, vir aliàs æquissimus, non satis iustus fuit, & quorumdam in Pœnos odio, suo in Nabidam amori nimis indulsit.

Vario euẽtu in Hispania pugnatum.

In Hispania rem malè gessit Sextus Digitius, & mediam partem sui exercitus perdidit. Melius pugnauit, & fœlicius P. Cornelius Scipio Cn. filius

filius, ad quem 50. oppida defecerunt: & Proprætor Lusitanos grassatores ad 12. millia cecîdit, multos equites, & signa cepit. Flaminius Prætor non egit quod eius belli apparatus exigebat; Illuciam tantùm Oretanorum occupauit. Meliùs se gessit Fuluius Nobilior; nam fudit hostem ad Toletum, & Hilermum Regem viuum cepit.

Consules huius anni fuere L. Cornelius Merula, & Q. Minucius Thermus. Huic obtigit Liguria, bellumque exorsus est prudentiùs quàm fortiùs. Posteà tamen ad Pisas nouem hostium millia deleuit; castra oppugnauit interdiu, quę noctu illi reliquerunt. Cornelio obuenit Gallia in qua 14 millia Boiorum conscidit, multos cepit cum signis 212. non obtinuit tamen triumphum, quia quinque millia suorum perdiderat, multosque ordinum ductores; signum tamen non eius socordiæ, sed hostium fortitudinis. *In Italia rem variè gerunt Coss.*

OLYMP. CXLVII. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 1. 3852. 562.

Antiochus bellum suscipit in Romanos impulsoribus potissimùm Thoante Aetolo & Annibale: huius sententia melior deseritur, de ipso mittendo cum classe in Italiam; illius admittitur de Græciâ per regem inuadendâ. Ac principio Antiochus imprudentiâ suâ Philippum à se auertit, dum sepelit ad Cynoscephalas corpora Macedonum insepulta, cum tacitâ Regis exprobratione. Filiam suam Cleopatram pulcherrimam Virginem vxorem tradit Epiphani Raphiæ, Antiochidem Ariaratho Regi Cappadocum, vltimam offert Eumeni Pergameno, quam ille sapienter recusat, ne cum eâ bellum dota le reciperet. Cleopatra autem dotis nomine detulit Cœlesyriam, Phœnicen, Iudæam, Samariam: sed his nuptiis sperabat Antiochus Aegyptum; in quo delusus est, cum Cleopatra maritum antepoſuerit patri. *Antiochus bellū in Rom. suscipit.* *Dat filiā suam vxorem Ptolemæo.*

Pisidas intereà Antiochus oppugnabat, & expugna-

pugnabat, quando & recepit Legatos Romanos, quibus nonnulli malè Scipionem accenſent, ſicut & eius colloquium cum Annibale, & de viris magnis judicium. Certè Villius hoc tempore ſæpe cum Annibale de induſtriâ colloqui um miſcuit, vt aut traheret ad Romanorum partes, aut ei conflaret inuidiam. Denique ab Antiochi conſiliariis quorum, infenſiſſimi erant plerique Romanorum hoſtes, Romanis indicitur bellum, malum petenti conſilium: conſultoribus peius.

An Scipio legatus ad Antioch.

Nabis Gytheum expugnat, & nauali prælio Achæos cum Philopœmene inexercitato vincit: ſed viciſſim terreſtri ab eodem vincitur, & multis amiſſis Spartam redit victus; dum victor agrum Laconicum depopulatur, & Achæi maiora moliuntur.

Nabis, & Achæi commiſſi.

Demetriadem Achæi occupant per Dioclem, Spartam tentant per Alexamenem, qui vrbem ingreſſus Nabim occidit; verùm dum non liberatorem ſed graſſatorem agit Alexamenes, à Spartanis occiditur. Erratum eius emendare conatus eſt Philopæmen, Spartamque adiecit Achæorum ſocietati, damnato Alexamene. Thoas Aetolus Chalcidem fruſtra tentauit, quam præſidio Eumenis firmauit T. Quintius, qui & Demetriadem fruſtra quoque per Villium occupare voluit. Achæi ſe Romanis adjungunt, magno Antiochi dolore, qui iterùm tentat Chalcidem, & in eam admittitur. Capit præterea Pheras; Lariſſam autem dum oppugnat obſidionem ſoluere à Philippo, Romaniſque compellitur. Chalcide autem hyemem exegit, ibique nuptias cum hoſpitis ſui filia contraxit, nec Rege, nec ſene, nec bellatore ſatis dignas.

Nabis cæſus.

Achæi ſe Ro. adiũgunt.

Conſules Romæ creati ſunt T. Quintius Flaminius, & Cneus Domitius Aenobarbus, rejecti P. Cornelius Scipio Cnei filius qui nuper in Hiſpaniâ tam fortiter bellum geſſerat; item & C. Lælius licet vtrique faueret impensè Africanus

Scipionẽ nomen inuiſum plebi.

tanus : sed discretæ ab eo plebis sedes à Senatoribus, & fautori, & candidatis illis nocuit.

OLYMP. CXLVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann.2. 3863. 563.

Consulatum inierunt Romæ P. Cornelius Scipio Nasica, & M. Acilius Glabrio : huic Græcia, illi Italia sorte obuenit. Adjectus Glabrioni T. Quintius, & forte M. Portius Cato, quem aliqui Tribunum militũ faciunt. Romanis obtulere auxilia Ptolemæus, Philippus, Carthaginienses, Massinissa; sed suis tantùm viribus Antiochum debellare voluerunt. Consul Acilius venit in Macedoniam, cui se dedidit Larissa, & aliquot aliæ vrbes. Philippus sibi vindicat Athamaniam; fugit eius regulus Animander, cum conjuge & liberis Ambraciam. Antiochus egressus Chalcide, intelligit se delusum esse vanis pollicitationibus Ætolorum: itaque Thermopylas adit, vt se non satis magnis cinctum copiis naturâ loci tutaretur. Sed Glabrio emittit L. Valerium, qui Tychiuntem, & M. Catonem qui Callidromum montem ab Ætolis seruatum occuparent. Valerius repulsus est; Cato Ætolos dormientes, & incautos oppressit; descendensque ex monte commisso jam per Consulem prælio, & non expectatus, victoriæ causa fuit. Fugit Antiochus ictus saxo in facie, & dentibus excussis; obiit ex vulneribus Alexander Acarnan. Accessit & ad terrestrem, maritima clades. Aulus enim Atilius classem regiam ferentem Antiocho commeatum, aut depressit, aut cepit. Romam mittit Acilius Consul huius victoriæ præcipuam causam Catonem, (præmisso tamen ante L. Scipione) & obsidet Heracleam quam tuebantur Ætoli, atque caput. Philippus autem relinquere jubetur obsidionem Lamiæ ne nimium ex Romanâ victoriâ proficeret. Ætoli se dedere volunt, sed irritati à Consule iterùm cogitant bellum; obsidetur ergo Naupactus in qua se inertissimè gerunt. Tandem

Vincitur ab Acilio Antiochus.

mi

miseretur eorum Quintius, & Romanis eos reconciliat qui sibi alias vtilem nauarant operam. Philippo quoque qui se iis non inimicum præbuerat, Antiocho hostem, redditus est filius Demetrius, sed ex institutione, conuictuque Romano melior, quàm datus erat.

Victus iterũ mari Antiochus

Iterùm nauali prælio conflixit Romana classis cum Antiochenâ ad Corycum; vbi Polyxenidas ductor victus est à Liuio, & Eumene; qui eum insecuti sunt Ephesum vsque. Post certamen adfuere naues Rhodiæ, quæ ante portum stetere; sed regiis exire non audentibus, dimissæ Rhodiæ naues, dimissus Eumenes: quia ad conficiendas belli huius reliquias Romana classis satis erat.

Fului ouatio.

Fuluius Nobilior vrbem est ingressus ouans aurique multùm, & argenti præ se tulit, gratissimum tum Romanis spectaculum, ex quo corrumpi cœpere mores.

Scipio Nasica de Boijs triũphat.

Scipio Nasica deuicit Boios, eorumque viginti octo millia interemit: capti 3400. signa militaria 124 equi bellici 1230. carpenta 247. pax petentibus data, sed agri adempta dimidia pars, quò Romani si vellent colonias deducerent. Itaque de iis triumphauit, neque auditus est reclamans Sempronius Blæsus Tribunus plebis; quia ex odio repugnabat.

Victi à Minucio Insubres.

Q. Minucius Proconsul contra Insubres feliciter quoque pugnauit, qui lege sacratâ coacto exercitu, eius castra sunt agressi, conjuncti Liguribus. Ea cum defendisset fortiter duobus diebus, erupit in fessos, ac palantes fudit, quatuor millibus interfectis; timorem simulans, vt certiùs vinceret.

OLYMP. CXLVII. ann. 4. *Mundi* 3864 Vrb. Cond. 564.

Consulis Scipionis Legatus Africanus

Datus demum hoc anno Consulatus L. Cornelio Scipioni, & C. Lælio, quem aliqui ineptissimè Scipionis nepotem vocant. Scipioni assignatur Græcia à Senatu, quia ei se legatum Afri-

Africanus obtulit; Lælio igitur relicta Italia, quando ostendit Scipio sibi pluris esse fratrem, quàm amicum.

Ætoli Antiochi socij in Romano Senatu exagitati sunt; ac demùm ita iis responsum vt intelligerent sibi Romanos iratos esse. Iis itaque in patriam regressis paratur bellum. Acilius Lamiam capit, Amphissam obsidet. Athenienses coram Scipione Aetolos Romanis reconciliare conati sunt nequicquam, neutris cedere aliquid de iure renuentibus. *Ætoli Ro. infesti*

Antiochus reparat classem euocatis per Annibalem Phœnicum nauibus. Romani ad Hellespontum nauigant, vt Scipio transeat in Asiam. Polyxenidas Pausistratum Rhodiæ classis præfectum (aliter Pausimachum dictum) decipit, profligat, ac necat; quâ clade impedita Abydi deditio. Rhodij reparant classem suam, & huic præficiunt Eudamum cautiorem, non fortiorem ducem. *Rhodii victi.*

Liuius attrahere ad pugnam juxta Ephesum nititur Polyxenidam; vbi successorem accipit Aemilium Regillum. Eripit nihilominùs Antiocho multas vrbes in Asiâ. Tandem post tempestatem ad Lyciam venit ad Scipiones in Græciam, inde in Italiam nauigaturus, plus relaturus gloriæ, si huic relictum esset classis imperium. *Liuius reuocatus.*

Seleucus Antiochi filius Eumenem vexat: Elæam occupat, & dimittit. Eumeni auxiliantur Romani, Rhodij, Achæi, eumque tutum, & incolumen præstant. Antiochus iterùm de pace cogitat, sed vt nondum satis domitus rejicitur. *Antiocho negata pax.*

Contigit & tum naualis pugna ad Eurymedontem Pamphyliæ fluuium inter Annibalem, & Eudamum. Rhodij vicere; fugit Annibal, in terrestri quàm maritimâ pugnâ exercitatior, & melior. *Victus à Rodiis Annibal.*

Antiochus Prusiam Bithyniæ Regem à Romanis conatur auertere, sed hic litteris Africani con- *Rom. & Rhodii classe victores.*

confirmatur. Repulſus Antiochus à Bithyno, per Polyxenidam Notium Colophoniorum vrbem oppugnat. Accurrunt Æmilius, & Eudamus: Verùm in Teiorum portu dum Polyxenidam viuum intercipere volunt, nihil propiùs factum, quàm vt ipſi caperentur: ſed Æmilij audacia, & dexteritate Eudami diſcuſſum periculum. Victus deinde Polyxenidas ad Myoneſum, fugit Epheſum, amiſſis 42 nauibus. Inde ſecuta Phocææ Antiocho deditæ, & à Romanis oppugnatæ deditio. Antiochus imprudentiſſimè deſerit Lyſimachiā quam Conſul occupat rerum omnium copia circumfluentem, & moram belli in Europā, ſi eam Rex defendere auſus eſſet.

Traiicit demum per Helleſpontum in Aſiam operâ Eumenis L. Scipio; remanet in Europâ, & loco vbi feſtus inciderat dies Africanus 30. dies, quia Salius. Pacem petit Antiochus, ſed ab eius ſpe reſponſo Conſulis abducitur. Remittit tum ad Africanum ægrum Blææ, filium ſuum captum, à quo gratiarum loco monetur, ne pugnet antequam ipſe ſanus in caſtra redeat. Romanis tamen vrgentibus, prælio decernit ad Magneſiam cum 70. peditum, equitum 12. millibus, ac multis falcatis curribus. Romani vix 30. aut 28. millia armatorum numerabant. Inita pugna vicit Antiochus in dextro cornu; ſed ab hac parte pugna ab Aemilio reſtituitur. Itaque victus fugit Antiochus, cæſis 50. peditum, 4. equitum millibus: capti tantùm 1400. cum elephantis quindecim. Hunc ei fructum approperata pugna peperit.

Vincitur ad Magneſiam à Scipione Antiochus

Antiochus victus pacem seriò petit, & duris admodùm conditionibus, & ante ferociter rejectis; videlicet vt abſtineret penitùs Europâ, Aſiâ omni cis Taurum decederet, 5. millia Talentum Euboicorum pro belli impenſis perſolueret, Eumeni ablata & debita redderet, Annibalem & Thoantem belli incentores dederet, & alia

Antiocho data pax durior.

eiuſ-

eiusdemmodi, quibus se penitùs victum fateretur.

Amynander ex Athamaniâ pulsus restituitur, ob præfectos Philippi hic acerbiùs imperantes. Aetoli quoque varia recuperant loca, quibus & sese Dolopes dedidere. Legati Aetolorum dum Romam pergunt ab Epirotis in carcerem dati, & se redimere jussi sunt. Dum de pretio disceptatur Romanorum jussu sine pretio liberati sunt; quando eorum vni Alexandro seni, & auaro suæ sordes profuere. *Ro. Gracia arbitri.*

Minutio negatur de Liguribus triumphus, toties triumphatis: conceditur Acilio Glabrioni de Antiocho, & Aetolis. Damocritus tamen Aetolorum dux, ab eo triumpho abfuit, qui fugâ elapsus ad Tiberim sese gladio interemit. *Acilii Glabrionis triumphus.*

Aemilius Paulus primò rem malè in Lusitaniâ gessit amissis sex millibus suorum: sed eam maculam mox suâ virtute deleuit, fecitque milites ex damno suo cautiores, & generosiores. *Æmilius Paulus Ligures vincit.*

OLYMP. CXLVII. *ann. 4.* *Mundi* 3865. Vrb. Cond. 565.

Roma hoc anno habuit Consules, M. Fuluium Nobiliorem, & Cn. Manlium Volsonem: huic Asia, illi Ætolia sorte obuenit. Tum enim Aetoli reiecti erant à Senatu, atque hostes iudicati. Legati deinde ab Eumene, & Rhodiis disceptantes auditi. Sic eorum sapienter composita lis, vt vrbes quæ Attali fuissent, ab Antiocho occupatæ, Eumeni redderentur; quæ Antiochi fuissent, Rhodiis cederent. Denique affuere Antiocheni, quibus pax confirmata est 12. conditionibus satis acerbis. Aetoli denuo adhibuere deprecatores Athenienses, & Rhodios, & ægrè auditi Philippo eis resistēte. Fuluius Consul intereà Cephaleniam occupat, & Ambraciam capit, magno labore, nec sine periculo; tandemque dat Aetolis pacem conditionibus satis duris, sed quam iidem à Senatu non impetrassent: ita iis domitis esse subactisque profuit. *Legationes audita Roma.*

Gallogræci à Manlio victi. Manlius alter Consul Gallogræcos aggreditur. Toliſtobogij, & Trocmij refugerunt in montes Olympum, & Taganam; ſed hic ſagittis & jaculis confixi, tandem fugati ſunt, eorumque cædes incredibilis facta; nihilominùs quadraginta millia capta ſunt. Deinde contra Tectoſages Ancyram venit; vbi vxor reguli cuiuſdam paſſa vim à centurione, dum ſe redimit auro, quod ſerui detulerant ſtupratorem ab iis occidi juſſit, eiuſque caput ad maritum detulit. Tectoſages autem dum pacis commercia ſimulant, Romanos inuadunt ex inſidiis, atque vniuerſos trucidaſſent, niſi à Tribunis malo ſubuentum eſſet. Tum ergo oppugnantur in monte, indeque deturbantur, funduntur, capiuntur; reliqui trans Halym fluuium fugiunt. Mittunt inde legatos ad Conſulem, & Romam; mittit & Ariarathes Cappadox petiturus veniam ob auxilia Antiocho præſtita; omnes mulctati pecuniâ, cujus jam auidior erat Populus Romanus. Itaque iis non data, ſed vendita pax.

L. Scipio de Antiocho triumphat. L. Scipio de Antiocho magnificè triumphauit pridie Kal. Martias menſe intercalario, de quo conſule Cenſorinum; huius non leuis pars Africanus fuit, vt legatus Ducis & fratris pompam cohoneſtans. Antea quoque nauali triumpho inuectus erat Aemilius Regillus, Antiochus enim Magnus multiplicis triumphi materies eſſe debuit.

Bœbius à Liguribus cæſus. Bœbius Prætor dum proficiſcitur in Hiſpaniam, à Liguribus cum ſupplemento deletus fugit Maſſiliam, vbi ex vulneribus obiit. Ei ſuffectus eſt ex Etruriâ P. Iunius Brutus.

Æmilius rem bene gerit in Luſitanos. Aemilius Paulus cladem anni ſuperioris correxit, & collecto raptim exercitu, Luſitanos aggreſſus eorum duodeviginti millia cecidit, cepit tria millia, & trecentos, eorum expugnauit caſtra; ita denique eos retudit, vt ab iis ſe quondam victum eſſe meritò poſſet inficiari.

Diſſident inter ſe Achæi, & Lacedæmonij

quia

quia hi ab illis eorumq; duce Philopæmene vexabantur. Miseri ergo confugiunt ad Romanos, eorumque societati se cupiunt adjungere; ideoq; iis Achæi minitantur bellum: inhibuit Nobilior, & populum vtrumque Romam mittere legatos iubet; quo ipse quoque venit de Aetolis triumphaturus, quos ad petendam quamlibet pacem impulerat.

Nobilior de Ætolis triũphat.

OLYMP. CXLVIII. *Mundi* Vrb Cond.
*ann.*1. 3866. 566.

Consulibus M. Liuio Salinatore, & M. Valerio Messala, Manlius Proconsul ordinatis in Asiâ rebus, & pace Antiochi cum decem legatis recognitâ, consciissaque aut incensâ eius classe ad terrorem, & Elephantis traditis Eumeni, redit Romam. Verùm in itinere eius impedimenta Thraces adoriuntur, vti creditur, non inconsulto Philippo; in hoc tumultu Q. Minucius Thermus, vnus ex legatis decem, cæsus; nocte superueniente Thraces, non metu, sed quia prædæ satis collegerant, recesserunt.

Manlius rediens male acceptus à Thracibus

Legati Achæorum, atque Spartanorum Romæ disceptarunt; Senatus ita respondit, vt vtrique populo videretur adjudicasse litem; sic Achæi sibi permissos Lacedæmonios, Lacedæmonij in se Achæos nihil posse crediderunt. Itaq; Achæi creant Prætorem Philopœmenem, qui ducto in Laconicam exercitu multos interemit, muros Spartæ dirui jussit, leges Lycurgi abrogauit, substitutis Achæorum institutis, quæ posteà à Romanis improbata sunt, & prouisum deinceps ne quid simile aut auderent Achæi, aut Lacedæmonij paterentur.

Achæi & Lacedem. commissi.

OLYMP. CXLVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
*ann.*2. 3867. 567.

Hoc anno Antiochus Magnus moritur, sed quo mortis genere non liquet. Plerique cæsum esse volunt cum exercitu, dum templum Dindymæi Iouis, aut Beli apud Elymæos in Susianâ conatur diripere, concursu in eum ab oppidanis

Moritur Antiochus Magnus.

facto. Alij à sodalibus quos in conuiuio tumulentus pulsauerat. Eo viri huius qui Orientem armis, Occidentem metu terruerat, magnitudo recidit.

Succedit patri Seleuc. Philopator.

Successit ei filius natu major Seleucus cognomento Philopator, Iosepho σωτὴρ, Antiochi Epiphanis frater, tum Romæ obsidis. Seleuci huius regnum inglorium fuit, bellique à patre in Romanos imprudenter suscepti pœnas luit.

Consules huius anni M. Aemilius Lepidus, & C. Flaminius Nepos ambo ad bellum Ligusticum destinantur. Intercessit Aemilius indignum vociferans Consulem vtrumq; in Ligurum compingi valles, dum Proconsules in Asiâ, Græciaque regnarent. Nihil tamen immutatum, jussi sunt tantùm Fuluius & Manlius exercitum reportare in Italiam, ne meritò Consules questi esse viderentur.

Triūphăt Manlius, & Fuluius.

Manlius ergo redux petit triumphum: sed repugnauere legati, & quod bellum inconsultò Senatu gessisset in Gallogræcos, & quod impedimenta in Thracia perdidisset. Aegrè igitur triumphum obtinuit. Petiit quoque triumphum Fuluius; sed huic intercessit Tribunus Plebis M. Abutius, & aduentum Consulis Aemilij, Fuluio inimicissimi voluit præstolari. Sed tamen triumphauit; immò & è pecunia quam illaturus erat in ærarium ex Senatusconsulto votos à se celebrauit ludos, non de hostibus modo, sed de inimicis victoriam consequutus.

Accusatur Scipio Africanus.

Duo Quinti Petilij Tribuni plebis P. Scipioni Africano dixere diem, eumque accusauere peculatus, & quod filium suum sine pretio recepisset ab Antiocho, & ab eodem plurimùm cultus esset. Adfuit Scipio, & vt aduersarios refutaret, à se gesta commemorauit. Sequenti quoque die adfuit, sed concionem monuit eo die se in Africâ vicisse Annibalem; quare Romanos in Capitolium ad gratias inuitauit; itaque à populo Romano per omnia Deorum templa circum-

cum

cumductus est, majori propemodum gloriâ, quàm cum triumphauit. Posteà tamen, dilato iudicio, exosus hasce Tribunitias tricas sponte Linternum exul abiit. Repressit etiam Tribunos, & magno pulsauit conuitio Tiberius Sempronius Gracchus, licet Scipioni priuatim inimicus; quare huic à bonis omnibus actæ gratiæ; indeque reconciliati ambo, & Gracchus Corneliam filiam Scipionis duxit, ex quâ duæ Reip. faces, ac propè funera duo Gracchi prodiere.

Sponte exulat Literni.

Africani quoque frater L. Scipio, accusatus est à Catone, damnatusque interuersæ pecuniæ: cum duceretur in carcerem, intercessit quoque eius inimicus Gracchus, idque factum, ac vim oratione suâ Scipio Nasica discussit: cum tamen quæstores ex Prætoris sententia inuolassent, in eius bona, innocens ex paupertate apparuit, magnâ cum infamiâ Q. Terentij Culeonis iudiciis, majore in Catonem inuidiâ.

Accusatus quoque L. Scipio.

Ligures hoc quoque anno cis & trans Apenninum à duobus Consulibus domiti, & armis exuti. M Furius materiam belli, ac gloriæ quærens cum quietos, & insontes Cenomanos spoliasset armis, hi apud Senatum questi, judice Aemilio Consule arma receperunt, cum innocentiæ suæ publico testimonio.

Ro. æquitas.

OLYMP. CXLVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3 3868. 568.

Annus hic Consules habuit Sp. Postumium Albinum, & Q. Marcium Philippum. Hic progressus in Ligures Apuanos, eos dum quærit in saltibus suis, quatuor suorum millia amisit, & aliquot signa; atque ex eâ expeditione nihil retulit, nisi quod ex eius nomine ad perpetuam infamiam, hic saltus est Marcius appellatus.

Marcius Philippus Consul rē malè gerit in Ligures.

C. Catinius in Hispaniâ Vlteriore Lusitanos vicit semel, & iterùm; sed ad Astam oppidum dum muros subit incautiùs, lapide ictus paulò post obiit. L. Manlius in Citeriore cum Celtiberis, bis pugnauit; primū incertâ victoriâ, deinde

In Hispania Rom. bene bella succedunt.

ad Calagurrim tam insigni, vt tum hostes debellari potuerint, nisi successoris expectatio conatus eius repressisset.

Bacchanalia Romæ abolita.

Tum Bacchanalia Græcum sacrum nocturnumque multis flagitiis infame abolitum Romæ. Multi hic ingenui pueri multæ matronæ ad vlulatus, & Cymbalorum, Tympanorumque pulsus inuitis stupris corrumpebantur: hæc initiandi primùm patiebantur, mox infanda faciebant. Qui autem minus dedecoris, ac turpitudinis patientes erant, vti victimæ cædebantur, posteà sic abrepti machinis, vt eorum nihil extaret, & quasi rapientibus Diis exterminabantur. Res detecta est ab mulierculâ Ebutio adolescenti, ab hoc, Senatui, qui negotium diligentius inuestigauit, detectos meritis suppliciis affecit; multi tamen fugêre, aliqui etiam sibi intulere manus; sicque hæc nequitiæ, ac improbitatis officina penitus sublata est.

OLYMP. CXLVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3869. 569.

Legationes Romæ in Philippum.

Consulibus Appio Claudio Pulchro, & M. Sempronio Tuditano Legati Eumenis, itemque Thessalorum, ac Perrhœbiorum in Senatu de Philippo questi sunt, hi quod eorum vrbes possideret, ille quod Ænum, & Maroneam in Thracia ambiret. Criminationes diluere conati sunt legati à Philippo missi; nihilominus Senatus in Thessaliam legatos ire jussit, quorum Princeps Q. Cæcilius Metellus, à quibus ad Thessalica Tempe res agitata est, Philippo etiam intentante minas, quas legati moderatione sua ac sapientiâ prudenter elusere.

Ligures domiti à 2. Coss.

Consules duo in Ligures profecti, incendio sibi viam in saltus aperuere sine periculo, belli que autores deprehensos securi percusserunt satis fuit, hoc supplicium ad eos continendos, jam incendio syluarum suarum territos.

Tumultus Apuliæ repressus.

In Apuliâ L. Postumius Prætor pastorum, seruorumque tumultum seuerâ quæstione, & ani-

animaduersione repressit, & paucorum pœnâ, multorum vitæ,ac sanguini pepercit.

L.Manlius ex Hispaniâ redux, Triumphum petiit, obtinuit tantùm Ouationem, ob res præclarè gestas triumpho dignissimus; sed huic in Hispaniâ bellorum & victoriarum obfuit multitudo,& nimis crebra materies triumphorum. *Manlij Ouatio.*

In eadem Hispaniâ Prætores duo L. Calpurnius, & L Quintius primùm infœliciter ad Toletum pugnauerunt: posteà ad Tagum nobilem retulere victoriam, castris etiam hostium potiti,ex quorum 35. millibus vix quatuor millia in propinquum collem effugerunt. Ita non tantùm bellum, sed etiam belli materiam sustulerunt. *Dubio marte in Hispania Rom. pugnat.*

OLYMP.CXLIX. ann.1.	Mundi 3870.	Vrb.Cond. 570.

In hunc annum quartum Seleuci Philopatoris cadunt Heliodori plagæ quarum meminit sacer textus cap. 3. libri secundi Machabæorum. Simon quidam præpositus templi de Tribu Beniamin vir sceleratus & audax cum Oniâ tertio Summo Pontifice litigans, ab eo ejectus ex vrbe, venit ad Apollonium Cœlesyriæ ac Phœnices præfectum, eique indicauit in templo thesauros esse, qui fisco commodè possent adjudicari. Ea re ad Seleucum delatâ mittit Hierosolymam Heliodorum negotiis suis præpositum. Is licet admoneretur ab Oniâ thesauros illos esse Dei, pauperum, & quorumdam priuatorum, pergit nihilominus, & Regis mandata per satellites suos exhauriri curat. Veritus seditionem Pontifex & ciuitas vniuersa squallore luctuque confecta recurrunt ad Deum, qui neque sibi, neque suis defuit. Ecce enim equus terribilis cum sessore specie humanâ augustiore in Heliodorum irruit, & equi calcibus obterendum objicit. Aderant & pedites duo eiusdem cum equite majestatis, qui in prostrati Heliodori latera loris acerbè sæuierunt. Ereptus ex eorum manibus *Heliodorus diuinitus multatus, & emendatus.*

à Pontifice prædo exanimis & gestatus in sellâ mortui potiùs quàm viuentis speciem exhibebat. Verùm cum pro eo Pontifex orasset, valetudini restitutus est, & admonitus ab iisdem iuuenibus quibus dederat pœnas, vt gratias ageret Oniæ, verbera & plagas præmij loco duxit, qui mortem certissimam expectabat. Itaque Heliodorus rediens ad Seleucum Dei Hebræorum factus est præco, orauitq; Regem vt similem suis hostibus committeret prouinciam. Verùm hoc portentum reddidit Simonem deteriorem; jactauit enim hæc à Pontifice conficta esse, plusque in illum maleuolentia in Oniam potuit, quàm hominis Ethnici vapulantis, vimque diuinam in suo supplicio admittentis, testimonium.

Romæ Consulatum inierunt P. Claudius Pulcher & L. Porcius Licinius, hic Plebeius, ille patricius à fratre suo Appio Claudio magna prensatione & ambitu promotus. Idem Appius Exconsul Princeps Legationis missus est in Macedoniam à Senatu, vt Philippus ad vrbes reddendas compelleretur. Rex furore percitus in Maronitas iram suam effudit, & Thracibus in hanc vrbem cum Cassandro Maronita sed sibi acceptissimo, & Onomasto oræ maritimæ præfecto immissis, in principes ciuitatis sibi aduersantes sæuiit multosque trucidauit. Cum id factum Philippus inficiaretur, & eluderet, Appius Cassandrum, & Onomastum cædis autores dedi jubet Romam submittendos. Rex offert Cassandrum, negat Onomastum penes se esse, legati ab eo quasi facinoris reo discessere.

Philippus in Maronitas sæuit.

Inde vti jussi erant, legati veniunt in Peloponnesum, & ad conuentum Achæorum, vbi Prætor Lycortas factum in Lacedæmonios probare conatus est, & quædam de Romanis dixit, quæ à suis, non ab aliis probarentur. Verùm Appius eum monuit, sponte vt faceret, quò per vim adigendus esset; quod cum gemitu audierunt Achæi, & rogarunt Romanos vt de

Spartanũ Achæorũ iugo eximuntur.

Spar-

Spartanis prout liberet statuerent, facti jam ex necessitate iusti, atque obsequentes.

Gessere hoc anno Romæ censuram M. Porcius Cato, & L. Valerius Flaccus, plurimis metuendam. Et verò septem mouerunt Senatu, & in iis L. Quintium Flaminium T. Quintij fratrem, quia Consul in Gallia orante scorto Placentino (alij Catamitum Pœnum substituunt) in conuiuio reum, aut transfugam securi percussisset. Alij cæsum illum volunt fuisse nobilem Boium transfugam cum liberis ad Romanos, & eorum opem implorantem ipsâ Consulis manu interemptum. Sed quid opus amplificare factum, quod ex se satis habuit atrocitatis? Cato insuper L. Cornelio Scipioni Asiatico publicum ademit equum, dum equites recognoscit; ex quâ tamen sententiâ plus dedecoris judex, quam damnatus tulit.

Censura Catonis & Valerij Flacci metuenda.

Scipioni Asiatico equus ademptus à Catone.

Annibal à Romanis petitur ab Antiocho. Monente Rege ille fugit in Cretam, vbi quietè vixit, repositis amphoris plumbo deaurato plenis in Templo Dianæ quasi pignoris loco. Sed aurum suum in statuas callide infuderat quas ipse secum extulit. Pergit itaque ad Prusiam Bithynum qui tum cum Eumene gerebat bellum. Terrestri prælio Eumenes victor fuit, nauali victus est ab Annibale, qui fictiles lagenas serpentibus plenas in naues Eumenianas iniecit; dum ergo sibi milites à reptilibus cauent, Prusiæ victoriam reliquere, & de Annibale admirationem.

Annibal fugit in Cretam, inde ad Prusiam.

CAPVT VIII.

DECAS OCTAVA.

Ab anno 3870. ad 3880.

OLYMP.CXLIX.	*Mundi*	Vrb Cond.
ann.2.	3671.	571.

Onias Pontifex Simonem exagitat.

ONias Pontifex adit Seleucum Regem vt Simon ille publica religionis pestis Hierosolymis ejiceretur, neque fultus autoritate præfecti Cœlesyriæ popularium suorum conatus eluderet. Id videtur Onias per Heliodorum obtinuisse, & hunc ei fauisse apud Regem, cuius precibus vitam impetrarat.

Legationes Romæ in Philippū auditæ

Legationes hoc anno multæ missæ sunt Romam aduersus Philippum, quas Senatus putauit non negligenter audiendas esse. Querebatur supra reliquos eminens Eumenes, non esse deducta ex Thraciâ præsidia, immò Prusiam eius viribus adjutum esse; alij multa eiusdemmodi in eum congerebant, quibus permotus Philippus Demetrium filium Romam misit in cuius gratiam multa Senatus condonauit patri, sed ita condonauit, vt hic intelligeret se hæc filio suo debere, quod demum adolescentem optimum in vltimam perniciem impulit Missi quoque ad Prusiam Legati T. Quintius Flamininus, Lucius Scipio Asiaticus, & P. Scipio Nasica, qui eius controuersias cum Eumene componerent, & dedi sibi postularent Annibalem, cuius odium nullis cladibus, neque suis, neque alienis comprimebatur

Casus Philopæmen à Messeniis.

Postremus hic annus Philopæmenis fuit, isque Achæorum Reip. tanti viri jacturâ luctuosus. Dinocrates cum Messeniis Coronam occupare moliebatur; eam vt defenderet perrexit febre licet implicitus Philopæmen, cum ciuium suo-

suorum nobilissimis. Et primo impetu Dinocratem auertit in fugam; sed pluribus in eius agmen irruentibus, recipit sese, & ne circumfunderetur agmen, recipit se per impedita loca. In hoc regressu dum claudit agmen, ac saepe vultu conuerso hostem repellit ac detinet, ab equo suo effusus est, & captus Messenem est pertractus in vinculis & cum contumeliâ: inde datus in carcerem teterrimum, quem Messenij Thesaurum vocabant, vbi jussu Dinocratis venenum haurire compulsus est annos natus 70. vir cuius fortitudine Acheorum Resp. stetit, & si haec tulissent tempora, toti Graeciae imperasset.

Obiit & hoc anno P. Cornelius Scipio Africanus Linternis, vbi & sepeliri voluit, & tumulum ei ab vxore excitari, ne eius ossibus ingrata patria frueretur. Huic Roma debuit incolumitatem suam, & extractum ex Italiae visceribus Annibalem, cui ejiciendo debellandoque par vnus fuit, & quem si vicisset Annibal, vt ipse fatebatur, se Alexandro Magno anteposuisset. *Moritur Linternis Africanus*

Rediit ad patrem Demetrius cum Q. Marcio legato, omniumque in se Macedonum oculos conuertit, ac beneuolentiam, ob impetratas gratias, jam Philippo denegatas. Haec Persei fratris in eum odia concitarunt, qui licet natu major (quod tamen aliqui negant) erat tamen eo Demetrius illustrior, ac vultu patrem referens, vtpote susceptus ex legitimâ, nobilique matre, cum ille susceptus esset ex Gnathenio Argiuâ saltatrice, & nihil similis patri. Veritus ergo Perseus ne sibi frater dignior anteponeretur, suspiciones de eo patris, fouit & auxit. Philippus autem vt Demetrium deprimeret de fratris eius nomine Perseidem vrbem in Thraciâ condidit, ostenditque passim, quam infenso esset in Romanos animo, qui filium odisset amore dignissimum, quod à Romanis amaretur. *Demetrius Ro. acceptior fit inuisus patri per fratrem Perseum.*

Consules huius anni fuere Q. Fabius Labeo & M.

Ro. in Gallos Transalpinos æquitas.

& M. Claudius Marcellus. Hic in Gallos Alpes transgressos, & jam statuentes vrbem mouit; at illi non expectata vi, se Consuli dediderunt; pacem orantes. Eis erepta sunt arma, & postea vnde venerant redire jussi. Questi sunt illi in Senatu; respondere Patres inconsulto Populo Romano vrbem ab iis condi non debere; reddi tamen eis arma jussere, & in patriam per legatos reduci; quos muneribus cumulatos Galli remisere, sapientiâ Romanorum ac æquitate collaudatâ.

OLYMP. CXLIX.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 3.	3872.	572

Romæ variæ legationes auditæ.

Auditæ sunt in Senatu Eumenis, Pharnacis, Rhodiorum, Achæorum, Lacedæmoniorum ac Philippi Legationes. Prouisurum se Eumeni promisit Senatus, missis legatis: Achæos paulò durius habuit, & vicinis populis ab iis deficiendi quasi potestatem fecit: laudatus Philippus quod paruisset, admonitus, ne quid eiusdem modi tentaret. Exinde hic odiosus suis cœpit esse cum ob populorum transmigrationes, tum ob crudelitatem quâ in sibi suspectos sæuiit, nec iis neceorum liberis parcens. Eam porro mulier Thessala Philoxena famosam reddidit, & in Philippi familiam suis imprecationibus diras accersiit, quas inanes non fuisse ostendit euentus.

Philippus suis odiosus.

Perseus Demetriũ patri suspectum reddit.

Eodem anno Perseus Demetrium patri suspectum reddidit, quasi illum interimere voluisset in lustratione exercitus Macedonici. Quare deinceps Philippus Perseum vt regni successorem, Demetrium vti exclusum respexit; immò & Legatos Romam misit qui de eo curiosiùs inquirerent; qui à Perseo labefactati pecuniâ, jam præcipitem juuenem impulere.

Achæi Prætore ac duce Lycortâ in Messeniorum agrum irrumpunt, eorumque fines fœdissimè vastant, ac tandem eos ad deditionem compellunt. Dinocrates, & quotquot in necem

Phi-

Philopæmenis consenserant, sibi mortem consciuerunt; qui vinxerant, compedibus astricti sunt. Corpus Philopæmenis magnâ pompâ combustum, cineres repositi in vrnâ pretiosâ relati sunt in patriam, adeo vt non pompa funebris, sed triumphus videretur. Denique tot in eum honores congesti, vt ne diuinis quidem parceretur, quibus mortis ejus deleretur infamia. Tum quoque Sparta in concilium Achæorum recepta, quod ei fauere Romani viderentur, eamque magis habere sociam, quàm à se distractam Achæi maluerunt. *Achæi de Messeniis pœnas exigunt ob cæsũ Philopæmenẽ.*

Consulibus L. Æmilio Paulo, & Cn. seu M. Bæbio Tamphilo mortuus est Annibal, quem à Prusia, T. Quintius Flamininus repetebat. Eum offerre Romanis Prusias recusauit hospitem suum, capi tamen ab iis permisit. Struxerat hic ille in terrâ quæ Libyssa dicebatur domum, cui septem exitus essent, & ex iis quidam occulti. Cum igitur accepisset à puero suo, omnes illos exitus armatis septos esse, venenum quod semper gerebat sub anuli gemmâ, statim hausit; alij jussisse volunt seruum ipsi constringere gulam, eumque suffocare, alij taurinum sanguinem calidum ebibisse. De annis ejus vitæ dubitatur; cum ei quidam 70 tribuant, alij meo judicio veriùs 64. Vir dignus orbis imperio si aliam à Carthagine patriam, aut alios à Romanis hostes nactus esset, neque posthabendus Pyrrho, aut Alexandro, vt sentiebat ipse, sed longo jis interuallo anteferendus. *Moritur Annibal in Bithynia.*

OLYMP. CXLIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 4.	3873.	573.

Bellum in Asiâ gessere Eumenes, & Ariarathes, cui Pharnaces adjunctus est. Induciæ mox inter illos initæ quando Attalus alijque fratres Eumenis Romam perrexere, vt ejus causam tuerentur, Romanorum vti Demetrius fecerat, prensarent amicitiam, quæ illis longè quàm Demetrio fœliciùs cessit. *Bellum Regum Asiaticorum.*

Obiit

Moritur Ptol. Epiphanes. Obiit hoc anno in Ægypto Ptolemæus Epiphanes, ministrorum suorum, ambitione, & exitu, quam regno suo, ac morte celebratior. Huic successit Ptolemæus Philometor, ita dictus quod eum mater odisset, ac paulò ante mortem patris in Cyprum relegasset, anteposito huic fratre Alexandro. Sed ille ab Alexandrinis inuitâ matre Cleopatrâ reuocatus est, dataque ei vxor de more soror; neque patre suo melior, neque fortunatior.

Ingauni victi ab Æmilio Paulo. Ingauni Ligures in Proconsulem Æmilium Paulum bellum mouent, eumque primò specie legationis decipiunt, & oppugnant castra, non sine eius periculo. Sumit ille animos ex desperatione, cum obsessus à nemine juuaretur. Remittente ergo oppugnatione in hostem erumpit, eorum 15 millia cædit, capit 2500. & intra tres dies ad deditionem omnes cogit. Emissæ circa idem tempus ex ora Ligustica 32. Piratarum naues, à C. Matieno captæ, terrâ marique pacata Liguria; sic de ea triumphauit Paulus, vt nullus deinceps ex eâ triumphus speraretur.

Libri Numæ inuenti combustiq; Consulibus P. Cornelio Lentulo Cethego, & M. Bœbio Tamphilo, seu Pamphilo, superioris Consulis fratre, in agro L. Petilij scribæ inuenti sunt vel à fossoribus, vel eluuie, libri Numæ (eius corpore nusquam comparente) in duabus arculis lapideis, cum plumbeis operculis. Eos libros cum legisset Q. Petilius Prætor jurauit eos perniciosos esse, irreligiosos, atque comburendos, & huic juranti à Senatu habita fides. Itaque à victimariis cremati, aut omnes, aut saltem Græci; erant enim 7. Græci totidemque Latini. Hos magicos fuisse suspicio est, ex quibus de eorum autore judicium feres.

In Hispania Rom. rem bene gerunt. Res quoque bene gesta à Q. Fuluio Flacco contra Celtiberos, multa eorum millia cæsi, capta Contrebia, iterumque victi hostes. Neque minùs fœliciter pugnauit aduersus Lusitanos

nos Manlius, vt Pinarius in Corsos. Bellum etiam inter Pœnos atque Massinissam terminatum Romanis autoribus; quorum vrbem adeo tetra lues afflixit, vt ægrè milites conscriberentur, vix tumulandis mortuis, viui pares essent.

OLYMP. CL. *ann.* 1. *Mundi* 3874. Vrb. Cond. 574.

Exules Lacedæmonij apud Romanos de Achæis queruntur, illorum suscipitur causa, & ab Achæis facta damnantur. Itaque horum Respublica declinare cœpit, orbata suo Philopæmene, qui dum vixit Achæorum vita fuit. *Achæorũ resp. declinat.*

Demetrius quibus potest modis patrem sibi placare ac demereri studet; frustra, obluctante Perseo. Philippus comite Perseo Æmum montem editissimum conscendere cogitat; vt inde viam per Illyricum, & Istriam in Italiam exploraret; remittitur in Macedoniam Demetrius, cui datur comes, & excubitor Didas. Huic incautus juuenis confidit, & fugæ suæ ad Romanos consilium aperit, de quâ statim Philippus fit certior. Interim falsas litteras quasi à T. Quintio in patrem Perseus confingit, his miserè Philippus adhibet fidem. Herodotus Demetrio fidelissimus in quæstione necatur; hic jussu parentis Heracleæ in conuiuio venenum accipit, & patrem incusans atque fratrem, ingestis tapetibus suffocatur. Mortis eius nuncius tantùm lætitiæ tum Philippo dedit, quantùm posteà retecta fraus, mæroris induxit. *Demetrius iussu Philippi tollitur.*

Consolatum huius anni obtinuere A. Postumius Albinus Luscus, & C. Calpurnius Piso. Hunc Quarta Hostilia vxor occidit, vt per Vitrici mortem Q. Fuluius Flaccus jam tertiùm repulsam passus in comitiis fieret Consul. Importuna mulier affecta supplicio, filium suum Consulem non vidit. *Hostilia maritum Cons. necat.*

Hoc anno translati sunt in Samnium Apuani Ligures, datâ eis à Senatu pecuniâ, & commeatu, per Proconsules Cornelium, & Bœbium. *Translati in Samniũ Ligures.*

His,

His, licet bellum confecissent sine sanguine, de Apuanis tamen domitis, nouo more triumphus concessus est: hoc anno primùm non fortitudo tantùm, sed & prudentia à Senatu digna triumpho judicata est. Iisdem paulò post in Samnio comites dati Apuani alij ad fluuium Macram, quos Postumius armis positis ad deditionem compulerat. Iis quoque externus diuisus est ager, vt rebellionis, sicut & patriæ obliuiscerentur.

In Gentiū querela. Q. Fuluius Flaccus de Celtiberis triumphauit. Tumque perlatæ in Gentium Illyricorum Regem querelæ ob latrocinia, & multis Romanis atque Latinis factas injurias. Dicebatur hic in Corcyra eorum quosdam retinere in vinculis, & legatis negasse adeundi sui facultatem. Cum hic misisset legatos qui facta ista excusarent, instarentque accusatores, nihil certi Gentio responsum, donec eius pateret innocentia.

OLYMP. CL. *ann.* 2. *Mundi* 3875. Vrb. Cond. 575.

Eumenis fratres Romæ magnificè suscepti. Eumenes recreatus ex morbo periculoso mittit fratres omnes suos Romam, vt eius cum Pharnace, & Ariarathe controuersias dirimerent. Suscepti sunt Romæ magnificè, & à priuatis qui eos bello Antiocheno nouerant, & à Senatu qui eis legatos pollicitus est magnos huius pacis arbitros, & si hi nihil conficerent, Populum Romanum auxiliatorem.

Lacedæmoni exules restituti. Calliorates Prætor Achæorum exules Lacedæmonios restituit, quos opprimi Romani non sinebant; idque sponte præstare visus, quò mox necessario adigendus erat.

Ligures triumphati. Consules huius anni creati sunt L. Manlius Acidinus, & Q. Fuluius Flaccus. Hic de victis Liguribus triumphauit, & is honos gratiæ potiùs, quam merito rebusque gestis concessus est.

Censura illustris. Censores electi M. Æmilius Lepidus Pontifex Maximus, & M. Fuluius Nobilior inimici, opera Q. Cæcilij Metelli reconciliati illustrem

multis

multis egregiis monimentis Censuram reliquerunt, quæ sanctæ huius concordiæ, suique victoriæ fructus extitere.

Bellum feliciter administrarunt in Hispania Proprætores L. Postumius, & T. Sempronius Gracchus. Ille bis fortiter cum Vaccæis pugnauit: hic oppida Celtiberorum trecenta deleuit, quatuor nobiles ciuitates cepit. Quando & Galli Alpes transgressi locum quem incolerent à Senatu petierunt; sed per Q. Fuluium remissi sunt pœna insuper iis imperata qui transmigrationis autores extitissent. Tanta erat id temporis etiam apud Barbaros Romani nominis autoritas, & potentia.

In Hispania feliciter Ro. pugnant.

OLYMP. CL. *ann.* 3. | *Mundi* 3876. | Vrb. Cond. 576.

Demetriade hibernans Philippus sui Demetrij seriùs agnouit innocentiam, quam Antigonus, Antigoni Tutoris ex fratre nepos tandem detexit. Litteræ falsæ quasi à T. Quintio datæ per Xychum scribam patefactæ sunt, Philocles quæstione tortus omnia aperuit, Apelles in Italiam fugit. His agnitis Perseus à patre quantùm potest recedit & in Thraciam se recipit non fugiens sed similis fugienti, & speciem timentis tantùm præ se ferens, quia res suas collocarat in tuto. Philippus tamen Antigonum sibi successorem destinat, & percurrens vrbes Macedoniæ, eum omnibus commendat. Sicque Antigono cessisset regnum, Perseo exautorato, nisi maturiùs quàm par esset Philippus obijsset. Is enim Amphipoli diem clausit extremum; at salus eius deposita à Calligene medico statim denunciata Perseo, immò tantisper cælata mors, dum ipse adesset. Igitur ille non expectatus aduenieus fautores Antigoni oppressit; Hic autem jam à Philippo ad Bastarnas præmissus erat. Itaque Perseus partum fratricidio regnum, etiam contra patris voluntatem inuasit; quod sibi à Romanis confirmari petiit, nec hi recusarunt, quia

Demetrij serius agnita innocentia.

Philippus omisso Perseo sibi Antigonum successorem designat.

quia nonnisi maximo conflato bello, poterat denegari.

Bellum in Istros. Romæ Consulibus M. Iunio Bruto, & A. Manlio Volsone bellum ab eodem Manlio susceptum est aduersus Istros. Is ad fluuium Timauum castra posuit, adjutus nauibus C. Furij eò commeatum deferentis. Sed Carmelus Regulus cum suis Istris intentus vt noceret Romanis, eorum castra nocturno, ac repentino incursu turbauit. Ea sunt à Romanis flagitiosè deserta, rebus omnibus plena ob commodissimam subuectionem. In iis ergo castris dum pergræcantur victores, Romani in eos irruunt, & eorum octo millia cedunt. Rex temulentus equo impositus ægrè auffugit. Nuncius primæ cladis turbauit Romam, & magnam Manlio conflauit inuidiam, quod inconsulto Senatu bellum Istris intulisset: sed ad victoriæ nuncium omnia placata, ei insuper prorogatum imperia, quia ignominiam cum fœnore sarcisse videbatur.

Gracchi & Postumii de Celtiberis & Lusitanis triũphus. Sempronius Gracchus, & L. Postumius de Celtiberis ac Lusitanis triumpharunt: Gracchus etiam vrbem Gracchurim de suo nomine condidit nobile victoriæ suæ monimentum, vnamque tot euersis reposuit.

Repressa Rhodiorũ in Lycios duritas. Motus etiam in Sardiniâ ad Senatum relatus, ad vicinos magistratus rejectus est. Scriptum autem pro Lyciis ad Rhodios quibus erant contributi, non placere sibi eorum in subditos duritatem, ideoque legati missi qui rem inspicerent, summo dolore, & iracundiâ Rhodiorum.

OLYMP. CL. *ann.* 4. | *Mundi* 3877. | Vrb Cond. 577.

Consulibus C. Claudio Pulchro Gallia, T. Sempronio Graccho Sardinia obtigere. Concitatus enim fuerat in hac insulâ motus, de quo T. Ebutius Prætor retulerat. In Prouinciam suam & in Istriam cum præceps aduenisset Appius,

Appius, & inauſpicatò, redire in vrbem compulſus eſt, neque militi, neque Senatui probatus. Rediit tamen & comitatior & ſapientior, ac Neſatiam vrbem obſedit, à quâ fluuium, ſtupentibus accolis, auertit: qui ex muro coram Romanis vxores liberoſque ſuos jugulabant. Vrbs tandem vi capta, Rex ſibi intulit manus, duæ vrbes Mutilia, & Faueria continenter occupatæ, reliquis deditis oppidis tota Iſtria pacata eſt. Inde victor progreſſus eſt in Ligures rebellantes. Quorum 15. millia interemit, ac totam prouinciam pacauit, de gente duplici magnificentiſſimum triumphum conſecutus, & lætiore belli fine, quàm principio. *Iſtria domita & pacata à C. Claudio Pulchro.*

In Sardiniâ Sempronius duodecim millia Ilienſium, & Balarorum fudit, exuit caſtris, eorum arma Vulcano conſecrauit. Ei tamen imperium prorogatum, quia vtraque gens victa erat, non debellata. *Sempronius Sardos vicit.*

Legati Romani veniunt Rhodum, ad quorum aduentum ciues tumultuantur. Remiſerunt ſtatim legatum Lycophronem qui Senatum dedoceret; multùm veriti, ne Lycij, quod erant interminati, rebellarent, & à Romanis eorum arma non improbarentur. *Legati Rom. veniunt Rhodum.*

OLYMP.CLI.	Mundi	Vrb.Cond.
ann.1.	3878.	578.

Seleucus Aſiæ Rex reuocat fratrem ſuum Epiphanem Româ, eiuſque loco filium ſuum ἀντὶ νήπιον ſubmittit, vt ſub Romanis aſſueſceret, & inſinuaret ſe in eorum gratiam tum Regibus neceſſariam. Suſceptus ergo Demetrius, remiſſus Epiphanes; ſed hic in itinere Athenis audit fratrem ſuum per Heliodorum cæſum eſſe. Hic affectabat regnum vnde tamen depulſus eſt ab Eumene, & Attalo, qui Antiochum in fratris regnum reſtituerunt. Hic autem moderationis affectans laudem non ſe Regem, ſed Demetrij tutorem dixit; atque ob res placarè geſtas *Epiphanes* dictus, ſeu *Illuſtris*, à quibuſdam tamen *Seleuco cæſo ſuccedit frater Epiphanes Antiochus.*

men

men *Epimanes* ob importunam crudelitatem, Iudæis notiorem.

Iasō emit Sacerdotiū Oniæ fratris. Iason, aliter dictus Iesus, Oniæ summi Pontificis frater, emit eius Sacerdotium, & potestatem constituendi Gymnasij Ephæborum, aut ad corporis exercitationem, aut ab abominandam libidinem, vnaque iura ciuitatis Antiochenæ talentis argentis 590 hoc est 2433000. Turonicis libris. Onias fugit Antiochiam secus Daphnem, non satis Hierosolymis tutus vir optimus, ab homine qui tot crimina, vno crimine implicuisset.

Dardani de Perseo queruntur. Dardani Romæ queruntur de Perseo, quod bella iis sereret aduersus Bastarnas, Gallicam gentem, sibique ac Romanis metuendam; sed Perseum ostentabant longè magis vtrisque reformidandum, quod & legati Thessalorum confirmarunt. Itaque missi A. Postumius, & aliquot alij, qui de hoc negotio diligentiùs inquirerent, atque ita prouiderent Dardanis, vt suis rebus magis præcauerent.

Moritur Romæ vterque Consul. Romæ Consules electi Q. Petilius Spurinus, & Cn. Cornelius Scipio Hispalus. Hic ex Albano monte rediens toto corpore debilitatus, ad aquas Cumanas delatus, ibidem obiit. Ei suffectus est Valerius Læuinus. Petilius in Ligures mouet, eosque primo impetu delet sed dum eos insequitur vulneratus est ad Balistæ, & Leti juga, ac paulò post ex vulnere mortuus est. Fuit igitur hic annus gemini Consulis morte luctuosus.

OLYMP. CLI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	3879.	579.

Conueniūt Pæni, & Perseus. Perseus Carthaginem legatos mittit, quibus Senatus est noctu datus in Æde Æsculapij; legatos quoque Carthagine ad se missos Perseus fassus est; qui miserant inconstanter negarunt. Quare Romani censuerunt legatos mittendos in Macedoniam, qui consilia Persei subodorarentur, quod præstitere C. Lælius, M. Valerius

Messala,

Messala, & Sextus Digitius; neque se frustra missos esse probauerunt.

Romæ tum Coss. erant M. Aemilius secundùm, & P. Mutius Sæuola, qui ambo tumultus Gallicum, & Ligusticum facilè oppresserunt. Sed Romanos major futuri belli quàm præsentis vexabat cura. Bastarnas enim & Dardanos inter se committebat Perseus, eorumque damnis aut victoriis vti conabatur. Legati etiam ab eo missi excusandi causa, cum non satis esse innocentem ostenderant; atque ab eius ingenio quàm potentiâ (quamquam hæc negligenda non esset) sibi meritò Romanus Populus reformidabat.

Perseus Dardanos & Bastarnas cōmittit.

OLYMP.CLI. *ann.* 3. *Mundi* 3880 Vrb.Cond. 580.

Antiochus Epiphanes mittit in Aegyptum Apollonium, qui tutelam nepotis sui Philometoris exigeret, sed repellitur. Rex itaque Hierosolymam venit, vbi ab impio Iasone cum multo honore suscipitur. Inde diuertit in Pheniciam, vt ibi pararet classem aduersus Aegyptios, regnumque sibi pararet armis, cuius administrationem non potuerat precibus impetrare.

Antiochus receptus Hierosolymis.

Perseus Dolopum quosdam sibi parere recusantes, & de controuersijs Romanos appellantes, vincit, & jugum Macedonicum subire cogit. Deinde cum exercitu sine cuiusquam damno per Græciam habet iter, inuitat Græcos omnes saltem litteris, & legatis vt deponant inimicitias, & secum ineant armorum societatem. Ita multorum sibi beneuolentiam parit, quorumdam etiam amicitiam, & conjunctionem.

Perseus Dolopes subiugat.

Tum etiam nisus est componere Atheniensium & Achæorum cum Macedonibus inueterata dissidia. Iampridem enim erant hostili in se inuicem animo, ac sese finibus suis excludebant, recipiebantque reos, ac fugitiua mancipia. Scripsit ad vtrumque populum accuratè Perseus, ac pri-

Componere nititur Græcorum dissidia.

primus ipse fugitiuos omnes remisit. In Achæorum Senatu lectæ litteræ quibus societas petebatur, à plerisque probatæ sunt; sed obstitit Callicrates, docuitque è sua Repub. esse à Romanis numquam diuelli. Postea in conuentu Megalopolitano licet ab eo exclusi essent, qui offensionem Romanorum nimis verebantur, nihilominus decretum antiquatum non est de arcendis Achaiâ Macedonibus. Venerunt tum quoque in Macedoniam Romanorum legati, quos rejicere non est ausus Perseus, iis tamen adeundi sui potestatem numquam fecit, homo fallendi, ac tergiuersandi scientissimus.

Magna pestis in Italia. Consulibus Spurio Postumio Albino Paululo, & Q. Mutio Scæuolâ grauis Pestilentia sæuiit, primùm à bobus exorta, quæ mortales plurimos, & maximè seruos sustulit. Insepulta vbique jacebant cadauera, canum ac vulturum præda, sed plura tabes absumebat, noua pestilentiæ futura materies.

Onera ciuitatibus à Magist. Rom. imposita. Postumius huius anni Consul cæteris deinceps Magistratibus præluxit, ad onera imponenda ciuitatibus ad quas diuertebant. Prænestinis enim quibus erat infensus imperauit, vt sibi de hospitio, jumentisque prouiderent; vnde cæteris deinceps præbita est occasio furandi, atque prædandi.

Censura grauis. Censores huius anni Q. Fuluius Flaccus, & A. Postumius Albinus, Senatu mouerunt L. Cornelium Scipionem, tum Prætorem Vrbanum immò & L. Fuluium Censoris fratrem. Cum iidem primi vias in Vrbe silice sternendas, & extra Vrbem firmandas glareâ atque marginandas curassent, Romam & pulchriorem & aditu faciliorem reddidere.

De Celtiberis Ouatio Appi. Appius Claudius Celtiberos rebellantes deuicit, quindecim millia interemit, reliquos pacauit: quibus gestis Ouans ingressus est vrbem, quia Romanos pudebat de eodem hoste toties triumphari.

CA-

CAPVT IX.

DECAS NONA.

Ab anno 3880 ad 3890.

OLYMP.CLI. *ann.* 4. *Mundi* 3881. Vrb. Cond. 581.

EVmenes ipse hoc anno Romam venit, denunciauitq; quanto apparatu Perseos bellum in Romanos moliretur. Itaque Legati Persei auditi sunt jam infensis animis. Odium etiam in eum auxit Harpalus feroci oratione suâ in Senatu, quâ Perseum nec optare bellum, nec timere professus est, statimque fugienti similis regressus est in Macedoniam, tam exitu suo bellum minitans, quàm oratione. *Eumenes venit Romam.* *Perseus bellum in Ro. cogitat.*

Consulibus L Postumio Albino, & M Popilio Lænati attributa est Liguria. Lænas Ligures rebellantes vicit, victi sine vllâ conditione dediderunt sese; sed ille iis ademit arma, vrbem diruit, eosque ac eorum bona vendidit. Hæc seueritas in deditit os à Senatu improbata est; itaque ab eodem restitui in libertatem jussi antequam inde deportaret exercitum; quia semper parcere subjectis Romanorum consuetudo fuit. *Ligures se dedunt, & malè accepti restituuntur.*

OLYMP.CLII. *ann.* 1. *Mundi* 3882. Vrb.Cond. 582.

In Ægypto moritur Cleopatra; quâ sublatâ Philometoris tutores ab Antiocho repetunt Syriam, Cælesyriam, Phœnicem, & Iudæam; hic contra spe Ægyptum deuorarat. Quare primam expeditionem suscepit in hoc regnum, & cum iis copiis quæ hosti metum iniicerent; itaque Ptolemæi duces primo impetu vicit, quam victoriam secuta est multarum vrbium deditio, nominatim Mempheos, atque Pelusij. *Epiphanes Ægyptum sibi vendicare parat.*

Dissidium in Ægypto. Accessit & externo bello domesticum: Nam duo fratres Ptolemæus Philometor, & Euergetes parum consenserunt; quorum ille fugit ad Antiochum, hic cum sorore Cleopatra se inclusit Alexandriæ. Antiochus statim hanc vrbem obsidet: sed cum esset munitissima, & commeatu ac propugnatoribus abundaret, obsidionem soluere coactus est, Itaque Memphi, & reliquâ Aegypto, quæ se dediderant Philometori traditâ, Pelusio imposuit præsidium: quando aditu & quasi claue Aegypti seruatâ ostendit, se non omnem regni hujus subeundi, atque subjugandi posuisse voluntatem,

Perseus Eumenem tollere conatur, & Rom. legatos. Perseus Eumeni redeunti in Asiam, & Delphis sacrificare volenti struit insidias; atque deprehensum in angusto loco per Cretensem vnum, & tres Macedonas sicarios saxis obruit, ac seminiuium relinquit; vnde mors eius Romæ, & in Græciâ, Asiaque vulgata est. Id acriter Romanos pupugit, sed hoc etiam acriùs. Conatus est enim corrumpere Rammium ciuem Brundusinum Romanorum & Regiorum legatorum hospitem, vt veneno quotquot posset Romanos tolleret, submisso etiam veneno præsentissimo: sed Rammius hoc consilium aperuit C. Valerio, ac Senatui. Itaque Populus Romanus deinceps non putauit agendum cum Perseo, vt cum Rege, sed cum publico humani generis inimico.

Ro. legati malè habiti à Perseo. Agebant etiamtum apud Perseum Romanorum legati Cn. Seruilius Cæpio & alij, qui diu exclusi, tandem obiter admissi sunt vt Regem in Romanos debacchantem audirent, eorumque societati impotentissimè renunciantem: quæ jam inclinantem in bellum Macedonicum Populum Romanorum impulerunt.

Romæ Consulatum iniere C. Popilius Lænas, & P. Aelius Ligur, de quibus nihil præter nomen fastis adscriptum inuenimus.

Venerunt denique hoc anno Carthaginiensium

sium Legati, quærentes de Massinissâ, à quo sibi erepta esse intra biennium supra ducenta oppida vel castella contendebant. Aderat tum Romæ Gulussa Regis accusati filius; sed cum eâ de re nihil sibi à patre mandatum diceret, propterea quod ea clam à Pœnis esset missa legatio, remissus est in Numidiam, vt inde paratior ad patris causam defendendam rediret: sic amicè de Massinissâ, de Carthaginiensibus non iniquè Senatus statuit. *Pœni de Massinissa queruntur.*

OLYMP. CLII. *ann.* 2. *Mundi* 3883. Vrb. Cond. 583.

Menelaus Simonis huius frater, quem turbulentum ejecerat Onias, jussus à Pseudo Pontifice Iasone deferre pecunias Antiocho, eas suo nomine obtulit, additis 300. talentis, quibus emit summum Pontificatum, ipse non Leuites, sed ex tribu Benjamini. Verùm cum idem paulò post pactas pecunias non repræsentaret regiis præfectis exautoratus est, & ad tempus vicarius ei substitutus frater Lysimachus, donec stetisset pactis, & fisco debita persoluisset. Hæc rerum sacrarum nundinatio, majorum calamitatum prænuncia fuit. *Menelaus fit Iudæorū Pōtif.*

Interea euocatus Antiochus seditione Cilicum, qui ferebant ægerrimè se Regis concubinæ datos, eò perrexit, & præfectum Antiochiæ reliquit Andronicum. In eius amicitiam adulatione, & pecuniâ insinuauit se Menelaus, eique suasit, vt Oniam Pontificem interimeret. Ille sanctissimum virum datâ fide ex Asylo Daphnes extractum jugulandum curauit. Quam mortem cum accepisset, etiam cum lacrymis, rediens Antiochus (ei enim ob sanctimoniam Onias charus erat) Andronicum exutum purpurâ, scissisque vestibus per vrbem imperauit circumduci, & eodem in loco quo ceciderat Oniam immolari. Hoc saltèm in casu iniustissimus Princeps æquus fuit. *Cæsus Onias Antiochiæ.*

Lysimachus interea templo potitus, & Hiero-

Lysimach. Hierosol. furens caditur.

rosolymis, in vtroque fœdè grassatur, neque rebus sacris, neque profanis abstinet, conscio fratre Menelao. Quæ cum Iudæis intoleranda viderentur in eum surgunt armati; vicissim hic iis opponit tria militum millia, cum duce sene, sed amente, quem nonnulli Auranum vocant. At ciues exhausti bonis, majoribus animis & viribus restiterunt, & in cohortes iniquas, lapides, fustes, cinerem projiciunt, easq; multis cæsis, pluribus vulneratis, aut excæcatis expellunt. Quin etiam captus ad sacrum ærarium Lysimachus interfectus est, vt intelligeretur ex loco mors huic potissimùm propter sacrilegium irrogata.

Tum in Cœlesyriam cum exercitu profectus erat Antiochus; ad quem miserant Ptolemæi, jam de reconciliatione cogitantes, legatos suos, vti is abstineret bello, sed omnia amicè componerentur. Respondet ille se pacem admissurum, si Pelusium sibi, Cælesyria, Cyprusque relinquantur Re infectâ, factis tamen induciis legati proficiscuntur Romam. Interim Antiochus vt suis copiis vteretur, diuertit ad Arabas, quibus subjugatis, & induciarum tempore euoluto Ægyptum ingreditur, totaque potitus regione inter Pelusium & Alexandriam, hanc etiam vrbem regiam obsidet. Iam autem Senatus precibus Ptolemæi motus in Ægyptum diligentissimè miserat C. Popilium Lænatem, cum aliis legatis. Hi statim aduolant ad Antiochum duce Popilio; cui cum Antiochus, vt aliàs amico manum offerret, ille priùs tabulam obtulit, eamque legere jussit. Cum Rex legere tergiuersaretur, eum Lænas radio virgæ, quam tenebat manu circumducto, respondere imperat priusquam exiret è circulo. Rex ea denunciatione perculsus, respondit facturum se quidquid Romanis visum esset. Itaq; Popilius Antiocho vt amico suo atque Romanorum porrexit manum: Rex constitutâ per legatos die recessit ex Aegypto,

Antiochus à Popilio iubetur Aegyptum omittere.

pto,

ptos subductis nauibus Cyprum restituit: tantùm vnius hominis in tantum principem constantia valuit.

Tum Hierosolymis visa sunt in cœlo portenta per quadraginta dies magnæ cladis prænuncia; equites videlicet in aëre discurrentes, & exercitus inter se congressi, adeò vt reapse hìc bellum geri videretur; cujus repræsentatio tantùm terroris, quantùm postea bellum ipsum attulit damni. *Ostenta visa Hierosolymis.*

Hoc etiam anno susceptum est contra Perseum hostem Populi Romani denunciatum graue bellum, cura demandata est P. Licinio Crasso Consuli, dum huius collega C. Cassius Longinus in Galliâ Cisalpinâ moraretur. Ac principio pugnatum in Thessaliâ, vbi equestri certamine Perseus superior euasit; qui tum si victoria vsus esset, bellum profligarat. Sed Euandro Cretensi nimiùm credidit, qui eum specie pacis auertit. Eodem tempore victa ad Oreum Romana classis & naues multas, & commeatus plurimùm perdidit. Verùm aliunde Lucretius Prætor Haliartum vrbem Bœotiæ, quamuis resistentem fortiter vi cepit, obuios sine discrimine cecidit, dedititios in arce vendidit, vrbem à fundamentis destruxit. Faciliùs captæ Thebæ, ideò exulibus redditæ, Romanorumque fautoribus, reliquis sub coronâ venditis, vt hoc exemplo pœnæ, atque gratiæ reliqui Græci in officio continerentur. Inter hæc Consul acceptis auxiliis Numidarum duce Misagene filio Massinissæ, resumpsit animum, & cum Macedonibus ad Crannonium iterum conflixit; vbi superiores Romani vsi sunt aut certè repressus hostium ardor. Cæsi tum Regij duces duo Sosipater, & Antipater cum octo millibus armatorum, capti bis mille quadringenti, Pompeius Tribunus cum præsidio octingentorum legionariorum à Rege obsessus, tum retractus incolumis, victoriam à Crasso stetisse demonstrarunt. *BELLVM aduersus PERSEVM.* *Vario euentu inchoatum.*

Cassij Consulis ineptum consilium. Consulum alter C. Cassius in Galliâ nihil dignum memoriâ egit, & consilium temeritatis plenum inconsulto Senatu suscepit, in Macedoniam videlicet per Illyricum suas copias traducendi. Quod cum Senatui renunciatum esset, jussus est statim retrocedere, ne ferocibus populis viam in Italiam aperuisse videretur. Neq; melius confecit iter, quàm susceperat: multorum enim sociorum expilauit agros; quare multæ ad Senatum delatæ querelæ, meliorem eius causam nequaquam reddiderunt.

Querelæ de Rom. Magistratibus. Eodem etiam tempore delatæ sunt populorum aliquot accusationes de magistratuum exactionibus & rapinis in Hispaniâ, quas sibi displicere plurimùm, conflatus licet ex multis viris iniquissimis, Senatus ostendit.

Fuluij Flacci Pontificis mors. Obiit denique hoc anno Q. Fuluius Flaccus Pontifex, qui non ita pridem tegulas ex templo Laciniæ Iunonis in Bruttiis exportarat, ad obtegendam ædem Fortunæ Equestris à se votam, atque consecratam. Et quamquam Senatus eas reportari jussisset, ipse Censor anno superiori hoc demùm intellexit sibi graue aliquid imminere. Audiuit enim vnum ex filiis in Illyrico militantibus obiisse, alterum periculosè decumbere; quibus acceptis nunciis, è mente dimotus, quâ parum constabat, jam ex quò sacrilegium admisisset, sequenti die à seruis suspensus inuentus est ex trabe, dignâ planè pœnâ sacrilegio.

OLYMP. CLII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3884. 584.

Duo fratres Ægyptij reconciliantur. Ptolemæi Philometor, & Euergetes, adnitente sorore Cleopatrâ in gratiam redeunt, Antiochi metu; qui eos inter se committebat, vt attritis superueniret, eorumque ditione potiretur. Itaque Alexandriæ recipitur Philometor. Mittunt quoque illi fratres ad Achæos qui petant auxilia, & promittuntur ducibus Lycortâ, atque Polybio. Tum etiam iidem Achæi in gratiam Euer-

Euergetis celebrauere Anacleteria, in Ægypto celebrari solita, quando Reges ad legitimam regnandi ætatem peruenissent. Quæ omnia Antiocho ingratissima acciderunt; tumque personam tutoris, & auunculi, quam hactenus assumpserat, deposuit, induit inuasoris.

Anacleteria ab Achæis celebrata.

Iason vulgato rumore falso de morte Antiochi, mille viris stipatus Hierosolymam occupat, ab amicis inductus, Menelao in arcem cum Sacerdotibus refugiente. Multæ tum perpetratæ cædes, multa sacra prophanaque direpta: sed cum ciuibus rediisset animus, fugatur Iason, & in Ammonitim vnde venerat redire compellitur. Inde pergit ad Arabas, vbi seditionis reus datur in vincula, ex quibus elapsus fugit in Ægyptum, vbi, absoluto bello, veritus ne reposceretur, Lacedæmonem venit, ac in eâ miserè periit, sine sepulturâ abjectus, & post mortem etiam durante calamitate.

Iasonis in Iudæos furor, & fuga, & mors.

Hæc cum essent Antiocho denunciata Hierosolymam cum exercitu venit, quasi ea ad Ægyptios defecisse videretur, & lætata mortis eius audito nuncio. Restitere nonnihil ciues, tandem occupata ciuitas, in quam triduo sæuitum est ferro: quadraginta millia cæsi, totidem venditi, multi in Ægyptum fugerunt. Inter eos Onias fuit, Oniæ justi minimus filius, qui sibi beneuolentiam Ptolemæi, atque Cleopatræ conciliauit. Tum Antiochus ingressus templum duce Menelao, aurea vasa rapuit, sacramque supellectilem, quibus sacrilegiis & criminibus onustus Antiochiam rediit, etiam postea grauiùs in Iudæos, & periculosiùs sæuiturus. Vtrum autem inter cætera ornamenta templi caput aureum Asini repererit, quod scripsit Apion, credat cui cor Asininum erit.

Epiphanes Hierosolymam ingreditur & in eam sæuit.

Templum spoliat.

Romæ Consules erant A. Hostilius Mancinus, & A. Atilius Seranus; quibus Coss. delatæ sunt quoque ad Senatum de magistratuum auaritiâ grauiores querelæ Græcorum, & Ab-

Querelæ de auaritia Rom. magistr. at

deritarum contra Crassum Consulem, & Lucretium, atque Hortensium Prætores, Carnorum, Istrorum, Iapydum aduersus Longinum, quæ compescenda surta Senatus judicauit, numquam ferenda, sed hoc tempore multò minus; cum Pop. Rom. graui bello implicitus esset, & eorum socij vbique ab hostibus tentarentur.

Serani Consulis moderatio. Seranus Consul cui obtigerat Liguria, cum omnia pacata reperisset intra 60. dies ex quo venisset in prouinciam dimisit exercitum, magnam laudem mederationis, atque modestiæ consequutus.

Appius Claudius male rem gerit ad Vscanam, mox bene rem gerit. Alter Consul Hostilius in Macedoniâ sapienter militem sub disciplinâ continuit, socios cum fide coluit, atque ab iis omnem arcuit injuriam, virtute hisce temporibus non vulgari. Misit quoque in Illyricum Appium Claudium qui eam prouinciam aduersus Gentium terrâ tutaretur; nam C. Furius Issensibus jussu Senatus cum octo nauibus erat præsidio, contra regem eundem. Verùm Appius Claudius suis copijs non contentus confecit exercitum ex sociis, quo Vscanam vrbem inuasit, ad quam perfidiosè inuitabatur. Eò profectus, etiam incomposito agmine magnam accepit cladem. Capta nihilominus Vscana fuit, eamdemque recepit postea Perseus licet Romano præsidio munitam; quãdo Romanos armis exuit, Vscanenses, & Illyrios vendidit. Quâ expeditione, & fœlicitate multas recepit vrbes. Sed eo fortunæ prospero flatu Rex elatus est, vt postea grauiore casu attereretur.

OLYMP.CLII.	*Mundi*	Vrb.Cond.
*ann.*4.	3885.	585.

Legation. ad Rom. Hoc anno legationes multæ susceptæ sunt à Romanis, Gallorum, Pamphylorum, Bithynorum offerentium auxilia aduersus Persen. Pamphyli nobilem coronam obtulere Ioui Capitolino; Bithyni etiam preces offerebant ad conficiendam inter Romanos, & Macedonas

pacem;

pacem; at Rhodij minas, quæ Senatui vehementer displicuere. Ideò Cares, & Lycij liberi renunciati sunt. Oblatum tamen Agesipoli & Cleombroto legatis Rhodiis à Senatu munus, quod ij recusarunt. Quæ legatio posteà Rhodiis magni stetit.

Consules Romæ creati sunt Q. Martius Philippus, & Cn. Seruilius Cœpio. Martio commissa est cura Macedonici belli, in quam gnauiter, & fortiter incubuit. Ac primum omissâ Thessaliâ Macedoniam per loca difficillima ingreditur, in quibus victus esset, si Perseo mens non fuisset læua. Tandem cum ad vrbem regiam propiùs accessisset Consul, ita Perseum turbauit, vt hic de fugâ potiùs, quàm de prælio cogitaret, se victum sine certamine miserabiliter, & muliebriter quiritans. Martius quoque Dium cepit, deditione tam inexpectatâ, vt insidias meritò suspicaretur; sed paulò post inopiâ commeatus regredi coactus est. Tum solutus metu Perseus resumpsit animos, sed à se abjectiùs facta crudeliter emendauit: cum enim Naualia Thessalonicæ Rex imprudens per Andronicum jussisset incendi, tergiuersatus est ille sapienter, & stolido principi suo classem conseruauit. At Nicias incautior Pellæ seruatas pecunias jussus in mare projicere, citiùs paruit, quàm regni negotia flagitabant; ita sparsæ sunt in marè pecuniæ, quæ mox per vrinatores collectæ sunt. Quorum ita Perseum puduit, vt præfectum vtrumque cum vrinatoribus curaret interficiendos. Hic igitur hæsit Romanorum fortuna, atque hi frustra Thessalonicam, & Cassandriam tentarunt, fortissimè propugnatas. Quæ quidem animos fecerunt Perseo, vt cum iis auderet congredi, ac victoriam, ac se mox triumphandum Romanis offerret.

Martius Perseum fugere cogit & omnia desperare.

Perseus resumit animos.

Gentium Illyriorum Regem callidè bello suo implicuit Perseus, ei pollicitus 300. talenta, quæ Pellæ numerari legatis eius jussit, decem præ-

Perseus Gentium callidè implicat bello.

sentia misit, aliis lentè subsequi iussis. Gentius acceptis talentis decem sollicitatus à Pantauco Macedone, vt aliquid auderet in Romanos, M. Perpennam, & L. Petilium legatos Rom. conjicit in vincula. Quo audito Perseus 290. talenta reuocauit, non necessaria Gentio, jam bello aduersus Romanos implicito.

Persei vires Ro. denunciantur. Legati tum Romam ex Macedonia reuersi, docuere quo statu res essent Persei: qui nuncius suspensos Patres tenuit, vt digni Consules crearentur, qui his bellis pares essent.

Rom. sopiunt bellum inter Ptol. & Antioch. Missi quoque in Ægyptum Popilius Lenas, Decimus & Hostilius qui bella inter Antiochum, atque Ptolemæos sopirent; ne amici populi Romani Reges in sese absumerent vires, quorum auxilijs indigere videbatur.

Moritur Ennius. Obijt tum Ennius Calaber Rudijs natus, anno ætatis septuagesimo, & sepultus in Scipionis Africani sepulchro, vbi statua eius, jussu Scipionis, posita: vir cui rudimenta sua Latina Poësis debet, & cuius versus tanti Virgilius fecit, vt eorum aliquos suæ alligaret Æneidi.

OLYMP. CLIII.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 1.	3886.	586

Tam funestus hic annus Iudæis fuit, quàm Romanis lætus. Hi enim Persen cum Macedonia in suam potestatem redegerunt; illi libertatem, & quod grauiùs est, propè religionem perdiderunt.

Diripitur ab Apollonio Hierosolyma. Atque vt ab Hebræis, rebusque sacris ordiamur, hoc anno Græcorum 145. die 15. mensis Casleu, seu 16. Nouembris, Antiochus misit Apollonium Quæstorem suum cum 20. armatorum millibus qui in vrbem Hierosolymam, rapinis, ferro, flammaque sæuiit, in eam ingressus pacificè, mox facta suis potestate, furandi, atque cædendi. Inter hos tumultus & cædes multi fugerunt, atque inter reliquos cum suis liberis Mattathias. Tumque aboleri jussa Mosaica lex, ad eam rem instituto præfecto, quo-

Iubetur aboleri Mosaica lex.

dam Antiochæno sene, vetita sacrificia, ciborum delectus, & circumcisio, sublati festi dies, sacri Codices lacerati, combustique, Templum Olympio Ioui consecratum, eius Idolo in altari Thymiamatis collocato, Iudæi ad ritus gentium traducti, propositâ iis morte, qui non obtemperassent. Contempsere nihilominus aliqui sacrilega iussa; & matres aliquot ob liberos circumcisos flagris laceratæ, in crucem actæ sunt suspensis è collo filijs; aliæ cum iisdem præcipitatæ de muro, quidam in speluncas religionis causa secedentes exusti, non ausi ob festorum religionem resistere; tam miserabilis fuit facies Hierosolymæ, vt non vrbem sanctam, sed lanienam Scytharum repræsentaret.

Reuersus Antiochiam Antiochus, in Iudæos hic quoque crudeliter desæuiit. Eleazarum enim senem porcinam edere, immò eius sceleris simulationem recusantem, flagris interemit. Hic etiam septem Macchabæi fratres ætate pueri, sed constantiâ viri, teterrimis suppliciis excarnificati coram Rege, adhortante Salomonâ matre, gloriosum agonem consummarunt. Hos secuta mater octies martyr, omnes de Tyranno fremente nobilem triumphum retulerè, etiam ad mortem pro lege occumbere parati, antequam eos Christus Deus pro lege mori docuisset. Et verò pro martyribus deinceps à Christianis habiti sunt, primumque eorum Lipsana Antiochiæ, mox etiam eorum capita Coloniæ venerationem consequi meruerunt. Dicti porrò sunt Macchabæi, vel quia eorum primogenitus ita dicebatur, vel quod Macchabæos & Assamonæos affinitate contingerent, iisdem virtute, vt sanguine conjunctissimi.

Antiochus in Eleazarum, & Macchabæos sæuit

Contigit & hoc anno Mattathiæ cum suis liberis quinque Ioanne, Simone, Iudâ Macchabæo, Eleazaro, atque Ionathâ ab Antiocho Rege defectio. Iosephus scribit Mattathiæ proauum Assamonæum dictum esse, cuius nomen

Matthatias cũ liber. ab Antiocho deficit; & cõstituitur Iudæorum caput.

ad familiam Macchabæorum transiit. Mattathias porrò elapsus Hierosolymis in suâ ciuitate Modino degebat, in quam missus præfectus aut Bacchides, aut Apelles dictus, edictum impium Regis proposuit Modinitis. Id non modo contempsit bonus senex, sed & Iudæum publicè sacrificantem in arâ trucidauit, eodemque impetu filiorum cinctus agmine præfectum interemit. Hoc impiorum sanguine quasi sacro oleo inunctus Iudæorum Dux & summus Pontifex, populum ad religionis defensionem vocauit, ac primùm cum viris Deum metuentibus in loca deserta secessit. Quosdam eorum insecuti Regij duces, die Sabbathi non resistentes interemere. Quod cum ad vltimam gentis perniciem vergeret, edixit Mattathias summus jam arbiter religionis, vt hoc quoque die Iudæi resisterent inuadentibus, quod deinceps gloriosè atque fœliciter præstitere, & labor ille in hoste inuadente, cædendo, deinceps religiosus apud Iudæos habitus est.

Aemilio Paulo cōmissa Macedonia. Romæ creati sunt Consules L. Aemilius Paulus secundùm, & C. Licinius Crassus. Aemilio sorte obtigit Macedonia, cui adjunctus Cn. Octauius classis præfectus; bellum contra Gentium Anicio Prætori demandatum, omnes ob virtutem electi, quia sic periculosa negotia postulabant.

Eumenes fere iungitur Perseo. Tum Eumenes à Perseo follicitatus oblatis mille quingentis talentis, pœnè oblitus est sui ac Romanorum amicitiæ. Hæc talenta præsentia sibi dari volebat Eumenes, Perses cum hic defecisset, meritò de se inuicem diffidentes. Ita nihil effectum; Eumeni tamen hæsit infamia, & inconstantiæ nota. Rhodij sese Perseo conjunxere audito Gentij cum eo fœdere, & Gallorum auxiliis in Macedoniam euocatis.

Rhodij iuncti Perseo. Hi porrò Rhodij confectæ pacis gloriam sibi superbius ambiebant, verùm & eam, & Romanam insuper amicitiam perdiderunt. Ita Antenori,

nori, & Calippo Macedonicæ classis præfectis cum Creteusibus comitibus suis adjuncti sunt. Gallos quominus haberet auxiliatores, auaritia Regis impediit, dum stipendia ab eorum Rege postulata Perseus recusauit, maluitque pecuniam suam hostibus reseruare, quam in suos vsus impendere. Sed hactenus de mercimoniis, jam ad manus veniendum est.

Anicius primo impetu Gentium Regem fudit, ideoque vrbes Illyrici passim se Romanis dedidere. Tandem ad Scodram gentis caput ventum est, quâ se Rex incluserat. Ad huius vrbis mœnia iterum victi Illyrij. Gentius inducias petiit, & tribus diebus frustra expectato fratre suo auxiliatore, se cum vxore, liberis, fratre, ac regni principibus dedidit, futurus illustris materies triumphi, atque belli intra dies triginta confecti. *Gentius ab Anitio captus.*

Hujus victoriæ nuncio perculsus est Perses, sed Rhodij multò magis; qui statim legatos ad Paulum Consulem miserunt; verùm hi propè sunt præcipites è castris ejecti. Tum Scipio Nasica cum Milone Persei duce pugnauit feliciter, & mox se Aemilio ad Pydnam conjunxit. Oblatam nihilominus à Perseo pugnam detrectauit Paulus, quia iniquiore loco ac tempore certandum fuisset. Itaque permunita diligenter castra, perfectumque vt nonnisi commodè pugnaretur. Nocte quæ pugnam decretoriam præcessit, Luna est Ecclipsin passa, quam cum futuram prædixisset Sulpitius Gallus Tribunus militum, eiusque causam Romano militi exposuisset, visa excitauit eius animos, Macedonas contra inexpectata terruit, eisque cladem portendere credita est. Sequenti ergo die prælium commissum ex occasione jumenti Thracis, ad alteram fluminis ripam transeuntis; quod cum Romani abducerent, reliqui Thraces in auxilium accurrere, & ita sensim totus exercitus. Pugnatum vtrimque acriter, donec Macedonica Phalanx à fron- *Prælio [illegible] victus Perseus.*

à fronte inuicta, per latus lancinata, & dissipata est. Fugit Rex transmissâ Pieriâ syluâ, amissis viginti suorum millibus; sex millia cum Pydnâ capti, errantium ac dissipatorum quinque millia. Perseus interea fugiens eum intempestiuè admonentes Euctum & Eudæum aulicos pugione confecit, quo facto à se amicos omnes suos abalienauit. Itaque desertus ab omnibus Macedonibus, ac veritus ne Romanis dederetur cum 500. Cretensibus Amphipolim fugit. Hic in concione populi dum neque ipse loqui præ lacrymis, nec Euander eius comes, iussi sunt facessere, ne clade suâ vrbem inuoluerent. Quare cum duobus talentum millibus, lembis in Samothraciam fugit; inde mitit legatos nescio quos cum litteris, quas lacrymans recepit Consul; sed rejecit quia Regis praferebant nomen, quod numquam Perseus obliterare voluit, etiam cum regnum omnino perdidisset.

Fugit Perseus in Samothraciam.

Peractâ pugnâ recepit Paulus filium suum adolescentem, quem credebat periisse in prælio, posteà dictum Scipionem Æmilianum. Pellam deinde, mox Amphipolim venit, vtrobique amicè receptus, atque magnificè: inde Romam legatos mittit, & inter alios filium suum Q. Fabium Maximum Aemilianum; excepti sunt à Senatu cum singulari gaudio, simul & admissi legati Rhodiorum, vt iis vanitas exprobraretur, statimque cum indignatione remissi, quia victoriam ore tenus gratulabantur, ipsi in Persei partibus.

Omnia se Paulo dedunt.

Interea Octauius ad Samothraciam cum classe appulit, in quâ Perseus se religione templi tutum putabat. Questus tum L. Atilius apud magistratum insulæ templi sanctitatem violari, quod Euander Eumenis homicida in eo seruaretur, & dedi postulat. At Rex veritus ne secreta sua proderet eum clam jussit interimi, vulgauitque sibi manus intulisse: amici tamen, qui factum nouerant, ab eo fugere, maximè vbi de-

nun.

nunciata est omnibus libertas, etiam Regiis pueris. Rex itaque fugere conatur opera Oroandri Cretensis, qui acceptâ Regis pecuniâ fugit, eumque reliquit in insulâ. Ita miser Perseus ab omnibus desertus aut proditus, se Octauio dedidit, statimque missus Amphipolim vbi à Paulò magnifice exceptus, sed reprehensus quod hanc victoriam suam animi dejectione deterere videretur. Is exitus Macedonici regni fuit, quod ad tantam potentiam peruenerat, quâ major sperari nequit; ad tantam decidit infamiam, quâ turpior non potest deformidari.

Perseus se dedit Æmilio.

OLYMP. CLIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3887. 587.

Anno regni Græcorum 146. (non vitæ) obiit Mattathias, ita dispositis Iudæorum afflictissimis rebus, vt Macchabæus populum regeret (quem & sua manu in Ducem & Pontificem creditur inunxisse) Simon ei esset à consiliis; & filiis suis in Deum benè sperare jussis, iisque bene precatus spiritum reddidit: vir cujus spes magna, atque zelus in eius posteà liberis à Deo præmium recepere.

Moritur Mattathias.

Romæ Consulibus Q. Aelio Pœto, & M Iunio Penno legatio Eumenis Attalo fratri sapiẽter demandata, benignè suscepta est propter legatum, aliàs propter mittentem rejicienda. Et verò Attalus fratris loco Rex electus esset, & vrbibus à Romanis donatus, nisi à Strato medico, quem huic comitem Eumenes addiderat, deterritus esset; ideò propter modestiam, & amorem in fratrem ipsis deinceps Romanis acceptior. Susceptus quoque Masgabus filius Massinissæ, eâ magnificentiâ, quæ & patrem eius, & victores Romanos decebat. Rhodij primùm vsi candidâ veste quasi gratulaturi victoriam, mox vt rei Senatorum domos concursare compulsi sunt, ne hostes populi Romani dicerentur: iis insuper adempta Cariâ, & Lycia; ita responsum, vt neque socij neque hostes dice-

Eumenes odio Romanis.

Rhodij à Ro. mulctati.

ce-

cerentur. Hi verò qui grauiora expectabant, oratione ad tempus accommodatâ vsi sunt; visi osculari manum, quâ grauiter feriebantur.

Diuisio Macedoniæ, & ordinatio.

Legati ad Anicium missi qui cum eo Illyricum componerent: missi & decem ad Paulum Consulem, qui cum eo Macedoniam ordinarent, eam in quatuor partes diuiderent, liberas facerent vrbes, remissâ parte dimidiâ vectigalium quæ Regi pendebantur, iisque esset commune Amphipoli concilium. Sed antequam legati aduenirent multas vrbes Macedoniæ militi diripiendas ducibus Q. Fabio filio, atque L. Postumio, obiecerat Consul, liberalior, quàm iustior. Posteà tamen cum legatis tam bene Macedoniam disposuit, vt non hostilis prouincia, sed socia videretur. Quidam procerum in Italiam venire iussi, ne turbarent, pœna mortis iis propositâ qui patriâ consisterent. Neque tamen spoliis Macedonum milites contenti fuere, adjungendæ fuerunt 70. Epiri atque Illyrici vrbes eorum cupiditati, & rapinis objiciendæ; adeò vt Pauli victor exercitus inde centum quinquaginta mancipiorum millia abduxerit. Ita videlicet impleta voluntas Senatus fuit, vt in Macedoniâ vrbes liberæ relinquerentur, quarum tot ciues in vincula rapiebantur.

Macedonia direpta.

Triumphus Æmili magnificentissimus.

Anicius Prætor nullo negotio, de Gentio quem habebat in catenis triumphauit, inde cum conjuge ac liberis hic Spoletij in custodiam datus. Majori cum difficultate triumphum obtinuit Æmilius, contradicente milite, rapinis nequaquam satiato, & Sulpitio Gallo Matheseos, quam honestatis peritiore. Solus Paulus egens èx locupletissimâ prouinciâ rediit: neque pauper tantùm, sed & infortunatus: Nam diebus quinque ante triumphum, filium duodennem perdidit, triduo post alium annorum quatuordecim; sicque auditæ preces viri boni rogantis, vt si tanta fœlicitas calamitate aliqua temperanda Diis videretur, id priuata potiùs domus suæ

cla-

clade, quam publico Reip. infortunio fieret. Perseus post triumphum omnium quos Roma vidit magnificentissimum. Albam perductus, liberâ custodiâ vsus deprecante Paulô, inediâ spontaneâ vitam finiit, qui Consulem ante triumphum ad mortem cum inuitantem dicteriis, audire noluerat; vt plures majoresque miserias degustaret, quas omnium maximâ cumularet. *Persei mors.*

OLYMP. CLIII. *ann.* 4. *Mundi* 3888. Vrb. Cond. 588.

Iudas Machabæus collectis sex Volonum millibus in hostes Iudæorum irruit, ac primum Apollonium ducem cum Samaritis in se erumpentem vicit, & interfecit, eiusque gladio deinceps vsus est. Apollonij necem successor Sero vlcisci voluit; cui Iudas occurrit ad Bethoron cum suis de viâ fessis, & ex jejunio religioso languentibus: sed Deus his suffecit vires; itaque octingentos hostes interemerunt, reliquos in terram Philisthinorum fugarunt. Hæc prima tanti ducis militiæ fuere rudimenta, eodem tempore & fortis militis, & boni Imperatoris. *Iudas se tuetur egregiè.*

Romæ facti Consules M. Claudius Marcellus, & C. Sulpi ius Gallus: huic Gallia, illi Liguria obtigit; & vtrumque rem benè gessisse, tantùm ex eorum triumphis intelligimus. *Duo Coss. triũphant*

Venit tum Romam Bithyniæ Rex Prusias, turpissimus si quis fuit vmquam inter Reges Romanorum adulator, seruum se Populi Romani professus, Senatores verò Deos suos seruatores, & alia eiusdemmodi, quæ Polybius narrat, & irridet. Venit igitur gratulaturus Romanis victum Persen, cuius tamen sororem habebat vxorem, & Nicomedem filium suum Senatui commendaturus. Qui ei obuiam Capuam vsque processerat L. Scipio Quæstor, eundem vsq; ad mare reducere jussus est, multis ornatû beneficijs; adeò magnis nonnumquã viris placet adulatio. *Prusias turpiter Ro. adulatur.*

Eume-

Eumenes malè Romæ suscipitur. Ideo eis quoque turpiter adulatur.

Eumenes contra pessimè acceptus est, neque Romam accedere permissus, edito priùs aduersus omnes Reges ne Romam venirent Senatusconsulto; quod ei plurimùm in Gallogræcos bellum molienti nocuit; sic dubia fides eius bello Macedonico mulctata est. Cum autem eundem Eumenem Tiberius post obitam ad Antiochum legationem adiisset, adeò comiter, & magnificè hic exceptus est vt ei Rex non tantùm Palatium, sed propè diadema reliquisse videretur; tam formidabiles Regibus Romanos fortuna Macedonica fecerat.

OLYMP. CLIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 4. 3889. 589.

Antiochus bellum in Iudæos parat.

Antiochus auditâ suorum in Iudæâ clade, grandem exercitum, hoc est octoginta millia peditum, equitum quatuordecim millia scribit, quibus omnibus annum stipendium numerauit, quod eius thesauros exhausit. Veritus ergo ne

Pergit in Persidem.

sibi deinceps pecunia deesset ad sumptus regios, & munera in quibus hactenus profusus fuerat, statuit in superiores regni partes, Persidem, & reliquas intactas bello prouincias proficisci, vt hic pecunias conficeret. Reliquit autem in

Lysiæ mandatur Iudæa.

Syriâ Lysiam nobilem virum, & de sanguine regio, cui & filium Antiochum Eupatorem instituendum tradidit, & belli Iudaici, atque gentis Hebrææ penitùs exscindendæ curam commisit cum dimidiâ tanti exercitus parte. Nec mora Lysias seligit aduersus Macchabæum tres egregios duces Ptolemæum, Nicanorem, & Gorgiam, quibus tradit quadraginta peditum, septem equitum millia, vt Iudam obtererent. Præmissus igitur Nicanor cum viginti armatorum millibus, qui ineptissimâ confidentiâ sibi informauit animo regiorum nominum dissolutionem ex mancipiis Iudaicis, ideoque acciuit vndicumque mercatores, quibus vilissimo pretio seruos Hebræos addixit. At Iudas septem millia suorum eduxit, ac fretos magis orationes

& in

& in Deum fiduciâ quam armis, tantis copiis opposuit. Nicanoris autem comes Gorgias vir bellator, statuit sine cæde Iudam opprimere: quare assumptis sibi quinque peditum millibus, & equitibus mille ducibus præsidiariis Sionis, & Apostatis, ad inuadenda noctu Iudæ castra clam proficiscitur. Iudas captatâ occasione diuisi exercitus, deserit & sua castra, pergitque ad Emmauntem contra Nicanorem, & cum eo non expectatus confligit: victus Nicanor & multos ex suis, & sua castra perdidit, in quibus mercatores omnes amisere pecunias suas, plerique etiam vitam. Hic suos continuit Iudas, & superesse Gorgiam indicauit, belli ducem non imperitum. Et verò is statim cum suis apparuit: in quem progressus Iudas cum suis victricibus copiis, tantùm ei terroris iniecit, vt is fugeret in vicinam Philistæorum regionem, aliquot è suis, & victoriam plenam Iudæis relinqueret. Hi Sabbatho collegerunt spolia, eaque inter se partiti, aliquid etiam, inopibus, viduis, & orphanis asperserunt. Nec ita multò post Ptolemæus Cœlesyriæ, ac Phœniciæ præfectus misit in Iudæos Timotheum, & Bacchidem, vt acceptam à Nicanore, & Gorgiâ sarcirent cladem, ac dedecus; at commisso iterum prælio, ex eorum copiis, Iudas viginti millia cecîdit, reliquos dissipauit, auctâ jam, cum cæsorum numero, ignominiâ.

Iudas vincit Nicanorem, & Gorgiam.

Item Timotheum, & Bacchidem.

Neque Lysias suis, quàm Ducum auspiciis fœlicior fuit: certus enim Iudæos exscindere, & infamiam abolere, 60. peditum, quinque equitum millia in eos deduxit ad Bethoron: sed Iudas eadem fortitudine ac in Deum fiduciâ eum adortus in fugam egit, cæsis quinque millibus armatorum, ac Lysiam cum reliquis copiis repetere compulit Antiochiam, quasi quæsiturum auxilia, reuerâ vt suam ignominiam occultaret.

Lysiã quoque vincit Iudas.

Is peractis statuit Iudas reparare Dei cultum Hiero-

Templum purgat Iudas, & celebrat Encænia.

Hierosolymis, at vti Pontifex curare religionem, qui vti Dux administrarat bellum. Itaque purgat templum idolis euersis atque comminutis. Altaria sancta restituit sacramque supellectilem, ac celebrat Encœnia, & Scenopegias mensis Casleu 25. hoc est 22. Nouembris, perpetuo deinceps ritu à Iudæis recolenda, à Scenopegiis Mosis, & Encœniis Salomonis, atque Zorobabelis diuersa, diuersisque mensibus Tisri scilicet, & Adar quotannis vsurpanda. Muniit insuper Iudas Templum muro firmissimo, & contra Idumæos Betsuram; reparandos etiam curauit libros sacros Antiochi iussu laceratos, & exustos, atque ita restituit apud Hebræos veri Dei propè abolitum cultum, vt ab hoc anno, duntaxat plerique credant eum verè gessisse Pontificatum.

Betsuram munit.

Templum in Ægypto conditum.

Cadere videtur in hunc annum ædificatum in Ægypto ab Oniâ Oniæ, sanctissimi viri ac Pontificis filio, templum. Suasit enim tum Cleopatræ cui charus erat, & Philometori cui gratiosus, vt simile extrueret Hierosolymitano, quod profanarat Antiochus, eoque pacto Iudei meliùs in res Ægyptiacas afficerentur. Quare assignatus est ei locus 180. stadiis à Memphi dissitus in tractu Heliopolitano apud Leontopolim, vbi statutum est fanum dispar quidem magnitudine Hierosolymitano, sed huic quoad ornamenta geminum ac simile. Id ad tempus vsque Vespasiani perdurauit annis 237. quæ tamen fabrica religionis specie procurata, magnæ inter Iudæos dissensionis causa fuit.

Pestis Romæ & querelæ in Eumenem.

Roma, Consulibus Cn. Octauio, & T. Manlio Torquato, pestilentiâ atque fame vexata, insuper multis portentis territa est. Tum Pytho aliique Legati Prusiæ regis de Eumene questi sunt quod Bithyniæ popularetur fines, non abstineret à Galatiâ, Senatui non pareret, Romanorum fautores opprimeret; quibus insuper adiungebant tacitam cum Antiocho societatem, Senatus non

spre-

ſpreuit indicium, ſibique ab vtroque Rege cauendum putauit. Quâ occaſione vſi Rhodij per Aſtymedem legatum ſuum virum induſtrium ſocietatem obtinuerunt, bello Macedonico ſuâ ſuperbiâ abruptam, ac nonniſi multo labore, multiſque concoctis opprobrijs impetratam.

Rhodij ſocietatem à Ro obtinent.

Putant & quidam tum Philometorem regno pulſum à minore ſuo fratre Alexandro (ſic Euergetem Pauſanias vocat) qui matrem tum etiam interemit; quare vt impius ab Alexandrinis ejectus, reſtitutuſque Philometor. Is ſtatim Thebanos (Thebæos melius) qui ab eo defecerant tam grauiter mulctauit vt ex mortalium ditiſſimis, pauperrimos redderet. Florus putat tum Ægypti Regem à Romanis, reſtitutum. Quæ cum de ſe valdè confuſa ſint, fiunt etiam tempore ipſo turbatiora.

An Philometor tum pulſus Ægypto.

OLYMP. CLIV.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 1.	3890.	590.

Antiochus Epiphanes aduerſus Artaxiam Regem Armenorum bellum geſſit, quem & viuum cepit. Sed inſuper quærebat pecunias quibus plurimùm egebat. Audit ergo in vrbe Elyma, quæ Perſepolis quoque dicta, templum eſſe locupletiſſimum jam ab Alexandri Magni temporibus variis donariis auctum; id diripere parat, atq; ex eius diuitiis ærarium ſuum reficere. Sed cum ſacrilegum eius conſilium innotuiſſet Elymitis, arma hi corripiunt, & religione, quam animis fortiores Antiochum re infectâ abire cogunt. Itaque verſus Babylonem mœſtus intendit iter. Ad Ecbatana cum diuertiſſet didicit acceptas à ſuis in Iudæâ clades, ac Hieroſolymam templumque reparata. Spirans ergo furorem & minas, feſtinabat in Iudæam vt eam penitus exſcinderet, cum repente tam incredibili viſcerum cruciatu tortus eſt, vt in eo diuinam manum poſſet agnoſcere. Quo quidem ſanatus non eſt, immò diligentiùs currum ſuum agitari jubet, vt ad deſtinatum furori ſuo locum

Templum Iouis diripere conatur Epiphanes.

Diuinitus multatur Epiphanes.

citius

citius accederet; verùm ex eodem graui casu excussus, toto corpore debilitatus est, adeò vt in humili sellâ militibus inuicem succollantibus ferri cogeretur. Sed malum vehementius subsecutum est; sanguis enim è venis casu excussus, & sparsus per vniuersum corpus computruit, ac mutatus in saniem, deinde in vermes, cutem abrupit, cum fœtore tam intolerando, vt hic jam neque se, nec eum exercitus ferre posset. Hic demùm Antiochus vltorem agnouit Deum, cui mira pollicitus est si valetudini restitueretur: verùm exauditus non est qui tot miserorum querelis aures occluserat. Itaque desperatus, & dolore amens Philippum ad se vnum ex amicis vocat, anulum ei, purpuram, ac diadema committit, atque imprudentissimè inter eum & Lysiam filij sui nutritium, magnum discordiæ fomitem excitat. Sic extorris Antiochus Epiphanes vermibus arrosus, & fœtens viuum cadauer, animum de fœtenti corpore fœtentiorem euomuit, magnum in blasphemos, crudeles, ac sacrilegos Principes diuini furoris atque iustitiæ monimentum.

Moritur Epiphanes.

Multa bella prosperè gerit Iudas.

Intereà multa bella prosperè Iudas in Syriâ gessit, primum contra Idumæos Acrabatanos, deinde in Bœanitas, quos in turribus suis inclusos combussit; adhæc in Ammonitas eorumque ducem Timotheum; denique in Gallaaditas. misso in Galilæam fratre Simone aduersus Tyrios, & Sidonios. Inde tamen Iudæos putauit Macchabæus transferendos, scilicet è medio gentium, cùm vt tutiores essent, tum religiosiores, & insuper Iudæam incultam colerent. Cum Ephronitæ ei transitum denegassent, & portas etiam obturassent suas, expugnatâ vrbe Iudas mares omnes interemit, suosque incolumes Hierosolymam reduxit simul & bonus, & fortis, ac justus Imperator. Hæc tamen fœlicitas clade Iosephi, & Azariæ turbata est, qui æmuli gloriæ Assamonæorum, dum in eius quoque

partem

partem venire volunt, ad Iamniam à Gorgia fugati sunt, aliquot cæsis. Statim tamen Iudas rem Hebræam erexit, ereptâ Idumæis Hebrone, & aliquot in Samaritide ciuitatibus, Cepit & tam aliquot Philistinorum vrbeculas, & nobilem Azotum, in quibus tam se religiosum in destruendis aris Sacerdotem, quam fortem in muris transcendendis Ducem præbuit.

Intereà Philippus corpus Antiochi referens & insignia regia, veritus Lysiam, non est ausus venire Antiochiam, sed fugit in Ægyptum, vt eum inimicitiæ ab Ægyptiis in Syros susceptæ præstarent incolumen. *Philippus venit in Ægyptũ.*

Antiochus puer aliunde regnum adiit dictus Eupator à Lysiâ in gratiam patris, qui de filio tam benè meritus erat, à quo etiam omnibus regni negotiis præpositus est. In Cypro autem Ptolemæus quidam cognomento Macer, qui insulam sibi à Philometore commissam tradiderat Epiphani, cum sperneretur vt proditor, & aliunde Cypriis odiosus esset, atque Syris hostibus Iudæorum, quibus in calamitate compassus erat, ad mortem voluntariam impulsus est, hausto sponte veneno, digno proditionis supplicio *Antiochus Eupator patri succedit,*

Neque otiosus in Iudæâ Macchabæus vixit. Gorgiam enim elatum victoriâ suâ cum Idumæis vicit eorumque viginti millia trucidauit. Tum ex Timothei copiis viginti quinque millia, & sexcentos equites confecit, quando duobus stipatus bonis Geniis non humano tantùm, sed diuino fultus auxilio depugnauit. Eandem quoque cælestem opem mox expertus est aduersus Lysiam, qui cum octoginta millibus armatorum Bethsuram oppugnabat. Nam eques specie humanâ maior, & augustior Iudæ præcedere copias visus est, cuius aspectu animati Iudæi peditum vndecim millia, equites mille sexcentos ceciderunt, reliquis fugâ dissipatis. Hinc Lysias Iudæ obtulit pacem, quam & Iudas accepit, *Iudæ aliæ res præclarè gestæ.*

accepit, litteris super eâ re à Philopatore datis. Verùm vt hæc esset diuturnior confugêre ad Romanos Iudæi, qui per Q. Memmium, & Manilium (collegas C. Sulpitij, & M. Sergij, quos tantùm Polybius nominat) euocati sunt Antiochiam ad res suas cum Antiocho componendas. Nihilominùs pax illa diuturna non fuit. Tum enim Ioppitas & Iamnitas, suis insultantes, reprimere compulsus est Iudas. Pugnauit quoque aduersus Arabas grassatores, & Timotheum, atque Gorgiam; in qua tamen expeditione suorum aliquos perdidit. Eos autem dum sepelit, reperit inter eorum vestes occultata donaria idolorum, mortis eorum certissimam causam. Eos nihilo seciùs sepellit, & pro iis, Hierosolymis orandum curauit, ne qui in hac vitâ erroris sui luissent pœnas, in alterâ quoque grauiores pendere diutiùs cogerentur.

Iudæi Ro. sociantur.

Romæ Consulatum gessere A. Manlius Torquatus, & Q. Cassius Longinus: hic in suo consulatu obiit, neque tamen huic alius suffectus legitur. Celebris est quoque hic annus censura L. Æmilij Pauli, & Martij Philippi quando censa sunt ciuium capita 337452. vel 327022. Princeps Senatus lectus quintùm M. Æmilius Lepidus, singulari indubitatæ virtutis testimonio.

Censura Pauli Æmili.

CAPVT X.

DECAS DECIMA.

Ab anno 3890. ad 3900.

OLYMP. CLIV.	Mundi	Vrb.Cond.
ann.2.	3891.	591.

PRæsidium Sionis erat Iudæis graue, propter frequentes Syrorum eruptiones. Id igitur obsedit Iudas; obsessi ab Eupatore petunt

Eupator Iudã aggreditur.

tunt auxilium; Rex cum Lysiâ ingenti coacto exercitu venit in Iudæam; cui occurrens Menelaus Pseudo-pontifex, quasi malorum omnium causa, autore Lysiâ à Rege Berœam amandatur, ibique ex turre in subjectos cineres præcipitatus interiit, minori vtique pœnâ, quàm eius sacrilegia, ac cædes exigebãt. Iudas ne iniquo loco certare cogeretur, Hierosolymam relinquit. Rex Bethsuram obsidet; at huius propugnatores acriter resistunt, & machinas regias incendunt. Intereà Iudas noctu præsidium Eupatoris aggreditur, & quatuor millia armatorum cædit: sequenti die Eupator v'turus injuriam Iudam inuadit cum suis omnibus copiis & elephantis: verùm in eo conflictu sexcentos perdidit, Iudas fratrem suum Eleazarum. Hic ratus maximo elephanto insidere Regem, ad eum sibi ferro limitem aperuit, & sub ventrem belluæ succedens, eam confodit ferro, sed morientis pondere interceptus, & oppressus interiit, morte non indignâ virtute Macchabæorum. Recedere tamen tum compulsus est Iudas, non animo, sed exercitu inferior: Itaque sese dedidit Bethsura ob alimentorum inopiam; idemque templo contigisset, nisi accepisset nuncium Antiochus, Philippum occupasse Antiochiam, & regni negotia, exautorato Lysiâ, suscepisse. Itaque Lysias, cuius maximè res agebatur, persuasit Regi, vt pacem cum Iuda faceret. Is virum fortem complexus donauit præfecturâ, & in templo obtulit sacrificia: mox tamen perfidiosè templi munitiones dirui jussit, reliquas fœderis conditiones satis accuratè seruauit. Immò Lysias tumultuantes Ptolemæenses ob Iudæ datam vrbis suæ præfecturam, oratione suâ compescuit. Quidam scribunt Iudæos adjuuisse Eupatorem, vt recuperaret Antiochiam, ac Philippum perderet; ideoque necatum Menelaum Regis jussu. Certè pacem minùs expectatam, non suis armis, sed Deo, Iudæi

Capit Bethsurã.

Cum Iudâ pacem facit.

acceptam referre debuerunt.

Missi in Syriam legati Cn. Octauius, Sp. Lucretius, & L. Aurelius, adito Ariarathe, & compositâ Cappadociâ venerunt Antiochiam. Hic cum plures naues, & elephantes inuenissent, quàm optabat Senatus, illas comburendas, hos interficiendos curauerunt. Miserabile fuit Antiochenis spectaculum, quo concitatus Leptines quidam confidenter furiosus, Octauium in Balneo interemit, & deinceps Laodiceæ apparuit in publico, paratus Romam, ad causam dicendam, proficisci. Inuentus quoque Isocrates Rhetor, Leptine stultior, qui hanc cædem oratione defenderet, & assereret reliquos quoque legatos interimendos esse, vt modestiùs imperare Romani discerent: qua oratione nihil confecit, quàm vt se morte dignum demonstraret. Lysias autem statim legatos Romam misit, qui docerent hanc legati cædem, nihil ad Regem pertinere; at Senatus nulla prolatâ sententiâ eos remisit, atque ita dubios Eupatorem, & Lysiam tenuit; hac lite, vt eorum innocentiâ semper pendente.

Leptines Octauium Legatum Ro. necat.

Hoc accepto nuncio Demetrius Seleuci filius, & auditâ patrui sui Antiochi morte, qui debitum sibi regnum occupabat, à Senatu petiit vt in Syriam, ac regnum suum remitteretur. Sed cum hic esset annorum viginti trium, Antiochus puer, judicauit Senatus è Republica esse Demetrium Romæ detinere, & Eupatori fauere. Ita Demetrius quos appellabat Senatores Romanos patres suos, ne æquos quidem judices expertus est.

Demetrius regnum sibi debitum occupare nititur, sed retinetur Romæ.

Vtriusque Ptolemæi legati egerunt pro dominis suis in Senatu, de insulâ Cypro. Hæc adjudicata Euergeti, vti Philometor minùs posset. Sic Romani tum in suis sententiis plus Reipub. suæ, quàm æquitatis habuere rationem.

Ro. iniustitia.

Consules huius anni proponuntur T. Sempronius Gracchus secundùm, & M. Iuuentius

Tha-

Thalna. Gracchus meritus est hunc magistratum ob egregiam cum collega suo consentionem. Iuuentius cum re benè gestâ in Corsicâ sacrificaret, acceptis à Senatu gratulatoriis litteris, eas dum legit, præ voluptate obiit; vitâ quasi per eius oculos in hanc gratissimam epistolam, deuolante.

OLYMP. CLIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3 3892. 592.

Demetrius cognomento Soter (quod posteà nomen huic à Babyloniis inditum est, Timarcho rebelli occiso, qui eorum regionem fœdissimè administrarat) monitus à Polybio, ne bis in eundem lapidem impingeret, operâ Menithylli Philometoris legati, qui ei pararat nauim, tam occultè fugit, vt ante quartum diem de eius exitu nihil Romæ resciretur. Scripsit ergo ex Lyciâ ad Senatum. Inde Tripolim Syriæ appellit, vbi Rex salutatus, coactis copiis potitus Apameâ, Antiochiam venit, vbi se ei dedidit exercitus, eius gratiam morte Antiochi, ac Lysiæ consecutus: quidam tamen scribunt, procedentes obuiam Demetrio, Romanorum metu, ab eodem esse interemptos. Sublato ergo æmulo Demetrius nihil potiùs habuit quàm Romanos, arbitros Regum, placare. Magnificè igitur excipit legatum Tiberium, sibi amicum, & cuius operâ maximè consecutus est regnum. A principio, ex eius consilio professus est, se Eupatorem, & Lysiam sustulisse, Octauianæ necis autores: deinde Leptinem & Isocratem Romam misit, hunc visis vinculis in amentiam versum; illum liberum, quia id se fecisse Diis impellentibus profitebatur. Denique coronam auream ingentis ponderis Romam deferri iussit, simulque Romanæ superbiæ, atque auaritiæ satisfecit.

Demetrius Soter suũ regnum recipit.

Se. Rom. submittit demississimè.

Statim Demetrius tentatus est muneribus ab Alcimo, qui multa de Iudâ questus obtinet summum Pontificatum, eique adjungitur Bacchi-

Alcimus obtinet à Demetrio Põtificatũ

chides, qui eum cum ingenti exercitu Hierosolymam reduceret. Hic primùm Iudam insidiis tollere conatus est; sed eæ sagaci Pontifici suboluerunt; sublatis ergo Iudæis aliquot autore Alcimo, relictisque huic copiis, ac collectitiâ facinorosorum manu, recedit Bacchides, & Alcimum Pontificem, fugatum Iudam Demetrio renunciat. Sed statim rediit Iudas, atque satellites illos Pseudopontificios ita dissipat, vt Alcimus ad Regem iterùm abire compelleretur. Mittitur ergo cum eo Nicanor; sed is agnitum Iudam sic amauit, vt cum eo iniret amicitiam, eique Alcimum posthaberet. Tertiùm igitur redit ad Regem Pseudopontifex; iubeturq; Nicanor exterminato Macchabæo, Alcimum restituere dignitati. Ille Iudam comprehendere nititur, sed hunc, amicum licet, prudenter ille declinauit; quare missæ sunt Antiochiâ ingentes copiæ, vt vi Nicanor perageret, quod dolo præstare non potuerat. Igitur cum magno exercitu Hierosolymam subit; frustraq; quæsitum fraude Macchabæum, apertâ vi capere destinat. Collatis ergo signis, de Syris quinque millia perierunt, cæteri in arcem compulsi. Tum Nicanor dedi sibi postulat Iudam, quod nisi fiat, æquaturum se templum, aut Libero consecraturum minitatur. Verùm minas, Sacerdotes suis precibus in caput eius conuerterunt. Tum quoque Nicanor Raziam vulgò populi parentem dictum, apud quem latere putabat Iudam; capi iussit: at is satellitibus Syris restitit fortiter, effractaque demum januâ incubuit gladio, atque ex solario, se præcipitauit in turbas; semianimisque exsurgens in eas viscera ac sanguinem sparsit, generosiùs moriens, quàm diuina lex vulgaris patiebatur. Inde Nicanor sequitur Iudam, qui cum tribus armatorum millibus, in agro Samaritano versabatur: at nocte priusquam pugnaretur, vidit in somnis Macchabæus Oniam mortuum expansis manibus pro populo

Raziæ fortitudo.

pulo deprecantem ; cuius visi narratione milites hausere plurimùm alacritatis. Initur ergo pugna circa Bethoron; vbi triginta quinq; Syrorum millia, vel in acie, vel in fugâ ceciderunt: jacuit inter reliquos Nicanor cui amputatum caput, vt Sionitis præsidiariis ostentaretur; item & furiosa manus in templum elata, ante templum affixa est, denique lingua blasphema particulatim conscisa auibus objecta est. Ideo festus dies mense Adar huius prælij memoriam deinceps apud Iudæos seruauit, docuitque impunè in Hebræorum Deum locutum esse neminem, multò minus minas intentasse.

Nicanor à Iuda vincitur, & cæditur.

Hoc anno Consulatum inierunt P. Cornelius Scipio Nasica, cognomento Corculum, eius filius, qui Cybelen receperat, & C. Martius Figulus. Sed cum Tiberius Gracchus in iis eligendis vitiosè tabernaculum cepisset, re ad Augures delatâ, Figulus è Gallia, Scipio ex Corsicâ reuocati, abdicarunt; & in eorum locum suffecti P. Cornelius Lentulus, & Cn. Domitius Ænobarbus. Ita circulatores illi Augures viris honestissimis illudebant, & quod mirum, id patiebantur viri, alioqui sapientes.

Coss vitiò creati se abdicant.

OLYMP. CLIV. *ann.* 4. *Mundi* 3893. Vrb. Cond. 593.

Consulibus M. Valerio Messala, & C. Fannio Strabone lata Fannia lex, sumptuaria, quâ vetitum ne plus quàm centeni & viceni æris, hoc est quinquaginta circiter solidi Turonici in cœnis publicis insumerentur. Tum etiam editum putant Senatusconsultum, de Philosophis, ac Rhetoribus vrbe pellendis, quod etiam in bellatrici ciuitate, vix speciem rationis habuit.

Fannia lex sumptuaria.

Tum Iudas Macchabæus, suo atque fratrum nomine confugit ad Romanos legatione, quâ functi sunt Eupolemus, & Iason. Ij benè suscepti sunt, & amicè, armorum societas inita cum Iudæis à jugo Demetrij Regumque Syriæ liberatis; adjectis etiam minis, si quis amicos

Iudas confugit ad Rom.

Populi Romani lacesseret. Quam cum Ethnicis amicitiam, quidam nimis superstitiosè redarguunt, & qui de rerum euentis potiùs, quàm de consilijs judicant.

Demetrius auditâ Nicanoris clade, atque cæde, Bacchidem remittit in Iudæam cum Alcimo, ac numeroso exercitu. Tum Iudas relinquit quoque Hierosolymam, cum tribus millibus armatorum: eumque insequitur Bacchides cum viginti, peditum, ac duobus equitum millibus. Quo viso exercitu, panico terrore correpti Iudæi, dissipati sunt, tantùm octingenti viri flagitio duxere, deserere ducem. Et suadebant ji quidem Iudæ, vt se reciperet, ac tempori cederet, at ille confidens Deo, ac fatum viris militaribus, de more, inculcans, prælium commisit. Dextrum cornu, cui præerat Bacchides, ipse cum fortissimis suorum inuadit, ac vincit; & insequitur fortasse longiùs, quam rei militaris ratio pateretur: hunc enim læuum cornu à tergo aggreditur; vbi cum fortiter pugnat, & totâ die, vulneribus confectus occubuit, cadauer tamen à suis fratribus relatum, Bacchides cruentâ, & Cadmæâ victoriâ potitus est. Luxere Hebræi Iudam, quo luctu decebat Principem, Pontificem, atque Patrem; qui cum viderent improbos insolescere sub Alcimo, & Bacchide, elegêre Ionatham, vt is locum occuparet fratris, cui fortitudine similis ac geminus esset. Quod cum Bacchides accepisset, eum intercipere cum fratribus conatus est. Sed fugere illi in desertum Thecue, missis priùs impedimentis suis ad Nabutheos amicos suos, duce Ioanne. Hæc intercepere filij Iambri ex Madabâ Arabes & diripuerunt, etiam Ioanne interfecto. Verùm hi diu impunè non tulere rapinam atque cædem. In conjugio enim Principis Medabeni, quod mox initum est, Ionathas cædis fraternæ memor, in pompam nuptialem ex insidiis irruit, quadringentos occîdit, & paratos

Bacchides vincit & cadit Iudam.

Ionathas sufficitur Iudæ, & rem Iudaicam restituit.

ratos

tatos ad voluptatem, luctu, doloreq; consperfit. Quod cum Bacchides didicisset, eum inuasit die Sabbathi; sed Iudæi hunc religioso prælio consecrarunt, quo mille Syros trucidarunt. Natatu tamen Iordanem mox cū suis Ionathas transiit, ne multitudine opprimeretur, non tantùm fortis, sed & prudens Imperator.

OLYMP. CLV. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 1. 3894. 594.

Hoc anno Regni Græcorum 153 Alcimus Pseudopontifex murum templi extructum à Prophetis Aggæo, & Zacharia, Gisonem dictum dirui jussit. Huic operi dum intendit, repentè perdidit vocis vsum, tactusque paralysi inter magnos cruciatus obit, qui maioribus, æternisque prælusêre. *Moritur Alcimus.*

Consules Romæ creati L. Anicius Gallus, & M. Cornelius Cethegus, quo anno L. Æmilius Paulus Macedoniæ domitor è viuis abscessit, etiam morte suâ, quàm vitâ, atque factis illustrior. Nam cultus est mortuus à iis quos viuus deuicerat, iuuenesque Hispanorum, Ligurum, Macedonum, vltro feretrum eius subierunt, & ad bustum deportarunt. Obiit autem tam inops, vt vix ex bonorum eius auctione satis juuentum sit ad dotem vxoris conficiendam. Certè si fides iis adhibenda est scriptoribus, qui eum paulò ditiorem efficiunt, vix octo Francorum millibus bona eius æstimata sunt; cum tamen ipse locupletasset ærarium. Filios tres reliquit illustres, duos ab aliis adoptatos, Q. Fabium Maximum, & P. Cornelium Scipionem Æmilianos; atque Aemilius sanguis tribus nobilissimis familiis Romanorum sustinendis, & illustrandis satisfuit. *Moritur Paulus Æmilius inops.*

OLYMP. CLV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3895. 595.

Bacchides tum agebat apud Demetrium, nullo Hierosolymis constituto Pseudopontifice, Ionatas trans Iordanem errabat; erat miser *Ionathas in desertis errat.*

Reip. Iudaicæ ſtatus, cum in ea improbi poſſent omnia, legitimus eius rector exulare cogeretur, ac ſuis latebris deberet vitam.

Conſulibus Cn. Cornelio Dolabellâ, & M. Fuluio Nobiliore, Cenſuram egerunt P. Scipio Naſica, & M. Popilius Lænas; Hi cum vidiſſent in traductione equitem bene curatâ cute, cuius equus ſtrigoſus eſſet, & cauſam reddidiſſet, quod curaret ipſe ſe, equum ſuum Statius famulus, vt parum reuerens, neque loco ac tempore ἄρων equum perdidit, & relatus eſt inter Ærarios. Iidem quoque Cenſores ſtatuas omnes circa forum ſuſtulerunt, ſine autoritate Senatus, aut Populi facultate poſitas, vt ambitio in ære viuere volentium, tolleretur.

Cenſura rigida Scipionis Naſicæ.

Idem quoq; Scipio Naſica tum primus Romæ diuiſit horas, & Horologium dedicauit ſub tecto; tandiu ſcilicet Romanis indiſcreta lux fuerat; videlicet Sole nubibus obducto.

Horologiũ Romæ.

Moritur Terentius.

Obiit hoc anno P. Terentius Afer, olim ſeruus, at manumiſſus, ac liberalibus diſciplinis excultus, ideo Scipioni, ac C. Lælio percharus: Quare teſte Tullio plerique fabulas eius à Lælio ſcriptas eſſe putauerunt, quidam etiam à Scipione. Mortuus eſt autem in oppido Stymphalo Arcadiæ quo ſeceſſerat, aut naufragio dum rediret Romam cum centum octo fabulis ex Menandro Latinè conuerſis, maximo rei litterariæ damno, ſeu vecturam, ſeu vectorem ſpectaueris.

OLYMP. CLV.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 3.	3896.	596.

Demetrius coronam offert cum reis cædis Octauianæ.

Coſſ. M. Æmilio Lepido ſecundùm, & C. Popilio Lænate, legati Demetrij venerunt Romam cum coronâ aureâ magni ponderis, & ſimul aduexêre Leptinem, & Iſocratem Octauianæ necis autorem & approbatorem. Senatus coronam recepit, dimiſit reos, vt cum vellet de jure gentium violato ſtatueret, neque tantùm

tùm

tum Demetrium, sed & Syriam in officio contineret.

Tum quoque Romam venit Attalus ab Eumene fratre missus, vt populo Romano faceret satis nomine fratris, cui veniam ab eodem propter singularem beneuolentiam impetrauit. Neque vltra hoc tempus Eumenes vixit, regnique sui annum quadragesimum primum, relicto paruulo filio sibi cognomine, cujus tutelam Attalus, postulante patre, suscepit, seruauitque annis vno & viginti, tam gratiosus Romanis, quàm Eumenes suspectus fuit; cui titubasse semel in amicitiâ populi Romani bello Macedonico, vltimam ferme perniciem intulit. *Moritur Eumenes, Attalus tutor Eumenis nepotis sui.*

Ariarathes Rex Cappadocum, operâ Demetrij Syriæ Regis à fratre Oropherne pellitur regno. Hic Orophernes adoptatus erat ab vxore Ariarathi sterili; sed cum ea postmodum peperisset, adoptiuus ob suspicionem insidiarum pulsus est regno. De quâ historiâ certi aliquid statuere non licet; ita depugnantibus de illâ scriptoribus, vt nequeant post tam diuturnum tempus conciliari. *Turba in Cappadocia eiecto Ariarathe*

OLYMP. CLV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann.4. 3897. 597.

In Iudæâ anno Græcorum 156. renouatum est bellum: Bacchidem enim impij sollicitarunt vt Ionatham insidiis interciperet. Itaque ad eum comprehendendum perrexit Syrus, & omnia disposuit vt hic in suas veniret manus. Verùm Ionathas ex proditoribus quinquaginta interemit, fugitque in tutum locum Bethbessem agri Hiericontini, quem adeò diligenter communiit, vt non facilè posset expugnari. Eò nihilominùs venit cum copiis Bacchides. At Ionathas relicto Simone qui locum tueretur, militem cogit, & identidem inuadit Syrorum castra, ac viros primarios aliquot interimit. Simon aliunde frequenter erumpebat, & iam ma- *Bacchides Ionatham inuadit, & cum eo percutit fœdus.*

chinas oppugnantium incenderat. Ancipiti ergo hoste distractus Bacchides, pacem cum Ionatha fecit, impiosque Israëlitas, consultores malos interfecit; ipse regressus Antiochiam Iudæam magnâ ex parte liberam reliquit. Ionathas autem secessit Machmas, vnde jus populo dixit, religionisque desertores sic excepit, vt exemplo suo saltem aliis non nocerent.

Ariarathes nihil obtinet Romæ.

Roma Consules habuit Sex. Iulium Cæsarem, & L. Aurelium Orestem, quibus Ariarathes Cappadox ejectus regno venit in vrbem, & venit sordidatus, ac eo habitu, qui causam eius peroraret. Sed Demetrius præmiserat legatum Miltiadem, Orophernes Timotheum, & Diogenem, qui miserum Regem mendaciis suis & calumniis obruerunt. Videtur tamen pauló post restitutus, ac rebus eius obscurissimis & turbatissimis à Senatu reddita lux, atque tranquillitas.

Bellum in Dalmatas susceptum.

Tum quoque C. Fannius legatus missus in Dalmatiam omnia inimica retulit, occlusas paci inuentas aures, superbè responsum, nullum sibi hospitij signum, nullum humanitatis datum; insuper equos comitibus ademptos; se, ne vis adhiberetur, silentio discessisse. Itaque magna animorum consensione indictum Dalmatis bellum, quo etiam vicini terrerentur, ne quid simile auderent. Quid autem tum Romæ fuerit pecuniæ in ærario non est facilè statuere; nouies decies centies mille libras Turonicas fuisse quidam asserunt; nos certè quidquam pronunciare non audemus, quia hic Plinianorum codicum vacillat fides.

OLYMP. CLVI.	Mundi	Vrb Cond.
ann. 1.	3898.	598.

Bellum Dalmaticum malè inchoatum bene terminatum.

Consulibus L. Cornelio Lentulo, & C. Martio Figulo secundùm, bellum Dalmaticum susceptum est; ac primo impetu repressus Figulus, adeò vt copiarum eius fuga, fluuio tantùm Narone cohiberetur. Sed resumptis animis Romanus

nus Dalmatas oppressit, dissipatos, & eorum reliquias compulit in vrbem Delminium vnde regioni nomen. Vrbis huius tam erant edita, tam firma mœnia, vt nec æquari vallo, nec labefactari machinis possent. Itaque Consul bicubitales sudes, pice, & sulphure cum stuppâ illitas, in vrbem spargendas curauit; quæ etiam accensæ motu, magnam perniciem ciuibus intulerunt. Hic est Figulus cuius filius vir consultissimus repulsam consulatus passus, posteà se consulentem Populum acerbiùs repulit; neque tamen aut prensatione, aut intempestiuâ suâ iracundiâ, hunc magistratum est vnquam consecutus.

OLYMP. CLVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3899. 599.

Consulatum huius anni gessere P. Cornelius Scipio Nasica secundùm, & M. Marcellus item secundùm: hic triumphasse dicitur, sed de quibus hostibus, non liquet; ille sine dubio de Dalmatis, cum ei se Delminium dedidisset. Scribitur tamen recusasse triumphum, & nomen Imperatoris, magna laude moderationis, quia Figuli laboribus vsus erat, & alienæ messis fructum collegisse videbatur. *Marcelli singularis modestia.*

Auditi sunt hoc anno legati Attali, Athenæus eius frater, & P. Lentulus ob Prusiæ victoriam. Missi legati in Asiam, qui Prusiam à vi reuocarent. Excepti quoque Massilinensium legati, quos vexabant Ligures, illorumque vrbes Nicæam, & Antipolim obsidebant. Missi Flaminius, Lænas, & Puppius experti sunt se ad barbaros legationem suscepisse. *Legatio à Rom. audita, & missa.*

OLYMP. CLVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann 3. 3900. 600.

Creati sunt hoc anno Romæ Consules Q. Opimius, & L. Postumius Albinus. Postumio Lusitania sorte cessit, ad quam dum proficiscitur inauspicato (nam in pluribus victimis iecur inuentum non erat) intra dies septem Ro- *Postumius Consul moritur.*

mam relatus expirauit; eique suffectus M. Acilius Glabrio magistratus, & expeditionis successor fuit.

Legati Rom. ab Oxybis malè tractantur.

Opimio Liguria obuenit, in quâ bellum atrox licet breue, concitatum est. Legati Romanorum Ægitnam in agrum Oxybiorum appulerant; cum accepissent incolæ venisse eos ad impediendam duarum vrbium obsidionem, vetant eos exscensionem facere. Flaminius jam expositis in littore sarcinis, vulneribus afficitur, ac direptis impedimentis prope semiuiuus à suis Massiliam deportatur; vbi curatus est eâ diligentiâ, quæ & Romanum, & amicum, & Legatum decebat.

Eos vlciscitur Opimius.

Opimius itaque eos aggredi jussus Ægitnam vi capit & euertit, ciues eius vendit, autores seditionis vinclis graues Romam mittit. Oxybij & Deceatæ ita pugnarunt quasi veniam vitamque desperarent. Tandem plerisque cæsis, arbitrio se victoris reliqui permiserunt quibus adempta arma, agri etiam pars Massiliensibus contributa; amicis, & hostibus factum satis.

Euergeti fauens Rom. & Cyprum ei donant.

Tum Iunior Ptolemæus Euergetes Romam venit ostentansque cicatrices in insidiis acceptas, vulnerum autorem Philometorem dixit. Itaque hujus legati ne sunt auditi quidem, illi attributa Cyprus, permissumque Græcis, & Asiaticis illum juuare contra fratrem. Has plagas fortè acceperat ad Cyrenen, vbi victus erat, & vti Tyrannus expulsus; præmium nihilominùs vulnerum, quæ jure promeruerat, magnam insulam tulit.

Alexander Bala à Ro. susceptus.

Pertinet ad hunc annum Heraclidis legatio adducentis filios Antiochi Epiphanis Alexandrum & sororem eius Laodicen, qui licet essent suppositicij, atque nothi (erant enim filij concubinæ à quâ Alexander iste, ante Prompanes dictus, Veles vel Balas posteà vocatus est) gratiam tamen inuenere in Senatu operâ huius

vetezatoris, cuius ingenio texta est Demetrio tela, quam diffuere non potuit.

Iisdem Consulibus gessere censuram M. Valerius Messala, & C. Cassius Longinus, qui autores fuere extruendi theatri ex lapide. Verùm intercessit sapienter P. Scipio Nasica, & contra bonos mores docuit esse, spectaculis, & otio certam ac stabilem Romæ stationem inædificari. *Theatro repugnat Nasica.*

LIBER

LIBER VII.

SÆCVLVM MVNDI TRIGESIMVM.

Ab anno mundi 3900. ad 4000.

CAPVT PRIMVM.

PRIMA DECAS.

Ab anno 3900. ad 3910.

OLYMP. CLVI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann 4.	3901.	601.

Coss ineunt magistratũ à Kal. Ianuarij.

Onsules Q. Fuluius Nobilior, & T. Annius initium fecere magistratus ineundi à Kal. Ianuarij, cum anteà ferè semper à Kalend. Martiis inciperent, ob bellum Celtibericum hoc anno inchoatum. Hispania porrò obtigerat Fuluio, qui Segedæ vrbis amplificandæ studium dejicere conatus, contra Carum ducem pugnauit æquatis fermè damnis Celtiberi Caro mortuo Ambonem, & Leuconem duces crearunt, & Numantiam munierunt. Hos adortus Fuluius cum decem Elephantis Massinissæ, grandem accepit cladem, cuius causa belluæ fuerunt; accepit & alia minutiora damna, quibus ab eo abalienatæ sunt vrbes, & inter reliquas Ocilis, vbi Romanorum commeatus, & pecuniæ; quare infe-

Fuluius cladem accipit ad Numantiam, & perdit Ocilim.

infelix Fuluius rediit in hiberna, cladibus quàm nomine Nobilior.

Neque in Lusitaniâ fœliciùs pugnatum; L. enim Mummius per duces suos clades accepit, quas ipse emendare non potuit. Satisque fuit Hispanis hoc anno Populo Romano ostendere, eum vbique non esse victorem.

In Lusitania quoque Ro. male rem gerũt.

Beneuolè suscepti sunt Romæ Attalus Eumenis filius, & Demetrius filius Soteris; sed magnificè etiam Attalus, & vrbibus Graciæ commendatus; Demetrio & pueritia, & commeatus parum splendidus nocuit.

Amicè suscepti Attalus, & Demetr.

Heraclides Patribus sibi conciliatis Senatusconsultum abstulit, in gratiam sui Alexandri. Eo fretus militem scribit, ac sibi Epiphanis amicos adjungit. Populo Romano dissimulante, cui discordia horum principum magis, quàm pax arridebat. Alexandrum ergo Velem, vel Balam, Heraclides deducit Ptolemaidem; vbi statim receptus est à militibus qui Demetrium oderant ob socordiam cum superbiâ conjunctam. Demetrius ei resistere parat; & conatur sibi deuincire Ionatham, remissis obsidibus. Hic tum rediit Hierosolymam, vrbem ordinauit, & aptauit; fugêre ex Arce Apostatæ, ac se munitione Bethsuræ continuerunt. Aliunde Alexander Ionathæ coronam, & purpuram cum Pontificatu obtulit; & in eum potiùs propendêre Iudæi, à quo nihil acceperant damni, Demetrio infensi, quem acerbissimum hostem erant experti. Hic frustrà promissis ingentibus eos retinere conatus est; sed nimis multa, magnaque pollicebatur, vt huic haberetur fides.

Heraclides pro suo Alexãdro decretum obtinet à Pop. Ro. Alexander insurgit in Demetrium.

Ei Ionathas fauet

OLYMP CLVII.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 1.	3902.	602

Consulibus M. Claudio Marcello, & L. Valerio Flacco in Hispaniâ continuatum est bellum. Marcellus Nobiliori successit, prudenterque vitatis insidiis Ocilim ad deditionem compulit. Ei quoque se submisere sponte Nectobri-

Marcellus melius rem in Hispania gerit.

ges, sed statim bello appetendi fuere; mox tamen iterum se subjecissent, & alios ad eamdem deditionem induxissent, quod Marcellus postularat; verùm à Senatu est improbata illa pax, neque satis visa ex Romanâ dignitate.

Lusitani se dedunt Atilio mox rebellant.

In Lusitaniâ successor Mummij, M. Attilius 700. Lusitanos interemit, maximam eorum vrbem cepit, & exscidit, quibus reliqui territi se dediderunt. Sed cum mox se recepisset in hiberna, rebellarunt; adeò vt pacem fecisse tantùm ad animos viresque colligendas viderentur.

Prusias cum Attalo pacisci cogitur.

In Asiâ Prusias per tres Romanos legatos duris satis conditionibus cum Attalo depacisci compulsus est; sed quid aliud ageret, cum de eo statuerent jam arbitri pænè totius orbis terrarũ?

De bello Pœnis inferendo Ro. cunctantur.

Non adeò se faciles præbuere Pœni. Cum enim Cato iis bellum denunciari vellet, peruicit sententia Scipionis Nasicæ, vt legati potiùs mitterentur. Ij componere pacem inter illos & Massinissam studuerunt, nec inhonestam Pœnis, Rege iis agrum controuersum cedente. Eam probabant sapientes quique; sed Gisco Amilcaris homo seditiosus ac potens, & præterà armatus autoritate sui magistratus, populum concitauit; quare nihil propius factum quàm vt Legati discerperentur. Qui nuncius Catonem affecit voluptate, quam temperauit eius filij mors in Præturâ. Is eum tenui sepulturâ, & pro sua paupertate, fortiter constanterque donauit, vir & diuitiis, & omni calamitate superior. Neque tamen ideò indictum Carthaginiensibus bellum, sed denuo legati missi qui rem diligentiùs exquirerent, & viderent vtrum tempore sanati essent multitudinis concitatæ motus, quibus nihil faciliùs excitari solet, nihil faciliùs quiescere, si ratione regantur.

Catonis filius moritur.

OLYMP. CLVIII.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 2.	3903.	603.

Confixerunt hoc anno Demetrius, & Alexan-

xander Balæus vel vno, vel duobus prælijs. In altero fortiter dimicans Demetrius interemptus victoriam, regnumque suum reliquit Alexandro. Is vt partum solium affinitate firmaret, petit à Philometore filiam suam Cleopatram, cuius nuptiæ Ptolemaide celebratæ sunt. Iis interfuit Ionathas indutus purpurâ, & Iudææ prorex constitutus, Regibus ac nouæ sponsæ acceptissimus. Quo aspectu territi impij Iudæi qui eum accusaturi conuenerant, statim diffugêre, & de pœnâ potiùs suâ, quam de Ionathæ iudicio cogitarunt.

Alexãder vincit & cædit Demetrium.

Ionathas amicè exceptus ab Alex.

Romæ Consules L. Licinius Lucullus, & A. Postumius Albinus militem acerbiori conquisitione scribebant; inde sunt concitatæ turbæ, inter quas Tribunorum plebis iussu tantùm non in carcerem detrusi sunt. Milites enim abhorrebant ab Hispanico bello, quia Nobilioris milites de eo formidolosa referebant, & mendaciis suam excusabant ignauiam. Marcellus quamquam nihil timeret, tamen vt triumphum obtineret, timere videbatur. Cum ergo belli omnes munera defugerent, P. Scipio Æmilianus obtulit se sponte, & sua fortitudine magistratuum sollicitudinem leuauit, tum exscindendæ Numantiæ candidatus.

Rom. milites refugiunt Hispanicum bell m.

Dum autem Lucullus festinat in Celtiberos, Marcellus prudentiâ suâ bello finem imponit, facitq; vt populi fortissimi sua omnia eius arbitrio permitterent, quod neque recusauere Numantini. Ita videtur de iis triumphasse, cum ter triumphum egisse scribatur. Idem, sed quo tempore nescitur, paulò ante Punicum tertium bellum naufragio ad Africam periit, Romanis carus, & adhuc Celtiberis acceptior quorum cædes inhibuerat, si consiliis eius sequentes Imperatores acquieuissent.

Marcellus bellũ Celtibericum componit. Obiit naufragio.

Lucullus inops & superbus, quærebat vnde sibi gloriam, nummosque conficeret; itaque Vaccæos innoxios aggreditur, sine autoritate Senatus.

Lucullus bellũ renouat.

natus.

natus. Cumque eorum vrbem Caucam deditione accepisset, receptis centum talentis, & obsidibus, eam ingressus, contra pacta fœdè depopulatu est cum ingenti non tantùm suo, sed & Populi Romani dedecore. Ad Intercatiam res meliùs processit; nam Scipio Barbarum Romanos omnes ad singulare certamen prouocantem interemit, & Intercatios qui se dediderant fortitudine suâ incolumes præstitit. Pallantiam item Lucullus obsedit; à quâ re infectâ discedere compulsus, at in Turdetaniam profectus multos Lusitanos cecîdit, multos cepit. Sic à Romanis spargebatur bellum, non finiebatur, Lucullus non Populo Romano, sed sibi præliabatur.

Scipio Barbarũ ex prouocatione cædit.

At Galba Prætor, Atilij successor, dum auidus pugnæ, atque prędę cum milite fatigato pugnat, septem millia suorum amisit: at fraude, seu verius perfidiâ, aboleuit ignominiam. Cum enim hostes ad eum legatos de fœdere misissent, ille iis regionem opimam pollicitus est, si se autore demigrare vellent. Cum acquieuissent miseri, in tres turmas distributos, vt faciliùs irent, omnes concidit, Deorum hominumque fidem implorantes. Pauci tamen effugerunt, inter quos Viriathus; qui perfidiosam hanc cladem multo sanguine Romano vindicauit, ostenditque se fortitudine Romanis nonnumquam parem, calliditate semper superiorem. Galba autem ditissimus, & auarissimus in judicium tractus, accusante etiam Catone, ex judicum manibus pennis aureis euolauit, ostenditque Romæ nocentem futurum neminem, qui sibi ac suis judicibus prædatus esset.

Galba perfidè cædit hostem.

Viriathus fugit.

Galba accusatus absoluitur

Tum quoque Gulussa Massinissæ filius renunciauit classem, & exercitum à Pœnis parari, bellum omnium votis expeti: rursusque autore Nasicâ missi legati, qui certiora referrent ne hosti tantùm Carthaginiensium fides habita videretur. Sic ad bellum tanti momenti lentè festi-

Lentè festinatur ad bellũ Punicũ Ro.

festinandum Romani sapienter putauere.

OLYMP.CLVII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.3. 3904. 604.

Macedonia turbata est ab Andrisco quodam Adramyteno, qui se Philippum Persei filium mentiebatur. Cum in Macedonia reciperetur à nemine, fugit in Syriam ad Demetrium; sed ab eo captus, Romam missus est. Verùm per contemptum dimissus, rediit in Macedoniam, collectoque ex Thracibus exercitu, negotij multùm Romanis exhibuit, neque se contemnendum fuisse, factis ostendit.

Andriscus se Philippum mentitur.

Consulatum huius anni inierunt L. Quinctius Flaminius, & M. Acilius Balbus, quando Celtibericum bellum quasi jam sopitum Viriathi virtute, & industriâ renouatum est. Conuenerant Hispanorum decem millia, qui Turdetaniam incursionibus vastabant. In eos processit C. Vetilius Prætor, pabulatores illos vicit, deinde in angustum compulit locum, vbi deditio facienda, aut pereundum fame. Viriathus eorum vnus illam fieri prohibuit, objecta suis commilitionibus Galbæ, Lucullique perfidiâ. Quare statim ab omnibus Dux electus, mille equites optimos elegit, reliquos variis itineribus Tribolam equis conscensis confugere jubet, quos mox ipse secuturus esset. Non est ausus Prætor dissipatos insequi, maximè cum ei immineret Viriathus cum lectissimo globo. Cæteris dilapsis, ipse demum, postquam variis cursibus, ac recursibus Romanos delusisset, Tribolam venit, atque ita incolumen præstitit exercitum. Pergit ad eum Vetilius; sed in itinere inuenit structas insidias, in quibus cum quatuor suorum millibus, incognitus interiit; alij tamen captû, & gladio cæsum volunt extra pugnam. Vetilij Quæstor fugitiuos recepit, misitque Viriatho obuiam sociorum quinque millia, quos ille sic deleuit, vt ne nuncius quidem cladis superesset.

Viriathus renouat bellum Celtibericum.

Romani

Romani ergo ſeſe vrbibus continere coacti ſunt donec auxilia ſubmitterentur C Plantio duce: verùm paulò tardiora, quàm Romana dignitas, atque potentia flagitarent.

Legati Carthagine redeunt cum Guluſsâ, nunciantque ſe hic vidiſſe claſſem cum exercitu. Tum ficus in Senatum tuliſſe dicitur Cato, vt Patres accenderet; ſed præualuit Naſica decretumque abſtinere bello, ſi claſſis exureretur. Bellum interea geſtum inter Maſſiniſſam & Carthaginienſes à Boëtarcho Aſdrubale, qui poſt aliquot velitationes, in locum iniquum compulſus, præſente Scipione, iniquiſſimis conditionibus ſeſe cum ſuis dedidit. Qui cum abirent inermes, & à Numidico equitatu aſſiduè carperentur, quinquaginta octo millia (paucis cum Aſdrubale fugâ elapſis) ferro, aut inediâ periere.

Victi Pœni à Maſſiniſſa cæduntur.

OLYMP. CLVII. ann. 4. *Mundi* 3905. Vrb. Cond. 605.

Andriſcus Rom. vincit.

Romani permoti Andriſci ſucceſſibus miſerunt in Græciam Naſicam, qui tumultus illos autoritate ſuâ compeſcere conaretur. Sed præterea miſſus P. Iuuentius cum copiis, aduerſus Regem illum Theatralem. At hic Prætorem aggreſſus & interemit, & ex eius copiis omnes, niſi quos gladio victoris nox eripuit: magnâ Romani nominis infamiâ, victam eſſe gentem cui Alexandri ſucceſſores pares non fuiſſent, & victam ab eo qui nihil Regis præter nomen haberet, & audaciam.

Viriathus rẽ Hiſpanicam erigit.

In Hiſpaniâ Viriathus C. Plancium Prætorem ſemel iterumque vicit, ac in ſua hiberna frigidum compulit. Tum in aliam Hiſpaniæ partem tranſgreſſus cum Quintio primum iniquo marte, deinde fœliciori conflixit, atque vtrobique rem Hiſpanam erexit, Romanam afflixit.

TERTIVM BELLVM PVNICVM.

Conſulibus L. Marcio Cenſorino, & M. Manilio

nilio inchoatum est TERTIVM BELLVM PVNICVM, Carthaginis excidio terminatum; eique ambo Consules præfecti vt hic pedestribus, ille naualibus copiis imperaret. Tum autem Pœni afflicti clade à Massinissâ sibi allatâ, modis omnibus Romanorum animos demulcere conati sunt, negantes publico consilio gestum esse bellum in socios Populi Romani, sed à priuatis, qui iam exilio mulctati essent. Cum res fluctuaret, & ægrè Romani plenum periculi susciperent bellum, eos iam nutantes impulit Vticensium deditio, tam Romanis vtilis, quàm Carthaginiensibus perniciosa. Itaque hi quasi depositis rebus suis legatos cum summa potestate miserunt Romam, qui quàm possent honestis conditionibus, & minùs grauibus deciderent. Sed jam peruenerant in Africam sub vtroque Consule octoginta peditum, equitum quatuor millia multis ad id bellum tam vtile, quàm gloriosum, properantibus. Itaque legati Pœni se suaque omnia arbitrio Populi Romani permiserunt. Laudati sunt à Patribus qui polliciti sunt agrum suum, leges, libertatem, eâ lege vt 300. obsides principum ciuitatis liberos intra triginta dies Lilybæum mitterent, & facerent quæ Consules imperassent. Obsides stat.m missi, legati veniunt Vticam imperia Censorini Consulis excepturi. Hic arma omnia tradi jussit, & incendi naues: vtrumque, ægrè licet, peractum, arma deuecta plaustris, classis incensa, gementibus omnibus. His exhaustis iussionibus, aliam superesse addidit Consul, vt quo vellent loco à mari octoginta stadiis remoto, vrbem suam transferrent; eo loco stare Carthaginem, maris speculam Senatui non placere. Hic miserrimi ciues atque in vltimam perturbationem adducti, vociferari se proditos à Romanis atque suis, legatos suos discerpere, Italos ad supplicia rapere, præstare omnia quæ fanatici solent atque desperati. Vbi nonnihil deferbuit furor; serui vocantur

Pœni se arbitrio Populi Ro. dedūt

Iubentur Pœni dare obsides, arma deferre, classem incendere.

Vrbem suā diruere.

Statuunt potiùs omnia experiri.

tur ad militiam, arma vbique producuntur, mulieribus etiam crines suos ad machinarum funes sufficientibus; accersitus denique Asdrubal Massinissæ ex filia nepos, sic t exul, cum suis viginti millibus armatorum. Romani autem quieuere tantisper, donec Pœni ad se rediissent; vbi crescere furorem vident verberant muros; sed vnde ita repelluntur, vt intelligerent non esse facilem Carthaginis expugnationem. Adhæc Himilco eorum naues, scaphis ardentibus secundo vento immissis, incendit. Quibus facti animosiores oppidani obsessi eruperunt, absente Comitiorum causa Censorino, & Manilij castra cepissent, nisi eos Scipio cum equitatu in vrbem repulisset, quod iterum præstitit dum naualia conati sunt inflammare, quæ fortitudo magnam illi apud hostes laudem, magnam apud suos beneuolentiam comparauit: Aliunde Himilco equitum præfectus obsidentibus multas intulit clades; & Asdrubal Manilium in iniqua loca compulsum fermè oppressit; quibus Romani demiserunt animos, vt Carthaginienses extulerunt.

Pœnis fortuna fauere videtur.

OLYMP. CLVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann.. 3905. 606.

In Syriâ Demetrius filius Demetrij Soteris turbas concitauit. Miserat eum pater in insulam Cretam ad Lasthenem apud quem educabatur; excitatus autem à nutritio suo, & socordiâ Alexandri Balæi inter scorta turpiter ætatem conterentis, milite Cretensi stipatus in Ciliciam venit, vnde ab Antiochenis, nouarum rerum semper cupidis, euocatus est. Is Cœlesyrie ducem Apollonium constituit, qui Ionatam bis aggressus, bis superatus est; quando idem Ionathas Ioppen ad deditionem compulit, Ascalonem, & Azotum cepit, succenditque fanum Dagonis; quâ in expeditione tam ferro quam incendio Apollonius octo millia suorum perdidit. Ideoque Ionathas a b Alexandro aureâ fibulâ,

Demetrius in Syria turbat.

Ionathas bis Apollonium vincit.

lâ, seu torque donatus est, quod erat tum insigne cognatorum regis; factumque fortitudinis insigne, quod antea tantum sanguinis erat.

Massinissa Scipionē ad se vocat, & moritur.

Massinissa æger Scipionem Æmilianum auitum amicum euocat, vt in eius complexu animum reddat, & de ejus regno, ac liberis statuat. Missus illicò Scipio à Consule Manilio, inuenit eum mortuum, sed suis omnibus relictis in arbitrio Scipionis, cuius voluntas pro testamento liberis esset. Nonagenario maior obiit, viribus tamen adhuc firmis, & equitans de more gentis. Suscepisse scribitur ex variis vxoribus liberos quinquaginta quatuor, quorum decem reliquit viuos. Spuriis Scipio munera dedit, legitimorum autem natu maximo Micipsæ regia insignia cum vrbe regiâ Cyrthâ, Gulussæ arma, Mastanabali viro litterato jurisdicundi potestatem. Ita mortuus est Massinissa vir planè fortis & fœlix, Romanorum primùm hostis, deinde constans amicus, ac fautor, & cui hoc vnum defuit, aut Carthaginem excisam, aut eius saltem expugnatorem videre.

Scipio in Rom partes Himilconem trahit.

Scipio in castra Manilij redux cum Gulussâ in suas partes traduxit Himilconem cognomento Phameam, cum suis militibus: quæ defectio multùm Romanis profuit, sine dubio penitùs profligandis, si in conflictu cum Asdrubale inito, qui malè Manilio cessit, Phameas cum suis equitibus adfuisset. Prætereà idem cum Gulussa & Scipione, commeatus copiam intulit in castra, quo Romani caruissent. Nihilominus Scipionem cum Phamea mox Romam misit: illi abeunti Consulatum miles apprecatus est, huic Romam appulso & multa Senatus dedit, & plura, majoraque promisit.

Consules noui Carthaginem attingere non audēt.

Romæ Consules creati Spurius Postumius Albinus, & L. Calpurnius Piso: huic Africa commissa cum L. Mancino classis præfecto; qui tamen non sunt ausi tentare Asdrubalem, aut Carthaginem, sed bellum per oppida Punica

cir-

circumtulerunt. A Clypeâ repulsi sunt: Neapolim cepere; ad Hippogretam (quidam Hipponem vocant) mediam inter Vticam, & Carthaginem tota æstate nequicquam stetere; quando & quidam Numidæ à Romanis & Gulussâ defecere, liberique Massinissæ visi sunt explorare, quam in partem se belli huius fortuna daret, eam secuturi.

Andriscus Rom. timendus. Q. Cæcilius Metellus Prætor in Macedoniam mouit: hìc cum suas copias ineptissimè bifariam diuisisset, nullo labore victus est. Voluit & reparare exercitum, sed proditus à Byzo Thrace pœnas dedit amentiæ suæ, ac temeritatis. Idem Metellus alium Alexandrum se Persei filium mentientem, ad Dardanos vsque insecutus est. Tum quoque semina jacta sunt belli Achaici, cum in Græciam missi legati, quorum princeps erat Aurelius vitæ periculum adiissent; adeò nothus ille Macedonum Rex Andriscus Græcos efferarat.

Achæi Ro. spernunt. Missi sunt ergo legati qui eos emollirent Fannius, Gabinius, Papyrius, & qui Lacedæmonios & Corinthum à cœtu Achæorum separare niterentur, quia societas illa Romanis incutiebat metum. Sed Achæi, præsentibus legatis Romanis, Spartanos in vincula conjecerunt; Bœotos, grandi pecuniâ damnatos à Metello, in belli societatem adsciuerunt constituto sibi duce Critolao; qui contemptus atque defectio, Corinthi euersione mulctata sunt.

Victi à Viriatho Romani. In Hispania C. Plantio successit Claudius Vnimanus, cuius exercitum pœne ad internecionem deleuit Viriathus. Hîc trophæa sua Romanorum trabeis, & fascibus illustrauit, vt eorum infamia ac dedecus eminùs videretur.

Nascitur Lucilius. Hoc anno natus creditur Lucilius Poëta Patria Auruncanus, primus Satyræ Latinæ scriptor, quâ hæc tempora, propter corruptos mores, indiguerunt.

Per-

OLYMP CLVIII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3907. 607.

Pertinere videtur ad hæc tempora controuersia Alexandriæ excitata inter Iudæos, & Samaritanos coram Philometore pœnâ mortis propositâ huic parti quæ lite cecidisset. Quærebatur vtrum esset legitimum templum Hierosolymitanum, an Garizitanum, hoc propugnabant Sabbæus, & Theodosius, illud Andronius. Victoria Iudæo cessit; res visa est clarior, quàm vt caderet in controuersiam. *Lis inter Iudæos & Samaritanos in Ægypto.*

Ptolemæus Philometor quasi suppetias laturus Alexandro genero suo in Syriam venit cum luculento exercitu, & honorificè in omnibus vrbibus susceptus, præsidium ijs Ægyptiacum imposuit. Occurrit ei quoque Ionathas ad fluuium Eleutherum, cum magnifico apparatu, ideoque benignè susceptus est à Rege. Cùm demùm Philometor Seleuciam peruenisset ostendit quo sua spectarent consilia: vnde Alexander cum per Ammonium amicum suum Ptolemaide curauit interficiendum, irrito tamen conatu. Quare Ptolemæus, ei filiam eripuit suam, eamque obtulit Demetrio, patri suo filiam, quam maritis vxorem accommodatiorem. *Philometor Syriā occupat, & Alex. filiam suā eripit.*

Romæ lecti Consules P. Cornelius Scipio Æmilianus, & C. Liuius Drusus; & Scipioni à Populo Africa sine sorte data, solutusque lege anni Consularis, quâ erat decennario minor, tantumque prensabat Aedilitatem; sed obicem huius magistratus res præclaræ eius gestæ perfregere. Vbi primùm venit in Africam Scipio Mancinum circumclusum cum 3500. eripuit certissimæ neci, eumque remisit Romam, Serano ei substituto. Tum accessit ad Carthaginem, vbi Asdrubal vt suis adimeret pacis volũtatem, Romanos captiuos, in Romanorum oculis pro mœnibus crudeliter enecauit. Deinde grandibus saxis Scipio portum occlusit: at Pœni mox alium portum effoderunt, & ex domibus euer- *Consuli Scipione committitur bellum Punicum.*

Oppida vicina capit Scipio

ſis conſtruxerunt naues; itaque certatum pugnâ nauali, pari vtrimque damno. Sed aggerem mox occupauit Scipio vnde vrbem machinis quateret, vbi certatum obſtinatiſſimè, machinis etiam Romanorum quibuſdam incenſis; verùm tandem hunc locum 4. armatorum millia occuparunt, vnde in vrbem machinis & jaculis continuò propè jactu ſæuiit. Occupauit mox & vicinam vrbem Nephirim, vnde commeatus ſuffi. ciebatur vrbi, vbi incredibilem hominum multitudinem occidit, aut cepit; & reliqua inde oppida compulit ad deditionem. Quibus rebus geſtis præluſit ad Carthaginis excidium.

Romani in Hiſpani victi.

Viriathus in Hiſpaniâ C. Migidium Vnimani ſucceſſorem pariter oppreſſit; nouique Prœtores Romani, totidem erant huius Prædonis triumphi.

OLYMP.CLVIII *Mundi* Vrb.Cond.
ann.3. 3908. 608.

Caditur Alexander victus, moritur & Philometor.

Alexander Bala cum paucis copiis occurrit Philometori: certatum vtrimque fortiter, numeroque tantùm Ptolemæus ſuperior fuit. Fugit ergo victus in Arabiam, vt à Zebdiele Dynaſtâ defenderetur; ſed proditor amicum Regem, & hoſpitem interemit, eiuſque caput ad Ptolemæum miſit. Neque fœlicius Philometori ceſſit expeditio; nam excuſſus equo, & grauiter in capite ſaucius, paulò poſt obiit, viſo Alexandri capite cum ingenti voluptate, ex quâ interiiſſe putatur, dum ei medici terebrâ caput aperirent: homo luxuriâ marcidus, & indignus qui inter viros bellatores ex vulnere moreretur. Sic etiam Alexander, per fraudem occupati regni, pœnas dedit, quod etiam perdidit, antequam morte defungeretur, quo indignus erat ob genus, ob turpiſſimos mores indignior.

Succedit Philometori Euergetes ſeu Phyſcon.

Philometori ſucceſſit frater eius Euergetes Phyſcon ſeu Ventrioſus, ab aqualiculo, ſeu ventre prominente ſic dictus; item ab aliis Philologus, ab Alexandrinis Cacergetes. Alexandri

item

item occupauit solium Demetrius cognomento Nicator (non autem Nicanor, vt aliqui scribunt) dignus vterque qui inter tumultus ad regna promoueretur. *Demetrius Nicanor Syriam obtinet.*

Consulibus L. Cornelio Lentulo, est L. Mummio, prorogatum est Scipioni in Africa imperium. Primo vere hic in Carthaginiense forum irrupit; inde in Byrsam ascendere per tecta conatus est, nouas sibi per tecta molitus vias, dum infra obuij quique jugulabantur. Templum Apollinis tunc direptum, tam diues, vt præda eius fuerit mille talentûm; erat enim fastigium eius obductum laminis aureis. Tandem septimo die Arx se dedidit, ac mulierum viginti quinque, virorum triginta millia: transfugæ in templum Æsculapij cum Asdrubale se receperunt; vnde & in summam eius crepidinem paulò post ascendêre, ac se defendêre, donec Asdrubal sese Scipioni dederet. Eius vxor animosior, secuta transfugas in eius conspectu, liberis occisis, Scipioni benè precata, se cum iis in subjectos ignes conjecit; transfugæ quoque incenso templo se cremauerunt. Vrbs incensa, diruta, permixtique mortuis viuentes, spirantes extinctis, omnes equorum vngulis, aut fossorum ligonibus tam triste spectaculum exhibuerunt, vt ipsi qui hæc imperabat, lacrymas eliceret Scipioni: prædæ pars incensa, pars seposita reddita est Siculis, vicinisque populis quibus erepta fuerat, restituta. Deinceps ordinata est per decem legatos Prouincia; Scipio ad magnificentissimum triumphum venit, cohonestatus nomine Africani; quod cum hæreditarium accepisset, proprium sibi effecit fortitudine, auo suo tantùm tempore inferior. *Scipio Carthaginem capit, & exscindit.* *Scipio triumphat*

Bellum Achaicum demandatum est Metello Prætori, qui Macedoniam administrabat, ei prorogato in omnem Græciam, extensoque imperio. Is ad Thermopylas primùm feliciter conflixit, & Achæos junctos Bœotiis, & Chal- *Bellum Achaicum Metello mandatũ.*

cidensibus profligauit; quando & victus Critolaüs Dux sibi consciuit necem. Ei tamen successit Diæus collectoque ex Arcadiâ milite, reparauit bellum. Itaque Lucium Mummium Consulem cum nouis copiis eò Senatus misit. Is principio re parum fęliciter cum Diæo gestâ, eundem postea profligauit, & ad mortem compulit. Diæus enim rem Achaicam restituere desperans, domum suam incendit, vxorem à se cæsam in ignes mittit, ipse venenum haurit bis parricida. Corinthij hoc territi spectaculo suam vrbem deseruerunt, quam Consul ex Senatusconsulto exscidit, & inflammauit, quià in eâ legati fuerant violati. Vtrùm ex metallis tum confluentibus natum sit æs Corinthiacum, putauerunt aliqui, alij doctiùs negauerunt. Omnia huius vrbis donaria, tabulæ, statuæ, arma elata. Ita alter Græciæ oculus effossus, quæ jampridem cæca præcipitabat in ruinam. Dirutæ quoque sunt eodem tempore Thebæ ac Chalcis auxiliatrices vrbes. Mummij pater ad Achaiam ordinandam missus, Achæos omnes liberos jussit esse, Corinthios tamen omnes sub coronâ vendidit; adeò altè Ro. animis legatorum insidebat contumelia, vt non tantùm suam, sed & publicam totiùs orbis terrarum, cuius se dominos appellabant, existimarent injuriam.

Mummius Cons. in Achaiam mittitur.

Corinthũ capit.

Æs Corinthium quid?

OLYMP. CLVIII.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 4.	3909.	609.

Ionathas, inter hos tumultus Regum Syriæ, rem suam promouere nititur, & Hierosolymitanam Arcem expugnare. Præsidiarij petunt sibi auxilium à Demetrio; hic ad se Ionatham venire jubet Ptolemaidem, & perhumaniter accipit. Soluta tamen Arcis obsidio, tum quia difficilis, tum quia non probabatur à Rege. His compositis rebus Demetrius militem veteranum dimittit, tantumque retinet peregrinum. Veteranis copiis præerat Tryphon, qui exautoratum se molestissimè tulit, perrexitque in Arabiam,

Ionathas acceptus Demetrio.

biam, ac suasit Emalcueli Arabi, nutritio pueruli Antiochi (qui Philopator, & Θεὸς dictus est) filij Alexandri Balæ, dare hunc sibi regno paterno restituendum, quod magnos in Syriâ concitauit motus.

Intereà Demetrius graui quoque Antiochenorum seditione vexatus est. Is confugit ad Ionatham, à quo tria millia Iudæorum accepit. Cum ergo Rex in arcem confugisset, Iudæi irruentes Antiochenos fortiter exceperunt, eorum centum millia trucidarunt, succensaque vrbis parte, spoliis locupletes in patriam suam redierunt. Verùm perfunctus periculo Rex ingratus Ionatham contempsit, factas ei promissiones elusit, illaturus bellum, nisi Tryphon impediisset. Is enim Antiocho Rege Syriæ coronato, Demetrium fugauit in Ciliciam, obtinuit Antiochiam, & pepigit fœdus cum Ionatha, quem cum Simone fratre constituit ducem Palestinæ. Hac occasione vsus Pontifex Bethsuram munitissimam per Simonem occupauit, ac Duces Demetrij, in agro Azor, paucis instructus copiis cecidit, fugauitque; ita denique Iudæam constituit, vt omnino jam sui juris esse videretur.

Iuuat Demetrium Ionathas Antiochiæ.

Tryphon Antiochū opponit Demetrio.

Ionathas rem suam gerit.

Celebris quoque est hic annus renouato fœdere Ionathæ cum Romanis & Spartanis, quorum hoc erat honestum, illud etiam Iudæorum rebus adhuc fluctuantibus necessarium.

Ionathas cum Ro. renouat fœdus.

In Hispania C. Lælius Prætor cognomento Sapiens, qui in Africa cum Scipione amico suo militarat, Viriathum ita fregit, vt eius edomaret ferociam, & bellum Celtibericum secuturis Prætoribus expediret. Is antequàm in Prouinciam veniret suam, rogationem dissuaserat quâ nonnulli Sacerdotum electionem à collegis ad Populum transferre nitebantur. At ille sapienter ostendit nullos meliùs statuere posse de Sacerdotij candidatis, quàm qui Sacerdotium profiterentur.

Lælius Viriathum vincit, & Celtiberos abijcit.

Fabij comitas. Consules hujus anni fuere Q. Fabius Maximus Æmilianus, & L. Hostilius Mancinus. Fabius erat filius Pauli Æmilij, Scipionis frater, qui obtinuit hanc dignitatem comitate sua; cujus repulsam passus est Q. Cæcilius Metellus; quia vt sibi debitam arrogabat.

Fabius emendat militarem disciplinã. Hic Fabius Consul oppositus Viriatho, & parcens veteranis jam diuturno bello fatigatis, duas tironum legiones secum deduxit, has diligenter exercuit, correxitque autoritate consulari jam laxatam militarem disciplinam: neque priùs est congressus cum Viriatho, quod hic vrgebat, nisi paratissimum ad prælia militem haberet, ac dignum qui legionarius exercitus diceretur.

Mummi. triumphus Cadit & in hunc annum L. Mummij de Achaia, & deletâ Corintho triumphus, quo statuis & tabellis totam impleuit Italiam, nihil sibi de tot exquisitis ornamentis retinens, siue ex animi moderatione, siue quia rudis erat ingenio, ac imperitus harum æstimator; siquidem conducentibus eas Romam deuehendas prædici jubebat per præconem, nouas redditurus, si antiquas perdidissent.

OLYMP. CLIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 1.	3910.	610.

Ionathas Hierosolymã munit. Demetrianos iterùm Ionathas fugere compellit metu territos ad Epiphaniam. Vincit & Zabudæos Arabas, ex rapto viuere solitos; dum Ioppen ad Demetrium inclinantem Simon frater retinet. Quibus confectis aggreditur muros Hierosolymitanos, ne sancta ciuitas, Syrorum semper incursionibus pateret. Tum quoque Iudæi rescripsere ad fratres suos in Ægyptum, & inuitarunt eos ad celebritatem mensis Casleu, qua die templum à Iuda instauratum erat, & Antiochi sordibus repurgatum. Hactenus omnia Ionathæ fluèbant ex voto, sed hanc felicitatem Tryphonis improbitas abrupit. Cum enim

Tryphon Ionatham capit. Tryphon iste exuere regno pupillum suum decre-

creuisset, sibi veritus à Ionathâ viro forti, & iniquitatis inimico, eum Scythopolim inuitauit. Adfuit hic sed cum quadraginta hominum millibus. Quibus perterritus Triphon, qui statuerat vi agere, cum dolo perdere statuit; suadet ei dimittere exercitum, & cum paucis venire Ptolemaidem, quam ei traditurus erat. Remittit copias suas Ionathas imprudentissimè, missis tantùm duobus millibus in Galilæam, ipse mille stipatus cum Tryphone Ptolemaidem ingreditur. Verùm statim, clausis portis, datus est in vincula; comites eius cæsi, missique equites qui bis mille in Galilæam dimissos cæderent. At ij admoniti de periculo suo ita se paratos ad vltionem commilitonum suorum, & prælium ostenderunt, vt visi sint omittendi tanquam desperati, & quorum à partibus, propter audaciam, stare posset victoria.

Romæ Consules Seruius Sulpitius Galba, & L. Aurelius Cotta non sunt in Hispaniam missi, quia huic omnia deerant, illi nihil satis erat. Continuata ergo Fabio præfectura qui Virathũ vicit, ac fugere compulit. Tumque ostendit Romanos milites inuictos esse, cum militarem disciplinam, à majoribus acceptam, seruarent.

Coss. Romæ retenti.

CAPVT II.

DECAS SECVNDA.

Ab anno 3910. ad 3920.

OLYMP. CLIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	3911.	611.

VBi respirare Iudæi cœperunt Simonem Ionathæ loco Pontificem esse voluerunt, ac ducem. Tryphon enim collegerat exercitum, vt Mattathiæ reliquum germen tolleret, sicque Iudæis, quod excusserant jugum, reponeret.

Simon sufficitur loco Ionathæ.

ret. At Simon ita disposuit omnia, vt Tryphon sibi potiùs dolo quàm vi, agendum censeret. Habebat hic in vinculis Ionatham, quem dimittere spondet, si centum talenta fisco debita persoluantur, & duo filij Ionathæ obsides offerantur. Præuidebat Simon fraudem; veritus tamen maledicorum linguas, pecuniam, & obsides misit. Verùm perfidus Tryphon retinuit omnia, ac pauló post in oppido Bascaman Ionathan, & filios eius interemit, quorum corpora ad sepulturam non negauit, eaque magnificentissimo funere elata sunt, solatio Simonis tristissimo, sed hoc tempore necessariò.

Ionathas cum filiis caeditur.

Consulatum Romæ gessere Appius Claudius, & Q. Cæcilius Metellus. Claudius aduersus Salassos bellum gessit, cladibus aliquot illatis, & acceptis. Itaque cum ei negaretur triumphus, priuatis sumptibus triumphare instituit. Sed eum in ipsa pompâ Tribunus plebis de curru detrahere conatus est; fecissetque nisi Quintia Claudia Virgo Vestalis soror eius (aut vt volunt alij filia) sese interposuisset. Hæc detrahi fratrem de curru passa non est, neque est ausus Tribunus plebis obsistere; tanta erat Romæ virginum sacrarum reuerentia. Tumque dubitatum quis plus gloriæ retulerit, quibusdam fratrem in Capitolium, quibusdam sororem in Aedem Vestæ deducentibus.

Claudius triumphat propriis sumptibus.

In Celtiberiâ Viriathus cum Quintio Prætore signa contulit, & victus Montem Veneris repetiit: inde iterum in Romanos conuersus, eorum mille cecidit, aliquot eripuit signa, reliquos in castra compulit. Tum Itucæ præsidium deiecit, & Bastitanorum regionem depopulatus est, Quintio Itucæ incluso, & C. Marcium, per eruptiones emittente. Quare Metellus Consul eò venire compulsus est, vbi aliquot seueritatis, aliquot humanitatis exempla edidit, quibus & fortiorem militem reddidit, & hostem ad recipiendos amicè Romanos paratiorem.

Viriathus bellum renouat.

Hoc

OLYMP.CLIX. *Mundi* Vrb.Cond.
ann 3. 3912. 612.

Hoc anno Simon Gazam quæ mortuo Ionatha rebellarat obsedit, & machinis acerrimè verberatam, ad deditionem compulit. Hanc purgatam idolis, & seditiosis, elegit sibi sedem, vtpote ad bella peropportunam. Arx quoque Sionis, post triennij obsidionem, fame compulsa se dedidit. Quare in ea deinceps habitauit Simon, Gazâ filio suo Ioanni bellicorum negociorum præfecto relictâ; quia sic belli rationes, & pacis exigebant. *Simon Gazam, & arcem Sionis cœpit.*

Censuram gesserunt Romæ P. Cornelius Scipio Africanus Aemilianus, & L. Mummius Achaicus, ex æquo moderati; ac fortes: Lustrum exhibuit Romanorum ciuium 328342. Consulatum inierunt L. Cæcilius Metellus, & Q. Fabius Maximus Seruilianus. Hic in Celtiberiam profectus cum 16. millibus peditum & equitibus mille sexcentis, additis à Micipsâ elephantis decem, & 300 equitibus: his fretus copiis primùm sustinuit fortiter Viriathum, mox & repulit; sed dum eum sequitur turbatis ordinibus, tria millia suorum amisit, & in castra repulsus, ea potiùs noctis beneficio, quàm virtute militum defendit. Tandem remigrare Itucam coactus, paulò post in Bæturiam, translato bello, quinque oppida, quæ hostis fuerant, diripuit, & Cuneos hyematurus venit, victori quam victo propior. *Censores Scipio & Mummius.* *Seruilianus malè rem in Hispania gerit.*

Metellus in alterâ parte Hispaniæ se egregiè gessit, & maximè ad Contrebiam; quæ tamen corrupit odio, quo in Pompeium successorem exarsit. Horrea enim diripi passus est, submotis custodibus; arcus sagittasque Cretensium fregit, elephantes fame amisit, quibus triumphum, quem promeruerat, perdidit. Neque enim Patres eum dignum judicarunt illâ gloriâ, qui se tam turpiter suâ cupiditate, ac inuidiâ vinci passus esset. *Metelli odium in Pompeium successorem.*

Pseudo-Philippus Macedoniā turbat

In Macedonia tumultus est exortus à quodam pseudo-Philippo, qui se Persei filium mentiebatur, & jam hominum septendecim millia coëgerat. Hunc aggressus Trebellius Quæstor, vno ei prælio & exercitum, & Regis laruam eripuit.

OLYMP. CLIX. ann 4. *Mundi* 3913. Vrb Cond. 613

Tryphon Syriæ Rex cæso pupillo suo.

Diodotus Tryphon pupillum suum Antiochum vix decennem calculo laborare finxit apud populum; itaque medicis corruptis eum secandum obtulit, à quibus puer infœlix dirè tortus interiit. Eo mortuo sibi tyrannus imposuit diadema; quare Simon ab eo defecit; missisque legatis ac muneribus ad Demetrium, eum legitimum Principem agnouit. Ab hoc vectigalibus exempti Iudæi, sui juris esse cœperunt, nec jam Regum Syriæ subditi, sed socij dicti: quare deinceps hoc anno quasi principio suæ libertatis, in contractibus vsi sunt.

Simon Demetriū Regem agnoscit.

Demetrius à Parthis captus.

Paulò post Demetrius Nicator profectus in Mediam ac Persidem, & superiores regni sui partes ad auxilia contrahenda, temerè Phraatem Parthorum Regem aggressus est. Inuitatus enim crebris legationibus Græcorum atque Macedonum Asiaticorum, quos opprimebant Parthi, eò perrexit cum paucis copiis, sperans eorum auxilia à quibus euocabatur. Sed immisit in eum è principibus suis vnum Phraates cum valido exercitu, à quo victus Demetrius, in castra compulsus, ac iisdem mox exutus est. Immo & mox venit in Parthorum manus, jussusque traduci ad ludibrium per omnes ciuitates qui eius implorarant opem. Postea tamen sic immutatus est in eumdem Phraatis animus, vt ei dederit vxorem filiam suam Rhodogunam, & regio cultu exornarit; felicem si sorte suâ & inuentâ conjuge contentus esset.

Demetrius ducit Rhodogunam.

Consulatum hujus anni gesserunt Cn. Seruilius Cæpio, & Q. Pompeius Rufus Auli filius,

ante-

antecessoribus suis, neque consilio, neque fortitudine pares.

Seruilianus Proconsul insequitur Viriathum, sed in itinere à duobus prædonum ducibus Curio,& Apuleio turbatus est: tum periit Curius, alter prædam Romanis ereptam abduxit, quam tamen mox Proconsul recuperauit. Tum multa oppida cepit, multos item hostes, quorum quingentos securi percussit, alios sub coronâ vendidit, quibusdam amputauit manus, in signum rebellionis. Verùm cum Erisanem vrbem aggrederetur, eam subiit noctu Viriathus, vnde erumpens, non modo fossores expulit, sed & Seruiliani copias in loca iniqua deduxit. Hic cum delere posset Romanum exercitum, & capere Seruilianum, honestis tamen maluit conditionibus cum eo depacisci; quod fœdus non modo probatum à Senatu, sed & dictus amicus Viriathus, eiusque sociis agri relicti. Dignus est enim visus Romanâ amicitiâ vir fortis, qui virorum fortium amicitiam, eorum internecioni prætulisset. *Viriathus Ro. parcit, & cũ eis fœdus init.*

Bellum Numantinum tum exortum, quando Numantini socios suos Segidenses, ex Romanorum manibus elapsos, neque reddere voluissent, nec arma deponere. Immò eadem contra Metellum expedierunt, & cum Romanorum summo dedecore, diutiùs quàm par erat, retinuerunt *Belli Numantini exordium.*

OLYMP.CLX.	*Mundi*	Vrb.Cond.
*ann.*1.	3914.	614.

Cleopatra tum Seleuciam cum filiis suis tenebat, & vtcumque Syriæ regnum turbatum, discerptumqne administrabat. Vt ergo accepit maritum suum, captum à Parthis, & quod eam pungebat magis, Rhodogunæ amoribus implicitum, eiusdem fratrem Antiochum Sidetem (aliis Soterem) euocat, eique regnum, ac thalamum offert. Sidetes sub initium regni sui litteras ad Simonem dedit, eique immunitates *Cleopatra Sideti nubit.* *Sidetes Syriæ Rex fauet Simoni.*

omnes à fratre concessas confirmauit, quas libenter accepit Simon, quasi à legitimo Rege, & Tryphonis hoste condonatas.

Consulatum inierunt Q. Seruilius Cæpio & C. Lælius cognomento Sapiens. Cæpioni commissa Hispania cum proconsule Pompeio. Sed Cæpio factam à fratre Seruiliano pacem sæpe criminatus, Senatum adduxit, vt eam abrumperet. Itaque de industriâ fugientem Viriathum ille sequebatur, cui pax cum Seruiliano magis placebat, quam cum Cæpione bellum. Quare misit amicos suos ad Consulem vt cum eo renouarent fœdus; sed hic muneribus, promissisque eos corrupit, vt ducem suum interimerent: & verò mox eum dormientem interfecerunt, gloriosum planè, vt quem Romanorum fortitudo non perdiderat, & qui nonnisi suorum perfidiâ, ac scelere potuit exterminari. Successit ei suffectus Tantalus, quem subsequutus Cæpio ad conditiones pacis perpulit. positis tamen armis, & regione non infertili ei, ac suis assignatâ, in quâ bonos agricolas ex malis prædonibus effecit.

Viriathus à suis cæsus, adnitente Cæpione.

Q. Pompeio locum suum Metellus dederat, sed non reliquerat ei fortitudinem, & industriam suam. Supererant tantùm vrbes duæ expugnandæ Numantia, & Termantia, reliquis à Metello captis. Dum ergo ad Numantiam Pompeius ignauiter sedet, locum munitum, & generosis propugnatoribus plenum, eorum eruptionibus ita fatigatus est, vt iis omissis Termantiam aggrederetur. Ad hanc cum malè quoque pugnasset, rediit ad Numantiam, vbi cum fluuium deriuare conatur, multos è suis perdidit. Itaque cum suos insuper vrgerent morbi, pacem cum Numantinis fecit, à Senatu improbatam, vtpote quàm Imperatoris sui socordia, & metus expresserat.

Pompeius malè rem gerit ad Numantiam.

Floruit circa hæc tempora Accius Poëta Tragœdiarum scriptor, cuius carminibus aditus

Accius Poeta floret.

tus templorum, & monumentorum propylæa Decius Brutus exornauit, melioribus vtique, quàm tempora illa incultiora patiebantur.

OLYMP. CLX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann.2 3915. 615.

Numenius & Antipater cum Clypeo aureo minarum mille, seu centum millium aureorum, à Simone missi ad Romanos hoc anno rediere cum litteris L. Calpurnij Pisonis (alij vocant Caium, alij etiam eius loco substituunt L. Cæcilium Metellum) ad diuersos Principes in gratiam Iudæorum. Iis prohibebatur aliquid eis inferri damni, jubebantur reddi transfugæ, Simon in Iudæâ legitimè rerum potiri significabatur. Quæ quidem tantùm terroris iniecerunt improbis, quantùm Simoni, bonisque omnibus attulere voluptatis. *Simon renouat fœdus cum Rom.*

Tryphonem Diodotum desertum à suis Antiochus insequitur, & obsidet in vrbe Dorâ maritimâ, cum centum viginti peditum, equitum octo millibus, & aliquot nauibus, ne elabi posset; duos annos tenuit obsidio; quibus euolutis fugit Tryphon sparsis per iter pecuniis, quas dum colligunt Demetriani equites, ipse venit primum Orthosiada, vel Antaradum: inde Apameam patriam suam; quâ captâ, aut interfectus est, aut violentas sibi intulit manus; & leuiori supplicio tot parricidia, ac perduelliones luit. *Tryphon obsidetur, & tandè cæditur.*

Consules Romæ dicti L. Calpurnius Piso, & M. Popilius Lænas. Huic Celtibericum commissum est bellum, & à Quinto Pompeio corrigenda pax. Negabat à se pacem factam Pompeius; sed eum reuincebant multi testes omni exceptione majores; itaque Romam ad judicium remissus est; decretum à Senatu bellum Numantinis, in hoc tantùm nocentibus, quod de Pompeio victores extitissent, ac nimis fortes. *Pacem à Pompeio cum Numant. Senatus improbat.*

An-

OLYMP. CLX. *ann.* 3. *Mundi* 3916. Vrb. Cond. 616.

Ioannes Simonis filius vincit Cendebeum.

Antiochus Sidetes jam potitus totius Syriæ regno, interfecto Tryphone, mittit ad Simonem legatum Athenobium, qui ab eo repetat Gazam, Ioppem ac arcem Sionis, regia, vt aiebat, loca, cum mille talentis. Obtulit centum talenta Simon exosus bellum, quæ legatus recusauit. Rex ergo mittit statim in Iudæos Cendebeum, quem & Gedorem vrbem firmare jubet. Egressus Ioannes Simonis filius ex vrbe Gaza eum aggreditur, transmisso etiam in eius conspectu torrente, congreditur ac vincit, multis hostium interemptis: sed in eo prælio Iudas eius frater vulneratus, victoriam minuit. Gedorem cum expugnare desperaret Ioannes, in agrum Azotium deflexit, vbi hostium turres, ac munitiones exussit; quibus fortiter gestis Hierosolymam rediit, principatus Iudaici, hoc belli rudimento, candidatus.

Scipionis N. sicæ autoritas.

Consulibus P. Cornelio Nasica Serapione, & Decio Iunio Bruto, multæ turbæ Romam exagitarunt. Volebant Consules curare rem frumentariam, Tribuni plebis obsistebant, Scipio Nasica autoritatis tantæ fuit, vt hanc legem contemptu reiecerit, aliis tantùm propositis, & plebi obstrepenti silentium imposuerit. Propterea ei Curiatius Tribunus plebis cognomen indidit turpe Serapionis, hominis nequam, & mancipij cuiusdam Suarij, quem vultu non malè referebat. Edidit autem tum Curiatius il-

Seueritatis exēplū.

le, vtile seueritatis exemplum, aduersus C. Matienum, militiæ in Hispaniâ desertorem: diu enim virgis sub furcâ cæsum, sestertio nummo venire jussit. Sed parum constans idem Tribunus in recto fuit. Nam mox Consules acquiescere nolentes vt decem milites, ex iis quos vellent Tribuni plebis, delectu eximerent, in carcerem ignominiosè detrusit, cum summo primi Magistratus dedecore, quod tamen posteà

meritò

meritò in autorem recedit.

Bellum gessere in Hispaniâ Popilius Lænas Proconsul, & Consul Iunius Brutus: hic aduersus Lusitanos inchoauit bellum quod Proconsul pari fœlicitate, ac fortitudine confecit; ille contra Numantinos perrexit. Quos dum obsidet continent hi se muris, nec aciem dirigunt, adeò vt in eorum muros Popilius erigeret scalas. Verùm dum hic recedit, veritus insidias, eruptione illi factâ recedentem vicerunt, fugaruntque. Quo facto docuerunt causam suam meliorem esse quam Romanorum, à quibus post initam pacem bello iniusto vexabantur. *Numantini Rom. vincunt.*

Hoc item anno Attalus cum aulam suam cædibus amicorum, & cognatorum funestasset, nunc matrem, nunc sponsam Berenicem eorum maleficiis extinctas criminatus, ex iis postea tantùm doloris hausit, vt insanire videretur, ac mortuis pœnas dependere. Tandem furiis quasi exagitatus obiit cum annis vno, & viginti regnasset sub nomine Tutoris, tumque imperium reliquit inuitus Attalo Eumenis filio ad annos quinque. Cuius regni initium fœlicius quàm finis fuit. *Attalus moritur.*

Referunt quidam ad hunc annum legationem P. Cornelij Scipionis Æmiliani, cum L. Metello, & L. Mummio. Lustrauêre tum hi legati Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam. Ægyptum Ptolemæi Physconis sæuitia vexabat, qui suos ad exilium voluntarium compellebat, accitis peregrinis, homo turpis vultu, & sagina ventris belluæ, quàm homini similior. Attalus quoque cædibus grassabatur in suos, in Macedoniâ Pseudoperseus turbabat. His motibus compendiis missi sunt tres viri, quos toti Senatui Romano præualuisse meritò dixeris. *Legatio Scipionis illustris.* *Caussæ huius legationis.*

OLYMP. LX.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 4.	3917.	617.

Romæ Consules creati M. Æmilius Lepidus,

dus, & C. Hostilius Mancinus. Hic aduersus Numantinos missus Popilij loco, & rem Romanam, satis infelicem, reddidit desperatam. Et verò inauspicatò hoc susceperat bellum: nam eo sacrificante pulli sacri ex caueâ euolarunt; & conscendenti nauem audita vox *Mancine mane.* Congressus itaque cum quatuor Numantinorum millibus, ipse cum triginta Ro. millibus victus, ac sæpe iterata clades, donec in sua castra compulsus est. Vbi cum falso rumore jactatum esset venire contra eum Vaccæos, & Cantabros, fugit in desertum locum, vbi imparatus ab omnibus, pacem minantibus Numantinis dedit, & ad eam seruandam sponsione sanctissimâ se obstrinxit. Quæ pax Senatum vehementer afflixit: quare statim ei suffectus Consul alter Æmilius, vt facinus emendaret, Mancino Romam euocato, quem Numantini legati secuti sunt, pace bis per vim extortâ, feroces.

Mancinus rem ma'è ad Numãtiã gerit.

Pacē turpissimam icit.

Intereà Lepidus dum expectaret ab vrbe responsum, Vaccæos appetiit bello, & Palentiam obsedit Iunio Bruto in societatem expeditionis accito. Hanc prohibuit Senatus per legatos suos Cinnam, atque Cæcilium; nihilominus duces obstinati perstiterunt, quasi de gloriâ Romani nominis ageretur, donec inopiâ coacti recessere, eosque adorti Palentini multis affecere damnis, adeò vt in eâ obsidione intempestiuâ perierint sex millia Romanorum. Quare Æmilius vt priuatus reuocatus est, atque insuper multatus pecuniâ, quod injusto bello jam occupatum Populum Rom. implicuisset, cum damno, atque dedecore.

Victi à Vaccæis Romani.

OLYMP. CLXI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. II.	3918.	618.

D. Iunius Brutus Proconsul aduersus Calæcos fœliciter pugnauit. Veniebant hi in auxilium Lusitanorum, cum sexaginta millibus armatorum; circumuentos oppressit Brutus acer-

D. Iunij Bruti in Gallæcos expeditio.

simo prælio ; quo quinquaginta millia cepit, pauci fugêre ; vnde Callæci retulit nomen. Transiit quoque fluuium Lethen à Romanis superstitiosè formidatum, quasi rerum omnium obliuionem induceret, sed ostendit Brutus audaciâ suâ, fabulosa esse quæ de his aquis jactabantur, & ipse memoriæ, ac gloriæ plenus Romam ad nobilem triumphum rediit.

Coss. P. Furio Pilo, & Sexto Aurelio Serano causa Mancini in Senatu exagitata est. Hic primum autorem fœderis sui turpissimi jactabat esse Pompeium, qui militem ignauum ei, & contumacem tradiderat: adhæc iniustitiæ Senatum insimulabat, qui sancitum fœdus sæpe turpiter abrupisset. Tandem ex lege, quam ipse Mancinus tulerat, deditus est Numantinis nudus, vinctis post terga manibus, à Furio Consule: neque tamen receptus ab hoste, & desertus à suis vsque ad noctem concubiam constitit; spectaculum suis, adeoque hostibus lacrymabile.

Mancinus deditur Numantinis.

OLYMP. CLXI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3919. 619.

Ptolemæus filius Aboli vir ditissimus, cui Simon filiam suam vxorem dederat, præpositus Hiericontinæ Prouinciæ socerum suum Simonem cum filiis suis Iudâ, atque Matthathiâ, dum hanc Prouinciam lustrat, in munitione Docho conuiuio exceptum perfidiosè interemit, mense Scebat seu vndecimo. Statim ergo significauit Sideti, vt ad se mitteret exercitum. Ioannem quoque tollere conatus est, missis percussoribus, & Hierosolymam occupare submisso milite; sed præmonitus Ioannes, eos interfecit, sibique Hierosolymam, & huic Pontificem conseruauit. Is Ioannes ab expeditione in superiorem Asiam cum Sidete postea dictus Hyrcanus, populum annis vno, & triginta rexit, primusque successor fratrum Macchabæorum, quasi hæreditarium regnum suscepit & Pontificatum.

Simon à Ptolemæo cæditur.

Ioannes Simoni succedit.

catum. Hic porrò sacrorum Codicum veteris instrumenti desinit historia, cuius certissimâ luce deinceps, magno etiam humanæ fidei damno, carebimus.

Ioannes inultum Ptolemæū & pietate finit.

Statim, si qua Iosepho fides, Ioannes Ptolemæum obsidet, cum annus Sabbathicus immineret; cumque munitionem jamiam expugnaturus esset, Ptolemæus matrem eius in muro curabat acerrimè verberari, quo aspectu miserabili permotus filius militem reducebat; idque præstitit crudelis Tyrannus donec Sabbathicus aduenit annus; tumque Ioannis matrem, ac duos eius fratres interemit, nulloque insequente recedens, pœnam suis sceleribus debitam callidissimâ crudelitate defugit.

Sidetes Hierosolymam obsidet.

Eodem anno Antiochus Sidetes senis castris Hierosolymam obsedit, eamque diu circumuallatam tenuit. Fame vrgente, emissa est ex vrbe imbellis turba; repulsa tamen à Syris, miserabiliter conficiebatur. Tandem adueniente festo Scenopegiæ recepta est in vrbem, & à Rege impetratæ induciæ, qui & victimas, & aromata addidit; quare inde nomen Pij consecutus est apud Iudæos. Hinc quoque nata pacis occasio, honestis conditionibus data, acceptaque, oblato fratre Ioannis obside, numeratisque quingentis talentis, quamquam ad exscindendam insociabilem gentem Rex ab aulicis impelleretur. Sed cogitabat hic Parthicam expeditionem majoris momenti, neque poterat extinguere Iudæos, sine ærarij sui damno, ac Romanorum offensione. Metu ergo, cupiditate, & gloriâ deterritus est ab excidio Iudæorum.

Ioannes honestis conditionibus paciscitur.

Ro timens Numātinos.

Consulatum inierunt hoc anno Seruius Fulvius Flaccus, & Q. Calpurnius Piso. Hic in Hispaniam profectus non attigit Numantiam, sed Palentinum agrum popula us cum magnâ cautione, maturè se recepit in hibernâ, exemplo Pompei & Mancini sapere doctus. Eius Collega Fuluius cui Illyricum obuenerat fortunatior

natior fuit : cum enim finitimæ gentes Illyrios vexarent, nec missis legatis facerent satis omnes subactæ victori triumphum nobilem pepererunt.

Hic annus in Sicilia incendio Æthnæ montis famosus fuit, sed longè magis Seruili bello, quod Eunus seruus natione Syrus concitauit, & seruorum septuaginta millia, ex suis ergastulis traxit, præstigiis suis inuitatos. Sola vrbs Messana, vbi serui humaniter habebantur, incendij huius immunis fuit. Ab his mancipiis victi Prætores Manilius, Lentulus, Piso, Hipsæus, adeò vt sequenti anno Consuli fuerit hæc Prouincia, cum bello Seruili, demandanda; magno opprobrio Romanæ gentis, apud quam tot Prætores satis non erant ad furcas mancipiis imperandas. *Bellum Seruile in Sicilia sub Euno.*

OLYMP. CLXI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 3. 3926. 620.

P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus hoc anno suo tempore factus est Consul secundùm, ætatis suæ anno 49. sed solutus lege, quam Cato tulerat, ne quis iterùm fieret Consul. Et verò à quinto Consulatu M. Claudij Marcelli anno v. c. 545. ad secundum Consulatum C. Marij v. c. 649. nemo bis Consul præter hunc Æmilianum legitur. Datus est ei collega C. Fuluius Flaccus; at fine sorte data Hispania Scipioni, qui vnus exscindendæ Numantiæ par videbatur. Hic maturè progressus in suam Prouinciam, militarem disciplinam correxit, muliercul as, lixas, calones, sacrificulos, ariolos ex castris expulit; militem omni die in opere exercuit, & ad 30 dierum frumentum septenos vallos ferre jussit, pollicitus se amoturum vallos, cum se ferro nossent defendere. Extra ordinem se militem deprehenderet, Romanum, vite; extraneum virgis cædebat. Ium nta omnia vendi jussit, ratus legionarios his non indigere. Vbi patientem, & obsequentem militem nactus est, eum in hostem deduxit, & Vaccæos *Secundus Scipionis Consulatus.* *Numantinum bellū ei commissum.* *Militarē disciplinā corrigit.*

cæos Palentino ſque populatus commeatum in caſtra tranſtulit; reliquum corrupit. Denique vitatis ſemel iterumque inſidiis, receptoque Iugurthâ cum duodecim Elephantis, & ſagittariis, quantus eſſet Imperator oſtendit, quem mali reformidarent, amarent boni, hoſtes atque ciues ex æquo venerarentur.

CAPVT III.

DECAS TERTIA.

Ab anno 3920. ad 3930.

OLYMP. CLXI. ann. 4.	*Mundi* 3921.	Vrb. Cond. 621.

Attalus Pop. Ro. ſcribit hæredem.

CONſulibus P. Minucio Scæuola, & L. Calpurnio Piſone obiit Attalus Pergami Rex dum matri ſuæ ſepulchrum parat, cui operi dum aſſiduus intendit, ex ardore ſolis morbum contraxit, quo intra ſeptem dies elatus eſt. Is populum Ro. regni ſui ſcripſit hæredem, eiuſque pecunia Romam conuecta cum tabulis ab Eudemo Pergameno. Statim Tiberius Gracchus legem tulit vt ea pecunia diſtribueretur iis, qui ad nouos agros incolendos mittebantur; ſed interceſſit & fortiter obſtitit collega Octauius, quem magiſtratu exautorauit. Volebat & alias Agrarias perferre leges, quibus totam turbabat Italiam. Tum P. Cornelius Scipio Naſica nepos eius qui Matrem Idæam receperat, conſobrinus Tiberij Gracchi, ſed patriam cognationi præferens, implicita læuo brachio togæ lacinia, bonos omnes ad audendum impulit.

Tiberius Gracchus à Naſica cæditur.

Hac impreſſione fugatus cum ſuis ſeditioſis Tiberius, & in cliuo Capitolij fragmine ſubſelij ictus, vitam quam patriæ debebat, ſeditioni profudit. Protractum eſt eius cadauer cum aliis in Tiberim, ne terra communis omnium parens

cum

eum gremio susciperet, qui contra patriam ingratus insurrexisset.

Bellum in Siciliâ fortiter Piso gessit, aduersus seruos, quos captos patibulis suffigebat. Quàm fuerit is accuratus in seruandâ militari disciplinâ docet Titij Præfecti, quòd loco cessisset, ignominia publica; eius exemplo reliqui fortiùs pugnare didicerunt. Docet quoque collatum filio virtutis causa præmium, quod tamen non à Repub. sed à patre post eius obitum expectare jussus est; vt à patriâ honorem, à patre pretium reciperet. *Bellū Siculū benè administrat Piso.*

Interea Scipio Æmilianus fame domare Numantinos decreuit; ac principio duobus castris vrbem sepsit, vnis Fabium fratrem præfecit, altera sibi reseruauit; coactoq; exercitu sexaginta millium armatorum, vrbem 24 stadiorum ambitu, duplici munitione circumclusit, vallo vtrimque excitato cum loricis, & turribus aduersus Numantinos, & auxiliatores. Tentarunt obsessi Scipionem de pacis conditionibus per legatos quinque, quos sine pace redeuntes, desperati ipsi discerpserunt. Pressi fame ne cadaueribus quidem Romanorum, & suorum abstinuerunt. Tandem se Scipioni sine conditionibus dediderunt, vnum tamen impetrarunt diem, quo qui vellet, in libertate emori possent; reliqui sub coronâ venierunt; quinquaginta tantùm ad triumphum reseruati. Quidam tamen scribunt nec viros, nec prædam, nec arma incendio Numantino superfuisse, & de solo nomine triumphatum. Quomodo igitur Scipio 17. pondo argenti militi distribuit, si præda omnis periit incendio? Numantia autem à victore penitus exscisa est, magnâ eius ciuium gloriâ, vt qui Romanorum armis & duce Scipione, sed tantùm fame potuerint edomari. Huic obsidioni interfuit Iugurtha Romanis propter fortitudinem, & industriam acceptissimus, ideoque inter liberos suos à Micipsâ scriptus hæres; sed *Scipio Nmātiā obsidet.* *Numātia exscinditur.* *Iugurt [illegible] initia.*

vipera

vipera ingressa domum, legitimos hæredes sustulit.

OLYMP. CLXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3922 622.

Bellum Seruile conficitur in Sicilia

Consules Romæ delecti P. Popilius Lænas, & P. Rupilius Nepos: huic Seruile bellum in Sicilia demandatum est, quod & penitus sustulit. Ac primùm obsedit Taurominium, vbi serui neque liberorum, neque vxorum, neque suis ipsi cadaueribus pepercerunt, dum alter alterum vorat. Tandem proditâ per Serapionem Syrum arce, omnes in potestatem Consulis venerunt, omnes præcipites dejecti perierunt. Inde tentata quoque Enna, vbi Cleon dux fortiter pugnans captus, mox ex vulneribus interiit. Ea quoque vrbe Rupilius potitus est; sed fugit Eunus cum sexcentis stipatoribus, quos assequutus est Consul in præruptis locis, vbi sibi inuicem ceruices præsciderunt. Eunus cum quatuor famulis inuentus in carcerem datus est, ac paulò post ex Phthiriasi obiit, supplicio quod rebellē, & fugitiuum decebat. Inde percurrens insulam Rupilius cum delectâ militum manu, eam sic purgauit, & ordinauit, vt in eâ paulò post seruos excitasse bellum ambigeretur.

Eunus ex Phthiriasi moritur in carcere.

Scipionis, & Bruti triumphi.

Hoc quoque anno triumpharunt de Hispaniâ duo Imperatores; de Numantinis Scipio, Iunius Brutus de Callæcis, & ex vtroque triumpho suo cognomen Numantini, & Calłæci suis titulis addiderunt.

OLYMP. CLXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2 3923 623.

Bellum in Aristonicū

Consulibus P. Licinio Crasso, & L. Valerio Flacco bellum gestum est aduersus Aristonicum. Is Eumenis filius erat ex Ephesiâ pellice; Eumenes autem Attali frater, qui testamento suo Populum Romanum hæredem scripserat. Nothus ille, sibi subjunctis multis vrbibus Romanorum sociis, se Regem Pergami dixit. Aduersus eum missus est Crassus Consul, qui sollicitior prædæ,

quàm

quàm militiæ, dum inordinatè pugnat, victus est; ac propè captus, virgam quâ regebat equum in oculum Thracis, eum comprehendere volentis impegit; Barbarus dolorem suum vltus, Crassi latus gladio hausit. Sic obiit vir sui temporis ditissimus, nobilissimus, eloquentissimus, Iurisconsultissimus, ac Pontifex Maximus, & vitam tam illustrem auaritiâ perdidit; caputque, Romanæ gentis oraculum, Barbarus ad ludibrium secuit.

Crassus in prælio cæditur à Thrace.

OLYMP. CLXII. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 2. 3924. 624.

Mouet contra Parthos Antiochus Sidetes, & ad Lycum Assyriæ fluuium Indatem Parthorum ducem superat, & eo loco trophæum statuit. Hic biduum hæsit ad preces Ioannis Hyrcani ob festum Pentecostes. Tumque vrbes Parthicum jugum exosæ, sese Sideti tradiderunt. Tribus demum confectis præliis occupata Babylon, exercitus commodissimè per nouam ditionem distributus, adeò vt Antiochus non pugnaturus, sed occupaturus regnum venisse videretur.

Sidetes Parthi cū occupat regnum.

Consulatum Romæ inierunt Appius Claudius, & M. Perperna: huic bellum in Aristonicum demandatum; qui & statim adoritur spurium Regem, ac vertit in fugam. Cum Stratonicem vrbem, ad quam confugerat, fame ad deditionem compulisset, captum Romam misit, vbi jussu Senatus in carcere huic sunt elisæ fauces. Perperna autem Pergami dum regnum ordinat morbo interiit, non diu victoriæ fructu, ac vitâ potitus.

Perperna Aristonicū capit.

Censuram gessere Q. Pompeius, & Q. Metellus Macedonicus, quando censa sunt ciuium capita 368800. Paulò post C. Atinius Labeo Trib. Plebis Q. Metellum, à quo in legendo Senatu preteritus esset de Saxo præcipitari jussit, & homo furore amens ad id suos compulisset, nisi reliqui collegæ impediissent, hominis

Censura Metelli Macedonici.

insa-

insaniam, atque potestatem execrati.

Scipionis Nasicæ exilium, & mors.

Hoc anno videntur intentata fuisse Scipioni Nasicæ, ob Tiberij Gracchi cædem, iudicia; quando huic licet summo Pontifici, inuidiæ vitandæ causa, à Senatu commissa est libera in Asiam legatio. Is quasi deploratis rebus suis, ad Aristonicū se contulit; cujus vbi regnum & fortunam labefactatam vidit, sibi violentas intulit manus, ac morte ærumnas finiit, quæ parum Scipionem, & summum Pontificem decebat.

OLYMP. CLXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3915. 625.

Phraates in superiore Asia tantum non oppressus ab Antiocho, Demetrium cum copiis remittit in Syriam, vt hoc pacto Sidetes ex Parthico regno retraheretur. Interim exercitus Syrus per vrbes sparsus, indigenis grauis esse cœpit; quare hunc diuisum aggrediuntur, & cedunt. Antiochus dum suis opem parat, incidit in Phraatem, cum quo congressus copiis imparibus, occubuit in prælio. Alij volunt ex desperatione sibi intulisse manus: Quidam arbitrantur eum in templo Nannææ per Sacerdotes lapidibus obrutum esse, dum Deæ eius nuptias ambiret, sed magis eius diuitias, dotis nomine. Ita dum Parthicum regnum affectat; & Syriacum, & vitam perdidit.

Sidetes Parthicū regnum & vitā perdit.

Hoc metu liberatus Phraates, mittit qui Demetrium retrahant; sed hic illud subodoratus, magnis itineribus jam peruenerat in Syriam. Hic cum regnum humanitate, & comitate sibi retinere debuisset, multa turpiter, multa crudeliter fecit, iterumq; duxit fatalem illam Cleopatram, multorum maritorum vxorem. Primùm enim nupserat Alexandro Balæ ex quo genuerat Antiochum Philopatorem, aliter Θεον; deindè huic Demetrio Nicatori cui dederat Seleucum; & Antiochum Grypum. Tum Antiocho Sideti, cui pepererat Antiochum Cizycenum; ac demùm iterum Nicatori ex Parthia reduci, quem

Demetrius recipit Syriæ regnū, & Cleopatram.

tamen

tamen capitaliter oderat, propter superinductam Rhodogunam. Incitatus ergo Demetrius partim innato furore, partim ab hac furiâ, multa præstitit, quibus se Parthicum animum ex carcere suo retulisse demonstrauit.

Euergetis expulsi crudelitas

Eodem tempore turbatum in Aegypto; Euergetes enim incensâ ab Alexandrinis regiâ suâ, exul fugit in Cyprum; filium suum ex Cleopatrâ interemit, cuius manus, & caput remisit ad matrem, quam repudiarat, mulieris impotentissimæ crimen ipse vltus parricidio.

Coss huius anni parũ digni suo magistratu.

Coss. huius anni notantur M. Aquilius, & C. Sempronius Tuditanus. Aquilio commissa est Asia; vbi reliquias belli Pergameni confecit celeriùs, quam Romana virtus patiebatur. Veneno enim fontes aliquot infecit, vt iis vetetes vrbes ad deditionem compelleret; legitur tamen veneficus iste triumphasse; ita tum triumphus rebus gestis, non virtuti tribuebatur. Consul alter Tuditanus aggressus dirimere lites de agris obortas, deterritus earum difficultate perrexit in Illyricum, vbi primùm rem malè gessit, mox tamen fœliciter operâ vsus D. Iunij Bruti Callæci; & tandem inde triumphum retulit, vbi priùs inuenerat ignominiam.

Æmilianus Scipio inuẽtus est mortuus.

Hoc item anno sublatus est Scipio Africanus Aemilianus, non sine suspicione veneni quod ei miscuerat Sempronia vxor eius, & Gracchorum soror. Huius mortis causa Carbo Tribunus plebis fuit. Is cum obsistentem haberet sibi Scipionem, eum interrogauit in concione, quid de Tiberij morte sentiret. Ille nihil tergiuersatus respondit, *si is ruinam Reip. molitus esset, iure cæsum videri*; & obstrepenti populo; *sileant*, inquit, *quibus Italia Nouerca est, non mater*; ac paulò post Scipio, sine suspicione morbi, inuentus est in lecto mortuus. Nihilominus de tanti viri morte non est instituta quæstio, Tribunitiis cõtrouersiis, ac legibus Agrariis pœne pessundata Republica, cuius nullum

potest argumentum proferri certius, quam Scipionis Carthaginis ac Numantiæ euersoris inulta nex.

OLYMP. CLXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3926. 626.

Io: Hyrcan. Idumæos subiugat. Ioannes Hyrcanus hoc anno Adoram, & Marissam vrbes Idumæorum cepit; & omnes Idumæos subjugauit; mox his circumcisionem imperauit, nisi patriam mallent relinquere. Illi ergo regionis amore potiùs quam religionis, sibi secuere præputia, & Iudaicis moribus viuere decreuerunt. Tum quoq; idem Hyrcanus misit tres legatos Romam, Simonem, Apollonium, & Diodorum qui societatem renouarent; tum à principibus, votis omnibus, atque muneribus expetitam.

Renouat fœdus cum Rom.

Obit Carneades. Carneades autor Academiæ Nouæ, patria Cyrenæus mirabili celeritate ingenij, ac singulari præditus eloquentia, hausto sponte veneno obiit: tum maximè indigens Elleboro, quo sæpè ad purgandum cerebrum, dum vixit, vtebatur.

Consulatum Romæ consecuti sunt, Cn. Octauius, & T. Annius Rufus, seu Luscus, solo nomine cogniti.

OLYMP. CLXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3927. 627.

Caii Gracchi insania. Consulibus L. Cassio Longino Rauilla, & L. Cornelio Cinna, spectrum Tiberi Gracchi apparuit fratri suo Caio, otiosam vitam respectanti, ac defugienti Tribunitios tumultus, à quo monitus est, in fatis esse, vt eodem cum fratre exitu, pro Populo defungeretur. Quo spectaculo, quasi quodam stygio furore afflatus, ad turbandam Rempub. exitiumque suum præcipitauit.

OLYMP. CLXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3928. 628.

Ludi Seculares quarti Romæ. Sub Consulatu M. Æmilij Lepidi, & L. Aurelij Orestis ludi sæculares quarti, teste Censorino

rino Romæ celebrati sunt; quando mons Æthna magno primùm motu concussus postea globos igneos ingentes, scopulis ignitis permixtos, euomuit. At paulò post mare circa Liparam insulam sic efferbuit, vt adustas rupes dissoluerit, nauium ceram, picemque liquefecerit, exanimarit pisces, atque nautas, nisi qui statim effugerunt, cum ingenti insulanorum metu, ac stupore.

Tum profectus est in Sardos Orestes Consul Quæstore vsus C.Graccho, qui se omnium virtutum exemplar ostendit. Quanta autem eloquentiâ floruerit, inde constat, quod ab vrbibus, hyeme militi vestes constanter recusantibus, oratione suâ expresserit. Cum Micipsa id temporis frumentum in Sardiniam misisset, id se in gratiam Caij fecisse rescripsit ad Senatum; quæ litteræ Patres offendêre, jam in Gracchum malè affectos. Atque hæc causa fuit cur Oresti in triennium propagaretur imperium, Quæsturam tamen suam Gracchus ad biennium contraxit, accusatusque deserti sui Proconsulis factum suum è Republica fuisse Populo demonstrauit, metuentibus meritò bonis omnibus, quò tanta potentia vergeret. *C Gracchus quæstor omniũ virtutum exemplar.*

OLYMP.CLXIII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.4. *3929.* *629.*

Demetrius Nicator euocatus à Cleopatrâ vxore Euergetis in Ægyptum venerat, eam quasi dotem accepturus: quando ad Euergetem exulantem in insulâ Cypro miserunt Syri qui peterent aliquem sibi ex genere Seleuci, qui Syriæ regnum occuparet. Misit ille statim Ægyptium quemdam filium Protarchi negotiatoris, adolescentem acrem, & ad hanc fabulam idoneum. Is magno ardore susceptus est à Syris, quemuis modò is Demetrius non esset, regem exoptantibus. Alexander Zebina dictus est præstigiator iste, eique copiæ Ægyptiacæ adiunctæ sunt non contemnendæ. His auditis Demetrius relictâ *Alexãder Zebina Rex Syriæ.*

Aegypto, reuolat in Syriam. Cleopatra quoque Aegyptia eum mox sequitur, impositâ nauibus gazâ Aegyptiaca; meritò enim furorem Euergetis, quem offenderat grauiter, mulier scelesta reformidabat. Tandem commissum est certamen decretorium inter Alexandrum, & Demetrium, quo hic victus dum fugit ad suam vxorem Cleopatram ab eâ cæsus est in odium Rhodogunes. Alij tantùm ab eà exclusum scribunt, Tyrumque appulisse, & ab inimicis captum, diu vexatum interiisse: alij venisse Tyrum volunt, vt se templi religione, Asyloque tueretur; sed egredientem è naui, ab eius præfecto cæsum esse. Certè scribunt omnes consentiente Cleopatrâ, fatali maritis suis furiâ, interfectum esse.

Vincitur Demetrius ac cæditur.

Demetrio mortuo Alexander Zebina vsurpauit diadema, à quo & Hyrcanus multa obtinuit: nam in eius quoque partes Iudæi transierunt. Demereri enim eos conatus est rex insititius, & cui odium duntaxat Demetrij pepererat regnum.

Zebina Iudæis fauet.

Hoc quoque anno; quo Consules fuerunt M. Plautius Hypsæus, & M Fuluius Flaccus, bellari cœptum contra transalpinos Gallos, Salyas, & Allobrogas: neque iam inde Romani timuere bellum, sed duce Fuluio Consule quæsiere. Idem Consul se in magistratu suo seditiosè gessit, & Italos spe ciuitatis concitauit, quo facto suæ patriæ pessimè consuluit.

Bellum in Gallos Transalpinos.

Eodem anno Fregellæ Colonia rebellis, ab Opimio Prætore ad deditionem compulsa est. Pulli cuiusdam Numitoris proditione. De Fregellanis tamen non triumphauit Prætor, quia triumphus non seruatæ, sed amplificatæ Reipub. munus erat.

Fregellæ Colonia capta.

Seleu-

OLYMP. CLXIV. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 1. 3930. 630.

Seleucus Quintus, Regum Syriæ decimus quintus, inconsultâ matre Cleopatrâ occupauit imperium, ideoque ab ea interfectus est sagittâ: hæc enim non tantùm venena, sed & tela spargere nouerat. Substitutus est ei frater Antiochus, à magnitudine Nasi cognomento Grypus, qui tum Athenis versabatur, vnde à matre reuocatus est, vt nomine filij imperaret mulier crudelis ex æquo, & ambitiosa. *Seleucus quintus à matre cæditur.* *Antiochus Grypus ei substituitur.*

Aliunde Alexander Zebina magnâ Syriæ potitus parte, ex insolentiâ regni vix mentis compos negligere cœpit Ptolemæum, cuius operâ regnabat. Itaq; Rex neglectus ad Grypum conuertitur, eique filiam Gryphinam mittit vxorem & copias. Exercitu quoque Syriaco ab Alexandro sensim diffluente, eum Antiochus aggreditur ac vincit. Fugit victus Antiochiam, vbi egens pecuniæ, victoriam auream ex templo Iouis rapuit, jocatus sibi superato a Ioue datam esse victoriam. Sed cum paulò post Iouis quoque ipsius statuam reuellere conaretur, deprehensus in sacrilegio, à multitudine obrutus fugit; verùm in fugâ deprehensus à grassatoribus, ad Grypum perductus, ejus jussu vitam, & Regis laruam posuit. *Zebina spernens Ptolemæū exauctoratur, & cæditur.* *Zebina sacrilegus.*

Coss. Romæ dicti C. Cassius Longinus, & C. Sextius Caluinus. Sextius penitùs debellauit Salyas, Coloniam Aquas Sextias deduxit, quam vrbem voluit esse perpetuam victoriæ suæ ac nominis monimentum. *Aquæ Sextiæ Colonia Ro.*

CAPVT IV.

DECAS QVARTA.

Ab anno 3930. ad 3940.

OLYMP. CLXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3931. 631.

Bellum Balearicum.

COss. Q. Cæcilio Metello, & T. Quintio Flaminio susceptum est Balearicum bellum à Consule Metello, aduersus Piratas, inconditis nauibus pugnantes, sed fundarum jactibus terribiles. Primo impetu latrones illi deuicti, repressique in insulas suas, quærendi fuerunt, vt subjugarentur.

Moritur Polybius

Obiisse creditur hoc anno Polybius Megalopolitanus, anno ætatis suæ 81. Scipionis perpetuus hic comes fuit, cum Panætio Philosopho, & vtriusque consilio omnia fœliciter Scipioni cesserant; quia semper magna fuit inter arma, litterasque cognatio.

Colonia deducta Carthaginem autore C. Graccho.

Tum Carthaginem deducta est Colonia, annis 22. ab eius excidio autore C. Graccho, qui eò etiam nauigauit, & diebus 70. substitit in Africâ. Sed inauspicatò vrbs condita videtur fuisse. Stipites enim terminorum indices Lupi reuulserant; vnde injecta hæsitatio, quæ etiam perterruit Gracchum ipsum, nihil solitum reformidare.

OLYMP. CLXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3932. 632.

Romæ turbæ ob C. Gracchum.

Consules Romæ fuerunt Cn. Domitius Aenobarbus, & C. Fannius Strabo; huic Consulatum dedit Gracchus autoritate suâ, immo eumdem deduxit in campum. Sed Fannius potitus magistratu, statim ad optimates transiit, & contra

Drusus oppositus C. Graccho.

perductorem habuit orationem de asciscendis in ciuitatem Latinis. Senatus quoque Graccho

alium

alium objecit aduersarium Liuium Drusum hominem popularem; bonis omnibus intentis ad infringendam Gracchi potentiam, vnde certa Reip. pernicies expectabatur.

Domitius in Aruernos, & Allobrogas mouit, quos deuicit, ita tamen vt aliis Romanis ducibus materiam relinqueret triumphorum. *Aruerni, & Allobroges victi.*

OLYMP. CLXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3933. 633.

Cleopatra Grypi mater ambitiosa cum videret filium suum de Zebinâ victorem, quasi sui juris factum esse, eum tollere veneno destinat. At is de insidiis admonitus, eam ad poculum prægustandum inuitat, mox etiam cogit, mulierem propriâ manu perire dignam, quæ tot sibi affinitate, ac sanguine junctos sustulisset. *Grypus Cleopatrā venenū bibere cogit.*

Consules hoc anno Romæ facti Q. Fabius Maximus, & L. Opimius Nepos; quo tanta cœli serenitas, & calor extitit, vt his Consulibus, collecta vina, ad annos ducentos seruarentur. *Vina Opimiana.*

Fabius Maximus bellum confecit aduersus Allobrogas, quibus mixti erant Aruerni, eorumque Rex Bituitus. De huius exercitu cæsi CXX. millia. Ipse sponte Romam vt purgaret sese profectus, Albæ in custodiâ detentus est, eiusque filius Congentianus Romam mitti jussus. Pugnatum fuerat ad Isaram fluuium, & fermè ad eius confluentias in Rhodanum defixa trophea, seu saxeæ turres, contra Romanorum morem, qui numquam hactenus suis hostibus deuictis insultarant. Verùm sapientiùs Narbonensem Galliam in prouinciam redegerunt dixeruntque Romanorum prouinciam, cuius nobilissima pars etiamnum hodie retinet nomen. Fabius ex hoc bello triumphum, & nomen Allobrogici retulit, vt quoties appellaretur, rei tam fortiter gestæ recordaretur. *Fab. M. Allobroges vincit.* *Narbonēsis Prouincia Rom.*

Opimius alter Consul in vrbe restitit ad tumultus Gracchi compescendos. Hic Consul vt vidit C. Gracchi languere gratiam, eam penitus

nitùs exterminare conatus est. Huius leges plerasque iam antiquarat Minutius Tribunus plebis, & tum turbabat Carthaginiensium Coloniam. Cum verba satis esse non putaret ad Gracchi potentiam fulciendam, Fuluius Flaccus antea Consul, homo factiosus & præceps, eum ad vim, & vltima consilia impulit. Quo ergo die Opimius reuulsurus erat Gracchanas leges vtraque factio primâ luce Capitolium insedit: cumque rem diuinam faceret Consul, & lictor eius aliò transferret exta, submouit Fuluij cohortem his verbis, *date locum bonis, improbi ciues*; nec mora longis stylis in eum vsum paratis configitur. Hanc cædem statim refert ad Senatum conuocatum Opimius, decerniturq; magnâ consentione, vt videret Consul ne Respub. detrimentum caperet. Hic Senatores ferme omnes, omnes equites duobus singulos seruis stipatos armat, & educit. Mittit Fuluius minorem Filium suum, vt pacem à Senatu peteret, sed remissus est, ac redire prohibitus, nisi Fuluius, & Caius ad judicium subeundum descenderent. Cum rediisset nihilominus, datus est in custodiam. Sic factâ impressio quâ dejecti Fuluiani, Fuluius ipse captus, cum majore filio in balneo trucidatus est. Fuit ergo C. Gracchus in Dianæ fanum, inde in Lucum Furinæ, vbi se per seruulum interficiendum curauit. Eius caput Septimuleius retulit ad Opimium, eique repensum, ex pacto, par auri pondus, licet pro cerebro in hoc caput plumbum infusum esset. Exinde de seditiosis durior habita est quæstio, tria hominum millia cæsi, abjecta pleraq; in amnem cæsorum cadauera, vrbs lustrata, conditumque Concordiæ fanum, ad facti huius memoriam, non tam abolendam, quàm conseruandam, vti Popul Rom. interpretabatur.

Opimius Consul arma expedit in Gracchũ.

Cæditur Gracchus.

OLYMP. CLXV. *Mundi* Vrb Cond.
ann. I. 3934. 634.

Consules Romæ P. Manlius, & C. Papyrius Car-

Carbo: hic quamquam antea popularis esset factus Consul ad optimates transiit, & L. Opimium fortiter defendit. Quintus enim Decius Tribunus plebis Exconsuli dixerat diem; sed ostendit Papyrius datam fuisse Opimio Dictatoriam potestatem à Senatu Populoque Romano. Itaque absolutus Lucius, probris tamen impetitus à populo: quare posteà in causâ Iugurthinâ vocatus in judicium, licet innocens, damnatus est, & solum vertere compulsus; adeò Gracchorum nex altè Populi mentibus inhæserat.

Opimius agè absolutur.

OLYMP.CLXV. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3935. 635.

Coss. L. Cæcilio Metello, & L. Aurelio Cotta factus est Tribunus plebis C. Marius, qui repulsarum patientiâ in Curiam potiùs irrupit, quàm venit. Is erat in Clientelâ Matellorum, & à Cæcilio Metello ad Tribunatum promotus erat: Cum tamen iniquam legèm ferret de primorum suffragiis, repugnantem habuit L.Cottam, cui etiam Metellus assensus est. Marius vtrumque rapi iussit in carcerem, nullo collegarum intercedente, pari audaciâ, & ingrati animi labe. Sic est iniusta perlata lex, Marius de Senatu, de Metello, de iustitiâ profligatis triumphauit.

C.Marius Trib. plebis audacissimus.

Iampridem exorti erant Numidici tumultus ex quibus bellum Iugurthinum enatum est. Iugurtha, Hiempsalis verbo, de adoptione suâ commotus, eundem in Palatio suo necat, vrbes occupat, Adherbalem alterum Micipsæ filium, vincit, ac Romam fugere compellit. Tum desperasset de rebus suis Iugurtha, nisi jampridem didicisset omnia Romæ esse vænalia. Hoc igitur anno missus videtur L. Opimius ad inspiciendam Numidiam, & motus illos sapientiâ suâ compescendos. Et sapienter id à Senatu factum, vt ab oculis populi Opimius odiosus amoueretur. Verùm eius sociis pecuniâ labefactatis

Iugurthini belli semina.

Rom. legatorum iniquitas.

pars regni melior adjudicata est Iugurthæ, cui multa debuerat irrogari.

OLYMP.CLXV. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.3. 3936. 636.

Narbo Colonia. Consules dicti sunt Romæ M. Portius Cato, & Q. Martius Rex. Hic Narbonam Coloniam deduxit, quæ ab eo Narbo Martius dicta. Huius Martij fortitudo in filij sui vnici morte tolerandâ laudatur ab autoribus, vt eum non tantùm in prœliis fortem agnoscas.

Cato Cōsul nepos Censorini. Cato autem eius collega nepos fuit Censorini, & filius eius qui Prætor designatus patre viuo, obiit. Hic cato vir eloquentissimus extitit, & in Africam Consul profectus ibidem obiit, cui suffectum fuisse Q. Aelium Tuberonem cum Piggio suspicari licet, qui commodus occurrit eius collocandi locus.

OLYMP.CLXV. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.4. 3937. 637

Moritur Euergetes Ptolem. Ptolemæus Euergetes, seu Physcon inuisus omnibus, tamque animo quam corpore deformis, hoc anno obiit relinquens filios duos Lathurum, & Alexandrum, ex Cleopatrâ sorore & vxore, aliumque ex pellice dictum Appionem, cui regnum Cyrenarum addixit. Porrò Euergetes iste jam reconciliatus Cleopatræ reliquit ei regnum, simulque potestatem collocandi in solio ex liberis quem ipsa mallet. Inclinabat hæc in minorem Alexandrum; sed majorem deligere à populo compulsa est Lathurum, ita vocatum à Cicerculâ, quâ in facie notatus erat. Dictus est etiam à quibusdam & Soter, & Pothinus. Huic mater dato regno, vxorem suam & sororem Cleopatram eripuit, vt minorem Seleucen, seu Selenen substitueret, simulque ostenderet furiosa mater, quo odio in majores liberos flagraret, quos non nisi inuita regnare patiebatur. *Lathurus ei succedit*

Sarni à Marcio victi. Q. Martius Proconsul in Gallia Sarnos deuicit ad radices Alpium sitos, sed quo loco, nemo

hā-

hactenus pronunciare ausus est. Sarni cum se Romanis impares viderent, occisis liberis atque coniugibus præcipitarunt in flammas: præoccupati autem, & capti aut ferro, aut laqueo, aut inediâ se necauerunt, superstite qui seruus viuere vellet nemine; tantus, & tam ferox in hac gente libertatis amor fuit.

Consulatum anni huius inierunt L. Cæcilius Metellus, & Q. Mutius Scæuola Augur, quo vtramque Aedilitatem prensauit C. Marius, eodemque die, vt ambitiosus bis repulsus est. Metellus Consul à deuictis postea Dalmatis appellatus est Dalmaticus, item & Diadematus, quia diu prodiit obligatâ facie, propter vlcus. Is nihil delinquenti populo intulit bellum, & tantùm ex triumphandi libidine; cumque in expugnanda Salonâ magnam anni partem contriuisset, triumphans in vrbem rediit, supplicio quàm triumpho dignior.

C. Marius reiectus ab ædilitate.

Metellus Dalmaticus.

OLYMP. CLXVI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 1. 3938. 638.

Consules huius anni fuere C. Licinius Geta, & Q. Fabius Maximus (aliis Q. Maximus Eburnus) quando Adherbal videns sibi regnum relinquendum, aut armis defendendum, copias parat, & ad Cirtham castra locat: verum hæc inuadit noctu Iugurtha, & Adherbalis exercitum delet, aut fugat. Fugit Cirtham Adherbal, illicò obsidetur, victore festinante rem conficere, antequam legatorum Romanorum aduentu aut prohiberetur, aut hostis Populi Romani diceretur.

Adherbal in Iugurthã arma expedit.

OLYMP. CLXVI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 3939. 639.

Consules delecti M. Aemilius Scaurus, & M. Cæcilius Metellus. Scaurus bellum in Ligures fecit, ac de iis triumphauit, quanquam eius pater Carbonariam exercuisset, & maiores omnes habuisset inglorios; eloquentiâ tamen suâ emersit ex sordibus, factus & Consul, & Princeps Senatus. Quam autem dignitatem solerter

Consuli Scauri constantia.

assecutus erat, tam fortiter tutatus est: nam P. Decium Prætorem sibi non assurgentem surgere iussit, vestem eius conscidit, fregit sellam, edixitque ne quis ad eum in ius iret; vt quanta esset dignitas Consulatus, ex Prætoris magni pœna, atque dedecore omnes intelligerent.

Iugurtha iubetur fratrem emittere.

Senatus admonitus de motu Numidico, mittit tres iuuenes in Africam, qui Iugurtam quiescere iubeant. Hic ludificatus Romanos variis in fratrem calumniis, obsidionem vrget, certus vbi cepisset Cirtham, ac Adherbalem sustulisset se pecuniis pacem, immò & amicitiam à Romanis impetraturum: vsque adeò huic explorati erant Romanorum mores.

OLYMP. CLXVI. *ann.* 3.	*Mundi* 3940.	Vrb. Cond. 640.

Catonis Consulis ignauiam Prætor Didius corrigit.

Hic annus Coss. M. Acilio Balbo, & C. Catone nepote Catonis Censorini, & Africani sororis filio, notatus reperitur in Fastis. Pugnauit is Cato contra pugnacissimos Thracum Scordiscos, qui feritati iungentes industriam, totum eius exercitum conciderunt. Didius tamen Prætor Consulis ignominiam correxit, ac liberâ populatione vagos Barbaros in suam repulit Thraciam, de quibus & triumphauit, tantâ Prætoris gloriâ, quanto Consulis dedecore.

Iugurtha auro corrumpit Scaurum.

Adherbal Cirthæ obsessus Romanorum fidem implorat, & auxilium. Mittuntur ad eum nobiles legati, ac inter reliquos Senatus Princeps M. Æmilius Scaurus. Hi cum appulissent Vticam litteras ad Iugurtham mittunt, eumque nomine Senatus ad se vocant. Tergiuersatur ille sperans se mox occupaturum vrbem. Tandem quia Cirtha defendebatur animosiùs, venire compellitur, vbi & in Scauro se Romanorum integerrimos, pecuniâ labefactasse gloriatus est.

Lustrum conditum est à L. Metello, & Cneo Domitio, quo censa sunt ciuium Rom. capita 393326. crescente extra modum ciuitate, neque tot coloniis missis exhaustâ.

C A-

CAPVT V.

DECAS QVINTA.

Ab anno 3940. ad 3950.

OLYMP CLXVI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 4.	3941.	641.

ANtiochus Cyzicenus hoc anno contra Antiochum Grypum insurgit, ductâ Cleopatrâ Lathuri vxore, quæ huic dotalem exercitum in Cypro dedit. His copiis auctus Cyzicenus Antiochiâ potitur, & in eâ vrbe cum vxore magnificè recipitur: Antiochenis semper ad rebellionem, nouosque reges excipiendos paratissimis.

Antiochus Cyzicenus in Grypũ insurgit.

Cum legati Romam rediissent, & Cirthæ obsidionem animosiùs vrgeret Iugurtha Italici milites quorum maximè virtute vrbs defendebatur, Adherbalem inuitum ad deditionem faciendam compulerunt, vitâ tantùm impetratâ. Vrbe deditâ Adherbal statim excruciatus necatur., multæque patrantur in Numidiâ cædes; quibus permotus Senatus grauiter in perfidiosum Regem animaduertere decernebat; sed artibus suis & pecuniâ ministri Iugurthæ rem discussissent, nisi C. Memmius Trib. plebis Populum incitasset, cuius tantùm metu repressi Senatores æquitatem Romanam potiùs, quàm Numidicum aurum respectarunt.

Iugurtha cæso Adherbale tantùm non Senatum corrumpit.

Consulatum Romæ susceperunt C. Cæcilius Metellus Macedonici filius, & Cn. Papyrius Carbo. Metellus Catonis successor rẽ benè gessit in Macedoniâ ac de Thracibus irrumpentibus triumphauit. Is posteà repetundarum accusatus præclarum accepit à iudicibus suis innocentiæ testimonium, vtpotè cuius tabulas nunquam inspicere voluerint illi, ne de integritate tanti

Metellus integerrimus.

viri

viri dubitasse viderentur.

Cimbri & Teutones primum visi. Eodem anno Cimbri ac Teutones Rhenum fluuium transgressi quod terras eorum Oceanus inundasset, iuncti Tugurinis nouos quærebant agros. Alpibus ergó superatis fœdam Romanorum, & sociorum stragem edidere. Qgidam tamen à Cn. Papyrio victos scribunt, alij eos vicisse volunt Carbonem in Illyrico ad Nereiam oppidum. Verùm quies ad annos aliquot, gentem inquietam nequaquam extitisse victricem, faciliter arguit.

OLYMP. CLXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3942. 642.

Cyzicenus victus cæsa Cleopatra à Gryphin. Antiochus Cyzicenus, a quibusdam Aspendios, seu Aspendos dictus, quod à fratre Grypo oblata fœdera recusasset, hoc anno victus est prælio, & ab eodem obsessus Antiochiæ. Ad hanc vrbem iterum victus, fugere compulsus est. Gryphina vrbem ingressa Cleopatram quæri iubet, inuentamque, reclamante licet marito, interfici, quamquam hæc in templum confugisset. Itaque reginæ amplexanti Deæ simulachrum, primùm abscissæ sunt manus, mox multis est confossa vulneribus; ne sorores fratribus crudelitate cessisse viderentur.

Liuius Drusus Thraces vincit. Consules Romæ fuerunt M. Liuius Drusus, & C. Calpurnius Piso Cæsoninus. Liuio obtigit sorte Macedonia, vnde Thraces ita retudit, vt Istrum transire prohiberet: quare de iis triumphauit, quos non timuisse, hactenus triumphi loco ducebatur.

OLYMP. CLXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3943. 643

Cyzicenus victor Gryphinā necat. Antiochus Cyzicenus repetito certamine Grypum vincit, eiusque vxorem Gryphinam viuam capit. Quare mox eius sanguine Cleopatræ suæ manibus parentauit; turpi vtique vindictâ, sed hoc tempore, locoque necessariâ.

Bellum in Iugurthā decernitur Romæ Consulibus P. Scipione Nasicâ, & L. Calpurnio Bestia indictum est Iugurthæ bellum ob

ob crudelitatem in propinquos, & delusum cum legatis Senatum. Africa obtigit sorte Calpurnio, homini ad hoc bellum minimè omnium idoneo, quod auri incredibili cupiditate flagraret. Hoc etiam malè, quod vnum ex comitibus suis delegit Scaurum, cuius oculos aurum Iugurthinum jam perstrinxerat. Hi itaque ex fictâ deditione Regis, & Elephantorum, pace non factâ, sed venditâ iniussu Populi Rom. ex Numidiâ recesserunt. Relictus exercitus in Africâ grassationibus & rapinis, se sub duce grassatore militasse nimis ostendit.

Iugurtha Bestiam Conf auro vincit.

OLYMP CLXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann.3. 3944. 644.

Consules Romæ creati Spurius Postumius Albinus, & Q. seu M. Minucius Rufus, quando Memmius Trib. plebis Romanum Populum ad vindictam in Iugurtham incitauit. Ita missus in Africam L. Cassius Prætor, qui Regem adduceret Romam. Venit ille miserabili cultu, sed corrupto priùs Bæbio Trib. plebis, quem opposuit Memmio; sicque, Populo fremente licet, accusatio tota deferbuit. Addidit & antiquis sceleribus nouum crimen, & priora facinora, de more crimine obuelare conatus est. Cum enim Albinus Consul suasisset Massiuæ filio Gulussæ, nepoti Massinissæ, vt regnum Numidiæ, quasi caducum peteret à Senatu, eum Iugurtha per Bomilcarem sustulit, & sicarium statim remisit in Africam. Quare Rex perfidus & crudelis statim Vrbe, & Italiâ facessere jussus. Albinus cum exercitu properat in Africam, quò cum appulisset, adeò se segniter gessit, vt suspicio injecta sit, cum quoque nummis Iugurthinis victum succubuisse.

Accusatus Iugurtha corrumpit Trib. pleb.

Addit crimina criminib.

Albini Consulis socordia, aut corruptela.

Minucius sortitus Macedoniam Scordiscos ad Hebrum extensos vastauit: multos tamen è suis perdidit dum fluuium rigentem glacie cũ exercitu transit incautiùs: quæ tamen clades ei triumphi gloriam non ademit.

Scordisci victi Minutio.

Ioan-

OLYMP.CLXVII ann.4. *Mundi* 3945. Vrb.Cond. 645.

Hyrcanus captam Samariã æquat solo

Ioannes Hyrcanus Samaritis infensus ob illatas iniurias Marissenis, colonis Iudæorum, Samariam obsidet, eamque duplici muro, ac fossâ, per stadia 80. cingit, suisque castris filios Antigonum, & Aristobulum præficit. Fame pressi Samaritani, jamque in vetitos conuersi cibos, Cyziceni implorant opem: qui cum accessisset ad Iudæos ita repulsus est à duobus fratribus, vt ægrè effugerit eorum manus, victoribus eius tergo Scythopolim vsque seu Betzan constanter inhærentibus. Rediit tamen paulò post acceptis à Lathuro sex armatorum millibus, quibus tamen prædas agebat potiùs, quam aderat obsessis. Tandem veritus aduersam fortunam, copias suas tradidit Callimacho, & Epicrati, quorum ille dum pugnat incautius cum Iudæis, interfectus est; hic auro Iudaico corruptus Scythopolim, & alia oppida fratribus prodidit. Itaque Hyrcanus deditam Samariam sic diruit, & exæquauit solo, vt intelligeretur principem non tantùm suas, sed gentis suæ iniurias vltum esse.

Frustra eis bis auxiliati conatur Cyzicenus.

Cimbri Syllanum Consulem vincunt.

Consulibus Q. Cæcilio Numidico, & M. Iulio Syllano, exclusi Galliis & Hispaniis Cymbri, se in Italiam infuderunt, & à Senatu sibi dari postularunt agros; sed rejecti, armis obtinere conati sunt, quod precibus non impetrarant. Itaque Syllanum Consulem sibi obiectum primo impetu profligarunt, & docuerunt se facilius Romanis Senatusconsultis, quàm armis repelli.

Albinus sub iugum missus à Iugurtha.

A. Albinus Proconsul, Proprætore in castris relicto fratre suo, statim ineunte Ianuario copias educit ad vrbem Suthul, in quâ Regij thesauri latebant. Verùm inde abstractus à Iugurtha, & in loca periniqua compulsus, sub jugum missus, intra decem dies ex Numidiâ præceps ejicitur. Frater eius P. Albinus abolere medita-

ba-

batur ignominiam, sed militi solutissimæ disciplinæ confidere ausus non est: itaque metu propriæ cladis, fraternam patienter tulit. Romæ Mamilio Tribuno plebis autore instituta quæstio est de corruptis auro Iugurthino: Sed cum in hoc iudicium se Scaurus intrusisset, in ventos abiit; cum de latronibus, prædo pronunciaturus esset.

Frustra iudicium instituitur de auro Iugurthino.

Itaque vna Populo Romano spes in Metello Consule fuit, cui sorte obtigerat Numidia. Is primum militarem disciplinam in suo correxit exercitu; quod cum didicisset Iugurtha, sicut & Ducis sibi objecti integritatem, de verâ deditione cogitauit. Sed cautè cum eo agebat Metellus, neque spem adimebat ei, neque injiciebat desperationem. Multa oppida cepit, inter cætera Vaccam; totamque regionem populatus, etiam Zamam Regiam vrbem obsedit, irrito tamen conatu. Tandem Iugurtha suadente Bomilcare deditionem veram fecit: at enim spoliatus viris, armis, pecuniâ imprudentissimè resiliit, & bellum de integro reparauit. In eo sese fortissimè gesserunt Rutilius, & Marius, qui tam egregiam operam nauarunt Metello, quàm Iugurthæ nocuerunt.

Metello sorte obtigit Numidia.

Dedit se Iugurtha, & resilit.

OLYMP. CLXVIII. ann. 1. *Mundi* 3945. Vrb. Cond. 646.

Consulibus Seruio Sulpitio Galbâ, & M. Aurelio Scauro prorogatum est Metello in Numidiâ imperium. Marius ad Consulatum obtinendum cum Numidiâ, missionem petit à Metello, & tandem impetrat, cum ei jam vtilis esse non posset propter inuidiam. Vaccenses interea Romanum præsidium interficiunt; mox à Metello subacti atrociter castigantur. Iugurtha aliquot suorum cæsis, qui proditionem moliebantur, de suis omnibus diffidere incipit. Metellus Thallam oppidum obsidet; victo priùs in itinere Iugurthâ; sed vrbs incenditur ab oppidanis cum omnibus diuitiis ac ciuibus. Tandem

Metellus vrget Iugurtham.

Iugurtha fugit ad Getulos, inde ad Bocchum socerum quos ad belli consortium inuitauit. Ab iis instructus nouis copiis redit ad Cirtham vrbem aduersus Metellum, jam segnius bellum vrgentem; quia Marium expectabat successorem, nec inimico suo materiam triumphi parare valdè cupiebat.

Reparat copias Iugurtha.

Scaurus cui obtigerat Gallia tertiam à Cymbris accepit cladem; victus ab iis; & exutus exercitu. Meliùs Q. Seruilius Cæpio pugnauit in rebelles Lusitanos; de quibus Proprætor triumphauit. Ita Romanis fortuna lætis aduersa permiscebat

Scaurus victus à Cymbris. Cæpio Lusitanos vincit.

OLYMP. CLXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 3947. 647.

Romæ Consulatum gessere L. Cassius, & C. Marius; quorum hic fine sorte Metello subrogatus est, fremente totâ nobilitate. Quæ res sic Metellum pupugit vt eius aspectu carere voluerit, parum fortiter sibi factam ferens iniuriam. Receptus tamen Romæ magnificè; concessusque ei triumphus cum titulo Numidici, licet Numidiâ nondum deuictâ, quibus honoribus Populus Romanus ei vtcumque satisfecit.

Marius substituitur Metello.

Marius bellum exorsus, duos Reges sibi insidiantes deuicit; Capsum oppidum cepit, ac diripuit; Mulucham munitissimam vrbem operâ Liguris per saxa enitentis occupauit: Bocchum denique & Iugurtham primùm repulit, deinde semisopitos deuicit ac profligauit. Tum L. Sylla Quæstor in eius castra cum equitatu veniens, quis aliquando futurus esset ostendit; eumque Marius expertus est, qualem se in Metellum ipse præstiterat.

Marius rē bene gerit.

Consulum alter Cassius in Galliam rem pessimè gessit. Nam Tigurinos aggressus ab iis cæsus est cum magnâ exercitus parte, superstites sub jugum missi; datis obsidibus, & dimidiâ parte rerum suarum oblata, dimissi sunt incolumes ad æternam ignominiam.

Cassius cæsus à Tigurinis.

Con-

OLYMP. CLXVIII. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 3. 3948. 648.

Consulibus Q. Seruilio Cæpione, & C. seu Q. Atilio Serrano, in Numidia continuatum est C. Mario imperium: Is Iugurtham, & Bocchum ad Cirtham diuicit, maximè opera Syllæ; quo tamen in prælio victoriam tantùm non retulit Iugurtha, à se occisum Marium mentitus. Sylla deinde legatus missus ad Bocchum, ei persuasit, vt sibi generum traderet. Diu fluctuauit Bocchus vtrum Syllam Iugurthæ, an hunc Romanis traderet; tandem virorum fortium amicitiam, Numidicæ perfidiæ anteponendam duxit, vinctum Iugurtham obtulit Syllæ, vt is confecti belli Numidici gloriâ frueretur, quam ingratè Metello Marius abstulerat; sicque ingratus per ingratum dependit pœnas. *Iugurtha à Boccho traditur Syllæ.*

Q. Cæpio cui obtigerat Gallia, Thesauros ex templo Apollinis Delphici raptos quondam à Gallis, & in Tolosates lacus, ad pestem arcendam projectos colligi jussit, ac tandem sublatis custodibus sibi vindicauit, centum millia pondo auri, argenti centum decem millia, seu in genere ad quindecies centum millia talentûm, hoc est fermè duodecim milliones librarum Turonicarum. Sed ea pecunia & Duci, & militibus suis fatalis fuit, hanc quisquis attigit, malè periit, quare inter fatalia numeratum est *Aurum Tolosanum*. *Aurũ Tolosanum Cæpioni funestum.*

Hoc anno nata sunt magna duo Reip. Romanæ lumina M. Tullius Cicero Arpini, ex matre Heluia, patre equite, non ex genere Tulli Regis quod nonnulli fabulati sunt; neque enim vix appetentissimus gloriæ, id de se prætermisisset; immò negat se ad familiam M. Tullij patricij pertinuisse, qui decennio post exactos Reges cum Seruio Sulpitio Camerino Consul fuit. Natus item nouem mensibus post Ciceronem Cn. Pompeius, cognomento Magnus, quo anno L. Crassus legem Seruiliam suasit de communicandis *Nascitur Cicero.* *Nascitur M. Pompeius.*

candis Senatui, & equitibus, iudiciis. Horum sanè ortu hic annus notandus fuit, quorum nomine Romana deinceps historia personabit.

OLYMP. CLXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3949 649.

Clades Lusitanica Rom. Consules huius anni fuere P. Rutilius Rufus & C. Manilius, aliis Cn. Mallius, quando Romanam vrbem magnus luctus impleuit. Cæsus est enim in Lusitaniâ Romanus exercitus; deletus est & in Galliâ in quâ Consules duo prouinciam Rhodano fluuio partiti fuerant: sed dum inter se inuidiâ, & contentione potiùs quàm armis cum hoste pugnant, victi sunt ambo à Cymbris, Teutonibus, & Tigurinis qui in excidium Vrbis conuenerant. *Maior in Gallia à Cymbris victis Scauro, & Cæpio. Cæpio ceditur manu tortoris* Cæsi sunt præter M. Aurelium Scaurum, duo Consulis liberi, octoginta Romanorum, & sociorum millia, quadraginta millia lixarum, & calonum, atque ex tanto exercitu vix decem superfuere; adeò vt nihil prædæ victor, nihil misericordiæ victus agnosceret. Maxima odij pars in Cæpionem deriuata est, in quem C. Norbanus insurrexit, effecitque vt illi abrogaretur imperium, conjiceretur in carcerem, laceraretur carnificis manu, corpus in Gemonias Scalas abjiceretur. Alij in exilium abiisse malunt, & ab eo relicta bona filios eius inter scorta turpiter obliguriuisse. Is scilicet casus Auri Tolosani possessorem manebat.

Marius ordinat Numidiã Marius Numidiam prouinciam ordinauit jam ante multis bellis concussam, exhaustamque, & in apparando triumpho temporis aliquid insumpsit, cum ei nobiliorem Populi Romani fortuna pararet.

OLYMP. CLXIX. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 1. 3950. 650.

Hyrcanus moritur. Mortuus est hoc anno Ioannes Hyrcanus Pontifex, Dux & Prophetes Hebræorum, à quo primum Macchabæorum librum scriptum ferunt. Successit ei filiorum natu maximus Aristobulus, qui sibi primus imposuit Diadema. Hic ma-

matrem à patre sibi regni consortem relictam in vinculis enecauit fame: fratrem suum Antigonum secundo loco genitum sic amauit, vt cum vocaret in regni partem, reliquis fratribus detentis in custodiâ. Hunctamen paulò post, alienatus ab eo, per calumnias Salomes, seu Alexandræ vxoris suæ, quasi is totum sibi affectaret regnum, crudeliter sustulit. Aristobuli consilio, & fortitudine Ituræi accepere circumcisionem, & Iudæis aggregati sunt. Tum cæsi fratris eum cepit pœnitentia, & sanguinem suum, eo euomuit in loco quo fratris sanguinem effuderat. Rex tantùm vnius anni, & diuturniori potius vitâ, quàm exigeret fratricida simul atque matricida.

Aristobulus ei suc. ceait.

Antigonũ fratrẽ necat & mercem.

Romæ creatus est secundùm C. Marius, eique sine sorte decreta Prouincia Gallia, cum bello Cymbrico, eius collegâ C. Flauio Fimbriâ nihil reclamante. Eodem ergo die quo Consulatum iniit, triumphauit de Iugurtha, quem Populo Romano, cum duobus liberis proposuit, paulò post in carcere strangulandum, vel sextidui fame necandum. Is Romæ finis fuit huius Regis, qui pollicitus erat se venditurum Romam, si reperiret emptorem.

Triũphãti Mario, datur Cõsulatus cũ bello Cymbrico.

Iugurtha necatur.

Barbari victores in Hispaniam reflexerunt iter, magno Marij commodo; qui militem toto hoc tempore indurauit, & exercuit; quando & magnæ æquitatis specimen edidit. Cum enim Trebonius adolescens Lusium Marij ex sorore nepotem à quo de stupro interpellatus erat interemisset, coram Mario vocatus in judicium, non modo innocens judicatus est, sed & coronâ virtutis ergo donatus; pudicitiâ tum inter homines inquinatissimos triumphante: quæ æquitas cum fortitudine, & castimoniâ conjuncta, judici tertium peperit Consulatum.

Cymbri in Hispaniã veniunt.

Marij æquitas.

CA-

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno 3950 ad 3960.

OLYMP. CLXIX. ann. 2. *Mundi* 3951. Vrb. Cond. 651.

Succedit Aristobulo Alex. Iānæus.

ARistobulo fratri successit Alexander Iannæus, quem statim Salome demortui Regis vxor, ætate ac modestiâ cæteris præcellentem vinculis soluit. Eum pater Hyrcanus oderat; quia huic oranti pro duobus aliis liberis Aristobulo, & Antigono, Deus eis Iannæum successorem indicarat, ideoque eum in Gallilæa, procul à suis oculis nutriendum curarat. Is sui principatus initio fratrem suum insidiantem sibi interemit (nomen Iosephus tacet) alterum Absalonem priuatâ contentum vitâ in deliciis habuit, ex æquo seuerus, & iustus.

3. Marij Consulatu Barbari à Celtiberis repressi.

Romæ tertium Consulatum gessit C. Marius, cui adjunctus est collega L. Aurelius Orestes, eodem anno vitâ functus. Barbari in Hispania pugnantes à Celtiberis repressi, versus Italiam dirigunt iter, quam suâ fortitudine dignam sedem iudicabant.

Sacerdotũ electio Populo data.

Cn. Domitius Trib. plebis legem tulit vt Sacerdotes quos antea collegæ sufficiebant, Populus crearet; ipse primus Pontificatum Maximum noui huiusce tumultus præmium à Populo retulit.

Bellum Seruile in Sicilia, sub Saluio, & Athenione

Seruile bellum glifcebat in Siciliâ partim Prætorum socordiâ, partim nequitiâ seruorum, partim dominorum seueritate. Itaque Saluius nescio quis se Tryphonem nominans, assumpsit regni insignia, & militiæ suæ Principem Athenionem alium seruum dixit. Mox tamen dum ab eo sibi timet, captum coniecit in vincula. In

Sal-

Saluium missus à Senatu Lucullus cum septemdecim armatorum millibus, vt hunc tumultum compesceret. Hoc apparatu territus Saluius Athenionem soluit, eumque quadraginta suorum millibus præficit. Pugna committitur, sed in eâ Athenio 20. millia suorum perdidit, ipse multis debillitatus vulneribus, jacuit inter mortuos; reliqui Tricalam fugerunt; vbi frustra obsessi à Lucullo, qui meliùs hos incoauit bellum, quàm gessit.

Turpilius Comicus mortuus est Sinuessæ. Neapoli item obiit Lucilius ætatis suæ 45. funere publico elatus, quamquam scripsisset Satyras; quia tum malos mores carpere, periculosum non erat. *Turpilius Poeta moritur, & Lucilius.*

OLYMP. CLXIX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3952. 652.

Creatus est quartùm Consul C. Marius fingens recusare consulatum, & à Saturnino Trib. plebis, histrionicâ collusione, patriæ proditor appellatus, nisi dignitatem oblatam acceptaret, quam vehementer exoptabat. Huic collega adjunctus est Q. Lutatius Catulus. Cumque bifariam diuisi essent Barbari, Cymbri per Noricum Italiam subirent, Teutones vero per Gallias; his Marius objectus est. Statim ergo in Galliam prouinciam suam venit, castraque ad Rhodani ostium communit, fossâ ingenti ad commeatum ductâ. Hunc Teutones ad certamen prouocant, & pugnare detrectantem in castris adoriuntur, vbi tamen malè accepti, pergunt versus Italiam Romanis inclusis insultantes. Hos tamen mox insecutus Marius ad Aquas Sextias captato commodiore loco aggressus deuicit. In eo certamine virtus mulierum Teutonicarum enituit, quæ castra acerrimè defenderunt: miserunt & ad Marium legatos, vitam tantum deprecatæ vt Vestalibus seruirent; sed repudiatæ priusquam elisis, aut trucidatis liberis omnes sese peremerunt. Reliqua pars Barbarorum *4. Marii Consulatus cũ Catulo.* *Teutones, & Ambrona Marius vicit.*

cum

cum Marcello iniquiore loco congreſſa primum, mox etiam in patentibus campis, & æquo marte, ita deleta eſt, vt plus ducentis millibus perierint, octoginta millibus in ſeruitutem abductis. Tantaque hic edita ſtrages, vt diu poſtea cæſorum oſſibus vites ſuas indigenæ ſepſerint.

Catulus Cymbris impar re cedere cogitur.

In Italiâ Catulus par Cymbris non erat. Hi enim Romanos terruerant audaciâ ſuâ; ex montibus ſuper clypeos ſuos inter niues deuoluti. Fruſtra iis Athiſonem fluuium (quem malè quidam cum Atheſi confuderunt) Catulus obiecit: eius enim fluminis perfregerunt pontem. Et tum ne fugiſſe Romani tumultuariò recedentes viderentur, Conſul iis præmiſit Aquilam, vt abire jubente duce, non fugere metu compellente, videretur. Ita regio fertiliſſima Barbarorum populationibus objecta eſt, tanta infamiâ, vt Catulus à collegâ ſuo Mario auxilium poſtulare cogeretur.

Belli Siculum reparat Athenio ob Prætorum ſocordiam.

Lucullus ob ignauiam, aut auaritiam nihil dignum laude deinceps geſſit in Siciliâ; ideò repetundarum accuſatus, quaſi plus Siculis, quam ſeruis nocuiſſet. Neque ſeſe meliùs geſſit Seruilius; ideò pœnas dependit exilio. Mortuo inter hæc Saluio, ſeu Tryphone, Athenio Rex ſubſtitutus oppugnauit vrbes, vniuerſamque Siciliam depopulatus, tantâ potitus eſt prædâ, vt regio more viueret, & adminiſtraret bellum.

Bellum in Cilicia.

M. Antonius Prætor in Ciliciam prædones inſecutus, eos ad fugam, quàm ad prælium expertus eſt aptiores.

OLYMP. CLXIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 4.	3953.	653.

Conſul 5. C. Marius

Conſulatus quintus Mario tum quoque neceſſario delatus eſt, eique adjectus Marcus, vel Manius Aquilius collega. Huius dignitatis nũcium Marius accepit, cum deuictorum Teutonum armis ſacem ſubjecturus eſſet. Immò & in

Vrbem

Vrbem reuocatus, triumphare noluit, sed ad Catulum profectus, euocatis copiis cum Cymbris constituto loco ad Vercellas conflixit, eosdemque vicit. Ita tamen, vt ad eius milites præda, ad Catulianos spolia, signa militaria, tubæque pertinerent; vnde intellectum ab iis maximè relatam esse victoriam. Mario tamen huius facti attributa laus, dictusque est tertius vrbis conditor, & huic soli triumphus oblatus est, cuius voluit participem esse Catulum, minus ex modestiâ, quam ex timore Catulianorum militum, quos non credebat Ducis sui toleraturos injuriam.

Cimbri ad Vercellas profligati.

Triũphãt Marius, & Catulus.

Aquilius Marij collegâ Seruile bellum in Sicilia post quadriennium confecit seruis ingenti prælio deuictis, & Athenione singulari certamine prostrato, atque cæso, vbi tamen in capite luculentam plagam accepit. Multi ex seruis ad publicas aras sese ferro confecere, multi ad bestias damnati; adeo vt scribat Athenæus hoc bello centum myriadas seruorum interiisse.

Aquilius conficit bellum Siculum.

Hoc item anno L. Apuleius Saturninus, homo nequam, & à Metello Censore aliàs merito notatus, A. Nonio competitore suo cæso, fit Tribun. plebis, cui se statim adjunxit spe sexti Consulatus C. Marius, dignum tali patellâ operculum.

Apuleius Trib. pl.

OLYMP. CLXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3954. 654.

Ptolemæus Lathurus à Cleopatrâ matre pulsus Alexandriâ in Cyprum profectus est. Eripuit insuper ei mater Seleucen vxorem, ex quâ jam duos liberos susceperat: Sed & substituit eidem natu minorem filium Alexandrum, seu Alexan, improbæ matris amore scelerato dignissimum.

Lathurus Alexandria pellitur à matre.

Romæ C. Marius sextum Consulatum magnâ vi pecuniæ per tribus pronunciatâ, consecutus est, quando & L. Valerium Flaccum asseclam potiùs, quàm collegam obtinuit. Tum

6. Marii Cõsulatus emptus pecunia.

autem decreuit euertere Metellum Numidicũ, ex bello Iugurthino, aut veriùs ex virtutis odio inimicum, ideoque sibi Apuleium, & Glauciam Tribunos plebis factiosos, & quondam à Metello Censore notatos adjunxit. Ab iis lata lex de diuisione agri Gallici, adjectâ pœna, vt qui in eam intra dies quinque, non iuraret, 20. Talentis, pulsus è Senatu, mulctaretur. Finxit se huic rogationi obsistere Marius, sed mox præuaricatus est: Metellus constans in proposito quamuis videret bonos omnes à se stare, veritus tamen cædem, Vrbe cessit, ostenditque ciues, sibi honore suo esse chariores. Hoc facto elati Apuleius, & Glaucias, adjuncto sibi Graccho nescio quo adscititio, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, Memmium Glauciæ competitorẽ in Tribunatu per satellites suos in foro fustibus necant; sed mox ab ipso Mario in Capitolio obsessi, tegulis è curiâ projectis interfecti sunt; atrociori supplicio digniores.

Marius Metellum Numidicũ eiicit.

Apuleius, & Glaucias à Mario cæsi.

Quationem tantùm retulit ex Seruili bello M. Aquilius, ne triumphi dignitas Seruili inscriptione vilesceret.

Ouat Aquilius.

Tum quoq; natus est C. Iulius Cæsar, de quo dubium an plus patriæ nocuerit quàm profuerit; habuit enim in suis moribus aliquid simile & geminum ventis, atque tempestati.

Nascitur Iul. Cæs.

OLYMP CLXX. *ann.* 2.	*Mundi* 3955.	Vrb. Cond. 655

Alexander Iannæus bene vsus contentione Cyziceni atque Grypi ad Ptolemaidem copias admouet, relatâque de ciuibus victoria, eos intra mœnia compulsos obsidet. Euocant illi in auxilium suum Lathurum tum in Cypro regnantem: sed autore Demeneto mox consilium mutant, & venientem quoque excludunt Ptolemæum. Iannæus in Zoilum & Gazæos arma conuertit: illi confugiunt ad Lathurum; sed Iannæus eos præuenit, pacemque cum Lathuro fecit eâ lege, vt agros Zoyli Iudææ attribueret, quod

Alexand. Iannæus Ptolemaidẽ obsidet.

Euocatur Lathurus.

quod & præstitit. Intereà idem Iannæus perfidiosissimè Cleopatram ad Lathurum opprimendum aduocat. Quo agnito Lathurus cum proditore fœdus abrumpit, & Iudæis infensissimus, ne Ptolemais veniret in Iudæorum manus, eam obsidet. Pacem etiam init cum Cyziceno, quod verita Cleopatra submittit ingens auxilium Grypo, & filiam suam Seleucen ereptam Lathuro. Sic crudelis mater, & impia liberorum suorum nuptiis turpiter abutebatur.

Perfidè agit cum Lathuro Iannæus.

Cleopatra Grypo fauet.

Romæ sub Consulatu M. Antonij, & Auli Postumij Albini, interemptis Tribunis plebis factiosis, Metellus acclamationibus populi reuocabatur ab exilio: & de eius reditu jam rogationem tulerat Q. Calidius Tribunus plebis; cum Marius opposuit Furium quendam, qui huic legi intercederet. Ad huius Tribuni plebis pedes abjectus Metelli filius, & lacrymans, nihil tum quidem obtinuit; sed à Populo Pij nomen accepit. Immò & mox accusatus coram Populo per Canuleium Tribunum plebis idem Furius, non expectatâ defensione à suis ipsis judicibus discerptus, majores pœnas Metellis dedit, quam ipsi peroptassent. Metellus itaque exul communibus Populi suffragiis, & gaudiis reuocatus est. Quam ob rem iratus Marius statim in Cappadociam nauigauit, specie vt Matri Deûm vota persolueret, reuera vt Metelli conspectum vitaret. Hîc quoque Marius semina belli Mitridatici jecisse dicitur, dum Regem monuit aut Romanos colere, vel delere; iisdemque vel plus posse, vel subesse: neque enim Romanos Mitridatem tam potentem, diu intactum laturos.

Metellus reuocatur ab exilio.

Marius exit ex vrbe & semina iacit belli Mitridatici.

Tum Dolabella de Lusitanis triumphum retulit ex Hispaniâ. Tum quoque primum in Ædilitate Claudij Pulchri pugnarunt elephantes in circo: ne deessent illæ feræ voluptati Romani Populi, quæ alias huic tanto terrori, damnoque fuerant.

Elephantes in circo pugnant.

OLYMP. CLXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3956. 656.

Victus Iannæi à Lathuro. Ptolemæus Lathurus relictis ducibus in obsidione Ptolemaidis, contra Iannæum ducit ipse copias suas, eiusque aliquot vrbes occupat. Occurrit ei ad Iordanem Alexander cum 50. millibus Iudæorum, consertoque prælio, tam multi ab Ægyptiis confecti Iudæi, vt cedentium hebescerent gladij & præter captiuos, triginta millia cæsi jacerent. Huius victoriæ fuere fructus Ptolemais & Gaza Ptolemæo redditæ; perfidiæ suæ pœnas ingentes Iannæus dedit.

Cleopatra & Lathurus fraude certant. His acceptis nunciis Cleopatra conflato exercitu cum Alexandro filio, Phœnicem appellit, & Ptolemaidem subire cogitat; verùm à Ptolemæi præsidio repellitur. Irata mulier vrbem oppugnari jubet. Quibus auditis, Lathurus relicta Syriâ venit in Ægyptum quasi eam recuperaturus. Sed inde fugatus est ab exercitu Cleopatræ, & Gazæ hyemare compulsus. Intereà Cleopatra Ptolemaidem occupat, ad quam Iannæus accessit cum muneribus, & in vrbe Scythopoli cum ea contraxit amicitiam, quæ inter infidos solet coalescere.

Cleopatræ adhæret Iannæus.

Lex Cecilia-Didia Romæ consequutus est Consulatum operâ Metelli Numidici, reducis. Q. Cæcilius Metellus nepos, cui datus est collega T. Didius: horum opera lata lex dicta Cæcilia-Didia, de legibus non ferendis per Saturam, tum etiam de iisdem trinundino promulgandis; quibus improborum temeritas, quoad licuit, repressa est atque castigata.

T. Didius in Hispania benè rem gerit. Hic est T. Didius, qui Thraces Prætor domuerat; neque minùs in Consulatu felix fuit. Nam missus in Hispaniam Vaccæorum 20. millia deleuit; Termissum oppidum, semper infidum transtulit in planitiem, & sine mœnibus jussit esse; Colendam aliam vrbem 7. mensium obsidione ad deditionem compulit, cuius ciues ex rapto viuere solitos partim vendidit,

partim

partim trucidauit. Sub hoc Consule Sertorius rudimenta militiæ posuit, & quis aliquando futurus esset Imperator, tum miles ostendit. *Sertori, initia.*

M. Aquilius repetendarum accusatus à M. Antonio ita defensus est, vt suis vulneribus aliquid, cætera patroni sui deberet eloquentiæ. *M. Aquilius ab M. Antonio defensus.*

OLYMP. CLXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3957. 657.

Iannæus nihil jam sibi à Lathuro reformidans ingreditur Cœlesyriam, ibique Gadaram post decem mensium obsidionem, & Amathunta capit; cum tamen priùs suorum decem millia perdidisset & impedimenta, exitu lætiore; quàm principio. *Iannæus melius rem gerit.*

Iratus item Gazæis quod contra se Lathurum acciuissent Raphiam & Anthedonem in eorum agro sitas occupauit: vnde intellexere Gazenses sibi cladem imminere, antemuralibus eorum exscisis, aut occupatis. *Raphiam & Anthedonem capit.*

Romæ Consules fuere Cn. Cornelius Lentulus, & C. Licinius Crassus: hic in Lusitania rem tam feliciter gessit vt triumphum mereretur. Censuram hoc anno gessere M. Antonius orator, & L. Valerius Flaccus, à quibus Senatu motus est M. Duronius, quod legem de sumptibus conuiuiorum Tribunus plebis abrogasset: sed posteà vicissim ambitus postulauit Antonium tam malus ciuis, quàm accusator. *Censura M. Ant.*

Tum quoque Romæ accuratè prohibita sunt humana sacrificia, & nefariæ Magorum superstitiones, aliaque eiusdemmodi in perniciem humani generis à Dæmone, aut eius asseclis comparata. *Magicæ superstitiones Rom. vetitæ.*

OLYMP. CLXXI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3958. 658.

Ptolemæus Apion Lathuri nothus frater Rex Cyrenarum, moriens regni sui hæredem Popul. Romanum scripsit: quare Senatus vt ostenderet legantis prudentiam, & quam sanctos hæredes elegisset, omnes huius regni ciuitates liberas *Apion Po. Ro. relinquit hæredem.*

beras esse jussit. Quidam tamen hoc regnum tum in prouinciæ formam redactum volunt; neque ex commodo regni, neque ex honore Romanorum.

Gazam occupat Iannæus. Gazam obsedit Iannæus, & eam Lysimachi cuiusdam proditione occupauit. Primum enim pacatè vrbem ingressus, deinde locis publicis potitus, in eam milites immisit cum omni licentiâ furandi atque cædendi. Sed Gazenses non inulti periere. Quidam enim incenderunt ædes suas, ne bonis eorum miles frueretur: quidam mactarunt liberos, vxoresque suas ne in seruitutem abducerentur; denique Rex victor quingentos Senatores qui in Apollonis templũ confugerant jugulauit, totam vrbem diruit ciuibus vacuam & incensam; in quam dubitari possit, an victi, an victores atrociùs sæuierint.

Iannæus crudelis. Reducem in vrbem Hierosolymam Iannæum excepit seditio, in quâ & Dux & Pontifex popularibus jocis appetitus est, quos tamen sex millium sanguine vltus est; vltione quæ neque Principem, multò minùs Pontificem saperet.

Cæditur Grypus, succedit ei filius Seleucus 6. Antiochus Grypus insidiis Heracleonis cuiusdam interceptus finem regnandi, viuendique fecit. Successit ei filiorum natu maximus Seleucus sextus, hæres paternæ ditionis; & infelicitatis.

Romæ Consulatum inierunt Cn. Domitius Ænobarbus, & C. Cassius Longinus, quorum nomina duntaxat appellantur in Fastis.

OLYMP. CLXXI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	*3959.*	*659.*

Cyzicenus à Seleuco cæditur. Antiochus Cyzicenus egens pecuniæ statuam Iouis auream cubitorum quindecim conflari jussit, aliamque ex viliori materia, inauratam tantùm, Antiochię reponi, pauló antequam vitam amitteret, & regnum. Statim enim prælio cum suo nepote Seleuco congressus, victus, atque captus jussu victoris cæsus, & vitam, & pecunias perdidit. Parenti successit Antiochus Eusebes,

sebes, siue Pius, ita dictus, quod se paternæ necis vindicem professus esset; alij tamen sic ironicè vocatum volunt, quod Selenen nuptam prius parenti Cyziceno, & patruo Grypo duxisset vxorem. Is Aradum ingressus imposuit sibi diadema: frustra eum perdere conatus est Seleucus; nam & eius vitauit dolos, & ad vim quoque arcendam copias comparauit. *Cyziceno succedit Antiochus Eusebes.*

Consules anni huius L. Licinius Crassus, & Q. Mutius Scæuola tulere legem quæ Licinia-Mutia dicta est, de redigendis in suas ciuitates sociis, qui passim se pro Romanis ciuibus gerebant. Quæ licet vtilis, originem bello Sociali dedit. Crasso obtigit Gallia citerior, in quâ grassatores Prouinciam infestantes sustulit; neque tamen de iis triumphauit; ei collegâ iure ac meritò repugnante. Asia verò Scæuolæ obuenit, quam tam sanctè, casteq; administrauit, vti etiam Prætor tribus ab hinc annis rexerat, vt vulgo in exemplum aliis magistratibus proponeretur, atque in eius honorem Mutia festa; totâ Asia celebrarentur. *Licinia-Mutia lex* *Scæuolæ in Asia sanctimonia.*

OLYMP. CLXXI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3960. 660.

Antiochus Eusebes Seleucum vincit; atque expellit ex Syriâ, Hic delatus in Ciliciam à Mopsuestenis recipitur. Verùm dum tributa à ciuibus exigit, eorum concursu facto in Regiâ, vel Gymnasio crematus cum amicis; nec satis cautus, neque satis fortis interiit. *Seleucus victus ab Eusebe, exuritur à Mopsuestenis.*

Alexander Iannæus ob inauditam in suos crudelitatem Pisidis, & Cilicibus satellitibus latus suum vallat; deinde ne otium pareret ciuilem ac domesticam dissentionem, suscipit expeditionem in Arabiam aduersus Moabitas, & Galaaditas. His igitur populis subactis, imperatoque tributo Amathuntem regressus, eius castellum diruit, quod non ita pridem Theodorus Zenonis filius cum decem millium Iudæorum cæde occuparat. His confectis vlteriùs *Iannæus suis odiosus.*

Reparat copias Iugurtha. Iugurtha fugit ad Getulos, inde ad Bocchum socerum quem ad belli consortium inuitauit. Ab iis instructus nouis copiis redit ad Cirtham vrbem aduersus Metellum; jam segnius bellum vrgentem; quia Marium expectabat successorem, nec inimico suo materiam triumphi parare valdè cupiebat.

Scaurus victus à Cymbris. Cæpio Lusitanos vincit. Scaurus cui obtigerat Gallia tertiam à Cymbris accepit cladem; victus ab iis; & exutus exercitu. Meliùs Q. Seruilius Cæpio pugnauit in rebelles Lusitanos; de quibus Proprætor triumphauit. Ita Romanis fortuna lætis aduersa permiscebat.

OLYMP. CLXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 3947. 647.

Marius substituitur Metello. Romæ Consulatum gessere L. Cassius; & C. Marius; quorum hic sine sorte Metello subrogatus est, fremente totâ nobilitate. Quæ res sic Metellum pupugit vt eius aspectu carere voluerit, parum fortiter sibi factam ferens iniuriam. Receptus tamen Romæ magnificè; concessusque ei triumphus cum titulo Numidici, licet Numidiâ nondum deuictâ, quibus honoribus Populus Romanus ei vtcumque satisfecit.

Marius rē benegerit. Marius bellum exorsus, duos Reges sibi insidiantes deuicit; Capsum oppidum cepit, ac diripuit; Mulacham munitissimam vrbem operâ Liguris per saxa enitentis occupauit: Bocchum denique & Iugurtham primùm repulit, deinde semisopitos deiecit ac profligauit. Tum L. Sylla Quæstor in eius castra cum equitatu veniens, quis aliquando futurus esset ostendit, eumque Marius expertus est, qualem se in Metellum ipse præstiterat.

Cassius cæsus à Tigurinis. Consulum alter Cassius in Galliam rem pessimè gessit. Nam Tigurinos aggressus ab iis cæsus est cum magnâ exercitus parte; superstites sub jugum missi, datis obsidibus, & dimidiâ parte rerum suarum oblata, dimissi sunt incolumes ad æternam ignominiam.

Con-

OLYMP.CLXVIII. *Mundi* Vrb.Cond
ann.3. 3948. 648.

Consulibus Q. Seruilio Cæpione, & C. seu Q. Atilio Serrano, in Numidia continuatum est C. Mario imperium: Is Iugurtham, & Bocchum ad Cirtham diuicit, maximè opera Syllæ; quo tamen in prælio victoriam tantùm non retulit Iugurtha, à se occisum Marium mentitus. Sylla deinde legatus missus ad Bocchum, ei persuasit, vt sibi generum traderet. Diu fluctuauit Bocchus vtrum Syllam Iugurthæ, an hunc Romanis traderet; tandem virorum fortium amicitiam, Numidicæ perfidiæ anteponendam duxit, vinctum Iugurtham obtulit Syllæ, vt is confecti belli Numidici gloriâ frueretur, quam ingratè Metello Marius abstulerat; sicque ingratus per ingratum dependit pœnas. *Iugurtha à Boccho traditur Syllæ.*

Q. Cæpio cui obtigerat Gallia, Thesauros ex templo Apollinis Delphici raptos quondam à Gallis, & in Tolosates lacus, ad pestem arcendam projectos colligi jussit, ac tandem sublatis custodibus sibi vindicauit, centum millia pondo auri, argenti centum decem millia, seu in genere ad quindecies centum millia talentûm, hoc est fermè duodecim milliones librarum Turonicarum. Sed ea pecunia & Duci, & militibus suis fatalis fuit, hanc quisquis attigit, malè periit, quare inter fatalia numeratum est *Aurum Tolosanum*. *Aurū Tolosanum Cæpioni funestum.*

Hoc anno nata sunt magna duo Reip. Romanæ lumina M. Tullius Cicero Arpini, ex matre Heluia, patre equite, non ex genere Tulli Regis quod nonnulli fabulati sunt; neque enim vix appetentissimus gloriæ, id de se prætermisisset; immò negat se ad familiam M. Tullij patricij pertinuisse, qui decennio post exactos Reges cum Seruio Sulpitio Camerino Consul fuit. Natus item nouem mensibus post Ciceronem Cn. Pompeius, cognomento Magnus, quo anno L. Crassus legem Seruiliam suasit de communicandis *Nascitur Cicero.* *Nascitur M. Pompeius.*

candis Senatui, & equitibus, iudiciis. Horum sanè ortu hic annus notandus fuit, quorum nomine Romana deinceps historia personabit.

OLYMP. CLXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3949 649.

Clades Lusitanica Rom. Consules huius anni fuere P. Rutilius Rufus, & C. Manilius, aliis Cn. Mallius, quando Romanam vrbem magnus luctus impleuit. Cæsus est enim in Lusitaniâ Romanus exercitus; deletus est & in Galliâ in quâ Consules duo prouinciam Rhodano fluuio partiti fuerant: sed dum inter se inuidiâ, & contentione potiùs quàm armis cum hoste pugnant, victi sunt ambo à Cymbris, Teutonibus, & Tigurinis qui in excidium Vrbis conuenerant. *Maior in Gallia à Cymbris victis Scauro, & Cæpio. Cæpio cæditur manu tortoris* Cæsi sunt præter M. Aurelium Scaurum, duo Consulis liberi, octoginta Romanorum, & sociorum millia, quadraginta millia lixarum, & calonum, atque ex tanto exercitu vix decem superfuere; adeò vt nihil prædæ victor, nihil misericordiæ victus agnosceret. Maxima odij pars in Cæpionem deriuata est, in quem C. Norbanus insurrexit, effecitque vt illi abrogaretur imperium, conjiceretur in carcerem, laceraretur carnificis manu, corpus in Gemonias Scalas abjiceretur. Alij in exilium abiisse malunt, & ab eo relicta bona filios eius inter scorta turpiter obliguriuisse. Is scilicet casus Auri Tolosani possessorem manebat.

Marius ordinat Numidiã Marius Numidiam prouinciam ordinauit jam ante multis bellis concussam, exhaustamque, & in apparando triumpho temporis aliquid insumpsit, cum ei nobiliorem Populi Romani fortuna pararet.

OLYMP. CLXIX. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 1. 3950. 650.

Hyrcanus moritur. Mortuus est hoc anno Ioannes Hyrcanus Pontifex, Dux & Prophetes Hebræorum, à quo primum Macchabæorum librum scriptum ferunt. Successit ei filiorum natu maximus Aristobulus, qui sibi primus imposuit Diadema. Hic ma-

matrem à patre sibi regni consortem relictam in vinculis enecauit fame: fratrem suum Antigonum secundo loco genitum sic amauit, vt cum vocaret in regni partem, reliquis fratribus detentis in custodiâ. Hunc tamen paulò post, alienatus ab eo, per calumnias Salomes, seu Alexandræ vxoris suæ, quasi is totum sibi affectaret regnum, crudeliter sustulit. Aristobuli consilio, & fortitudine Ituræi accepere circumcisionem, & Iudæis aggregati sunt. Tum cæsi fratris eum cepit pœnitentia, & sanguinem suum, eo euomuit in loco quo fratris sanguinem effuderat. Rex tantùm vnius anni, & diuturniori potitus vitâ, quàm exigeret fratricida simul atque matricida.

Aristobulus ei succeßit.

Antigonũ fratrẽ necat & matrem.

Romæ creatus est secundùm C. Marius, eique fine sorte decreta Prouincia Gallia, cum bello Cymbrico, eius collegâ C. Flauio Fimbriâ nihil reclamante. Eodem ergo die quo Consulatum iniit, triumphauit de Iugurtha, quem Populo Romano, cum duobus liberis proposuit, paulò post in carcere strangulandum, vel sextiduì fame necandum. Is Romæ finis fuit huius Regis, qui pollicitus erat se venditurum Romam, si reperiret emptorem.

Triũphãti Mario, datur Cõsulatus cũ bello Cymbrico.

Iugurtha necatur.

Barbari victores in Hispaniam reflexerunt iter, magno Marij commodo; qui militem toto hoc tempore indurauit, & exercuit; quando & magnæ æquitatis specimen edidit. Cum enim Trebonius adolescens Lusium Marij ex sorore nepotem à quo de stupro interpellatus erat interemisset, coram Mario vocatus in judicium, non modo innocens judicatus est, sed & coronâ virtutis ergo donatus; pudicitiâ tum inter homines inquinatissimos triumphante: quæ æquitas cum fortitudine, & castimoniâ conjuncta, judici tertium peperit Consulatum.

Cymbri in Hispaniã veniunt.

Marij æquitas.

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno 3950 ad 3960.

OLYMP. CLXIX. *ann.* 2. *Mundi* 3951. Vrb. Cond. 651.

Succedit Aristobulo Alex. Iānæus.

ARistobulo fratri successit Alexander Iannæus, quem statim Salome demortui Regis vxor, ætate ac modestiâ cæteris præcellentem vinculis soluit. Eum pater Hyrcanus oderat; quia huic oranti pro duobus aliis liberis Aristobulo, & Antigono, Deus eis Iannæum successorem indicarat, ideoque eum in Gallilæa, procul à suis oculis nutriendum curarat. Is sui principatus initio fratrem suum insidiantem sibi interemit (nomen Iosephus tacet) alterum Absalonem priuatâ contentum vitâ in deliciis habuit; ex æquo seuerus, & iustus.

3. Marij Consulatu Barbari à Celtiberis repressi.

Romæ tertium Consulatum gessit C. Marius, cui adjunctus est collega L. Aurelius Orestes, eodem anno vitâ functus. Barbari in Hispania pugnantes à Celtiberis repressi, versus Italiam dirigunt iter, quam suâ fortitudine dignam sedem iudicabant.

Sacerdotū electio Populo data.

Cn. Domitius Trib. plebis legem tulit vt Sacerdotes quos antea collegæ sufficiebant, Populus crearet; ipse primus Pontificatum Maximum noui huiusce tumultus præmium à Populo retulit.

Bellum Seruile in Sicilia, sub Saluio, & Athenione

Seruile bellum glisceba t in Siciliâ partim Prætorum socordiâ, partim nequitiâ seruorum, partim dominorum seueritate. Itaque Saluius nescio quis se Tryphonem nominans, assumpsit regni insignia, & militiæ suæ Principem Athenionem alium seruum dixit. Mox tamen dum ab eo sibi timet, captum coniecit in vincula. In

Sal-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Saluium missus à Senatu Lucullus cum septemdecim armatorum millibus, vt hunc tumultum compesceret. Hoc apparatu territus Saluius Athenionem soluit, eumque quadraginta suorum millibus præficit. Pugna committitur, sed in eâ Athenio 20. millia suorum perdidit, ipse multis debillitatus vulneribus, jacuit inter mortuos; reliqui Tricalam fugerunt; vbi frustra obsessi à Lucullo, qui meliùs hos incoauit bellum, quàm gessit.

Turpilius Comicus mortuus est Sinuessæ. Neapoli item obiit Lucilius ætatis suæ 46. funere publico elatus, quamquam scripsisset Satyras; quia tum malos mores carpere, periculosum non erat. *Turpilius Poeta moritur, & Lucilius.*

OLYMP. CLXIX. *Mundi ann.* 3. 3952. Vrb. Cond. 652.

Creatus est quartùm Consul C. Marius fingens recusare consulatum, & à Saturnino Trib. plebis, histrionicâ collusione, patriæ proditor appellatus, nisi dignitatem oblatam acceptaret, quam vehementer exoptabat. Huic collega adjunctus est Q. Lutatius Catulus. Cumque bifariam diuisi essent Barbari, Cymbri per Noricum Italiam subirent, Teutones vero per Gallias; his Marius objectus est. Statim ergo in Galliam prouinciam suam venit, castraque ad Rhodani ostium communit, fossâ ingenti ad commeatum ductâ. Hunc Teutones ad certamen prouocant, & pugnare detrectantem in castris adoriuntur, vbi tamen malè accepti, pergunt versus Italiam Romanis inclusis insultantes. Hos tamen mox insecutus Marius ad Aquas Sextias captato commodiore loco aggressus deuicit. In eo certamine virtus mulierum Teutonicarum enituit, quæ castra acerrimè defenderunt: miserunt & ad Marium legatos, vitam tantum deprecatæ vt Vestalibus seruirent; sed repudiatæ priuselisis, aut trucidatis liberis omnes sese peremerunt. Reliqua pars Barbarorum

4. Marii Consulatus cũ Catulo.

Teutones, & Ambrona Marius vicit.

cum

Vrbem reuocatus, triumphare noluit, sed ad Catulum profectus, euocatis copiis cum Cymbris constituto loco ad Vercellas conflixit, eosdemque vicit. Ita tamen, vt ad eius milites præda, ad Catulianos spolia, signa militaria, tubæque pertinerent; vnde intellectum ab iis maximè relatam esse victoriam, Mario tamen huius facti attributa laus, dictusque est tertius vrbis conditor, & huic soli triumphus oblatus est, cuius voluit participem esse Catulum, minus ex modestiâ, quam ex timore Catulianorum militum, quos non credebat Ducis sui toleraturos injuriam.

Cimbri ad Vercellas profligati.

Triũphãt Marius, & Catulus.

Aquilius Marij collegâ Seruile bellum in Sicilia post quadriennium confecit seruis ingenti prælio deuictis, & Athenione singulari certamine prostrato, atque cæso, vbi tamen in capite luculentam plagam accepit. Multi ex seruis ad publicas aras sese ferro confecere, multi ad bestias damnati; adeo vt scribat Athenæus hoc bello centum myriadas seruorum interiisse.

Aquilius conficit bellum Siculum.

Hoc item anno L. Apuleius Saturninus, homo nequam, & à Metello Censore aliàs merito notatus, A. Nonio competitore suo cæso, fit Tribun. plebis, cui se statim adjunxit spe sexti Consulatus C. Marius, dignum tali patellâ operculum.

Apuleius Trib. pl.

OLYMP. CLXX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 1.	3954.	654.

Ptolemæus Lathurus à Cleopatrâ matre pulsus Alexandriâ in Cyprum profectus est. Eripuit insuper ei mater Seleucen vxorem, ex quâ jam duos liberos susceperat: Sed & substituit eidem natu minorem filium Alexandrum, seu Alexan, improbæ matris amore scelerato dignissimum.

Lathurus Alexandria pellitur à matre.

Romæ C. Marius sextum Consulatum magnâ vi pecuniæ per tribus pronunciatâ, consecutus est, quando & L. Valerium Flaccum asseclam potiùs, quàm collegam obtinuit. Tum autem

6. Marii Cõsulatus emptus pecunia.

Marius Metellum Numidicũ eiicit.

autem decreuit euertere Metellum Numidicũ, ex bello Iugurthino, aut veriùs ex virtutis odio inimicum, ideoque sibi Apuleium, & Glauciam Tribunos plebis factiosos, & quondam à Metello Censore notatos adjuuxit. Ab iis lata lex de diuisione agri Gallici, adjectâ pœna, vt qui in eam intra dies quinque, non iuraret, 20. Talentis, pulsus è Senatu, mulctaretur. Finxit se huic rogationi obsistere Marius, sed mox præuaricatus est: Metellus constans in proposito quamuis videret bonos omnes à se stare, veritus tamen cædem, Vrbe cessit, ostenditque ciues, sibi honore suo esse chariores. Hoc facto elati Apuleius, & Glaucias, adjuncto sibi Graccho nescio quo adscititio, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, Memmium Glauciæ competitorē in Tribunatu per satellites suos in foro fustibus necant; sed mox ab ipso Mario in Capitolio obsessi, tegulis è curiâ projectis interfecti sunt; atrociori supplicio digniores.

Apuleius, & Glaucias à Mario cæsi.

Ouat Aquilius.

Quationem tantùm retulit ex Seruili bello M. Aquilius, ne triumphi dignitas Seruili inscriptione vilesceret.

Nascitur Iul. Cæs.

Tum quoq; natus est C. Iulius Cæsar, de quo dubium an plus patriæ nocuerit quàm profuerit; habuit enim in suis moribus aliquid simile & geminum veutis, atque tempestati.

OLYMP CLXX. ann. 2.	*Mundi* 3955.	Vrb. Cond. 655

Alexand. Iannæus Ptolemaidē obsidet.

Alexander Iannæus bene vsus contentione Cyziceni atque Grypi ad Ptolemaidem copias admouet, relatâque de ciuibus victoria, eos intra mœnia compulsos obsidet. Euocant illi in auxilium suum Lathurum tum in Cypro regnantem: sed autore Demeneto mox consilium mutant, & venientem quoque excludunt Ptolemæum. Iannæus in Zoilum & Gazæos arma conuertit: illi confugiunt ad Lathurum; sed Iannæus eos præuenit, pacemque cum Lathuro fecit eâ lege, vt agros Zoyli Iudææ attribueret,

Euocatur Lathurus.

quod

quod & præstitit. Intereà idem Iannæus perfidiosissimè Cleopatram ad Lathurum opprimendum aduocat. Quo agnito Lathurus cum proditore fœdus abrumpit, & Iudæis infensissimus, ne Ptolemais veniret in Iudæorum manus, eam obsidet. Pacem etiam init cum Cyziceno, quod verita Cleopatra submittit ingens auxilium Grypo, & filiam suam Seleucen ereptam Lathuro. Sic crudelis mater, & impia liberorum suorum nuptiis turpiter abutebatur.

Perfidè agit cum Lathuro Iannæus.

Cleopatra Grypo fauet.

Romæ sub Consulatu M. Antonij, & Auli Postumij Albini, interemptis Tribunis plebis factiosis, Metellus acclamationibus populi reuocabatur ab exilio: & de eius reditu jam rogationem tulerat Q. Calidius Tribunus plebis; cum Marius opposuit Furium quendam, qui huic legi intercederet. Ad huius Tribuni plebis pedes abjectus Metelli filius, & lacrymans, nihil tum quidem obtinuit; sed à Populo Pij nomen accepit. Immò & mox accusatus coram Populo per Canuleium Tribunum plebis idem Furius, non expectatâ defensione à suis ipsis judicibus discerptus, majores pœnas Metellis dedit, quam ipsi peroptassent. Metellus itaque exul communibus Populi suffragiis, & gaudiis reuocatus est. Quam ob rem iratus Marius statim in Cappadociam nauigauit, specie vt Matri Deûm vota persolueret, reuera vt Metelli conspectum vitaret. Hîc quoque Marius semina belli Mitridatici jecisse dicitur, dum Regem monuit aut Romanos colere, vel delere; iisdemque vel plus posse, vel subesse: neque enim Romanos Mitridatem tam potentem, diu intactum laturos.

Metellus reuocatur ab exilio.

Marius exit ex vrbe & semina iacit belli Mitridatici.

Tum Dolabella de Lusitanis triumphum retulit ex Hispaniâ. Tum quoque primùm in Ædilitate Claudij Pulchri pugnarunt elephantes in circo: ne deessent illæ feræ voluptati Romani Populi, quæ alias huic tanto terrori, damnoque fuerant.

Elephātes in circo pugnant.

OLYMP. CLXX. ann. 3. *Mundi* 3956. Vrb. Cond. 656.

Victus Iannaei à Lathuro.

Ptolemæus Lathurus relictis ducibus in obsidione Ptolemaidis, contra Iannæum ducit ipse copias suas, eiusque aliquot vrbes occupat. Occurrit ei ad Iordanem Alexander cum 50. millibus Iudæorum, consertoque prælio, tam multi ab Ægyptiis confecti Iudæi, vt cedentium hebescerent gladij & præter captiuos, triginta millia cæsi jacerent. Huius victoriæ fuere fructus Ptolemais & Gaza Ptolemæo redditæ; perfidiæ suæ pœnas ingentes Iannæus dedit.

Cleopatra & Lathurus fraude certant.

His acceptis nunciis Cleopatra conflato exercitu cum Alexandro filio, Phœnicem appellit, & Ptolemaidem subire cogitat; verùm à Ptolemæi præsidio repellitur. Irata mulier vrbem oppugnari jubet. Quibus auditis, Lathurus relicta Syriâ venit in Ægyptum quasi eam recuperaturus. Sed inde fugatus est ab exercitu Cleopatræ, & Gazæ hyemare compulsus. Intereà Cleopatra Ptolemaidem occupat, ad quam Iannæus accessit cum muneribus, & in vrbe Scythopoli cum ea contraxit amicitiam, quæ inter infidos solet coalescere.

Cleopatræ adhæret Iannæus.

Lex Cecilia-Didia

Romæ consequutus est Consulatum operâ Metelli Numidici, reducis. Q. Cæcilius Metellus nepos, cui datus est collega T. Didius: horum opera lata lex dicta Cæcilia-Didia, de legibus non ferendis per Saturam, tum etiam de iisdem trinundino promulgandis; quibus improborum temeritas, quoad licuit, repressa est atque castigata.

T. Didius in Hispania benè rem gerit.

Hic est T. Didius, qui Thraces Prætor domuerat; neque minùs in Consulatu felix fuit. Nam missus in Hispaniam Vaccæorum 20. millia deleuit; Termissum oppidum, semper infidum transtulit in planitiem, & sine mœnibus jussit esse; Colendam aliam vrbem 7. mensium obsidione ad deditionem compulit, cuius ciues ex rapto viuere solitos partim vendidit, partim

partim trucidauit. Sub hoc Consule Sertorius rudimenta militiæ posuit, & quis aliquando futurus esset Imperator, tum miles ostendit. *Sertori. initia.*

M. Aquilius repetendarum accusatus à M. Antonio ita defensus est, vt suis vulneribus aliquid, cætera patroni sui deberet eloquentiæ. *M. Aquilius ab M. Antonio defensus.*

OLYMP. CLXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3957. 657.

Iannæus nihil jam sibi à Lathuro reformidans ingreditur Cœlesyriam, ibique Gadaram post decem mensium obsidionem, & Amathunta capit; cum tamen priùs suorum decem millia perdidisset & impedimenta, exitu lætiore; quàm principio. *Iannæus meliùs rem gerit.*

Iratus item Gazæis quod contra se Lathurum acciuissent Raphiam & Anthedonem in eorum agro sitas occupauit: vnde intellexere Gazenses sibi cladem imminere, antemuralibus eorum exscisis, aut occupatis. *Raphiam & Anthedonem capit.*

Romæ Consules fuere Cn. Cornelius Lentulus, & C. Licinius Crassus: hic in Lusitania rem tam feliciter gessit vt triumphum mereretur. Censuram hoc anno gessere M. Antonius orator, & L. Valerius Flaccus, à quibus Senatu motus est M. Duronius, quod legem de sumptibus conuiuiorum Tribunus plebis abrogasset: sed posteà vicissim ambitus postulauit Antonium tam malus ciuis, quàm accusator. *Censura M. Ant.*

Tum quoque Romæ accuratè prohibita sunt humana sacrificia, & nefariæ Magorum superstitiones, aliaque eiusdemmodi in perniciem humani generis à Dæmone, aut eius asseclis comparata. *Magicæ superstitiones Rom. vetitæ.*

OLYMP. CLXXI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3958. 658.

Ptolemæus Apion Lathuri nothus frater Rex Cyrenarum, moriens regni sui hæredem Popul. Romanum scripsit: quare Senatus vt ostenderet legantis prudentiam, & quam sanctos hæredes elegisset, omnes huius regni ciuitates li- *Apion Po. Ro. relinquit hæredem.*

beras esse jussit. Quidam tamen hoc regnum tum in prouinciæ formam redactum volunt; neque ex commodo regni, neque ex honore Romanorum.

Gazam occupat Iannæus. Gazam obsedit Iannæus, & eam Lysimachi cuiusdam proditione occupauit. Primum enim pacatè vrbem ingressus, deinde locis publicis potitus, in eam milites immisit cum omni licentiâ furandi atque cædendi. Sed Gazenses non inulti periere. Quidam enim incenderunt ædes suas, ne bonis eorum miles frueretur; quidam mactarunt liberos, vxoresque suas ne in seruitutem abducerentur; denique Rex victor quingentos Senatores qui in Apollonis templū confugerant jugulauit, totam vrbem diruit ciuibus vacuam & incensam; in quam dubitari possit, an victi, an victores atrociùs sæuierint.

Iannæus crudelis. Reducem in vrbem Hierosolymam Iannæum excepit seditio, in quâ & Dux & Pontifex popularibus jocis appetitus est, quos tamen sex millium sanguine vltus est; vltione quæ neque Principem, multò minùs Pontificem saperet.

Cæditur Grypus, succedit ei filius Seleucus 6. Antiochus Grypus insidiis Heracleonis cuiusdam interceptus finem regnandi, viuendique fecit. Successit ei filiorum natu maximus Seleucus sextus, hæres paternæ ditionis; & infelicitatis.

Romæ Consulatum inierunt Cn. Domitius Ænobarbus, & C. Cassius Longinus, quorum nomina duntaxat appellantur in Fastis.

OLYMP. CLXXI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	*3959.*	*659.*

Cyzicenus à Seleuco cæditur. Antiochus Cyzicenus egens pecuniæ statuam Iouis auream cubitorum quindecim conflari jussit, aliamque ex viliori materia, inauratam tantùm, Antiochiæ reponi, pauló antequam vitam amitteret, & regnum. Statim enim prælio cum suo nepote Seleuco congressus, victus, atque captus jussu victoris cæsus, & vitam, & pecunias perdidit. Parenti successit Antiochus Eu-

sebes,

febes, siue Pius, ita dictus, quod se paternæ necis vindicem professus esset; alij tamen sic ironicè vocatum volunt, quod Selenen nuptam prius parenti Cyziceno, & patruo Grypo duxisset vxorem. Is Aradum ingressus imposuit sibi diadema: frustra eum perdere conatus est Seleucus; nam & eius vitauit dolos, & ad vim quoque arcendam copias comparauit.

Cyziceno succedit Antiochus Eusebes.

Consules anni huius L. Licinius Crassus, & Q. Mutius Scæuola tulere legem quæ Licinia-Mutia dicta est, de redigendis in suas ciuitates sociis, qui passim se pro Romanis ciuibus gerebant. Quæ licet vtilis, originem bello Sociali dedit. Crasso obtigit Gallia citerior, in quâ grassatores Prouinciam infestantes sustulit; neque tamen de iis triumphauit, ei collegâ iure ac meritò repugnante. Asia verò Scæuolæ obuenit, quàm tam sanctè, casteq; administrauit, vti etiam Prætor tribus ab hinc annis rexerat, vt vulgo in exemplum aliis magistratibus proponeretur, atque in eius honorem Mutia festa; totâ Asia celebrarentur.

Licinia-Mutia lex

Scæuolæ in Asia sanctimonia.

OLYMP. CLXXI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3960. 660.

Antiochus Eusebes Seleucum vincit, atque expellit ex Syriâ, Hic delatus in Ciliciam à Mopsuestenis recipitur. Verùm dum tributa à ciuibus exigit, eorum concursu facto in Regiâ, vel Gymnasio crematus cum amicis, nec satis cautus, neque satis fortis interiit.

Seleucus victus ab Eusebe, exuritur à Mopsuestenis.

Alexander Iannæus ob inauditam in suos crudelitatem Pisidis, & Cilicibus satellitibus latus suum vallat; deinde ne otium pareret ciuilem ac domesticam dissentionem, suscipit expeditionem in Arabiam aduersus Moabitas, & Galaaditas. His igitur populis subactis, imperatoque tributo Amathuntem regressus, eius castellum diruit, quod non ita pridem Theodorus Zenonis filius cum decem millium Iudæorum cæde occuparat. His confectis vlteriùs

Iannæus suis odiosus.

etiam pergere decreuit, & Obedam Arabum Regem appetere bello; verùm ab eius Camelis obtritus totum ferè amisit, exercitum, ac timoris atque dedecoris plenus ægrè Hierosolymam repetiit. jam minùs timendus, neque tamen minùs odiosus.

Belli Mitridatici fermentum L. Sylla Proprætor ex Senatusconsulto Ariobarzanem Cappadociæ regno restituit, ejecto Gordio duce Mitridatis. Huic regno Rex ille Ponticus filium suum præfecerat, cæso Ariarathe. Quæ expeditio Mitridatici belli fermentum fuit.

Flacci res gestæ in Celtiberia. Romæ Consulatum obtinuere C. Cælius Caldus, & L. Domitius Ænobarbus, de quorum rebus gestis nihil habemus, sed multa de Flacco Prætore, quitum regebat Celtiberiam. In vrbe Belgidâ populus ad rebellionem spectans, cunctantem Senatum exussit: acurrit Flaccus, multitudinis armatæ viginti millia cædit, eorumque sangunie accensam seditionem restinguit. Aliquot item vrbes diruit ad rebellionem spectantes, cæsis earum Principibus; vnde Romam reuersus Consulatum suæ fortitudinis, & industriæ præmium retulit.

CAPVT VII.

DECAS SEPTIMA.

Ab anno 3960. ad 3970.

OLYMP. C LXXI. *ann. 4.*	*Mundi* 3961.	Vrb. Cond. 661.

Antiochus victus ab Eusebe. SEleuco sublato succedit frater eius Antiochus, alter Grypi filius, qui regnum eripere Euseb. conatus est; sed vno prælio victus, & vitam, & regnandi voluntatem perdidit. *Philippus eius frater cautior.* Frater eius Philippus, damno propinqui sui factus sapientior, non ausus cum Pio congredi partem

partem duntaxat Syriæ occupauit, & in ea placidè vixit, plus vitæ, & otij, quam honoris, & regni follicitus.

Romæ Consules dicti C. Valerius Flaccus, & M. Herennius nepos, sub quibus P. Rutilij Ruffi judicium celebratum est, magna rei gloriâ, iudicantium dedecore, opprobrio Romanæ ciuitatis. Is summæ innocentiæ, & integritatis vir legatus Q. Mutij (non C. Marij vt aliqui perperam legunt) Asiam à Publicanorum iniuriis & rapinis defenderat. Ab iis accusatus coram Equitibus, eiusdem farinæ hominibus, nullum demissi animi indicium præ se tulit, & damnatus iniustissimè Smyrnam secessit, vbi in litterarum studio consenuit, nactus in suo infortunio fœlicitatem. *Iudicium Rutilij celebre.*

OLYMP CLXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3962. 662.

Tertius Antiochi Grypi filius Demetrius cognomento Eucærus, exemplum fratris sui Philippi secutus, & fretus auxilio Lathuri Cypriorum Regis Damascum occupat, & in hac parte Syriæ regni sui sedem figit Tum conjunctis cum fratre viribus aggreditur Eusebem; sed hic fratres fortiter repulit; & penitùs obtriuisset, nisi aliena quàm sua curare maluisset. *Demetrij Eucæri regnum.*

Consules erant Romæ C. Claudius Pulcher & M. Peperna seu Perperna nepos, sub quibus Censuram gessere Cn. Domitius Ænobarbus, & L. Crassus orator, sed propter dissimilitudinem morum contentiosissimam. Domitius exprobrauit Crasso domum, quam emere voluit ab eo sexagies sestertiûm, & acquieuerat Crassus, si sex loti eximerentur, sed conditionem recusauit Domitius; vnde Crassus illi insultauit, quasi sex lotos sestertiûm sexagies æstimaret. Obiecit ille vicissim Crasso Hymetias Columnas sex, & quod atratus luxisset Muræenam piscem in suâ piscinâ mortuam, quod fassus est Crassus in Senatu, atque ex hoc dolore suo *Censura Crassi & Domitii contētiosa*

gloriam traxit. Contra vt erat facetus Crassus, ait mirum non esse si Domitius nutriret barbam æneam, cui esset os ferreum, & cor plumbeum. Ita mutuis conuiciis traducta Censura, cuius sanè notâ ambo erant dignissimi propter intempestiuam discordiam. Mirum autem tantùm oratorem Rhetores, quibus adhærebant otiosi adolescentes, Vrbe eiecisse; neque potiùs discipulos emendasse, quàm magistros alioquin vtilissimos castigasse.

Rhetores Crassus eicit Vrbe.

OLYMP. CLXXII. *Mundi* Vrb Cond.
ann 2. 3963. 663

Marsicum seu Sociale bellum.

Consulibus L. Martio Philippo, & Sexto Iulio Cæsare Marsicum bellum, seu Sociale, seu Italicum exortum est. Et Italicum dictum quod in Italiâ gestum esse, munitâ vrbe Corfinio, quæ tum Italica vocata, vt esset societatis caput: Sociale quod à Sociis Populi Romani, & perpetuis comitibus in bellis: Marsicum denique quod Marsi duce Popedio Silone defectionis autores extitissent. Huius belli causa proxima fuit M. Liuius Drusus, qui dum judicia quorum infamiâ laborabant equites, transferre cupit, socios Italicos spe Romanæ ciuitatis obtinendæ concitauit. Tandem cum tulisset legem de Iudiciis inter Equites, & Senatores communicandis, vtrumque offendit ordinem; itaque apud socios pactis stare non potuit: immo ab ignoto quodam occisus est domi, cultro in vulnere relicto. Neque verò de eius morte habita quæstio est; contra vero leges eius omnes, referente L. Martio, vno Senatusconsulto sublatæ, aliaque perlata lex aduersus eos qui sociis Italicis jus ciuitatis essent polliciti; ideoque damnati Cotta, Bestia & Mummius Achaicus exularunt. His auditis Socij in Romanos conspirant, & vtrumque Consulem Feriis Latinis intercipere moliuntur. Romani legatos miserunt qui rem explorarent. Seruilius Proconsul, capto qui mittebatur ab Asculanis obside, eos ad saniora con-

Liuius Drusus caeditur.

consilia reuocare voluit, sed ab iis cæsus est cum legato suo Fonteio, eodemque impetu Ro. omnes trucidati ciues: malum statim à Marsis exceptum, & ad alios celeriter traductum. Hinc conspiratio populorum, qui tamen Romam misere legatos, vt jus ciuitatis precibus obtinerent, quod armis poterant occupare: sed rejecti sunt, audiendi, cum resipuissent. Itaque magnis vtrimque sumptibus & animis paratum bellum, quo periculosius, & atrocius Roma nullum sensit, eo sanè euertenda, nisi sociis defuissent duces, hæc peritissimos Imperatores nacta, ex damnis suis mirabiliter emersisset.

OLYMP. CLXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann 3. *3964.* *664.*

Alexander seu Alexas Ptolemæus Cleopatram matrem, cuius occultis consiliis petebatur, interficit. Morte digna jampridem erat scelerata mulier, & ab omnibus probanda, nisi à filio esset illata. *Ptolem. Alexas Cleopatram matrem interficit.*

Tum quoque Nicomedes à Socrate fratre ejectus, in regnum Bithyniæ restitutus est, vt Ariobarzanes in regnum Cappadociæ, & vterque Senatusconsulto, ac inuito Mitridate, quod altera belli Mitridatici fax fuit. *Restituti Nicomedes, & Ariobarzanes.*

Consulibus huius anni C. Iunio Cæsare, & P. Rutilio Lupo bellum Sociale demandatum est; adjunctique legati Rutilio quidem Cn. Pompeius Magni pater, Q. Cæpio, C. Marius, C. Perperna, & Valerius Messala; Cæsari autem Sextus eius frater, P. Lentulus, T. Didius, Licinius Crassus, L. Cornelius Sylla, M. Marcellus, vtrimque supra centum armatorum millia scripta, diuisæ Prouinciæ inter duces vtriusque partis, à Socijs Corfinium belli constructa sedes, vt in eâ quotannis duo Consules, duodecim Imperatores eligerentur. Rutilius Consul cum Vettio Catone in transitu Liris depugnans, multos ferro, plures fluuij vorticibus perdidit: ipse saucius è pugnâ relatus in Vrbem *Duces in bello Sociali.* *Corfinium belli sedes*

Pugnatur malè à Rom.

paulò post interiit. Vnde magna Romæ perturbatio; ideo statutum, vt quo quisque cecidisset loco ibidem sepeliretur. Alter Consulum Cæsar cum triginta millibus Peditum, Equitum quinque millibus, a Marco Egnatio interceptus insidiis, ægrè se intra mœnia Theani recepit. Bellum igitur hoc anno malè Romanis cessit, quia ab eorum hostibus prudentiùs illatum, quàm ab his susceptum est, atque propulsatum.

OLYMP. CLXXII. *ann.* 4. *Mundi* 3965. Vrb. Cond. 665.

Alexand. Ptol. interficitur.

Alexander Ptolemæus concursu populi, ob cæsam matrem, primùm expellitur, deinde à Chereâ Nauarcho interimitur. Reuocatur ergo Lathurus in regnum, omnibus acceptus, quod patienter illatam à matre tulisset injuriam, & ereptum sibi à fratre regnum expectare, quàm repetere maluisset. Iactatum vulgò Romæ Alexandrum reliquisse hæredem regni sui Pop. Romanum; verùm statim rumor ille consenuit, Lathurus duplici titulo Ægyptum verè suam, repugnante nemine, administrauit.

Reuocatur Lathurus.

Iudæorum in Iannæū odium.

Alexander Iannæus variis tumultibus exercitus est, adeò vt à clade Arabicâ efferatior plusquam quinquaginta Iudæorum millia ceciderit. Pertæsus ergo tot cædium cum Populo redire voluit in gratiam, & quæsiuit à suis publicè, quid à se postularent: illi vno ore, responderunt, vt se interimeret: statimque ad Demetrium Eucærum legatos miserunt qui auxilia peterent, animis ita exulceratis, vt omnia vergerent ad desperationem.

Moliuntur rebellionē

Romæ Consulibus L. Porcio Catoni, & Cneo Pompeio Straboni ita bellum Sociale commissum, vt tamen Cæsari prorogaretur imperium. Hic ad Asculum cæsis octo millibus hostium interiit, ex morbo. Tum Vmbri, & Etrusci ad defectionem inclinabant: quare Senatus remanentes in fide Socios admisit ad militiam, & jus ciuium iis prudenter dedit, sicque multos in offi-

officio continuit. Superioris maris accolæ ignari mutatæ Etruscorum sententiæ, dum ad eos per calles deuios se conferunt cum quindecim armatorum millibus, in Pompeium inciderunt, & suorum quinque millia in certamine perdiderunt, reliqui palantes fame, & frigore malè perierunt. Idem Pompeius Marsos, Vestinos, Marrucinos magnis cladibus affecit, atque de iis triumphum meruit, quia hi jam exterorum hostium loco cœperant esse. Consulum alter Cato, à C. Mario filio magni Marij dicitur in prælio fuisse cæsus, quod se eius patri exæquasset. L. Sylla primùm cum Cluentio, & Samnitibus malè pugnauit, mox adeo feliciter, vt anno sequenti Consulatum mereretur. *Varie certatur à Ro. & socijs pugnatur.*

OLYMP. CLXXIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 1. 3966. 666.

Demetrius Eucærus à Iudæis euocatus, Iudæam ingreditur, junctusque rebellibus conficit peditum quadraginta millia, equitum tria. Occurrit huic Iannæus cum 20. millibus Iudæorum, & sex millibus mercenariorum. Ad Sicima cum ambo exercitus aliquando consedissent, tandem conseruerunt manus; victoria Demetrio cessit, qui tamen eâ non est vsus, quod à fratre Philippo sibi vereretur: itaque vicisse contentus recessit, hostique reliquit suæ victoriæ fructum. *Demetrius Eucærus Iannæum vincit.*

Consulibus L. Cornelio Sylla, & Q. Pompeio Ruffo bellum indicitur Mitridati (Mitridatem hunc nummi vocant) quod Nicomedem Bithyniâ, Ariobarzanem Cappadociâ exuisset, & cura tanti belli demandatur Syllæ, cuius virtus anno superiori enituerat. *BELLVM MITRIDATICVM.*

Bellum Italicum jam remissius à Sociis geri videbatur. Cosconio enim Prætori se plerique populi dediderant, & successor eius Cæcilius Metellus Apulos deuicerat quo in prælio Popedius vnus de autoribus rebellionis occiderat. Quare de Sociis quidam in Italiam Mitridatem *Bellum Sociale geritur remissius.*

euo-

Euocatur à Sociis Mitridates. euocarũt:at ille dum tergiuersatur,& de acquirendâ sibi Asiâ cogitat, occasionem elabi passus est, quam postea caluam esse deprehendit.

Sulpitius Trib. pleb. bellũ Mitridaticũ Mario committit. Intereà Sylla Consul Vrbe cum copiis egressus circa Nolam morabatur, & languentis belli reliquias conficiebat; cum Sulpitius Trib. plebis, lege ad populum latâ, Syllæ abrogat imperium, & belli Mitridatici curam C. Mario, id vehementer exoptanti, committit. Redit ergo ad Vrbem Sylla cum sex Legionibus, initaque cum Marianis pugnâ, eam victor ingreditur; duodecim turbarum autores proscribit inter quos Sulpitium & Marios patrem ac filium. *Sylla Româ veniens Marianos vincit, & fugat.* Sulpitius fugiens ab equitibus cæsus est. Marius pater in paludibus Minturnensibus ita latens vt oculis & naribus tantùm extaret, mortis certissimum periculum adiit, etiam detrusus in carcerem, submissoque seruo publico, quem oculo suo terruit. Emissus tandem à Senatu Minturnensi, cum filio, qui ei ad Ænariam insulam occurrit, in Africam transfretauit, vbi vixit in Carthaginis ruinis, vt miseræ vrbis aspectu, miserias suas deliniret.

Pompeius ab exercitu caditur Senatus metuens alteri Consuli Q. Pompeio Ruffo ei decreuit Italiam cum exercitu Cn. Pompei Proconsulis: sed hæ copiæ tantum tumultum excitarunt, vt in eo Consul cæderetur; ita dum Q. Pompei incolumitati nimium studet Senatus, eum imprudenter perdidit.

Mitridates Rom. vincit. Mitridates interea bene vsus discordiâ Romanorum, & à Cassio, Oppio, Aquilio in suo Oratore Pelopidâ male acceptus, qui bellum ei inconsulto Senatu indixerant, Nicomedem, & Romanorum exercitum aggreditur, & operâ maximè curruum falcatorum eos profligat. Ad hæc Q. Oppium à Laodicenis proditum instar *Aquilio capto illudit, eũque nec...* feræ circunduxit; Manium etiam Aquilium captum, asino impositum, omnibus Asiæ vrbibus obiecit, ac tandem auro in os infuso interemit, vt satiaretur auro mortuus, qui eodem

vivus

viuus numquam expletus fuerat. Deniq; vnâ litterarum significatione per totam Asiam incredibilem ciuium Ro. multitudinem interfecit; quâ centum quinquaginta millia interiisse perhibentur: & hâc cæde nullam luculentiorem vnquam ciuitas Romana senserat. *Ro. per totam Asiam cædit.*

Posteà Rhodum magno apparatu tentauit idem Mitridates, vnde tamen repulsus est cum damno, & ignominiâ. In suis ducibus felicior fuit: Pelopidas enim in Lyciâ, Archelaus in Græciâ, Ariarathes filius in Thraciâ, Metaphernes in Eubæâ & Magnesiâ rem non malè gesserunt; quia iis Romani non obsistebant, domesticis tumultibus impliciti. *Mitridates à Rhodo depellitur.*

OLYMP. CLXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3967. 667.

Iudæi deserti à Demetrio in Iannæum suis tantùm viribus pugnant, & facilè superantur; is tandem in munitionem Bethomam compulsos vi capit, atque eorum potentissimos Hierosolymam vinctos trahit. Hic epulans cum suis concubinis eorum octingentos crucibus affigi iubet & in eorum conspectu coniuges liberosque trucidari; vnde ei inditum Thracidæ nomen, ac deinceps non Pontifex, sed popa Iudæorum audiit. *Iannæus Iudæos vincit, ex eis 800. affigit cruci.*

Demetrius relictâ Iudæa in Berœam mouet, vbi & fratrem Philippum obsidet; verùm superuenientibus Arabum, Parthorumque auxiliis non tantùm victus, sed & vinctus ad Mitridatem Parthorum Regem deductus est. Hic interiit ex morbo, ac Philippo fratri, quem capitaliter oderat, regnum integrum, pacatumque reliquit. *Demetrius captus interit.*

Romæ Consules creati Cn. Octauius, & L. Cornelius Cinna. Hic dum perniciosas patriæ ferre conatur leges ab Octauio collega vrbe pellitur; & cum Italos ad defectionem sollicitaret exautoratur, eiusque loco Consul renunciatur L. Cornelius Merula Flamen Dialis. Cinna tamen *Consul Cinna exautoratus. cum Mario Romã subit.*

men receptus ab exercitu ad Nolam retinet insignia Consulatus, & accedit ad Vrbem, quam Consules munierant. Sed mox eadem tribus castris circumsessa est Marij, Sertorij, Cinnæ & Carbonis. Euocatur Sylla, sed longiùs distabat vt ferre posset opem. Euocatur & Metellus pugnans in Samnites; verùm cum tergiuersatur cum iis inire pacem, Marius eum præuenit; itaque neque Samnites debellauit, neque consuluit patriæ. Intereà ab Appio Claudio aperta est Mario porta Ianiculi, qui per eam cum Cinnâ in vrbem irrupit; sed vterque repulsus est ab Octauio, & Q. Pompeio. Moxque Pompeius fulmine, aut pestilentiâ interiit. Vrbs tandem fame compulsa se dedidit, cæsi Consul Octauius, & M. Antonius Orator, ægrè à submissis satellitibus interfectus; Merula Consul Q. Catulus, & P. Crassus sibi manus intulerunt, Vrbs tota cædibus fœdata, insepultisque cadaueribus sterquilinio, quam vrbi similior fuit.

Cæsi Octauius & M. Antonius.

Intereà Sylla oppugnabat Pyræum quod tutabatur Archelaus: Ariarathes filius Mitridatis Macedoniam occupat; inde dum venit ad ferendam opem Archelao in itinere moritur, pari gaudio & dolore Romanorum, atque Ponticorum.

Sylla in Græcia pugnat.

Plotius Gallus tum primus Romæ docuit Rhetoricam, atque inter arma ciuilesque discordias eloquentiæ Professor auditus est.

Plotius Gallus Romæ Rhetor.

OLYMP. CLXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3968. 668

Philippi quintus frater, filius Grypi Antiochus Dionysius inuasit regnum Cœlesyriæ, & se Damasci Regem dixit. Mox in Arabas duxit exercitum; quando Milesius Arcis præfectus Vrbem Damascum Philippo tradidit: at hic cum videri cupit eam vi, non proditione cepisse, perdidit. Dionysius inuito Iannæo per Iudæam transit aduersus Arabas, quibuscum dum pugnat, & cornu laborans restituere nititur, inte-

Antiochus Dionysius Syriæ Rex.

Et cæditur ab Arabibus.

interimitur. Sicque Syria Damascena Aretæ se submisit, atque Arabibus nobilis victoriæ præmium fuit.

L. Sylla post diuturnam obsidionem capit Athenas, & Aristonem qui ei restiterat interficit, ac vrbem liberam jubet esse, quia fuerat multorum eruditorum mater. Mox Archelaüm ingenti prælio vicit, ex quo vix decem hostium millia subduxerunt sese ex centum millibus peditum, & Equitum decem millibus. Mitridates auditâ suorum clade Dorylaüm mittit in Græciam, cum octoginta armatorum millibus, quibuscum etiam certauit feliciter Sylla, quamquam milites eius detrectarent certamen; quod tamen impulsi sui ducis audaciâ, inire compulsi sunt. Quindecim hostium millia cæsi in prælio, sequenti die castris expugnatis plures, inter alios Diogenes filius Archelai; ipse Archelaüs fugit Chalcidem, Græcia Syllæ victoris arbitrio relicta. Quis enim huic post tantas victorias obsisteret?

Sylla capit Athenas.

Archelaū vincit, & Dorylaū.

Romæ Consules sine comitiis dixerunt sese C. Marius septimùm, & L. Cornelius Cinna secundum. Quo die de more Consulatum iniit Kal. Ianuarij C. Marius Sextum Licinium Senatorem de Saxo Tarpeio deiici jussit, ac post dies tredecim, aut sexdecim, ex susceptâ vltrò intemperantiâ, metu Syllanæ vindictæ obiit. Vir de quo dubites, an bello vtilior fuerit patriæ, an pace deterior. Suffectus ei Valerius Flaccus Consul, belli Mitridatici curam suscepit. cui minus Mitridates, quam legatus suus Fimbria timendus fuit.

Marius Consul, eū Cinna.

Obit Marius.

Hoc anno C. Valerium Catullum Veronensem Poëtam C. Iulij Cæsaris hospitem natum ferunt, in quo Latina Poësis florere cœpit.

Nascitur Catullus.

OLYMP. CLXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3969. 669.

Valerius Flaccus à C. Fimbria legato suo ex puteo in quo latebat extractus, interemptus est. Ipse

Fimbria cæso Valerio Flacco Mitridatem fugat.

Ipse Fimbria ducem se exercitus sine Senatus, aut Populi autoritate dixit, ac transiens in Asiã ipsum etiam Mitridatem compulit in fugam; manu, quàm animo melior.

Archelaus cum Sylla pac scitur. Archelaüs iussu Mitridatis quàm potest honestis conditionibus cum Syllâ pacem componit, quam hic quoque peroptabat, indigens pecuniâ, & cogitans vltionem. Sicque terminatum est primum bellum Mitridaticum, quo tentauit Rex ille magnus Pop. Romani vires, futurus superior si relictâ Asiâ cum suis copiis, & pecuniâ transiisset in Italiam.

In Syllã Coss. bellũ parant. Romæ Consules erant L. Cornelius Cinna tertium, & Cneus Papyrius Carbo in locum Valerij suffectus. Hi aduersus Syllam bellum parant, excepturi eum vt pestem patriæ, non de Mitridate victorem. Tum quoque lustrum conditum est atque inter tot clades, atque cædes 463000. ciuium capita numerata sunt.

Rex Syriæ Tigranes. Tigranes Rex Armeniæ ditissimus, & subnixus Parthicâ, ac Mitridaticâ societate hoc anno Syriæ Rex renunciatus est à Syris, mortuo Philippo Grypi filio. Miseros enim Syros tædebat tot præliorum, atque direptionum. Filius tamen Antiochi Eusebis latuit in aliquo Asiæ loco; vnde cognominatus Asiaticus, cui præter spem nihil relictum est. Sicque defecit imperium Seleucidarum, quod degustauit tantùm Tigranes, vt id Romanis melioribus & fortioribus domini relinqueret.

OLYMP. CLXXIV. *Mundi* Vrb Cond.
Ann. 1. 3970. 670.

Fimbria Ilienses vexat & diripit. Ilienses à Fimbriâ vexati confugiunt ad Syllam. Hic pollicetur opem, & Fimbriam à turbandis sociis absistere iubet. At Fimbria quasi amicus Ilium ingressus vrbem deripit ac cremat penè funestiùs, quàm à Græcis fuerat euersa; legatos ad Syllam in templo Mineruæ interceptos crudeliter enecat. In eum ergo Sylla progreditur, quem omnia molientem sui deseruere,

& ad

& ad Syllam fortiorem confugere; Fimbria in templo Æsculapij sibi violentas manus infert. Inde Sylla veriùs diripit, quam componit Asiam. Cum enim eam in 44. partes distribuisset, his pecuniam imperauit omni bello, ac direptione duriorem, & intolerabiliorem. Nicomedem tamen, & Ariobarzanem in sua regna per Curionem reduci iussit., populos aliquot sociis Populi Romani adscripsit, seruos à Mitridate manu missos prioribus heris reddidit. Et ne quid turbarum hic oriretur Murenam cum duabus legionibus Fimbrianis ibidem reliquit. Ita jam timoris vacuus, pecuniæ, & vltionis plenus Italiam repetere cogitat.

Fimbria se interficit.

Sylla ordinat & diripit Asiam.

Romæ Consulatum tenuerunt L. Cornelius Cinna quartùm, & Cn. Papyrius Carbo secundùm. Cinna in Dalmatiam proficisci parat, vt occurrat Syllæ, ex Asiâ cum exercitu redeunti: sed suos parum obsequentes experitur; quos dum etiam minis intempestiuis exasperat, cæditur. Itaque reliquo anno solus Carbo Consul fuit. Tum legati à Senatu ad Syllam missi de pace; petit Sylla vt ejecti à Cinnâ restituerentur, quod erat pacis initium, sed discussum à Carbone magno eius, & Reip. damno.

Cinna cæditur à suis. Carbo solus Consul.

Tum quoque Libertini in triginta quinque tribus diuisi sunt, vt hoc beneficio fierent, ad tutandam Vrbem, quasi iam suam, alacriores.

Libertini diuisi in 35. tribus.

C A

CAPVT VIII.

DECAS OCTAVA.

Ab anno 3970 ad 3980.

OLYMP. CLXXIV. *ann.* 2. *Mundi* 3971. Vrb. Cond. 671.

Templa Delphicũ & Capitolium deflagrant.

HOc anno Templum Delphicum deflagrauit, eodem quo Capitolium Romæ, non sine portento magnæ calamitatis.

Consulibus L. Cornelio Scipione Asiatico, & Cn. Norbano Flacco, Sylla cum classe mille sexcentarum nauium Brundusium appulit, ibique triginta millia armatorum exposuit, adiunctis in itinere Metelli Pij, Cn. Pompeij, & Cethegi copiis. Tum agebat Proconsulem Sylla, cum neque ipse neque Metellus dignitatem deposuissent. Progrediebatur autem per Italiam innoxius, vt sibi populos conciliaret, & pacem honestam vbique loquebatur. Norbanum tamen ad Canusium vicit, ex cuius exercitu sex millia cecidit, paucis suorum desideratis. Inde ad Scipionem progressus, eius copias, iniectâ pacis mentione ad se ita pellexit, vt solus ipse Consul cum filio remaneret in castris, quos tamen Sylla dimisit incolumes; at hi obliti patriæ in exilio Massiliæ vixere. Inde venit ad Vrbem, sed eum Carbo præuenit, effecitque vt & Metellus, & alij Syllanarum partium sectatores, hostes patriæ iudicarentur.

Sylla appellit in Italiam.

Carbo fugit vrbem, ac turbat.

Pompeius occurrit Syllæ.

Eodem tempore Pompeius tribus Volonum legionibus copias Syllanas auxit, natus tantùm anno 23. vnde charissimus deinceps extitit Syllæ, & subuehi altiùs cœptus, quàm Romana libertas postularet.

Sertorius fugit in Hispaniã suam prouinciam.

Q. quoque Sertorius fortitus Hispaniam Suessam Syllanæ factionis vrbem occupauit; cum

cum tamen Scipionis exercitus defeciſſet ad Syllam, fugit in ſuam prouinciam, vbi cum ei non ſuccederetur, telam cum ſuis Hiſpanis texuit, quàm Populus Romanus ægrè, & non niſi poſt multos annos retexuit.

OLYMP. CLXXIV. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3972. 672.

Iannæus à Iudæis amicè recipitur.

Iannæus expeditis rationibus ſuis cum Aretâ multa recepit loca Dion, Eſſam, Gamala, & aliquot regulos atque inter cæteros Theodotum Zenonis filium, & Demetrium ſibi ſubjunxit, reduxque in patriam, ita receptus eſt, vt res illæ proſperè geſtæ omnia in eum populi ſui odia reſtinxiſſe viderentur. Vſque adeò principes de ſubditorum amore deſperare non debent.

C. Marius victus obſidetur Præneſte.

Romæ facti Conſules Cn. Papyrius Carbo tertiùm, & C. Marius Gratulianus viginti quinque tantùm annos natus, adoptatus à C. Mario, qui liberis carebat. Hic Marius parum fœliciter cum Syllâ pugnauit, & copiarum parte ad victorem tranſeunte Præneſte compulſus, ibidemque obſeſſus eſt. Obſidionem ſoluere non ſemel aggreſſus eſt Carbo, Lucani item, Samnites, atque Capuani cum ſeptuaginta millibus armatorum, ſemper irrito conatu. Ipſe Marius ſæpè tentatâ eruptione, repulſus eſt ſemper. Itaque demandatâ Prætori oppidi curâ, & aliquot virorum illuſtrium cæde, ſibi violentas intulit manus, adoleſcens fortis, & dignus C. Marij ſepties Conſulis adoptione, quem moribus truculentis repræſentabat.

Sylla ad vrbem venit, & omnes vincit Rom. & Samnites.

Damaſippus interea Prætor Romæ vocato Senatu nobilitatem omnem Syllæ fauentem trucidauit. Quibus auditis Sylla venit ad Vrbem, & cum Lamponio, ac Carinatis reliquiis ad octoginta millia, fortiter pugnat ac vincit, duodecim millia ſeſe ipſi dedunt. Tum ſubit Vrbem, & ordinat. Mox cum Carbone ad Cluſium totâ die certat. Sed Carbo auditâ ſuorum aliquot ducum defectione, vel fugâ, ipſe fugit in Africam,

parti-

Digitized by Google

partibus suis flagitiosè desertis. Carboniani tamen duces Damasippus, Carinas, & Martius Telesinus inuadere tentant Vrbem tum imparatam. Verùm rediit properè Sylla: pugnatur ad portam Collinam dubiâ victoriâ, quâ & Sylla vitæ discrimen adiit; mox tamen dilapsi Carboniani audaciùs, quàm constantiùs suas tutati sunt partes. Cum à Samnitibus potissimùm ea esset suscepta expeditio, eorum captiuorum duodecim millia Sylla suis sagittariis obiecit conficienda. Tum quoque Præneste se dedit Lucretio: Romanis data venia, reliqui ad duodecim millia telis confixi, vrbs direpta, & hostilem in modum vexata, quamquam passa esset potiùs, quàm intulisset iniuriam. Inde Metellus in Hispaniam Pompeius aduersus Carbonem in Siciliam, & Africam missi; ipse Sylla Romæ immanem proscriptionem edidit primùm mille sexcentorum, deinde octuaginta, denique ducentorum viginti; populi quoque tum integri vexati sunt, vrbium multarum diruta mœnia, tota municipia sub hastâ venierunt; ipse Dictator creatus, eique posita in Rostris statua, nomine Principi, reuera Tyranno. Hoc supererat Romanis post amissam libertatem, vt eius quoque euersorem venerari cogerentur.

Proscriptio Romæ.

Mitridates à Ro. ad bellum cõpellitur.

Mitridates gesto cum Colchis, & Bosphoranis bello, cæsoque filio suo Mitridate, quem illi sibi dari Regem petierant, magnam habebat classem, magnas pedestres copias. Quare injecta Muranæ suspicio eum de bello cogitare. Tum quoque fugit ad Romanos Archelaüs veritus Regis odium, cuius negotia in pace cum Romanis initâ parum fideliter administrasse videbatur. Is Muranam impulit vt potiùs inferret, quàm expectaret bellum; & verò hic Comanam vrbem in Cappadociâ cepit, quod secundi huius belli classicum fuit.

Nascitur Terentius Varro.

Hoc anno natus est in Narbonensi prouinciâ, vico Atace, P. Terentius Varro, vir sui sæculi

culi posteà scientissimus, & doctissimus vndicumque.

OLYMP. CLXXIV. *ann.* 4 *Mundi* 3973. Vrb. Cond. 673.

Ptolemæus Lathurus hoc anno viuendi regnandique finem fecit, cum jam secundùm annis octo imperaret Ægypto. Huic Sylla suffeci sse videtur Alexandrum, Lathuri ex fratre Alexandro nepotem, in insulâ Co nutritum, & à Cois Mitridati datum, ex quo fugerat ad Syllam. Sed Syllæ spes accisæ sunt, eo post dies vndeuiginti ab Alexandrinis trucidato. Ei ergo successit alius cognominis Alexander, de quo reducendo posteà cogitauit Julius Cæsar; nam hic quoque ab Alexandrinis ejectus est, vt suo dicetur loco. Itaque hoc tempore series Ptolemæorum, vt eorum quoque regnum perturbatissima sunt. *Lathurus moritur.* *Duo ei succedunt Alex.*

Murena in Asia Mitridaticum bellum persequitur, Rege certamen sapienter detrectante. Eò cum venisset ab Vrbe Callidius, omnibus audientibus bello appeti Regem prohibuit; mox tamen priuatim Murenam allocutus, eum visus est excitare, vti pergeret. Mitridates igitur paте actâ fraude recurrit ad arma, vicos Romanorum plurimos vastauit, Murenam vicit, & compegit in Phrygiam; vnde reuocatus est à Syllâ, & vt Romana ignominia tegeretur, vti quidam volunt, triumphare permissus. Gabinio tamen interprete, jussu Syllæ pax cum Mitridate renouata est, quâ tamen irritatus potiùs quàm delinitus Mitridates, factus est hostis Romanorum implacabilis. *Murena Mitridatē aggreditur, sed tandem vincitur.*

Hoc anno Consulibus M. Tullio Decula, & Cneo Cornelio Dolabella, Dictatore L. Cornelio Sylla, ipse magnificè de Metridate triumphauit, seque Felicem dici jussit, quasi iam fortunatos omnes longè superasset. *Sylla triumphat, & dicitur Felix.*

Tum quoque triumphauit Pompeius de Africâ ob res in Domitium, & Iarbam fortiter gestas, *Pompeii de Africa triũphus.*

ſtas. Tacuit tamen Carbonem, & ſocios quos jugulari juſſerat, illum etiam ad ſuos pedes abjectum. Pompeio redeunti, obuiam ipſe quoque Sylla proceſſit, eumque amiciſſimè complexus, Magnum appellauit, quod nomen ei deinceps perpetuum fuit. Obſtitit tamen eius triumpho, quod neque Conſul, neque Prætor eſſet, eumque paſſus eſt potiùs, quàm probauit. Pompeius ad currum ſuum junxerat Elephantos, ſed quia iis ingreſſum porta Triumphalis non aperiebat, juncti equi eum, viginti tantùm & ſex annorum natum, in Capitolium detulerunt.

Pompeius dictus à Sylla Magnus.

Hoc anno dixit pro Quintio M Tullius Cicero, primamque emiſit orationem, quam præ manibus habemus; opus adoleſcentis, ſed jam perfecti, & conſummati Oratoris.

Tullius pro Quintio dixit.

OLYMP.CLXXV. *ann.*1. *Mundi* 3974. Vrb.Cond. 674.

Conſules hoc anno creati L. Cornelius Sylla ſecundùm, & Q.Cæcilius Metellus, quo Sertorius in Hiſpania inualeſcens, reprimendus fuit. Cura huius belli Metello Conſuli demandata, qui tamen paulò ſeriùs in Hiſpaniam venit. Sertorius ergo deſperans in Vrbem reditum, parare decreuit Marianis partibus in Hiſpaniam perfugium. Gentes igitur illas abalienatas à Romanis Prætorum iniuriis, & rapinis, ſibi conciliauit; & quia ſe mox petendum à Sylla intellexit, Liuium Salinatorem præmiſit qui Pyrenæi montis fauces occuparet: ſed hunc miſſus à Sylla C. Annius interemit. Sertorius ergo traiecit in Africam, vnde rediens cum copiis, Annij præſidium oppreſſit: mox & Pacianum alterum Syllæ ducem exterminauit; atq; electus Imperator à Luſitanis, reliquis certatim populis ad ipſum deficiéntibus, partes ſuas in Hiſpaniā viſus eſt reparare.

Sertorius Hiſpanos à Roman. euertit.

Sertorius benè inchoat bellum.

M. Tullius Sextum Roſcium Amerinum, parricidij reum, ita defendit, aduerſus Chryſogonum, hominem Syllæ gratioſum, vt illum abſoluen

Tullius Roſcium Amerinū defendit.

ſoluendum curaret; verùm ſibi odium conciliauit Syllæ; quare receſſit in Aſiam; in qua dum excolit ingenium ſuum, ipſis etiam Græcis, naturâ eloquentibus, iniecit admirationem.

Mitridates otium nactus ſubegit Boſphorum, & Boſphoranis gentibus Macharem filium ſuum Regem dedit. Tum legatos Romam miſit, qui fœdus firmarent, eiuſq; ſcriberent leges. Sed Syllâ demortuo concidit iſta legatio, docuitque Mitridatem minus Romanos, quam Syllam reformidaſſe. *Mitrida-tes Syllam timet.*

OLYMP. CLXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3975. 675.

Populus hoc quoque anno Syllam deſignauit Conſulem; at ipſe creandos obtulit Publium Seruilium Vatiam Iſauricum, & Appium Pulchrum anno tertio ſuæ Dictaturę, quo & illam depoſuit. Vir incredibilis audaciæ, qui nihil timuerit, centum millibus armatorum hoc bello ciuili abſumptis, iugulatis Senatoribus octoginta Marianæ factionis, Conſularibus quindecim, Equitibus bis mille ſexcentis, præter innumeros exules: vt omittam vrbes, & arces dirutas, ſublatas immunitates, gentes ſub haſtâ venditas. Itaque dimiſſis lictoribus, & ſatellitibus, in publico cum amicis apparuit, paratus etiam factorum ſuorum reddere rationem; quam ob cauſam eum neſciiſſe litteras poſteà Iulius Cæſar iudicauit. Verùm parata habebat in Italia centum viginti ſuorum millia quos ditauerat poſſeſſionibus Marianorum, præter decem millia Corneliorum Libertinorum, quos per tribus ſparſerat, alioſque facinoroſos, quibus viuere, & incolumem eſſe Syllam expediebat. Ab hoc tempore profectus in Cumanum ſuum piſcationi, & venatibus indulſit, inter mimos, exoletos, & ſcorta, dignum exautorato Tyranno Choragium. *Sylla deponit Dictaturam.* *Syllę priuari vita.*

Hoc anno M. Tullius Athenas venit, vbi tan- *Tullius Athenas venit*

tantùm eloquentiæ suæ dedit specimen, vt cum Græcia Romanis fortitudine esset inferior, eisdem quoque eloquentiâ decedere videretur.

Sertorius Rom. metuendus. Aduersus Sertorium jam Hispanum à Romanis pugnatum infeliciter. Nam Domitius, & L. Manilius Proconsul Galliæ, itemq; M. Antonius legatus, ab Herculeio Sertorij duce oppressi sunt. Metellus ipse à Sertorio multùm, diuque vexatus, immò vocatus ad singulare certamen, vtroque probante exercitu. Sed ille sapienter professus velle se ducem mori, non gregarium militem, maluit se & exercitum ad Pompeij aduentum, certamque victoriam reseruare.

OLYMP. CLXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. *3976.* *676.*

Mors Alex. Iann. Obiit hoc anno Alexander Iannæus, jam tertium annum laborans febri quartanâ, quam ex temulentiâ contraxerat. Obsidebat tum Castellum Rageba in finibus Gerasenorum. Igitur fato proximus monuit Alexandram vxorem suam, vt capto castro, morte suâ tantisper celatâ, Pharisæos sibi demereretur, quod accuratè præstitit. *Alexâdra eius vxor sapiens.* Sic callida mulier sibi reseruauit imperium, Hyrcano homini ignauo Pontificatum permisit, Aristobulo acri & impigro, militiæ præfecturam, vsa sapienter, & vbique Pharisæorum consilio, qui huic populi gratiam collegerunt. Quo facto ostendit mulieres ad imperia regenda non esse penitus ineptas, si non suo, sed aliorum consilio regi velint.

Consules Marcus Æmilius Lepidus, & Q. Lutatius Catulus Consules creati; & ille quidem fauore Pompeij, Syllâ reclamante, qui eum stolidum, & Marianæ factionis fautorem norat. Tum idem Sylla decimam bonorum suorum sacrauit Herculi; at dum intemperantiùs in suo Cumano viuit, contraxit morbum, quo eius viscera exulcerata sunt. Ex iis pediculi tanta copiâ eruperunt, vt iis tollendis, famuli eius impares

pares

pares essent. Pridie quàm moreretur Granium tergiuersantem soluere quod debebat Reip. spe eius mortis; in suo cubiculo strangulari jussit; dumq; vociferatur, vomicâ ruptâ, sanguinem, ac saniem euomens, morte Tyranno dignissimâ obiit, annos natus sexaginta. Sepultus est in Campo Martio, primusq; ex Corneliis Patriciis igne cremari voluit. Dum combureretur cœlum pluuiam minabatur; ea suspensa est, donec consumpto cadauere, eius cineres abluendi fuere; cui lotioni suâ pluuiâ cœlum quoque fauit. Sic Sylla etiam post obitum Felix, atq; hoc nomine dignus est visus. Duo Consules ex eius funere redeuntes vehementiùs, quàm sapientius jurgati sunt, dum Catulus Syllæ fauet, Æmilius eum execratur; hic volebat à Syllâ latas leges irritas fieri, ille seruare. Itaque Senatus metuens ciuile bellum vtrumque jurejurando deuinxit, neutrum jus suum, & opinionem armis prosecuturum. Nihilominus paulò post Lepidus in Galliam Vlteriorem profectus est, vbi dum copias cogit, ostendit se, & malum Consulem, & juramenti sui præuaricatorem.

Sylla moritur.

Etiā post obitum fœlix.

Ro. ciuitas distracta eius morte.

Sertorius hoc quoque anno Metellum exagitauit. Nam hic dum Latobrigas expugnare parat siti; iis ille aquas sufficit, & Aquinum cum sex Romanorum millibus, dum frumentatum exit incautiùs, fortiter, & prudenter deleuit. Quare obsidionem soluere coactus est Metellus, à suis & Hispanis irrisus. Acceptissimus contra factus est Sertorius, qui tum Oscæ Academiam instituit, vbi nobiles liberos Hispanorum linguis Grecâ, & Romanâ erudiendos curauit in speciem; reuerà vt eos obsides haberet, ac parentes, filiorum metu, in officio contineret.

Sertorius Metellum exagitat.

Oscæ Academiam statuit Sertorius.

Mitridates quoque Tigranem generum suum ad occupandam Cappadociam incitauit. Itaque hic trecenta millia Cappadocum in Armeniam transtulit, & suam condidit magnificè Tigra-

Tigranes occupat Cappadociam.

nocertam. Tumque imposuit capiti suo diadema, iam duorum regnorum princeps, Syriæ, & Armeniæ, quibus Cappadociam quasi appendicem adjunxerat. Sed hæc Cappadocia perdendæ Syriæ causa fuit; Armeniæ vix, ac precariò tantum retinendæ.

OLYMP. CLXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3977. 677.

Æmilius Lepidus vistus fugit, & obit.

Consulibus D. Iunio Bruto, & Marco Æmilio Lepido Liuiano nullius nominis viro, jurgium inter Consules superioris annis excitatum in apertum erupit bellum. M. enim Lepidus ex Etruriâ vrbi admouit exercitum; cui occurrentes ad Pontem Miluium Catulus, & Pompeius, eum submouerunt, fugaruntque. Mox is à Senatu hostis patriæ judicatus, primùm in Etruriam, deinde in Sardiniam concessit, vbi ex dolore rei malè gestæ, aut vt alij credunt, ex stupro vxori illato, interiit. Supererat Brutus in Gallia Cisalpina; sed cum eius exercitus se Pompeio dedidisset, & Dux se quoque fidei Pompeij commisisset, eius nihilominus jussu necatus est; quæ nex plus infamiæ Pompeio, quàm eius partibus commodi attulit.

Brutus à Pompeio cæsus.

Domitij triumphus

Appius Claudius rem male gerit.

Eodem anno de Macedoniâ Domitius Proconsul triumphauit: cui successor datus Appius Claudius rem satis malè gessit aduersus Rhodopes montis accolas; ibidemque paulò post morbo correptus interiit, vir majoris animi, quàm consilij, & fœlicitatis.

Pompeius in Sertoriũ mittitur.

Pompeius tum quoque contra Sertorium missus, quia huic par esse Metellus non videbatur. Ac primùm eundem cum suis Hispanis tentantem Italiam, ex Alpibus submouit, & ad sua tutanda redire in Hispaniam compulit. Huic se Perperna cum parte exercitus Lepidi conjunxit, inuitus licet, quia suis auspiciis bellum gerere non poterat. Aduentu Pompeij nutabant aliquot vrbes in Hispaniâ. Sed cum Pompeius à Sertorio ad Lauronem victus esset, mutauere

Pompeius victus ad Lauronem

sen-

sententiam. Spectante ergo Pompeio Magno, neque congredi audenti, Lauro ciuitas sese dedidit. Et eius quidem ciuibus pepercit Sertorius, sed vt stomachum Pompeio moueret, eam in eius oculis incendit.

OLYMP CLXXVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3978. 678

Iannæi veteres amici alij post alios à Pharisæis, Regina dissimulante, tollebantur; quare qui superrant in Regiam cum Aristobulo conueniunt, & Reginam rogant vt per castella Iudææ distribuantur, sicque vitam suam tueantur; idque impetraut & quia multi, & quia Aristobulo freti, & quia rem non iniustam postulabant. *Pharisæi amicos Iannæi tollunt.*

Consulibus Cn. Octauio Nepote, & C. Scribonio Curione, Pompeius contra Herennium, & Perpernam Sertorij legatos ad Valentiam feliciter pugnauit, & iis decem armatorum millia concidit. Ad Sucronem verò fluuium Sertorius ipse, & Pompeius signa contulerunt præcipitante in Vesperum die, & non expectato Metello; à Pompeio quidem ne ille veniret in partem gloriæ, à Sertorio verò ne cum hoste duplici congredi cogeretur. Sed ancipiti victoria ambo discessere; majore tamen Sertorij gloria, cuius cornu Pompeium vicit; at Africanij cornu depulit Hispanos, & eorum castra cepit. In campis verò Saguntinis sine dubio victus est Pompeius, ibi suorum sex millia perdidit. Victus quoque à Metel o Perperna, sed minori damno. Sequenti verò die Pompeij castra victor expugnasset Sertorius, nisi commodè Metellus adfuisset; eius aduentu discussum periculum, repressusque Sertorius; sed ostendit recedendo opus esse duobus tantis ducibus, vt eius fortitudo retunderetur. *Vario euētu pugnāt Pomp. & Sertorius.*

Tum quoque missi Erythras legati ad quærenda Sibyllina carmina quibus vterentur Romani, eorum loco, quæ in Capitolio deflagrarant. *Sybillæ Erythreæ Oracula à Ro. quæsita.*

rant. Tanti faciebat Roma hos Sibyllarum versus, vt sine iis se incolumem stare posse desperaret.

OLYMP. CLXXVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3979. 699.

Nicomed. Rex Bithin. Pop. Ro. scribit haeredem. Nicomedes Rex Bithyniæ hoc anno moriens Populum Romanum reliquit hæredem. Tum enim Reges honoris ducebant loco Populum sibi substituere, cuius potentiam suis subditis necessariam intelligebant, & sponte Romanis dabant, quod hi erant armis occupaturi.

Seruilius Isauricus. P. Seruilius Vatia à domitis Isauris, dictus Isauricus, multas in Cilicia expugnauit vrbes, & latrones per hos tractus dissipatos hactenus piraticis suis excursionibus vicinis omnibus metuendos ita compressit, vt iam vitæ atque libertatis suæ, quam excursionum, & prædarum sollicitiores essent.

M. Ant. malè rem gerit in Cretenses. M. Antonius Triumuiri Pater gratiâ Cottæ Consulis, & factione Cethegi obtinuit à Senatu Præfecturam nullis clausam terminis, hoc est curationem oræ maritimæ. Hac occasione vsus Cretenses inuasit, sed cum nimiâ spe victoriæ. Plures enim in nauibus cathenas, quàm arma portauit. Quare bellum infeliciter gessit, immò & malè periit, multiq; Romanorum ex suis antennis suspensi illustre spectaculum triumphantibus Cretensibus præbuere.

Rom. in Hispania auxilium petunt. Administrauere Romæ Consulatum L. Octauius, & C. Aurelius Cotta cuius celebratur oratio ad Quirites, de pecuniâ, frumento, armísque Pompeio submittendis, sine quibus in Hispaniâ Romani consistere non poterant, victis quàm victoribus similiores.

Sertorij caput pretio additur. Metellus tamen Sertorij aliquot occupauit oppida; ideoque Hispanorum plurimi confugerunt ad Romanos; quâ re exacerbatus Sertorius in multos fæuiit. Submotis etiam Romanis Celtiberico satellitio vallauit latus suum, quia in eius caput grandem pecuniam pronunciarat

Me-

Metellus, licitatione Romanis turpiori, quam damnosâ Sertorio. Nam hic Calagurrim in oppidum montanum se recepit, vnde Duces suos ad nouos delectus habendos dimisit, quibus per medios hostes elapsus adiunxit sese, adeoq; Metellum, Pompeiumque fatigauit, vt hic in Vaccæis magnâ rerum omnium affectus penuriâ hærere cogeretur, Metellus regrederetur in Galliam, ne fame cum suo conficeretur exercitu. Certè tum Pompeius scripsit ad Senatum nisi stipendium, frumentumque mitteretur se propediem in Italiam suas copias deportaturum; & iustus Romanos incessebat metus, ne eum Romam vsque malè multatum, Sertorius reduceret, atque sequeretur.

Sertorius copias reparat, & Rom. exagitat.

OLYMP. CLXXVI. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 3980. 680.

Consulibus L. Licinio Lucullo, & M. Aurelio Cotta Mitridates fœdus iniit cum Sertorio, & ab eo accepit C. Marium ducem, quem cum lictoribus per vrbes Asiæ à Publicanis attritas circumducebat, aliis libertatem, aliis immunitatem, nomine Sertorij, pollicitus. Piratas insuper ex toto mari interno euocauit, & in Romanos eorumque socios immisit; denique inuasit Bithyniam, cui Cotta Consul præerat. Hunc ergo terra, marique victum, amissâque classe Cyzicum compulit, & obsedit, ac continere se mœnibus coëgit, donec à collegâ Lucullo liberaretur; huius enim aduentu soluta obsidio, nonnihil repressus Mitridates.

Mitridatis fœdus cum Sertorio.

Piratæ in Rom. immissi.

Cotta victus obsidetur Cyzicis.

In Hispaniâ Sertorius res suas animo magis & industriâ, quàm armis, & viribus tuebatur; quem etiam Perperna Romanis odiosum reddere moliebatur. Ille nihilominus fortis & fœlix sese ex tumultibus domesticis, & externis expediebat; adeò vt à Celtiberis alter Annibal nominaretur. Et verò cum Pompeius id temporis Pallantiam obsedisset, superueniens Sertorius, eum coëgit obsidionem turpiter abrumpere, ne

Sertorius alter Annibal.

ipse vicissim obsideretur, & grandem acciperet cladem.

Triūphat Seruilius Isauricus. P. Seruilius Vacia Isauricus domitis Isauris piratis, Ciliciaque & Cretâ in formam prouinciæ redactis hoc anno nobilem de inuictis adhuc gentibus triumphum egit, rebus Romanis sic ibidem constitutis, vt jam non armis, & Proconsule, sed judice, & accensis egerent.

CAPVT IX.

DECAS NONA.

Ab anno 3980. ad 3990.

OLYMP. CLXXVI. ann. 4.	*Mundi* 3981.	Vrb. Cond. 681.

Mitridat. Cyzicum obsidens à Lucullo obsidetur. Mitridates Cyzicum obsidet cum trecentis hominum millibus, vrbem Romanis amicissimam, & fidelissimam. Contemplatus Lucullus tantam hostium multitudinem eam fame domare decreuit; verùm vnum oberat, quod iam Mitridates montem Adrastiam insederat, ex quo Pontici facilè dejici non poterant. Rem perficit L. Manius, qui nuncio ad Lucullum misso ab eoque accepta fide Mitridati persuasit, vt montem hunc relinqueret, ac sineret à Romanis occupari, quod Fimbrianæ legiones quæ sub Sertorio militarant, Regi se dedere vellent. Rex imprudens fidem adhibuit proditori: Romani montem occuparunt, ac diligentissimè munierunt, eoque facto commeatum omnem ademerunt Mitridati. Nihil tamen Rex despondit animos, sed vrbem machinis acerrimè verberauit: misericordiâ etiam captiuorum eos tangere conatus est; verùm nihil vi, nihil arte profecit. Inedia itaq; præualente remittit è castris plurimos in Bithyniam deuiis itineribus, quos in vado fluminis assecu-

tus

tur Lucullus ad satietatem cecidit captis peditum quindecim, Equitum sex millibus, & incredibili multitudine iumentorum. Ignorabant Cizyceni vbi gentium esset Lucullus, quamquam esset in proximo. Eius enim castra dicebat Mitridates esse Tigranis & Armenorum. Fraude itaque patefactâ erumpunt obsessi & famelicum exercitum (iam enim cadaueribus victitabat) ita vexant, vt Rex soluere cogeretur obsidionem. Regia classis appellit incolumis Pariumterrestres copiæ Lampsacum pergunt; sed in transitu Æsepi fluuij, tum intumescentis, multi conciduntur à Lucullo, reliquiæ obsidentur Lampsaci. Eas tamen classe suâ Rex transtulit in Bithyniam, relictis tantùm in vrbe decem millibus electorum sub tribus ducibus, quos tamen omnes Lucullus aut perdidit, aut ad sibi consciscendam necem compulit, aut ad suum triumphum reseruauit. Mitridates magno perfunctus periculo recessit in Pontum: nam ingenti exceptus tempestate decem virorum millia, sexaginta naues amisit. Itaque scribit ad Macharem filium, & Tigranem generum, vt sibi auxilia cogerent. Misit & ad vicinos Scythas auri plurimum, sed qui id ferebat Diocles confugit ad Lucullum. Nihilominus fecit industriâ sua Mitridates, vt statim Lucullo par, aut superior videretur, instar Hydræ ex damnis suis ac cladibus fortior, atque paratior.

Soluit Rex obsidionem.

Fugit in Pontum.

Sertorius in suos sæuit, & Oscæ seruatos obsides nonnullos interimit, Perpernâ de more insidiosè cæsus est. Hic cùm sibi arrogasset imperium, cui ferendo par non esset, & aliunde incurrisset in suorum odium, quod inter hæredes à Sertorio, quem interemerat, scriptus esset, non diu sceleris sui præmio potitus est. Pugnans enim in Pompeium victus est, & retractus è fuga, nec visus, nec auditus iugulatus est. Hispania vniuersa statim se victori dedidit, quæ num-

Sertorius cæditur à Perperna.

Cæditur à Ro. Perperna.

quam Romana fuisset si vixisset Sertorius, Romanis non armis, sed tantùm perfidiâ inferior.

Seruile bellum in Italia duce Spartaco.

Eodem anno Consulibus M. Terentio Lucullo Varrone, & C. Cassio Varo Seruile bellum exarsit in Italia duce Spartaco, qui quondam Romanam militiam secutus, deinde captiuus, postremùm gladiator persuasit sociis suis septuaginta, aut paulò pluribus (conficiebant illi Capuæ Lentuli Batiani ludum) vt pro libertate suâ potius, quam pro voluptate spectantium pugnarent. Raptis ergo verubus & cultris ex popinâ fugiunt, quos cum sequuti essent Capuani, victi eis arma suffecerunt. Missi contra eos tres Prætores subinde, Clodius, Varinus, & Cossinius, victi omnes, armisque spoliati, quorum armis septuaginta millia armatorum instruxerunt Gladiatores. Tres quoque electi duces, primarius Spartacus Thrax, & duo ei subditi Oenomaüs, & Crixus Galli, qui totam primùm Italiam terruerunt metu, mox ingentibus damnis affecerunt.

Spartacus tres Prætores vincit.

Tres eius Duces.

OLYMP. CLXXVII. ann. 1. *Mundi* 3982. Vrb. Cond. 682.

Lucullus multas vrbes capit.

Tum Lucullus Mitridatis obsidebat, & expugnabat vrbes, pugnam tamen detrectabat in campis, quia Rex equitatu præualebat. Quatuor enim equitum millia numerabat, cum quadraginta millibus peditum. Nihilominus Romani cepere Amisum, Eupatoriam, Themiscyram nobiles vrbes, à Lucullo tam fortiter oppugnatas, quàm à Regiis flagitiosè defensas.

Spartacus duos Consules semel, & iterùm vincit.

Romæ Consules erant L. Gellius Poplicola, & Cn. Cornelius Lentulus Clodianus, quando C. Curio de Macedoniâ, victisque Dardanis triumphauit. Magnus tamen mœror occupabat vrbem ob Spartaci victorias & fœlicitatem. Itaque ambo contra eum missi Consules. Et Gellius quidem congressus cum Crixo, qui Germanicas cohortes à Spartaco distraxerat, eum in-

peremit & vicit eum viginti suorum millibus; quæ tamen victoria ab aliis Q. Arrio Prætori rribuitur. At Spartacus res suas, hoc casu afflictas restituit, moxque Gellium, & Arrium superauit. Dumque versus Alpes progreditur, eum vterque Consul à tergo, & à fronte aggrediuntur: at Spartacus eos singulatim inuadens fortiter repulit, ac trecentorum Romanorum cæde Crixi manibus parentauit. Inde auctus nouis copiis (merebant enim tum sub eius signis centum viginti armatorum millia) vrbem petit; verùm eum detinuerunt ambo Consules, quos magno prælio vicit; dumque multis amissis è suis deflectit ad Taurinos, vt nouas copias paret, aut Cassium Prætorem vincit, aut ab eo superatur, hic enim inconstanter Historici loquuntur: siue victus tamen, siue victor, Romanis gentium victoribus, metuendus fuit.

OLYMP CLXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3983. 683.

Mitridates bis equestri prælio Lucullum vicit, tertio, eoque maximo victus abscessit, sed tantâ trepidatione, ortotumultu Panico, vt Rex fugeret ad Tigranem, & Eunuchum mitteret, qui suis coniugibus inferret necem. Hanc vt singulare à marito beneficium recceperunt. Tum Lucullus legauit ad Tigrannem Appium Clodium vxoris suæ fratrem, qui Mitridatem suo triumpho debitum repeteret. Sed nondum satis erectus erat Lucullus, vt id obtineret, nondum satis abiecti Reges conjunctissimi; vt id concedendum putarent.

Mitridates bis victor vincitur à Lucullo.

Rex fugit ad Tigranem.

Romæ Consulibus Cn. Aufidio Oreste, & P. Cornelio Lentulo Sura (quod nomen ex contumeliâ, jocoque traxerat) M. Terentius Lucullus de Bessis, ac Thracibus triumphauit. Hic etiam ausus erat Scythis monstrare Romanorum arma, quod magnæ victoriæ loco, orbis illi victores duxere.

Thraces, & Bessi triumphantur.

Bellum Gladiatorium hoc anno fortitudine

Bellum Gladiatorum Crassus, & Pompeius absoluunt.

suâ Crassus, præsentiâ suâ Pompeius ex Hispaniâ redux absoluit. M. ergo Licinius Crassus Præturam suscepit, & bellum; ac sex legionibus Prætoriis quæ Spartaco resistebant, duas Consulares adiunxit. Tum omnes illas decimauit, quatuor quia sæpè fugissent, duas quod iniussu Mummij legati pugnassent, ac fugissent, multis cæsis. Hac decimatione quatuor millia sustulit, cæteris tantùm exanimatis metu, reddidit animos & alacritatem. Itaque Spartacum vicit, transire parantem in Siciliam inhibuit, conantem in Samnium ingredi gemino prælio manè ad vesperum repressit, cæsis duodecim millibus; sed abeuntem Spartacum dum incautiùs sequitur Crassi Quæstor, agmine conuerso obsistentem sensit, à quo vulneratus, ægrè ex eius manibus ereptus est. Ita Spartacus à Romanis etiam non impunè vincebatur.

Ceditur Spartacus in prælio.

Tum Pompeius ad conficiendum hoc bellum missus est: sed antequam accederet Crassus & Spartacus de summâ decernere voluerunt; ne hic cum geminis pugnare, ille victoriæ laudem cum alio partiri cogeretur. Acerrimè igitur vtrimque pugnatum, vulneratus Spartacus pugnans, & circumuentus interijt. Socij eius magnâ ex parte cæsi, sex millia capti totâ Appiâ Viâ ad terriculum pependerunt.

OLYMP. CLXXVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann 3. 3984. 684.

Tigrani denunciatur bellū.

Appius Clodius Antiochiam peruenit, ibique diutiùs moratus est, quod Ptolemaidem Tigranes obsideret. Hic tamen multos Dynastas Romanis deuinxit, multas item vrbes, quas quiescere iussit, donec in Syriam Romani cum exercitu venissent. Tigranem demum redeuntem libere allocutus est, eique Mitridatem reddere neganti denunciauit bellum, quod ille pari audaciâ recepit, quâ oblatum erat. Intereà Lucullus in Asia fœneratorum Romanorum crudelitatem reprimebat, quamob rem posteà ab iis

Lucullus fœneratores exagitat in Asia.

in

in judicium Romæ vocatus est. Is verò tum ita sanguisugas istas retudit, vt intra quadriennium omnia nomina dissoluerentur, & possessiones liberatæ fœnore, suis dominis restituerentur. Quare Lucullea festa in eius honorem hic instituta sunt, Ephesi eo præsente celebrata; quæ ludorum magnificentiâ, egregiisque spectaculis ipse pensauit.

Hoc anno Consulibus Cn. Pompeio Magno, & M. Licinio Crasso, est restituta censura interrupta ab anno v. c. 668. eamque L. Gellius, & C. Lentulus, magnâ omnium expectatione gesserunt, & Senatores sexaginta quatuor Senatu mouerunt. Tum quoque concessus Pompeio Consulatus, neque Quæstorio, neque Prætorio, quod lege Corneliâ prohibebatur, sed datus est ei, ne vi extorqueret. Tum etiam ambo Consules junxere dextras; ambo dimisere exercitum, quem adhuc retinebant cum magno Populi metu, ex Syllani dominatus recordatione. *Restituta Ro. Censura.*

Eodem anno iudicia per M. Aurelium Prætorem, à Senatoribus ad Equites translata sunt, quæ hic ordo magnâ ambitione prensauerat, annitentibus maximè Publicanis quorum intererat, se per suos iudicari; non sine magno prouinciarum detrimento, quæ sic eorum auaritiæ, rapinisque patebant. *Iudicia ad Equites translata.*

Tum Cicero Hortensio iam Consule designato C. Verrem accusauit, cum ille prensaret Aedilitatem annos natus triginta sex, quam & obtinuit, & perfecit eloquentiâ suâ, vt nummi, qui tum Romæ poterant omnia, nihil depeculatori prodessent. *Cicero Verrem accusat.*

Natus denique hoc anno Idibus Octobris P. Virgilius Maro, ex viro Andino, propè Mantuam, patre figulo, *Magna spes altera Romæ*, vt legitur à ipso Cicerone fuisse pronunciatum, cum ab eo scriptam Eglogam audiuisset; quæ vox si vera est, non tantùm laudantis, sed & vaticinantis fuit. *Nascitur Virgilius.*

Lu-

OLYMP. CLXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann 4. 3985. 635.

Lucullus Tigranem vincit.

Lucullus potitus regno Mitridatis in Armeniam irrumpit, vbi Tigranes peditum ducenta millia, equitum sexaginta collegerat. Leuiora sunt aliqua facta certamina, in quibus victus Macæus dux Tigranis intra Tigranocertam compulsus, obsessus est primùm à Lucullo, deinde à Muræna. Tum committitur ingens pugna, in qua Luculli prudentia, Tigranis stupiditas apparuit. Hic enim cum in montis cliuo explicuisset exercitum, vertice non seruato, ille eum occupauit, vnde irruens, ingentes illas copias impulit in sese atque permiscuit, adeò vt sibi potiùs intulerint cladem, quàm à Romanis acceperint. Cæsa supra centum & octo millia, equitum pauci effugerunt, inter quos Tigranes abjectis Tiarâ, & Diademate, ne agnosceretur, cædes ad centum viginti stadia continuata. Mitridates Tigranem consolatus est, eique regium suum comitatum obtulit. Capta deinde a Lucullo Tigranocerta, mercenariis Græcis à Macæo exarmatis, qui Romanos in aliquas turres admiserunt. In ea vrbe inuenta octo millia Talentûm pecuniæ signatæ; Græci cum viatico in patriam remissi, conjuges optimatium intactæ seruatæ jussu Luculli, & maritis redditæ sunt; Lucullo plus hoc factum, quàm victoria profuit.

Capitur à Rom. Tigranocerta.

Metellus Piratas vincit.

Lucius Metellus Prætor in Siciliâ contra Piratas bene pugnauit, & Pyrganionem eorum ducem, qui Romanâ classe depulsâ Syracusanum portum obtinebat. Hic terrâ marique victus majori ignominiâ exiit e Sicilia, quàm gloriâ ingressus erat.

Cicero Ædilis Curulis.

Consulibus Q. Hortensio Oratore, & Q. Cæcilio Metello Cretico, Cicero Ædilis Curulis fuit; quam ei dignitatem non tantùm eloquentia, sed gesti castè, ac sanctè præcedentes magistratus pepererunt.

Con.

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 1. 3986. 686.

Consules huius anni creati L. Cæcilius Metellus & Q. Marcius Rex: hic Marcius solus toto ferè anno Consulatum gessit, cum collega Metellus sub anni initium obiisset, immò & qui eidem suffectus erat. *Vnus Consul Marcius.*

Tum tentatus est à Tigrane, & Mitridate Rex Parthorum, tentatus & à Lucullo: sed ille sapienter neutri parti adhæsit, & eorum clades suam putauit esse securitatem. Lucullus non est secutus Tigranem, sed huic spatium exercitus colligendi dedit, vt cum eo statariâ pugnâ, non velitationibus, & erronum more congredi cogeretur. Expertus est autem suos contumaces, seu cum Parthos aggredi voluit; seu alteram Tigranis vrbem inuadere, ac totius Armeniæ primariam Artaxatam. Obsedit ergo Nisibin, quàm tota æstate tentatam, hyeme tandem cepit, & cum se ferè tutos Nisibeni arbitrarentur. Aliunde Mitridates Fanium Luculli ducem deleuit; sed ille vicissim victus à Triario, cum eum delere potuisset. Putauit enim omnes adesse Romanorum copias, pars erat duntaxat, ad cuius aspectum Rex, grandi instructus exercitu, fugit, iam ex vsu solitus potiùs fugere, quàm pugnare *Lucullus sequitur Mitridatem & Nisibin capit.*

Eodem anno Lucullus Antiochum Asiaticum filium Eusebis, qui diu latuerat in Asiâ ex latebris extraxit, regemque salutatum opposuit Tigrani æmulum, de se infirmum, sed fretum Romanâ potentiâ, ei parem, aut etiam superiorem *Antiochus Asiaticus opponitur Tigrani à Lucullo.*

Metellus Proconsul jussus est vindicare ignominiam olim ab Antonio Triumuiri patre in Creta acceptam, qui temerè illato Cretensibus bello, morbo extinctus erat. Initium expeditionis huius ductum ab obsidione Cydoniæ vrbis magnæ atque munitæ, quæ prima Metelli gloriæ palmam defixit. *Metellus Cretam inuadit.*

Cele-

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3987. 687.

Triarij clades. Celebris est hic annus clade Triarij. Is gloriæ auidus, non expectato Lucullo, quem mox affuturum sentiebat, pugnam affectauit cum Mitridate, à quo in locum cœnosum compulsus, luculentam cladem accepit. Nam septem millia suorum perdidit, viginti quatuor Tribunos, centum quinquaginta Centuriones, & nisi miles Romanus quidam Mitridatem sub speciem colloqui vulnerasset, omnes ad vnum essent trucidati. Tum quoque Attilius quidam Romanus Regem appetiuit insidiis; quibus detectis, ipse cum sociis excruciatus periit, & causa fuit cur Romani plurimi, qui in Regis castra confugerant, in vnum locum congregati, trucidarentur. Nec melior accurrentis Lucullí quàm Triarij fortuna fuit, quem suus destituit exercitus, maximè ex quo Acilius Glabrio ei successor adesse denunciatus est. Interea Mitridates suum recepit regnum, neque impediente Lucullo, neque inhibente Acilio, quod hic rem Romanam deploratam videret, ille alteri laborare nollet. Neque etiam Q. Martius petenti Lucullo tulit auxilia, recepit tamen Clodium, eumque rei nauali præfecit, qui mox captus à Piratis pœnas cognationis violatæ, desertique ducis sui pœnas dedit.

Lucullus à suis destituitur.

Leges Calpurnia & Roscia: Romæ facti sunt Consules C. Calpurnius Piso, & M. Acilius Glabrio, quo anno nobiles latæ sunt leges Calpurnia quidem de ambitu, quia tum magistratus emebantur potiùs, quàm à populo donabantur: Roscia verò ab Othone Roscio Trib. plebis, quâ jussus Populus Romanus ordinem in Theatro seruare, & duodeuiginti primos ordines Equitibus relinquere: Tertia à Gabinio lata est de extraordinaria potestate Pompeio concedenda, vt mare Piratis purgaret, qui iam totis classibus formidabiles, oras omnes maritimas deprædabantur, & in

Vr-

Vrbem rerum omnium penuriam inuexerant, captis etiam Romanis Prætoribus. Concessa ad hoc bellum talentûm Atticorum sex millia, peditum 120. millia, Equitum quatuor, naues ducentæ septuaginta, cum multis legatis, qui Proprætores essent, singulique suis nauibus imperarent, vt eodem tempore Piratæ simul inuaderentur, simul opprimerentur. Belli huiusce profligati summam Tullius expressit, cum ait *hyeme apparatum esse, ineunte verè susceptum media æstate confectum.* Cilices ipse Pompeius cum sexaginta nauibus domuit, & ad aliud vitæ traduxit genus, reliqui ita compressi vt mare Internum liberum esset, omnibus tam sapienter, quam fœliciter, ac celeriter administratis.

Bellũ Piraticum mandatur Pompeio.

Victi Piratæ celerrimè.

Eodem tempore Metellus Creticus administrabat bellum, & ab ac parte alium Piratarum fontem exsiccabat. Cui expeditioni dum se immiscere, per legatum suum Octauium conatur Pompeius, neque Cretensibus profuit, ideò duriùs habitis à Metello, & magnam sibi conflauit inuidiam, quasi in alienam messem injiceret falcem, neque suis tantùm, sed alienis victorijs inhiaret.

Pompeius se immiscet bello Cretico.

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond. *ann.* 3. 3988. 688.

Alexandra Iannæi vxor difficili implicita morbo regnum Hyrcano commisit, quod vindicare sibi nitebatur Aristobulus, jam aliquot regni castellis occupatis. Interea obiit mulier ingeniosa, & sagax, in hoc tantùm improuida, quod sibi nimiùm arrogare passa est Pharisæos, hominum genus malitiosum, & concretum ex fastu, ideò paulò post ab Herode factis, à Christo dictis exagitatum. Eâ demortua Aristobulus Hyrcanum fratrem appetit bello, eumque ad Hiericuntem vicit. Tandem sic initum inter vtrumque fœdus, vt Hyrcanus Pontificatu, & diuitiis contentus esset, regnum Aristobulo cederet; quod fœdus Antipatri, & Herodis mali-

Alexãdra moritur.

Hyrcanus Pontifex, Rex Aristobulus.

malitiâ, magnarum posteaturbarum causa fuit.

Cicero Prætor Manilianam orat. habuit.

Romæ Consulibus M. Æmilio Lepido, & L. Volcatio Tullo, Cicero Præturam gessit, quando & orationem Manilianam habuit, pro Lege, seu Rogatione C. Manilij Trib. plebis. Per eam assignabantur Cn. Pompeio Magno Cilicia, & Bithynia cum administratione belli Mitridatici. Ea tandem lex perlata est, multi licet reclamantibus, & rata habita est maximè curâ Cæsaris, atque Ciceronis. Insuper eidem Pompeio datum imperium in omnes exercitus extra Italiam, itemque potestas concessa quos vellet socios adsciscendi, hostesque declarandi; quod profectò fuit totum imperium Romanum vni viro periculosè subjicere.

Metellus Creticum bellum absoluit.

Metellus Creticum absoluit bellum, quòd Aristion, cùm suis desertus ab Octauio, fugisset. Ordinata Creta per decem legatos, atque ex eâ Metellus triumphum; & Cretici nomen retulit in familiam suam, multarum jam prouinciarum nominibus cohonestatam.

Pompeius sequitur Mitridatem, ac tandè vincit.

Pomepius ad opprimendum Mitridatem curas omnes adhibet suas, qui licet instructus triginta peditum millibus, equitum tribus pacem à Pompeio nihilominus postulauit: sed se atque sua dedere iussus, in interiora regni sui se recepit, à Pompeio eum acriter insequente, ad jumentorum esum compulsus. Tandem decretorio certamine pugnatum, in quo Regij vano timore perculsi, victoriam Pompeio, castra sua, & suorum decem millia cæsa reliquerunt. Mitridates in arcem Synoregem se recepit; inde ad Tigranem accedere statuit à quo rejectus, quod filio eius Tigrani rebellanti fauisse videretur.

Pompeius Tigranem filium reconciliat patri.

Tigranes autem ille junior Parthorum suasione fugit ad Pompeium; ad quem venit quoque pater iudicium experturus. Is cum muneribus multis Romanos deliniuisset, veniam præteritorum obtinuit. Reconciliatus quoque filio est: cum filius judicio Pompeij non acquiesceret, in

vin-

vincula datus est atque triumphatus. Tum quoque Antiocho Asiatico Pompeius ademit regnum ipsi à Lucullo concessum, Syria & huic, & Tigrani adempta in prouinciæ formam redacta est; vt Romanorum esset quieta, de quibus Reges tandiu tumultuosè contendissent.

Syria ablata Tigrani, & Antiocho Asiatico.

Mitridates intereà Dioscuriade in Colchis hyemabat, vnde reparare bellum meditabatur, immò & in Italiam id itinere terrestri transferre: quibus agnitis Machares eius filius per legatos ab eo veniam petit, quod necessitate coactus Romanos victores coluisset: vbi patrem implacabilem videt, sibi violentas infert manus. Mitridates ei quos dederat amicos interimit, domesticos eius dimittit incolumes; hos prauis iuuenis consiliis ex necessitate, illos ex malitiâ fauisse arbitratus.

Mitridates bellum reparat.

Eius filius Machares perit.

Romæ tumultus excitatus est præuius Catilinario. Nam Autronius Pœtus, & Sylla magni Syllæ nepos conuicti sunt ambitus damnatique eorum accusatores Aurelius, & Cotta designati sunt Consules. Hos designant ad cædem Autronius, & Sylla, adjectis sibi sociis Cn. Pisone, & L. Catilinâ. Verum re patefactâ datum præsidium periclitantibus. Piso in Hispaniam specie honoris ablegatus est, vbi vir naturâ ferox, dum incolis infert iniuriam, eam morte suâ luit. Huius coniurationis quoque participes & conscij fuisse perhibentur M. Crassus, & Iulius Cæsar, hic Magister Equitum, ille Dictator designandus: sed malè coalitam conjurationem, dum sapienter ejurant, ad commodiora se tempora reseruarunt.

Motus Romæ ab Autronio, & Sylla, & aliis.

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4 3989 689.

Alexander Rex Ægypti suis inuisus ab Alexandrinis pellitur, seceditque Tyrum, vbi moriens populum Romanum scripsit hæredem, non eius amore, sed suorum odio, quos potentiorum auaritiæ, ac rapinis objiciebat.

Ptolemæus Alexander Pop. Ro. scribit heredem.

Huic

Ptol. Auletes ei succedit. Huic successit ad annos tredecim Cleopatræ huius famosæ pater Ptolemæus Auletes; ita dictus quod Choraulam exercuisset; & hâc se adeò jactaret, vt eum non pigeret in aulâ eiusmodi certamina celebrare, in quibus se nonnumquam certaturis permiscebat; Theatro vtique quam solio Rex dignior.

Mitridatis sæuitia Mitridates ad Ponti fretrum Xypharem filium suum interficit, eiusque cadauer abjicit insepultum matre Stratonice spectante, quod ea Pompeio castellum cum opibus tradidisset, vt incolumem seruaret filium. *Pompeius Iberos & Albanos vincit.* Pompeius tum Iberos debellauit, eorumque Regem Artorem; deinde & Albanos dùm Mitridatem nusquam consistentem insequitur, & inter ambulandum victorias colligit. Inde in Syriam transgredi parat, quò jam suos duces Scaurum, Afranium, *In Syria eius res gesta.* & Gabinum præmiserat. Hic Antiochum Comagenum recipit in amicitiam; Darium verò Medum profligat, quia Tigranem antea juuerat, nunc Antiocho Asiatico fauere putabatur; jam non sociorum modo, sed & Regum arbiter constitutus.

Nascitur Horatius. Consulibus L. Aurelio Cotta, & Manlio Torquato natus est Horatius Venusinus Poëta Lyricus, quâ Poësi nullus inter Latinos meliùs & concinnè magis cecinit.

OLYMP. CLXXIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 1.	3990.	690.

Hyrcanus in Aristobulum insurgit. Res erant apud Iudæos satis quietæ, quia Hyrcanus Pontificatu contentus erat. Sed eum Antipater genere Idumæus, homo potens, & factiosus, ideoque inuisus Aristobulo, concitauit in fratrem. Ei igitur suasit, vt si vitæ suæ consultum vellet ad Aretam in Arabiam fugeret; vbi & Arabi suasit eum quasi legitimum Regem Hierosolymis restituere, pactus duodecim vrbes à Iannæo ereptas Arabibus. Aristobulus Hierosolymam compellitur, & obsidetur in Templo. Sed Scaurus qui tum agebat Damasci, emptus tre-

trecentis talentis ab Aristobulo, ab eo pronunciauit; Aretas facessere jussus, Hyrcanus & Antipater Aristobulo subditi. Verùm hi superius tribunal cogitabant, atque Pompeium, à quo Iudæa libertatem amisit ac legitimum Regem.

Phrantes Parthus in Tigranem bellum mouet, hic à Pompeio petit auxilium: sed cum tardius adueniret, quàm res Armenæ paterentur, cum Parthis iniit fœdus Tigranes, ratus eos non sibi tantùm, sed & Romanis tergiuersantibus metuendos. *Tigranes cum Parthis fœdus init.*

Pompeius Antiochenis obsides suos reddidit. Daphnensibus quoque suburbicariis Antiochiæ dedit agrum, quo eorum celebris lucus dilataretur, mirificè delectatus amœnitate loci, quo nullus fuit in orbe venustior. *Pompeius Antiochenis fauet.*

Romæ Consulibus L. Iulio Cæsare, & C. Marcio Figulo, instaurata est Catilinæ conjuratio circa Kalendas Iunias. Aduocat homo perditissimus vnum in locum socios suos (ex quibus plerique Equites atque Senatores) libidine prius, vino, ac omni turpitudine corruptos, atque delinitos. Eos autem nefando sacrificio, haustoque etiam humano sanguine, inter se deuinxit, & inuitauit ad mutandum Reip. statum, nouasque tabulas inducendas. Hic distribuuntur Magistratus, & Sacerdotia, boni & diuites designantur ad cædem, ipse Catilina eligitur Consul habiturus collegam C. Antonium, sibi non inimicum. Quod cum plerique viri amantes patriæ suboluissent, accensi sunt plerique boni omnes ad demandandum Tullio Consulatum. Neque tamen ideo Catilina despondit animos, sed arma, viros, pecuniam studiosiùs comparauit, illaturus patriæ bellum, & vi peracturus, quod consilio, & fraude prestare non poterat. *Catelinæ coniuratio* *Tullius fit Consul.*

CAPVT X.

DECAS DECIMA.

Ab anno 3990. ad 4000.

OLYMP. CLXXIX. ann. 2. *Mundi* 3991. Vrb. Cond. 691.

Mitridates petit pacem, dũ bellum cogitat.

Mitridates ad Pompeium de pace legatos mittit, sed ipse jubetur venire, & præstare quod Tigranes fecerat. Intereà tamen parabat bellum, & pecunias adeò acerbè extorquebat, vt à se suorum plerosque abalienaret. Certè Phanagorenses, & pleræque in vtraque Bosphoro vrbes defecere. Filiæ quoque eius, quas ad Regulos auxiliatores mittebat sponsas, ad Pompeium ab ipsis ductoribus pertractæ sunt. Ipse inops consilij nihilominus cogitabat bellum, immò & Gallias, in quas itinere pedestri transire meditabatur. Quibus permotus, pertæsusque periculorum Pharnaces filius designatus hæres parat insidias patri. Iis pate factis etiam huic à patre data venia, autore Menophane: sed ingratus mox sollicitauit exercitum, à quo Rex postulatus, atque coronatus est spectante patre. Mitridates, ne Romanis dederetur viuus, cum venena, ob consuetudinem, & sæpe sumpta antidota non procederent, primùm suo, deinde alieno gladio periit, sexagenario major. Pharnaces corpus patris muriâ conditum misit ad Pompeium, ideo regnum Bosphori, & Romanorum amicitiam præmium parricidij retulit. Ita extinctus Mitridates Dionysius, & Eupator, quo diuturniorem hostem Roma non habuit, neque potentiorem; & damnosiorem expertura, si se Italicis & Socialibus tumultibus permiscuisset.

Pharnaces rebelles in patrem.

Moritur Mitridates.

Damascum conuenerunt ad Pompeium duo fra-

fratres Hyrcanus, & Aristobulus iterùm de regno disceptaturi. Pompeius damnatâ Aristobuli violentia, vtrumque fratrem apud se manere jubet, donec bellum cum Nabathæis confecisset. Sed Aristobulus fugit in Iudæam. Insequitur eum cum exercitu Pompeius, hortantibus Hyrcano, atque Antipatro. Aristobulus Alexandrio arce se continet: inde vocatus accessit, jus suum iure in speciem, defensurus, cum interea vim & arma expediret. Quare eum Hierosolymis obsidet Pompeius. Facti pœnitens Aristobulus obuiam occurrit Pompeio, & pecuniam pollicetur; dum eam numeret retinetur in vinculis. Sed pecuniam negarunt ciues; quare vrbs obseditur, quæ tandem Pompeio traditur ab inimicis Aristobuli. Fautores quoque Romanorum occupant Templum, quod à Romanis capitur die Sabbathi. Templum ingressus Pompeius sacræ supellectilis attigit nihil: volunt tamen quidem tum templi pecunias, ad eo direptas. Deinde Hyrcano redditus Pontificatus, autores belli securi percussi, præter Antipatrum cruce quàm securi digniorem. Hyerosolyma facta Romanis stipendiaria, cujus euersi muri, Iudæa in Prouinciæ formam redacta, jussaque proprio parere Præsidi. Et ne sementis belli relinqueretur, Aristobulus cum duobus filiis, & filiabus totidem Romam abductus. Ita pax à Pompeio toti Orienti data, compositis etiam Armenorum, Parthorumque controuersiis; Romanum Imperium ad Euphratem vsque promotum, vt Asia, vnde bellum inchoarat Pompeius, fieret Romani Imperij vmbilicus, qui antea limes, & terminus fuerat.

Pompeius Hierosolymam obsidet, & capitur.

Iudæa fit Ro. stipendiaria Rege abducto.

Romæ Consules erant M. Tullius Cicero, & C. Antonius Nepos, quem omnibus sibi modis collega diuinxerat, vt eum ad suas, & patriæ partes pertraheret. Ei enim Macedoniam sorte sibi datam, sponte concessit, vtpote fertilem triumphorum, sicque abduxit à Catilinâ. Curauit

Roma à Tullio detecta Catilina coniuratio.

quam Romana fuisset si vixisset Sertorius, Romanis non armis, sed tantùm perfidiâ inferior.

Seruile bellum in Italia duce Spartaco.

Eodem anno Consulibus M. Terentio Lucullo Varrone, & C. Cassio Varo Seruile bellum exarsit in Italia duce Spartaco, qui quondam Romanam militiam secutus, deinde captiuus, postremùm gladiator persuasit sociis suis septuaginta, aut paulò pluribus (conficiebant illi Capuæ Lentuli Batiani ludum) vt pro libertate suâ potius, quam pro voluptate spectantium pugnarent. Raptis ergo verubus & cultris ex popinâ fugiunt, quos cum sequuti essent Capuani, victi eis arma suffecerunt. Missi contra eos tres Prætores subinde, Clodius, Varinus, & Cossinius, victi omnes, armisque spoliati, quorum armis septuaginta millia armatorum instruxerunt Gladiatores. Tres quoque electi duces, primarius Spartacus Thrax, & duo ei subditi Oenomaüs, & Crixus Galli, qui totam primùm Italiam terruerunt metu, mox ingentibus damnis affecerunt.

Spartacus tres Prætores vincit.

Tres eius Duces.

OLYMP. CLXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3982. 682.

Lucullus multas vrbes capit.

Tum Lucullus Mitridatis obsidebat, & expugnabat vrbes, pugnam tamen detrectabat in campis, quia Rex equitatu prævalebat. Quatuor enim equitum millia numerabat, cum quadraginta millibus peditum. Nihilominus Romani cepere Amisum, Eupatoriam, Themiscyram nobiles vrbes, à Lucullo tam fortiter oppugnatas, quàm à Regiis flagitiosè defensas.

Spartacus duos Consules semel, & iterùm vincit.

Romæ Consules erant L. Gellius Poplicola, & Cn. Cornelius Lentulus Clodianus, quando C. Curio de Macedoniâ, victisque Dardanis triumphauit. Magnus tamen mœror occupabat vrbem ob Spartaci victorias & fœlicitatem. Itaque ambo contra eum missi Consules. Et Gellius quidem congressus cum Crixo, qui Germanicas cohortes à Spartaco distraxerat, eum in-

teremit & vicit cum viginti suorum millibus; quæ tamen victoria ab aliis Q. Arrio Prætori tribuitur. At Spartacus res suas, hoc casu afflictas restituit, moxque Gellium, & Arrium superauit. Dumque versus Alpes progreditur, eum vterque Consul à tergo, & à fronte aggrediuntur: at Spartacus eos singulatim inuadens fortiter repulit, ac trecentorum Romanorum cæde Crixi manibus parentauit. Inde auctus nouis copiis (merebant enim tum sub eius signis centum viginti armatorum millia) vrbem petit; verùm eum detinuerunt ambo Consules, quos magno prælio vicit; dumque multis amissis è suis deflectit ad Taurinos, vt nouas copias paret, aut Cassium Prætorem vincit, aut ab eo superatur, hic enim inconstanter Historici loquuntur: siue victus tamen, siue victor, Romanis gentium victoribus, metuendus fuit.

OLYMP CLXXVII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann.2. 3983. 683.

Mitridates bis equestri prælio Lucullum vicit, tertio, eoque maximo victus abscessit, sed tantâ trepidatione, orto tumultu Panico, vt Rex fugeret ad Tigranem, & Eunuchum mitteret, qui suis coniugibus inferret necem. Hanc vt singulare à marito beneficium receperunt. Tum Lucullus legauit ad Tigrannem Appium Clodium vxoris suæ fratrem, qui Mitridatem suo triumpho debitum repeteret. Sed nondum satis erectus erat Lucullus, vt id obtineret, nondum satis abiecti Reges coniunctissimi; vt id concedendum putarent.

Mitridates bis victor vincitur à Lucullo.

Rex fugit ad Tigranem.

Romæ Consulibus Cn. Aufidio Oreste, & P. Cornelio Lentulo Sura (quod nomen ex contumeliâ, iocoque traxerat) M. Terentius Lucullus de Bessis, ac Thracibus triumphauit. Hic etiam ausus erat Scythis monstrare Romanorum arma, quod magnæ victoriæ loco, orbis illi victores duxere.

Thraces, & Bessi triumphantur.

Bellum Gladiatorium hoc anno fortitudine

Bellum Gladiatorum Crassus, & Pompeius absoluunt.

suâ Crassus, præsentiâ suâ Pompeius ex Hispaniâ redux absoluit. M. ergo Licinius Crassus Præturam suscepit, & bellum; ac sex legionibus Prætoriis quæ Spartaco resistebant, duas Consulares adiunxit. Tum omnes illas decimauit, quatuor quia sæpè fugissent, duas quod iniussu Mummij legati pugnassent, ac fugissent, multis cæsis. Hac decimatione quatuor millia sustulit, cæteris tantùm exanimatis metu, reddidit animos & alacritatem. Itaque Spartacum vicit, transire parantem in Siciliam inhibuit, conantem in Samnium ingredi gemino prælio manè ad vesperum repressit, cæsis duodecim millibus; sed abeuntem Spartacum dum incautiùs sequitur Crassi Quæstor, agmine conuerso obsistentem sensit, à quo vulneratus, ægrè ex eius manibus ereptus est. Ita Spartacus à Romanis etiam non impunè vincebatur.

Ceditur Spartacus in prælio.

Tum Pompeius ad conficiendum hoc bellum missus est: sed antequam accederet Crassus & Spartacus de summâ decernere voluerunt; ne hic cum geminis pugnare, ille victoriæ laudem cum alio partiri cogeretur. Acerrimè igitur vtrimque pugnatum, vulneratus Spartacus pugnans, & circumuentus interijt. Socij eius magnâ ex parte cæsi, sex millia capti totâ Appiâ Viâ ad terriculum pependerunt.

OLYMP. CLXXVI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann 3.	3984.	684.

Tigrani denunciatur bellū.

Appius Clodius Antiochiam peruenit, ibique diutiùs moratus est, quod Ptolemaidem Tigranes obsideret. Hic tamen multos Dynastas Romanis deuinxit, multas item vrbes, quas quiescere iussit, donec in Syriam Romani cum exercitu venissent. Tigranem demum redeuntem libere allocutus est eique Mitridatem reddere neganti denunciauit bellum, quod ille pari audaciâ recepit, quâ oblatum erat. Intereà Lucullus in Asia fœneratorum Romanorum erudelitatem reprimebat, quàmob rem posteà ab iis

Lucullus fœneratores exagitat in Asia.

in

in judicium Romæ vocatus est. Is verò tum ita sanguisugas istas retudit, vt intra quadriennium omnia nomina dissoluerentur, & possessiones liberatæ fœnore, suis dominis restituerentur. Quare Lucullea festa in eius honorem hìc instituta sunt, Ephesi eo præsente celebrata; quæ ludorum magnificentiâ, egregiisque spectaculis ipse pensauit.

Restituta Ro. Censura. Hoc anno Consulibus Cn. Pompeio Magno, & M. Licinio Crasso, est restituta censura interrupta ab anno v. c. 668. eamque L. Gellius, & C. Lentulus, magnâ omnium expectatione gesserunt, & Senatores sexaginta quatuor Senatu mouerunt. Tum quoque concessus Pompeio Consulatus, neque Quæstorio, neque Prætorio, quod lege Corneliâ prohibebatur, sed datus est ei, ne vi extorqueret. Tum etiam ambo Consules junxere dextras; ambo dimisere exercitum, quem adhuc retinebant cum magno Populi metu, ex Syllani dominatus recordatione.

Iudicia ad Equites translata. Eodem anno iudicia per M. Aurelium Prætorem, à Senatoribus ad Equites translata sunt, quæ hic ordo magnâ ambitione prensauerat, annitentibus maximè Publicanis quorum intererat, se per suos iudicari; non sine magno prouinciarum detrimento, quæ sic eorum auaritiæ, rapinisque patebant.

Cicero Verrem accusat. Tum Cicero Hortensio iam Consule designato C. Verrem accusauit, cum ille prensaret Aedilitatem annos natus triginta sex, quam & obtinuit, & perfecit eloquentiâ suâ, vt nummi, qui tum Romæ poterant omnia, nihil depeculatori prodessent.

Nascitur Virgilius. Natus denique hoc anno Idibus Octobris P. Virgilius Maro, ex viro Andino, propè Mantuam, patre figulo, *Magna spes altera Romæ*, vt legitur à ipso Cicerone fuisse pronunciatum, cum ab eo scriptam Eglogam audiuisset; quæ vox si vera est, non tantùm laudantis, sed & vaticinantis fuit.

OLYMP. CLXXVII. ann 4. *Mundi* 3985. Vrb. Cond. 635.

Lucullus Tigranem vincit.

Lucullus potitus regno Mitridatis in Armeniam irrumpit, vbi Tigranes peditum ducenta millia, equitum sexaginta collegerat. Leuiora sunt aliqua facta certamina, in quibus victus Macæus dux Tigranis intra Tigranocertam compulsus, obsessus est primùm à Lucullo, deinde à Muræna. Tum committitur ingens pugna, in qua Luculli prudentia, Tigranis stupiditas apparuit. Hic enim cum in montis cliuo explicuisset exercitum, vertice non seruato, ille eum occupauit, vnde irruens, ingentes illas copias impulit in sese atque permiscuit, adeò vt sibi potiùs intulerint cladem, quàm à Romanis acceperint. Cæsa supra centum & octo millia, equitum pauci effugerunt, inter quos Tigranes abjectis Tiarâ, & Diademate, ne agnosceretur, cædes ad centum viginti stadia continuata. Mitridates Tigranem consolatus est, eique regium suum comitatum obtulit. Capta deinde a Lucullo Tigranocerta, mercenariis Græcis à Macæo exarmatis, qui Romanos in aliquas turres admiserunt. In ea vrbe inuenta octo millia Talentûm pecuniæ signatæ; Græci cum viatico in patriam remissi, conjuges optimatium intactæ seruatæ jussu Luculli, & maritis redditæ sunt; Lucullo plus hoc factum, quàm victoria profuit.

Capitur à Rom. Tigranocerta.

Metellus Piratas vincit.

Lucius Metellus Prætor in Siciliâ contra Piratas bene pugnauit, & Pyrganionem eorum ducem, qui Romanâ classe depulsâ Syracusanum portum obtinebat. Hic terrâ mari que victus majori ignominiâ exiit e Sicilia, quàm gloriâ ingressus erat.

Cicero Ædilis Curulis.

Consulibus Q. Hortensio Oratore, & Q. Cæcilio Metello Cretico, Cicero Ædilis Curulis fuit; quam ei dignitatem non tantùm eloquentia, sed gesti castè, ac sanctè præcedentes magistratus pepererunt.

Con.

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 1. 3986. 686.

Consules huius anni creati L. Cæcilius Metellus & Q. Marcius Rex: hic Marcius solus toto ferè anno Consulatum gessit, cum collega Metellus sub anni initium obiisset, immò & qui eidem suffectus erat. *Vnus Consul Marcius.*

Tum tentatus est à Tigrane, & Mitridate Rex Parthorum, tentatus & à Lucullo: sed ille sapienter neutri parti adhæsit, & eorum clades suam putauit esse securitatem. Lucullus non est secutus Tigranem, sed huic spatium exercitus colligendi dedit, vt cum eo stataria pugnâ, non velitationibus, & erronum more congredi cogeretur. Expertus est autem suos contumaces, seu cum Parthos aggredi voluit; seu alteram Tigranis vrbem inuadere, ac totius Armeniæ primariam Artaxatam. Obsedit ergo Nisibin, quàm tota æstate tentatam, hyeme tandem cepit, & cum se ferè tutos Nisibeni arbitrarentur. Aliunde Mitridates Fanium Luculli ducem deleuit; sed ille vicissim victus à Triario, cum eum delere potuisset. Putauit enim omnes adesse Romanorum copias, pars erat duntaxat, ad cuius aspectum Rex, grandi instructus exercitu, fugit, iam ex vsu solitus potiùs fugere, quàm pugnare *Lucullus sequitur Mitridatem & Nisibin capit.*

Eodem anno Lucullus Antiochum Asiaticum filium Eusebis, qui diu latuerat in Asiæ ex latebris extraxit, regemque salutatum opposuit Tigrani æmulum, de se infirmum, sed fretum Romanâ potentiâ, ei parem, aut etiam superiorem *Antiochus Asiaticus opponitur Tigrani à Lucullo.*

Metellus Proconsul jussus est vindicare ignominiam olim ab Antonio Triumuiri patre in Creta acceptam, qui temerè illato Cretensibus bello, morbo extinctus erat. Initium expeditionis huius ductum ab obsidione Cydoniæ vrbis magnæ atque munitæ, quæ prima Metelli gloriæ palmam defixit. *Metellus Cretam inuadit.*

Cele-

Vrbem rerum omnium penuriam inuexerant, captis etiam Romanis Prætoribus. Concessa ad hoc bellum talentûm Atticorum sex millia, peditum 120. millia, Equitum quatuor, naues ducentæ septuaginta, cum multis legatis, qui Proprætores essent, signulique suis nauibus imperarent, vt eodem tempore Piratæ simul inuaderentur, simul opprimerentur. Belli huiusce profligati summam Tullius expressit, cum ait *hyeme apparatum esse, ineunte verè susceptum media æstate confectum.* Cilices ipse Pompeius cum sexaginta nauibus domuit, & ad aliud vitæ traduxit genus, reliqui ita compressi vt mare Internum liberum esset, omnibus tam sapienter, quam fœliciter, ac celeriter administratis.

Belli Piratici mandatur Pompeio.

Victi Piratæ celerrimè.

Eodem tempore Metellus Creticus administrabat bellum, & ab ac parte alium Piratarum fontem exsiccabat. Cui expeditioni dum se immiscere, per legatum suum Octauium conatur Pompeius, neque Cretensibus profuit, ideò duriùs habitis à Metello, & magnam sibi conflauit inuidiam, quasi in alienam messem injiceret falcem, neque suis tantùm, sed alienis victorijs inhiaret.

Pompeius se immiscet bello Cretico.

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi ann.* 3. 3988. Vrb. Cond. 688.

Alexandra Iannæi vxor difficili implicita morbo regnum Hyrcano commisit, quod vindicare sibi nitebatur Aristobulus, jam aliquot regni castellis occupatis. Interea obiit mulier ingeniosa, & sagax, in hoc tantùm improuida, quod sibi nimiùm arrogare passa est Pharisæos, hominum genus malitiosum, & concretum ex fastu, ideò paulò post ab Herode factis, à Christo dictis exagitatum. Eâ demortua Aristobulus Hyrcanum fratrem appetit bello, eumque ad Hiericuntem vicit. Tandem sic initum inter vtrumque fœdus, vt Hyrcanus Pontificatu, & diuitiis contentus esset, regnum Aristobulo cederet; quod fœdus Antipatri, & Herodis mali-

Alexādra moritur.

Hyrcanus Pontifex, Rex Aristobulus.

malitiâ, magnarum postea turbarum causa fuit.

Cicero Prætor. Manilia nam orat. habuit.

Romæ Consulibus M. Æmilio Lepido, & L. Volcatio Tullo, Cicero Præturam gessit, quando & orationem Manilianam habuit, pro Lege, seu Rogatione C. Manilij Trib. plebis. Per eam assignabantur Cn. Pompeio Magno Cilicia, & Bithynia cum administratione belli Mitridatici. Ea tandem lex perlata est, multi licet reclamantibus, & rata habita est maximè curâ Cæsaris, atque Ciceronis. Insuper eidem Pompeio datum imperium in omnes exercitus extra Italiam, itemque potestas concessa quos vellet socios adsciscendi, hostesque declarandi; quod profectò fuit totum imperium Romanum vni viro periculosè subjicere.

Metellus Creticum bellum absolnit.

Metellus Creticum absolnit bellum, quòd Aristion, cùm suis desertus ab Octauio, fugisset. Ordinata Creta per decem legatos, atque ex eâ Metellus triumphum, & Cretici nomen retulit in familiam suam, multarum jam prouinciarum nominibus cohonestatam.

Pompeius sequitur Mitridatem, ac tandè vincit.

Pomepius ad opprimendum Mitridatem curas omnes adhibet suas, qui licet instructus triginta peditum millibus, equitum tribus pacem à Pompeio nihilominus postulauit: sed se atque sua dedere iussus, in interiora regni sui se recepit, à Pompeio eum acriter insequente, ad jumentorum esum compulsus. Tandem decretorio certamine pugnatum, in quo Regij vano timore perculsi, victoriam Pompeio, castra sua, & suorum decem millia cæsa reliquerunt. Mitridates in arcem Synoregem se recepit; inde ad Tigranem accedere statuit à quo rejectus, quod filio eius Tigrani rebellanti fauisse videretur.

Pompeius Tigranem filium reconciliat patri.

Tigranes autem ille junior Parthorum suasione fugit ad Pompeium; ad quem venit quoque pater iudicium experturus. Is cum muneribus multis Romanos deliniuisset, veniam præteritorum obtinuit. Reconciliatus quoque filio est: cum filius judicio Pompeij non acquiesceret, in

vin-

vincula datus est atque triumphatus. Tum quoque Antiocho Asiatico Pompeius ademit regnum ipsi à Lucullo concessum, Syria & huic, & Tigrani adempta in prouinciæ formam redacta est; vt Romanorum esset quieta, de quibus Reges tandiu tumultuosè contendissent. *Syria ablata Tigrani, & Antiocho Asiatico.*

Mitridates intereà Dioscuriade in Colchis hyemabat, vnde reparare bellum meditabatur, immò & in Italiam id itinere terrestri transferre: quibus agnitis Machares eius filius per legatos ab eo veniam petit, quod necessitate coactus Romanos victores coluisset: vbi patrem implacabilem videt, sibi violentas infert manus. Mitridates ei quos dederat amicos interimit, domesticos eius dimittit incolumes; hos prauis iuuenis consiliis ex necessitate, illos ex malitiâ fuisse arbitratus. *Mitridates bellum reparat. Eius filius Machares perit.*

Romæ tumultus excitatus est præuius Catilinario. Nam Autronius Pœtus, & Sylla magni Syllæ nepos conuicti sunt ambitus damnatique eorum accusatores Aurelius, & Cotta designati sunt Consules. Hos designant ad cædem Autronius, & Sylla, adjectis sibi sociis Cn. Pisone, & L. Catilinâ. Verum re patefactâ datum præsidium periclitantibus. Piso in Hispaniam specie honoris ablegatus est, vbi vir naturâ ferox, dum incolis infert iniuriam, eam morte suâ luit. Huius coniurationis quoque participes & conscij fuisse perhibentur M. Crassus, & Iulius Cæsar, hic Magister Equitum, ille Dictator designandus: sed malè coalitam conjurationem, dum sapienter ejurant, ad commodiora se tempora reseruarunt. *Motus Romæ ab Autronio, & Sylla, & aliis.*

OLYMP. CLXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4 3989 689.

Alexander Rex Ægypti suis inuisus ab Alexandrinis pellitur, seceditque Tyrum, vbi moriens populum Romanum scripsit hæredem, non eius amore, sed suorum odio, quos potentiorum auaritiæ, ac rapinis objiciebat. *Ptolemæus Alexãder Pop. Ro. scribit heredem.*

Huic

Ptol. Auletes ei succedit.

Huic successit ad annos tredecim Cleopatræ huius famosæ pater Ptolemæus Auletes; ita dictus quod Choraulam exercuisset; & hâc se adeò iactaret, vt eum non pigeret in aulâ eiusmodi certamina celebrare, in quibus se nonnumquam certaturis permiscebat; Theatro vtique quam solio Rex dignior.

Mitridatis sæuitia

Mitridates ad Ponti fretrum Xypharem filium suum interficit, eiusque cadauer abjicit insepultum matre Stratonice spectante, quod ea Pompeio castellum cum opibus tradidisset, vt incolumem seruaret filium. Pompeius tum Iberos debellauit, eorumque Regem Artorem; deinde & Albanos dum Mitridatem nusquam consistentem insequitur, & inter ambulandum victorias colligit. Inde in Syriam transgredi parat, quò jam suos duces Scaurum, Afranium, & Gabinum præmiserat. Hic Antiochum Comagenum recipit in amicitiam; Darium verò Medum profligat, quia Tigranem antea jùuerat, nunc Antiocho Asiatico fauere putabatur; jam non sociorum modo, sed & Regum arbiter constitutus.

Pompeius Iberos & Albanos vincit.

In Syria eius res gesta.

Nascitur Horatius.

Consulibus L. Aurelio Cotta, & Manlio Torquato natus est Horatius Venusinus Poëta Lyricus, quâ Poësi nullus inter Latinos meliùs & concinnè magis cecinit.

OLYMP. CLXXIX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 3990. 690.

Hyrcanus in Aristobulum insurgit.

Res erant apud Iudæos satis quietæ, quia Hyrcanus Pontificatu contentus erat. Sed eum Antipater genere Idumæus, homo potens, & factiosus, ideoque inuisus Aristobulo, concitauit in fratrem. Ei igitur suasit, vt si vitæ suæ consultum vellet ad Aretam in Arabiam fugeret; vbi & Arabi suasit eum quasi legitimum Regem Hierosolymis restituere, pactus duodecim vrbes à Iannæo ereptas Arabibus. Aristobulus Hierosolymam compellitur, & obsidetur in Templo. Sed Scaurus qui tum agebat Damasci, emptus tre-

trecentis talentis ab Aristobulo, ab eo pronunciauit; Aretas facessere jussus, Hyrcanus & Antipater Aristobulo subditi. Verùm hi superius tribunal cogitabant, atque Pompeium, à quo Iudæa libertatem amisit ac legitimum Regem.

Phrantes Parthus in Tigranem bellum mouet, hic à Pompeio petit auxilium: sed cum tardius adueniret, quàm res Armenæ paterentur, cum Parthis iniit fœdus Tigranes, ratus eos non sibi tantùm, sed & Romanis tergiuersantibus metuendos. *Tigranes cum Parthis fœdus init.*

Pompeius Antiochenis obsides suos reddidit. Daphnensibus quoque suburbicariis Antiochiæ dedit agrum, quo eorum celebris lucus dilataretur, mirificè delectatus amœnitate loci, quo nullus fuit in orbe venustior. *Pompeius Antiochenis fauet.*

Romæ Consulibus L. Iulio Cæsare, & C. Marcio Figulo, instaurata est Catilinæ conjuratio circa Kalendas Iunias. Aduocat homo perditissimus vnum in locum socios suos (ex quibus plerique Equites atque Senatores) libidine prius, vino, ac omni turpitudine corruptos, atque delinitos. Eos autem nefando sacrificio, haustoque etiam humano sanguine, inter se deuinxit, & inuitauit ad mutandum Reip. statum, nouasque tabulas inducendas. Hic distribuuntur Magistratus, & Sacerdotia, boni & diuites designantur ad cædem, ipse Catilina eligitur, Consul habiturus collegam C. Antonium, sibi non inimicum. Quod cum plerique viri amantes patriæ suboluissent, accensi sunt plerique boni omnes ad demandandum Tullio Consulatum. Neque tamen ideo Catilina despondit animos, sed arma, viros, pecuniam studiosiùs comparauit, illaturus patriæ bellum, & vi peracturus, quod consilio, & fraude prestare non poterat. *Catelinæ coniuratio* *Tullius fit Consul.*

CA-

CAPVT X.

DECAS DECIMA.

Ab anno 3990. ad 4000.

OLYMP. CLXXIX.	*Mundi*	Vrb.Cond.
ann.2.	*3991.*	*691.*

Mitridates petit pacem, dũ bellum cogitat.

MItridates ad Pompeium de pace legatos mittit, sed ipse iubetur venire, & præstare quod Tigranes fecerat. Intereà tamen parabat bellum, & pecunias adeò acerbè extorquebat, vt à se suorum plerosque abalienaret. Certè Phanagorenses, & pleræque in vtraque Bosphoro vrbes defecere. Filiæ quoque eius, quas ad Regulos auxiliatores mittebat sponsas, ad Pompeium ab ipsis ductoribus pertractæ sunt. Ipse inops consilij nihilominus cogitabat bellum, immò & Gallias, in quas itinere pedestri transire meditabatur. Quibus permotus, pertæsusque periculorum Pharnaces filius designatus hæres parat insidias patri. Iis pate factis etiam huic à patre data venia, autore Menophane: sed ingratus mox sollicitauit exercitum, à quo Rex postulatus, atque coronatus est spectante patre. Mitridates, ne Romanis dederetur viuus, cum venena, ob consuetudinem, & sæpe sumpta antidota non procederent, primùm suo, deinde alieno gladio periit, sexagenario major. Pharnaces corpus patris muriâ conditum misit ad Pompeium, ideo regnum Bosphori, & Romanorum amicitiam præmium parricidij retulit. Ita extinctus Mitridates Dionysius, & Eupator, quo diuturniorem hostem Roma non habuit, neque potentiorem; & damnosiorem expertura, si se Italicis & Socialibus tumultibus permiscuisset.

Pharnaces rebellat in patrem.

Moritur Mitridates.

Damascum conuenerunt ad Pompeium duo fra-

fratres Hyrcanus, & Aristobulus iterùm de regno disceptaturi. Pompeius damnatâ Aristobuli violentia, vtrumque fratrem apud se manere jubet, donec bellum cum Nabathæis confecisset. Sed Aristobulus fugit in Iudæam. Insequitur eum cum exercitu Pompeius, hortantibus Hyrcano, atque Antipatro. Aristobulus Alexandrio arce se continet: inde vocatus accessit, jus suum iure in speciem, defensurus, cum interea vim & arma expediret. Quare cum Hierosolymis obsidet Pompeius. Facti pœnitens Aristobulus obuiam occurrit Pompeio, & pecuniam pollicetur; dum eam numeret retinetur in vinculis. Sed pecuniam negarunt ciues; quare vrbs obseditur, quæ tandem Pompeio traditur ab inimicis Aristobuli. Fautores quoque Romanorum occupant Templum, quod à Romanis capitur die Sabbathi. Templum ingressus Pompeius sacræ supellectilis attigit nihil: volunt tamen quidem tum templi pecunias, ad eo direptas. Deinde Hyrcano redditus Pontificatus, autores belli securi percussi, præter Antipatrum cruce quàm securi digniorem. Hyerosolyma facta Romanis stipendiaria, cujus euersi muri, Iudæa in Prouinciæ formam redacta, jussaque proprio parere Præsidi. Et ne sementis belli relinqueretur, Aristobulus cum duobus filiis, & filiabus totidem Romam abductus. Ita pax à Pompeio toti Orienti data, compositis etiam Armenorum, Parthorumque controuersijs; Romanum Imperium ad Euphratem vsque promotum, vt Asia, vnde bellum inchoarat Pompeius, fieret Romani Imperij vmbilicus, qui antea limes, & terminus fuerat.

Pompeius Hierosolymam obsidet, & capessitur.

Iudæa fit Ro. stipendiaria Rege abducto.

Romæ Consules erant M. Tullius Cicero, & C. Antonius Nepos, quem omnibus sibi modis collega diuinxerat, vt eum ad suas, & patriæ partes pertraheret. Ei enim Macedoniam sorte sibi datam, sponte concessit, vtpote fertilem triumphorum, sicque abduxit à Catilinâ. Curauit

Romæ à Tullio detecta Catilinæ conjuratio.

rauit etiam Galliam Cisalpinam dari Metello Celeri, ne hanc inuaderent conjurati, inde in Transalpinam trajecturi: ipse per Fuluiam omnem conjurationem retegit. Ab ea admonitus mortem etiam vitat sibi per C. Cornelium Equitem, & L. Varguntelum inferendam. Iam Manlij Catilinarij ducis in Italia fremebant arma, cum Tullius Catilinam publicè exagitauit in Senatu, atque ex Vrbe exire ad suos compulit. Statim hic assumit sibi nomen Consulis & ornamenta, stipatus viginti millibus conjuratorum; sed hostis à Senatu dictus, cura C. Antonio demandata eum cum exercitu insequendi. Romæ verò relictus Tullius detectos conjuratores ab Allobrogibus conjicit in carcerem, licet primiarios viros Lentulum, Cethegum, Statilium, & alios, quibus omnibus gulam elidendam curauit; quæ seueritas patriam incolumen præstitit, magnarum Ciceroni seruatori calamitatum causa postmodum fuit.

Coniuratos in carcere necat Tullius.

Nascitur Octauius.

Hoc anno natus C. Octauius, posteà Octauianus, & Augustus 9. Kal. Octobris, seu 23. Septembris, cui Roma seruire compulsa, experta est meliorem libertate seruitutem.

OLYMP. CLXXIX.	Mundi	Vrb.Cond.
ann. 3.	3992.	692.

Scaurus Arabicum bellū conficit.

Confectum est hoc anno susceptum à Scauro contra Aretam bellum, industria Antipatri, qui & Romanis frumentum, atque necessaria suffecit, & autor fuit Aretæ redimendi pecuniâ agri sui vastitatem, cuius pecuniæ sponsor fuit pro 300. talentis: eoque facto sibi Aretæ, atque Scauri beneuolentiam conciliauit, viamque filio suo Herodi ad maiora strauit.

A Pōpeio in Asia conditæ Vrbes.

Pompeius tum quoque vrbes aliquas in Asiâ condidit Pompeiopolim, Magnopolim, Nicopolim nominis, atque victoriarum indices sempiternas.

Romæ Consulibus D. Iunio Syllano, & L. Licinio Murenâ, triumphauit de Creta Metellus

-lus Creticus, qui priùs de Pompeio, eiusque ambitione visus erat triumphare.

Metelli Cretici triumphus

Debellatus tum quoque Catilina fuit, quem sequebatur C. Antonius cum lectissimis, & exercitatissimis legionibus: quare ille detrectabat certamen opperiens quid sui agerent Romæ, qui Vrbem ad incendium diuiserant. Sed vbi patefactam conjurationem, & suorum mortem audiit, in agrum Pistorium transiit, vnde moliebatur ad Alpes viam; qua prohibitus est à Metello Celere. Tandem ergo interceptus à C. Antonio statuit aut vincere, aut mori. Antonius causatus morbum cum eo non conseruit manum, sed legatus eius Petreius: victi Catilinarij, eodem quo steterant loco cecidere, aduersis omnes vulneribus, viuus eorum captus est nemo; Catilina ipse obrutus telis trucidatus est, caput eius Romam delatum. Petreio quoque victoria magni stetit, strenuissimi quique militum eius, aut morte, aut vulneribus salutem patriæ suæ pepererunt.

Catilinã sequitur C. Antonius.

Catilina pugnans moritur.

C. Antonius statim cum laureatis fascibus pertexit in Macedoniam, vbi victus à Dardanis turpiter fugit, aduersus ciues suos quàm hostes fortunatior.

C. Anton. victus à Dardanis

Cadit & in hunc annum C. Cæsaris Prætura Vrbana, qua abstergere conatus est suspicionem quam ei cum Catilina consuetudo inusserat. Sed palam detestabatur eius crimen, quod ipse aliquandò, licet cautiùs, perfecturus erat.

C. Cæsar. Prætura Vrbana.

OLYMP. CLXXIX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3993. 693.

Consulatum Romæ gerebant M. Pupius Piso, & M. Valerius Messala Niger, quando Pompeius in Italiam rediit. Militibus suis ad sexdecim Talentum millia distribuit, Mitylenen immunitate donauit, in gratiam Theophanis liberti sui: Rhodi & Athenis omnes Philosophos, & Sophistas audiuit, ac singulos talento donauit; Athenis ad eius instaurationem quia-

Redit in Italiam Pompeius.

quaginta talenta dedit. Cum autem Brundusium appulisset; vt sinistros de se rumores dissiparet, dimisit exercitum, admonitis tamen militibus suis, ne triumpho suo deessent. Ideo vniuersus Populus, totusq; adeo Senatus ei obuiam sic effusus est, vt non Imperator Romanus ex Asia rediisse, sed Deus è cœlo lapsus esse videretur. Triumphauit eodem die quo natus erat ante annos 43. & quo post dies tredecim in Ægypto cæsus est. Numquam triumphus visus est splendidior, seu deuictæ gentes, seu reges, Regumque filij, ac Principes, seu pretiosa supellex, seu coronarum, & donariorum multitudo spectaretur; quibus tamen omnibus præcelluit ipse Pompeius, qui aliàs de Europâ, & Africâ, nunc de Asiâ, ac proinde de toto terrarum orbe triumphare jactabatur.

Eius triũphus de Asia.

Pompeĳ Theatrũ.

Tum quoque idem Pompeius Theatri sui fundamenta jecit, cuius ideam Mitylene detulerat, opus quód non Vrbi modò, sed & orbi terrarum ornamento esse posset.

Clodius vocatus in Iudicium ob sacra Bonæ Deę violata.

Circa hæc tempora vocatus est in judicium P. Clodius ob violata sacra Bonæ Deæ, in quibus sub habitu Psaltriæ vxoris Cæsaris stuprum inferre voluerat. Probare nitebatur Clodius absentiam suam ab Vrbe; sed eam testimonio suo Cicero reiecit, Cæsar non est ausus dicere quid sentiret. Itaque reus à 25. judicibus damnatus est, absolutus à triginta partim pecuniâ, partim metu labefactatis. Hos Populus Romanus contempsit, illos facetè Catulus irrisit eos admonens rectè sibi præsidium petiisse, ne illis pecunia eriperetur. Sic homo improbus & sacrilegus euicit litem, quia profusus, & audax fuit.

Bellum Allobrogicum.

Bellum Allobrogicum contra Catugnatum ducem gentis ad Isaram fluuium gestum à C. Pomptino Prætore, quo post varias excursiones, & velitationes legatorum, hostis ita deuictus, vt omnes Allobroges præter vnum Catugnatum, aut cæsi, aut manu capti viderentur.

C. Cæ-

C. Cæsar in Lusitaniam proficisci parat, sed à creditoribus detinetur. Eius enim nomina omnia octingentis triginta Talentis tantùm dissolui poterant. Itaque molestissimis eius creditoribus sponsorem se obtulit Crassus; vtcumque liber in Prouinciam sibi commissam profectus est Cæsar. Hic Hermonij montis incolas in planitiem deducere conatus est, vnde ortum bellum, in quo eos oppressit, vicinos diripuit, ac de iis triumphasset nisi Consulatum, Triumpho prætulisset.

C. Cæsar in Lusitaniam vadit.

OLYMP. CLXXX. *ann.* 1. *Mundi* 3994. Vrb. Cond. 694.

Syriam hoc anno administrauit M. Æmilius Scaurus, quando Alexander Aristobuli filius primogenitus videtur in Iudæam peruenisse, in qua nihil præter vanos tumultus mouere potuit, regionis afflictæ Princeps calamitosus.

In Syria motus.

Romæ Consulibus Q. Cæcilio Metello Celere, & L. Afranio, Pompeij fauor visus est deflorescere. Cum enim hic in Afranij Consulatu posuisset omnia, adeò vt pro magistratu ei comparando etiam pecuniam parasset, ille saltationibus quàm rebus gerendis aptior nihil poterat Romæ, sibi & amicis suis prorsus inutilis. Habebat autem Pompeius aduersantes sibi M. Crassum, Iulium Cæsarem, Catonem, sed maximè Lucullum, atque Metellum. Huius enim sororem Mutiam susceptis etiam ex eâ liberis, ob suspicionem vitæ liberioris repudiarat: illũ offenderat in bello Mitridatico, eiusque insuper resciderat acta. Itaque tum sensit Pompeius se ocyus quàm par esset exercitum suum dimisisse. Quare adjungere sibi conatus est Tribunos plebis, & adolescentulos audaces, quorum impudentissimus, & flagitiosissimus erat P. Clodius, quem vt sibi deuinciret, vir tantus, Ciceronem amicum suum iniquissimè prodidit. Nihilominus L. Flacco Tribuno plebis legem ferenti de agris Pompeiano militi diuidendis,

Pompeij fauor deflorescit.

Pompeius vexatus à viris magnis adhæret P. Clodio.

M 2 eius-

eiusque actis confirmandis, tantâ contentione restitit Metellus, vt eum Flaccus in carcerem duxerit; sed cum in eundem transire pararet Senatus, veritus facti huius inuidiam Pompeius, eum retraxit, finxitque se tribuere Metelli constantiæ, quod suis tantùm commodis aptabat.

Clodius Tribunatũ pl. quærit. Tum quoque P. Clodius per aliquot Tribunos legem tulit de Tribunatu Patriciis communicando, quem ipse Patricius auidissime prensabat. Sed cum ea lex rejecta esset, ipse ejura â domus suæ nobilitate ad Plebeios transire conatus est. Rem tamen discussit ad tempus Metellus, vt Patriciis omnibus ignominiosam.

Cæsar ambit & emit Consulatũ Ambiit sub huius anni finem Consulatum C. Iulius Cæsar, huiusque gratiâ, quia vtriusque prensationi vacare non poterat, Triumphum omisit. Præterea Lucerium competitorem suum induxit, vt communi nomine, de suo, nummos per centurias pronunciaret. Quare Bibulus ex optimatium consilio, tantundem pollicitus est, factumque, vt è Republicâ, probauit Cato. Itaque cum de se Cæsar non satis posset Crassum sibi, atque Pompeium adjunxit, quibus etiam iuramento confirmauit, se nihil nisi ex eorum consilio gesturum. Verùm eos inter se parabat committere, totamque sibi in Rep. autoritatem arrogare, quod non sine labore, ac sanguine præstitit.

OLYMP. CLXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 3995. 695.

Alexãder in Syria turbat. Alexander, L. Martio Philippo Syriæ Prætore, clam nouas res moliebatur, Romanarum virium metu, ac vinculorum patris sui Aristobuli, qui errata filij sui capite luere poterat. Itaq; tentabat potiùs quid sibi agendum esset, quàm operi manum admouebat.

Auletes emit Pop. Ro. amicitiam. Ptolemæus Auletes amicitiam Populi Romani non tam obtinuit, quàm emit, cum prope sex millia talentum Cæsari numerasset: tanti

tum

tum ſtabat Principibus, ac Regibus Romanos amicos habere.

Huius ergo anni Conſules fuere C. Iulius Cæſar, & M. Calpurnius Bibulus, quo tempore Cæſar ſuæ Tyrannidis fundamenta jecit. Ac primùm cum indigeret pecuniâ tria millia pondo auri ſuratus in Capitolio, tantundem inaurati æris repoſuit: omnia addixit pretio, quæ ante donari conſueuerant, eò potentior quo ſceleratior, & tantùm religioſus quantùm ſua ſineret ambitio. *Cæſar, Cõſul Tyrannidis ſuæ fundamẽta jacit.*

Tum quoque idem Cæſar filiam ſuam Pompeio dedit vxorem, ipſe Calpurniam filiam Piſonis duxit, vt potentiam ſuam hiſce coniugiis firmaret. Ciceroni quoque, & Lucullo conflauit calumniam per L. Vectium, quaſi ij mortem ſibi, atque Pompeio machinati eſſent: ſed cum pateſacta eſſet calumnia, atque reuicta, Vectius in carcere ſtrangulatus, pœnas dedit ſuæ temeritatis. *Cæſar nuptiis potẽtiam ſuam firmat.*

Obtinuit & Cæſar rogante Vatinio Illyricum, Galliamque Ciſalpinam, cum tribus legionibus, ac poteſtate Proconſulari, quibus addidit Senatus Galliam Tranſalpinam, legionemque vnam, gratiam Populi ſuperare volens, à quo præuentus erat. Et verò jam omnibus metuendus erat, Catone ipſo in carcerem miſſo, & Bibulo collega ita retuſo, vt reliquo tempore ſui Conſulatus publico careret; quare per jocum pars huius anni notata eſt Iulio, & Cæſare Conſulibus. *Gallia conciditur Cæſari.* *Bibulus publico caret.*

C. Antonius hoc anno repetundarum accuſatus, licet eum Tullius, quondam collega, defenderet, damnatus eſt. Cum idem Orator Cæſarem quaſi autorem huius judicij perſtrinxiſſet verbo, illi Cæſar iratus Clodij patrocinium ſuſcepit, eumque à Patriciis ad plebem tranſire volentem, adnitente Cn. Pompeio traduxit. Mirum! à P. Fonteio natu minore & Plebeio, adoptatus eſt natu major & Patricius P. Clo- *Clodio fauet Cæſar infenſus Ciceroni.*

dius; indeque nullo negotio Tribunus plebis factus, data tamen priùs cautione, additoque iureiurando Pompeio, se nihil in Tribunatu contra Ciceronem facturum. Sed perturbator diuini humanique iuris, contra datam fidem, contra iusjurandum, ea in Ciceronem perpetrauit, quæ ab inimico furioso & amente, ac publicâ autoritate armato, expectari potuerunt.

OLYMP. CLXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 3996. 696.

P. Clodius Trib. pl. Ciceronem expellit.

P. Clodius Ciceronem primùm aggreditur fraude, deinde apertâ vi, lege rogatâ de iis, qui ciuem Romanum indictâ causâ interemissent. Tullius Cæsarem adit, qui ei legationem offert in suo exercitu, vt Clodij furorem vitaret: sed eam dissuasit Pompeius, pollicitus auxilium Ciceroni, quem tamen flagitiosè deseruit, & ludificauit. Lucullus amicus sincerior eum armis parabat defendere; sed eum inhibuere Cato, & Hortensius. Itaq; sponte abiit in exilium, minus animi præ se ferens, quàm eius superiora facta postulabant. Absenti interdictum aquâ, & igni, domus euersa, expilata, incensa, area etiam Diis consecrata L. Calpurnio Pisone Cæsonino, & A. Gabinio Consulibus dissimulantibus, vel etiam Clodium stimulantibus. Has conseruatæ patriæ vir optimus, homini scelerato pœnas luit.

Clodius in Ptol: Cyprium sæuit.

A Cicerone, Clodius in Ptolemæum Cyprium irruit, à quo non fuerat aliàs adjutus pecuniâ. Huius enim Regis bona publicauit eiusque regnum in Prouinciæ formam redegit, cuius iniuriæ curam Catoni demandandam curauit, vt eum ejiceret Roma, nec haberet suis iniquis legibus semper obsistentem integerrimum hominem. Tum ergo nihil sibi jam metuens Clo-

Clodius Pompeiū contemnit.

dius, etiam Pompeium contempsit, eique juniorem Tigranem captiuum per vim eripuit, & reluctantem Consulem Gabinium etiam cum dedecore repulit. Illi ergo statuunt Ciceronem

ab

ab exilio reuocare, vt furorem Clodij frangeret. Nec mora de reditu Ciceronis rogationem tulit L. Mummius Tribunus plebis, & is praualuit quamquam animosè ei resisteret Ælius Ligus, moueret omnem lapidem Clodius totoque furore repugnaret. Sed tandem succubuit, maximè ex quo Senatus decreuit de nulla re consultare, nisi priùs ab exilio reuocaretur Cicero, pari Tullij gloriâ & laude, & Clodij furore atque insaniâ. *Agitur de reuocando Cicerone.*

Iulius Cæsar hoc ànno Bellum Gallicum auspicatus est. Ac primùm Heluetios, quærentes nouas sedes, & Romanorum Prouinciæ hostiliter imminentes, vicit ad Ararim fluuium; paulò post compulit & deditionem facere, & pristinas sedes repetere, vltus egregiè ab Tigurinis aliàs Romanis illatas clades, ac cæsos Lucium Cassium Consulem, eiusque legatum Lucium Pisonem. *Bellum Gallicum inchoat Cæsar.* *Heluetios vincit.*

Exinde Ariouistum è Germaniâ transgressum, & socios Populi Romani Æduos infestantem tantâ clade deleuit, vt per triginta millia passuum & ad Rhenum vsque fluuium campi cadaueribus Germanicis sternerentur, reliquos haurirent fluminis vortices. Ariouistus cum paucis ægrè traiecit fluuium, relictis suorum octoginta millibus, & amplius. Quibus gestis rediit Cæsar in Galliam Cisalpinam, vnde muneribus & promissis res suas firmauit Romæ, hyeme populares suos, æstate hostes labefactans, vel auro, vel armis. *Ariouistũ vincit.*

OLYMP. CLXXX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 3997. 697.

Ptolemæus Auletes Rex Ægypti, dum pecuniam exigità suis, quam Romanis, & Cæsari anteà numerarat, tantam seditionem expertus est ab Alexandrinis, grauitatem tributorum ferre recusantibus, vt sibi fugiendum esse Romam crederet. In Cypro cum incidisset in Catonem, deterritus est adire Romam, cuius auaritiam *Auletes Romam fugere cogitur.*

ritiam Ægyptus vniuersâ in pecuniam redactâ explere non posset. Suadetur itaque potiùs vt redeat Alexandriam, & cum suis redeat in gratiam; sed & eidem se comitem obtulit: vidit Rex hæc meliora esse consilia, verum suorum prauis suasionibus abductus, deteriora secutus est. Intereà Alexandrini filiam Auletis Berenicem ad regnum promouent, cui maritum nescio quem ex Syriâ Cybiosactem adjungunt. Eum cum Regina sustulisset, duxit Archelaum Comanorum in Ponto Sacerdotem & regulum, filium Archelai, qui dux Mitridatis in Romanos pugnauerat. Aduenerat jam Auletes Romam, subnixusque Pompeio legatos Alexandrinorum, aut occiderat, aut tacere compulerat; sed tandem intellexit Catonem mentitum non esse, & indoluit tanti viri, non tam verbis, quàm oraculis se minùs paruisse.

Turba in Ægypto.

Tullius ab exilio gloriosè reuocatur.

Hocquoque anno Coss. P. Cornelio Lentulo Spinthere, & Q. Cæcilio Metello Nepote, M. Tullius Cicero ab exilio reuocatus est, adnitentibus maximè Lentulo, Pompeio, & T. Annio Milone, inter quos hic non tantùm linguâ, sed & manu pugnauit. Gladiatores enim suos opposuit Clodianis Gladiatoribus, per quos magna vtrimque facta nonnunquam cædes, quando & Q. Cicero Marci frater pro mortuo relictus est. Sed cum tandem Clodius à Metello Consule relictus esset, Miloni jam fortiori cædere coactus est, jam vitæ suæ, quam iniuriæ Tullio inferendæ, sollicitior. Sicque non tam reductus in patriam Tullius, quàm totius Italiæ humeris relatus, recuperauit bona sua; & vt gratiam referret Pompeio ei in quinquennium totius rei frumentariæ, ac pecuniariæ potestatem committendam curauit, non sine periculo Romanæ libertatis.

Victoriæ Cæsaris in Gallia variæ.

Cæsar hoc anno Belgas aggressus multos ex iis domuit, videlicet Bellouacos, Ambianos, Atrebates, Neruios. In hos tamen periculosè pugna-

pugnauit,& nonnumquam potiùs de vitâ,quàm de gloriâ. Rhemos etiam sponte dedentes sese in fidem Populi Romani recepit. P.Crassus Venetos subegit, & alios Armoricæ populos, ex quibus tantùm auri collegit Cæsar, vt haberet vnde emeret Romam, cuius libertatem minus arma Cæsaris, quàm pecuniæ Gallicæ euerterunt.

OLYMP.CLXXXI. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 1. 3998. 698.

Alexander turbas in Iudæa.

Tum in Iudæa magnus excitatus est motus per Alexandrum Aristobuli filium,qui cum decem millibus armatorum regionem depopulabatur. Ad hæc deiecerat Hyrcanum ex Pontificatu,cum Gabinius in Syriam lege sibi Clodiâ assignatam venit. Hic ergo reduxit Hyrcanum, & obsedit in Alexandrio castro Alexandrum, qui se dedere compulsus est, veniamque impetrauit interuentu matris fœminæ solertissimæ. His peractis Gabinius Iudæam ordinauit, eamque in quinque iuridicos conuentus distribuit, assignatis vrbibus Hierosolymâ, Gadaris, Amathunte, Hiericonte, & Sepphori vnde jura peterent. Ita Iudæi dum libertatem quærunt,seruitutis suæ vincula fortiùs adstrinxerunt.

Gabinius Iudæam diuidit.

Cato Cyprum ordinat mortuo Ptolemæo.

Romæ Consulatum administrauere Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus,& L. Marcius Philippus; quando M. Cato Cyprum ordinauit, posteaquam Ptolemæus Cyprius ipse sibi consciuisset necem. Ex hac insula septem millia Talentûm argenti retulit Cato, quæ veritus ne mari perirent imposita nauibus, singulis vasis longum funem alligauit, ac suberis frustum, vt intelligeretur, quo loco factum esset naufragium, vbi pecunia lateret. Receptus est Cato triumphantis in morem, eique decreta est à Senatu Prætura, quam tamen repudiauit. Ita vir optimus ex iniquissimo munere gloriam retulit, quoniam iniquitatem Clodij in patriæ commodum conuertisset.

Auletes frustrà à Ro. reduci petit.

Ptolemæus Auletes reduci jussus à Lentulo Spinctere Proconsule, non est reductus tamen, ob statuam Iouis de cœlo tactam in Albano, & Sibyllinum carmen, quo prohibebatur Rex cum exercitu reduci; sed maximè quia Cato huic restitutioni obstitit. Sic Auletes reditu desperato petiit Ephesum, cum Romæ multùm temporis, plus pecuniæ perdidisset.

Rem in Gallia Cæsar per se, ac suos bene gerit.

In Galliâ Cæsar & per se, & per legatos suos rem feliciter gessit: ipse Menapios Morinosque subegit, Serg. Galba populos Inalpinos, Titurius Sabinus Lexobios, vicinosque populos, P. Crassus Marci filius Aquitanos, D. Brutus denique Venetos quos iterùm jugum accipere compulit. His peractis, de more hyeme rediit in Italiam, ad quem conuenerunt Lucam, præstantissimi quique Romanorum, Pompeius etiam, & Crassus. Inter eos statutum vt Pompeius, & Crassus iterùm Consules fierent, stipendium, & aliud quinquennium Cæsari in Galliâ prorogaretur. Quibus auditis Cato Præturam ambiit, vt majori autoritate resisteret Tyrannidi: verùm pecuniâ depulsus est, & in eius locum inductus Vatinius, homo concretus ex sceleribus omnibus gementibus bonis, & certam Reip. jacturam expectantibus.

Comitia habet Lucæ.

OLYMP CLXXXI. *Mundi ann. 2.* *3999.* Vrb. Cond. *699.*

Auletes per Gabinium restitutus est regno.

Ptolemæus Auletes videns sibi nihil esse in Senatu Præsidij, vt regnum Ægypti recuperaret Gabinium adit cum litteris Pompeij comendatitiis, sed iis insuper adjunxit decem millia Talentûm, quibus inescatus Gabinus copias in Parthos & Arabas paratas in Aegyptum ducere parat, relicto in Syriâ filio Sisenna cum paucis militibus. Primo cum Aegyptiis conflictu Gabinius Archelaüm capit, eratque confecta res, nisi eam homo auarissimus inchoasset. Nummis enim plurimis acceptis Archelaüm laxat, quasi hic è custodia euolasset; inde Pelusium venit,

& hinc

& hinc Alexandriam, quando gemino prælio Aegyptios fudit, quorum in postremo cæsus est Archelaüs. Sic Auletes restitutus est regno, moxque Berenicem filiam jam duorum Regum vxorem interficit, & locupletissimos quosque Alexandrinorum, quos mortis reos non crimina, sed opes efficiebant. Et verò Rex auarus pluribus egebat nummis, quos in Romanos effuderat. Certè, ex Catonis consilio subditorum suorum bonis, & sanguini, omissis Romanis, sapientiùs pepercisset.

Absente Gabinio magni sunt concitati in Iudæâ motus, quos Aristobulus, elapsus ex vinculis Romanorum, concitauit, cum Antigono filio, fugæ comite. Is munire conatus Alexandrium, jam ante dirutum, prohibitus est; itaque Macheruntem occupauit: sed cum hìc octo millia suorum perdidisset, in munitionem retrusus post biduum dedere se Gabinio compulsus est, diligentiùs deinceps asseruandus. *Aristobulus fugiens Iudæam turbat.*

Romæ Consules renunciati sunt Cn. Pompeius Magnus secundùm, & M. Licinius Crassus, qui nullos passi sunt ad magistratus promoueri, nisi sibi addictos. Exinde per C. Trebonium Trib. plebis perlata lex, quâ vtraque Hispania Pompeio, Syria Crasso adjudicabantur in quinquennium, cum potestate colligendi exercitum quantum vellent, & populis ac Regibus quibus vellent inferendi belli. Cui rogationi cum Cæsariani resisterent; Cæsari in triennium prorogatum Imperium, eos demulsit. Statim ergo Crassus ex æquo auidus belli, atque auri Parthici in prouinciam proficiscitur, Ateio Tribuno plebis nequicquam impediente, atque etiam ei injiciente manum, donec qui eum perducebat Pompeius autoritate suâ populum placauit. Ita susceptum in Parthos bellum infœlicibus auspiciis, Romanis perniciosum, M. Crasso fatale, eoque funestiùs Reip. quod Crassum belli ciuilis moram sustulit, eoque sublato Im- *Coss. Pompeius & Crassus* *Crassus in Parthos mouet.*

perium Romanum in duas partes secuit, quarum vtraque libertatem euertendam spectabat.

Theatrũ Pompeij dedicatũ. Pompeij Theatrum hoc anno dedicatum est ab eius liberto Demetrio constructum, qui pecunias in eius obsequio comparatas impendit, domini gloriæ, quàm sui commodi sollicitior. In hac celebritate multi sunt exhibiti ludi, Musici, Gymnici, bellici; quingenti leones occisi, duodeuiginti Elephantes, reliquis contra Pompeij voluntatem seruatis, iubente populo, cuius misericordiam videbantur implorare. Tumque Romana plebs in gladiatores, & homines vulgò immitis, in belluas misericors fuit.

Cæsar vincit Germanos Cæsar contra Sueuos Germanos fœliciter pugnauit, eosque in Vbiis magnâ prostrauit clade. Mox Rheno ponte juncto Sicambros quoque deuicit, & eorum agris magnam intulit vastitatem, nemine repugnare auso, omnibus effusè perauia effugientibus. Inde regressus, ponte rescisso, Britanniam cogitauit, nihil territus interiecto mari, quem Rhenus non inhibuisset. In *Britanniam ingreditur.* eâ insulâ cum magnum discrimen adiisset, & Romanam classem tempestate perdidisset, ostensis tantùm Romanorum armis pacem a Barbaris extorsit, rediensque in Gallias Morinos ac Menapios spe cladis eius atque mortis, rebellantes malè accepit, quibus neque se victum, neque cæsum in expeditione Britannica demonstrauit.

OLYMP. CLXXXI.	*Mundi*	Vrb Cond.
ann. 3.	4000.	700.

Crassus Euphratē transit. Crassus in Parthos ducit exercitum, atque Euphratem fluuium, non difficiliter, ponte jungit. Nicephorium deditione accipit, & aliquot vrbes Mesopotamiæ; Zenodotiam autem quæ præsidium Romanum ceciderat captam diripuit, eiusque ciues sub coronâ vendidit, vrbibus omnibus intra Tigrim potiturus, sine dubio, si vti voluisset terrore Barbarorum. Sed Syriæ delicias & aurum dum auidiùs respicit res suas

euertit.

euertit. Regressus ergo in hanc Prouinciam, Iudæam adiit, vbi duo Talentum millia ex templo Hierosolymitano abstulit. Deæ quoque Hierapolitanæ, hoc est Veneris, vel Iunonis diripuit fanum, atque ita se in Syria gessit, quasi non de bello, sed de prædâ cogitaret. *Syriam Crassus expilat.*

Consulatum Romæ administrarunt L. Domitius Aenobarbus, & Appius Claudius Pulcher, quo anno C. Pomptinus de Allobrogibus triumphauit. Tum quoque accusatus est repetundarum, & violatæ religionis Gabinius ille sacrilegus Syriæ depeculator. Verùm judicium de religione, & majestate, operâ Pompeij, & copiosè effusis nummis effugit, absolutus à judicibus corruptis, quos populus tantùm non discerpsit. At in actione repetundarum quam ei indixerat Domitius Consul, succubuit, quamquam à Cicerone defenderetur; tum quia Pompeius aberat, tum quia pecuniæ non satis effuderat; quoniam minus nocentem se in hoc judicio, quam in superiori credebat. Ita causa cecidit, & in exilium abire compulsus, vnde postea à Cæsare reuocatus, omnia Pompeio, & Cæsari, nihil reconciliato inimico Ciceroni debuit. *Gabinius accusatur, & absoluitur sacrilegij.* *Damnatur repetundarum.*

Cæsar ingentem aduersus Britannos parat classem: intereà Treuirorum comprimit motus, & turbas Aeduorum Dumnorigis cæde anteuertit. Dum transit in Britanniam naues amittit plures tempestate, atque æstu maris absorptas. In bello quàm in nauigatione fœlicior fuit: Mandubratium enim Principem ejectum restituit, multisque populis in fidem acceptis, multis edomitis, Britanniam Populi Romani vectigalem fecit. Refectis igitur nauibus redit in Galliam cum magnâ turbâ captiuorum. Hìc tamen ob inopiam frumenti coactus diuidere legiones, nonnullas clades accepit. Sabinus & Cotta Ambiorigis insidiis intercepti, suos amiserunt & vitam. Idem Q. *Cæsar rursus transit in Britāniā.*

Cice-

Inuaditur à Gallis, & clades accipit.

Ciceroni contigisset, nisi ab eo periculum Cæsar ipse depulisset, hoste insuper profligato, conscissoque. Senones quoque à Labieno per fraudem victi, cæso Induciomaro Principe. Reliquos motus totâ Galliâ erupturos Cæsar præsentiâ suâ, ac diligentiâ repressit, semper, & vbique victor, quia nihil procrastinabat.

LIBER

LIBER VIII.

SÆCVLVM MVNDI QVADRAGESIMVM PRIMVM.

Ab anno Mundi 4000. ad 4053. seu ad Christum natum.

SÆCVLVM ROMANVM VIII.

à 700. Vrbis conditæ ad v. c. annum 753.

CAPVT PRIMVM.

PRIMA DECAS.

Ab anno 4000. ad 4010.

OLYMP. CLXXXI.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 4.	4001.	701

Rassus rejectis monitionibus Q. Cassij Quæstoris sui, & Artabazi Regis Armeniæ suadentium vt per Armeniam Parthos inuaderet, Andromachum Arabem potiùs audiit, à quo deductus est in patentes campos, vbi eum dux Surenes equite suo circumfundebat, & conficiebat eminus sagittis, denegatâ cominus pugnandi facultate. Anceps ergo Marcus Crassus quid ageret, filium suum Publium in eos impressionem facere jubet: simulant illi fugam, & abstractum à patre, atque implicitum interimunt, *Crassus ab Arabe deluditur.* *P. Crassus cæditur.*

eius

eius caput in hastâ Romanis ostentant. Habito consilio Cassius & Octauius (nam Marcus Crassus mœrens filij sui casum, huic non interfuit) Carrhas exercitum reducunt, relictis quatuor vulneratorum millibus, quos Parthi trucidarunt. Surenes posteà cum omnibus copiis Parthicis adfuit, & Crassum, ac Cassium sibi dari vinctos postulauit: Romani de fuga cogitant, eamque suscipiunt duce Andromacho proditore, à quo per longos circuitus deducuntur. Fraudem suboderatus Cassius Carrhas repetiit; pergentes porrò Crassus, & Octauius tandem intercepti sunt, atque cæsi. In os Crassi demortui aurum liquatum injectum est, viginti millia Romanorum cæsi, decem millia capti, nusquam Romani victi ignominiosiùs.

M. Crassus ad Carrhas cæsus.

In Crassi demortui locum suffectus est Augur M. Tullius Cicero, & vtrique hæc dignitas fatalis fuit.

Cicero Augur.

Romæ magni tum fremebant motus, quibusdam horrentibus Dictaturam. Eam dignitatem verbo fugiebat Pompeius, re prensabat. Lucilius Tribunus plebis huic dignitati fauebat, Cato eidem animosè refragabatur. Huius itaque sententia peruicit, ob recordationem Syllanæ crudelitatis; illi tantùm non est abrogatus Tribunatus. Tandem Pompeio vel adnitente vel permittente creati Consules jam magnâ anni parte emensâ Cn. Domitius Caluinus, & M. Valerius Messala, sopitæque sunt tantisper turbæ, vt anno sequenti ferociùs recrudescerent.

Turbæ Romæ ob Dictaturam.

Cæsar hoc anno duas à Pompeio legiones accepit, ipse tertiam in Galliâ Circumpadanâ conscripsit; jamque auctus quatuor legionibus, motus Senonum, Carnutensium, Neruiorum, nullo negotio compressit. Adiit quoque Treuiros contra quos rem prosperè gesserat Labienus, licet auxilio Germanorum fultos. Tum quoque iterùm Rhenum ponte conjunxit: at Germanis

Cæsar accipit 2. legiones, & iterùm Rhenum ponte iungit.

res-

resistere paratis, & inopiâ frumenti oculis obuersante, abrupta est expeditio, bellumque in Eburones translatum, vbi Decimaquarta legio periclitata est, Ambiorix frustra quæsitus. Quibus confectis, legiones decem in hibernis collocatæ sunt, dum Cæsar redit in Italiam, conuentus Reip. perniciosissimos habiturus, atque inde perturbaturus Romam.

OLYMP. CLXXXII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 4002. 702.

C. Cassius Longinus cum quingentis equitibus ex Mesopotamia, Carrisque redux, oblatum sibi aliàs Imperium ab exercitu, adeoque ab ipso Crasso, tum ex necessitate suscepit, irrumpentibus in Syriam Parthis, sed cum modico exercitu, ex Romanorum contemptu. Verùm eos fortiter submouit Cassius, ostenditque quid Romani possent aduersus Parthos etiam victores, cum bonum nacti essent Imperatorem. Tum etiam idem Cassius Syriam ordinauit, venitque Tyrum, vnde profectus est in Palæstinam vbi Taricheas vrbem cepit, abduxitque 30. millia captiuorum, interfecto Pitholao Aristobuli fautore. Hæc porrò cædes facta suadente Antipatro, qui tum liberos suos atque familiam apud Arabas deposuerat, vnde & vxorem Cypron duxerat, vt ex Idumæis, & Arabibus, hominibus nequam, familia nequissima propagaretur.

Parthos ex Syria submouet Cassius.

Romæ prensabant Consulatum Milo, Hipsæus, & Metellus, atque sic emebant Tribus, vt venditores non tantùm suffragia, sed & arma pollicerentur. Itaque passim in Vrbe cædes, nec in Vrbe tantùm, sed & extra Vrbem. Tum enim P. Clodius à Milone cæsus Romanos in duas partes distraxit. Cum itaque perturbatissima Resp. egeret summo magistratu, neque placeret Dictator, consentientibus Catone, & Bibulo dictus est vnus Consul Cn. Pompeius, qui postea in quinque menses assumpsit sibi collegam

Clodius à Milone cæsus. Vnus Consul Pompeius.

gam Q. Metellum Scipionem socerum suum, ductâ eius filia, à Publio Crasso relictâ. P. Clodij cadauer in Curiam inductum à plebe, fractis subselliorum fragmentis combustum est, quo incendio Curia ipsa, ædesque vicinæ conflagrarunt. Inde patratæ sunt vtrimque cædes Clodianis audacter vim inferentibus, Milonianis eam fortiter propulsantibus, adeò vt in Vrbe, quasi ab hoste captâ sæuiretur. Pompeius itaque in eam copias suas induxit. Milonisque judicium exerceri curauit. Hunc accusauerunt tres Clodiani de vi; his respondit vnus Tullius, par & superior, nisi turbatus Clodianorum clamore, & præsidij militaris aspectu languidiùs dixisset, & breuiùs quàm tanta causa postularet. Itaque tum *Armis Toga cessit*; damnatus Milo, in exilium abiit Massiliam; vbi orationem legens quam pro eo Tullius scripserat, optauit eum meliorem Oratorem esse, quam scriptorem.

Cicero Milonem malè defendit. Exulat Milo.

Cæsar vbi accepit sibi prorogatum in Gallias Imperium, & nouos concitari in Gallia Transalpinâ motus, in eam rediit. Hanc enim Vercingentorix penè vniuersam ad arma compulerat, initio à Carnutibus ducto. Ægerrimè tamen Cæsar ad suas copias peruenit, easque in vnum corpus contraxit. His Auaricum, Gergobiam, Alexiam improbo labore, & operibus egregiis capti, & captas crudeliter exscindit. Victo demum Vercingentorige Galliam vniuersam in Prouinciæ formam redigit, eamque plus stipendij Pop. Romano pendere compellit, quàm reliquus orbis persoluebat. Tantùm denique diuitiarum ex deuictis Galliis in Italiam retulit quantùm satis esset ad emendam Romam, ejusque libertatem exterminandam.

Cæsaris res gestæ ad Gergobiam, Auaricum Alexiam.

OLYMP. CLXXXII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 4003. 703.

Obiit hoc anno Ptolemæus Auletes, relictis duobus filiis, & filiabus totidem, quarum major natu

Moritur Ptol. Auletes.

natu famosa illa Cleopatra fuit. Patri quoque successit filiorum natu major Ptolemæus cognomento Διόνυσος, cui nupsit de more Ægyptiorum Cleopatra, sed hic malitiosam mulierem dum expulit thalamo, atque regno, vitam ipse atque regnum post annosquinque perdidit.

Succedit Ptol. Dionysius.

Q. Cassius hoc quoque anno Parthos majori exercitu, Osace duce, Syriam tentantes, & Antiochiam vsque progressos fortiter repulit, atque in insidias pertractos, cæso Osace, tanta clade affecit, vt eis in Syriam redeundi adimeret voluntatem

Cassius vincit Parthos.

M. Tullius hoc quoque anno Proconsul in Ciliciam abiit, vbi rem non malè gessit, quam & ipse fortiùs descripsit, quàm gessit. Ideo ab exercitu suo acclamatus Imperator: quem honorem eloquentiæ potius suæ, ac humanitati, quàm rebus gestis debuit.

Cicero Ciliciã administrat.

Tres hoc anno petiere Consulatum M. Cato, M. Marcellus, & Sulpitius Rufus: & Cato quidem in gratiam patriæ, vt Pompeio atque Cæsari, ad tyrannidem enitentibus obsisteret, fultus autoritate tanti magistratus. Verùm ei sua austeritas obfuit, dumque nimiùm bonus cupit esse ipse spe Consulatus, patria spe libertatis excidit. Creati ergo Seruius Sulpitius Rufus, & M. Claudius Marcellus; quorum hic addictus Pompeio lapidem mouit omnem, vti Cæsar maturiùs Imperio, & armis spoliaretur. Contra obstitit Cæsar per suos, ac Marcello prorogationem Imperij acerbiùs deneganti Centurio legatus, admotâ capulo manu indicauit, quo tandem eam modo Cæsar impetraturus esset.

Cato spe Consulatus excidit creatu Marcellus inimicus Cæsaris.

Intereà idem Cæsar & per se, & per legatos suos Caninium, Fabium, & Labienum in Gallia fœlicissimè pugnauit; quando & Vxellodunum in Cadurcis oppidum permunitum cepit; ac Prouinciam vniuersam sic ordinauit, vt si maximè vellet, rebellare non posset, legionibus ita per regionem sparsis, vt altera alteri auxilio posset

Cæsar in se ac suis fœlix.

possset esse, nullam prouinciæ partem Romanus grauaret exercitus, omni metuendus immineret.

OLYMP. CLXXXII. *Mundi* Vrb. Cond. *ann.* 3. 4004. 704.

Cons. duo inimici Cæsaris, Paulus emitur pecunia, Inimici Cæsaris duo hoc anno Consulatum inierunt L. Æmilius Paulus, & C. Claudius Marcellus, quos Cæsar pecuniâ trahere ad partes suas conatus est, ne Prouinciam, atque exercitum dimittere compelleretur. Frustra tentatus est Marcellus, Paulus mille & quingentis talentis vendidit autoritatem suam, sed ea tantùm lege; ne Cæsari aduersaretur: tanti tùm Romæ æstimabatur posse nocere. *Curio quoque Oritur.* Tum Tribunus plebis erat C. Curio homo plebi gratiosus, & linguâ potens, qui vt ex inimico Cæsaris fieret eius fautor, majori pecuniâ labefactandus fuit. Et verò egregiam emptori suo nauauit operam, dum se fingit Cæsaris aduersarium, sicque inimicorum eius consilia subodoratur. Cum autem vidisset legiones duas à Cæsare missas ad bellum Parthicum, & Bibulo Syriæ præsidi tribuendas, à Marcello Consule in Italiâ retentas esse, immò & Pompeio adjudicatas, tum verò quis esset aperuit, neque jam arte, & olanculùm, sed vi, & apertè fauere cœpit ei, cuius caput publicè petebatur.

Cæsar militibus suis, & Gallis acceptus. Cæsar verò in Galliâ ita sibi deuinxit ciuitates, & populos, vt ab omnibus quasi delapsus è cælo genius reciperetur. Itaque ingressus eius in vrbes speciem triumphantis ferebat. Mira quoque erat eius in militem indulgentia, adeoque rebus suis addictum habebat, vt ei potiùs, quàm Consulibus pareret. Dimissis etiam viritim millenos nummos distribuerat, vt euocati, cui aliquando paruissent duci, meminissent. *Pompeius nimis cōfidit pristinæ fœlicitati.* Hæc ignorabat Pompeius, putabatque copias Cæsaris, militiâ fessas, statim ad partes suas, quas Reip. dicebat esse, transuolaturas: quare nullos milites scripsit, satis esse sibi

dicti-

dictitans si pede supploderet terram, ex quâ armatæ legiones erumperent. Sed paulò post intellexit miser, & sapientiùs esse susceptum Ciuile bellum à Cæsare, & prudentiùs administratum.

Censores tum erant Appius Claudius, & L. Piso, sub quibus ciuium capita trecenta viginti millia censa sunt, vt mox intelligeretur quod damnum intulisset patriæ Ciuile bellum. Tum autem ab Appio notati ad Cæsarem confugêre, & coniuncti sunt Curioni, quem belli Ciuilis tubam meritò dixeris.

Census Romæ habitus.

OLYMP. CLXXXII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 4. 4005. 705.

Consulibus C. Claudio Marcello, & L. Cornelio Lentulo exarsit Ciuile bellum Cæsarem inter & Pompeium, cui causam vterque dedit, dum ille superiorem, hic parem ferre noluit. Quamquam autem Cæsar ingenti flagraret cupiditate imperandi, & Etheoclis apud Euripidem dictum identidem vsurparet *regni causa ius violandum esse*, tamen habito Rauennæ concilio, cui C. Curio interfuit, mitiorem sententiam secutus est, & pacem exoptare se, saltem simulauit. Verùm cum rescripsisset ad Senatum, æquitatis plenissimas litteras, quia tamen sub finem Epistolæ adhibuerat minas, rejectæ sunt, ipse pro hoste habitus est. Mittitur ergo ei successor L. Domitius Ænobarbus, reclamantibus licet Tribunis plebis, ac rebus demùm fœdissimè turbatis, emittitur illud Decretum adhiberi solitum, Rep. desperatâ, *viderent magistratus ne quid Respublica detrimenti caperet.*

CIVILE BELLVM inter Cæsarem & Pompeiũ.

Cæsar hostis Romæ renunciatus.

Cum ergo jam Tribuni plebis quasi violati ad Cæsarem confugissent, habitum est extra Vrbem Senatusconsultum, cui Pompeius aderat. In eo decretum, vt totâ Italiâ delectus haberetur à Pompeio, eique ad hoc bellum pecunia ex ærario tribueretur. Tum Labienus à Cæsare defecit ad Pompeium; an ex amore patriæ, an Cæ-

saris

ſaris odio, etiamnum ambigitur. Quibus auditis Cæſar orationem ad ſuos habuit, etiam cum lacrymis, quas militum alacritas abſterſit. Statim ergo cum legione decimaquarta Rubiconem trajicit, *iactamque eſſe aleam*, exclamat; ac primo impetu multas vrbes occupat, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Fanum, quas ambulando cepit, reliquis idem paratis facere, ad quas armatus acceſſiſſet. Quibus acceptis Vrbs deſeritur à Conſulibus & Optimatibus pleriſque, quos inſecutus Pompeius Brundusium venit. In ea vrbe obſeſſus eſt, donec naues quæ detulerant Conſules reuertiſſent. Tum enim ipſe quoque Pompeius in Macedoniam fugit, & Brundusium occupandum Cæſari relinquit. Cæſar autem jam Italiæ dominus in Vrbem regreditur, pecuniam publicam fruſtra renitente L. Metello intercipit, ærarioque ex rapinis conflato vtitur nobilis prædo; vt ſic malè parta, malè dilaberentur.

Cæſar Rubiconē Fl. traiicit, & multas vrbes capit.

Fugiunt Coſſ. & Pompeius.

Roma potitur & ærario Cæſar.

His Romæ peractis in Hiſpaniam pergit & Maſſiliæ ingreſſu prohibitus eam vrbem terrâ, marique obſideri curat per Trebonium & Brutum legatos. Deinde dejecto ex Pyrenæis jugis præſidio per Fabium legatum venit ad Ilerdam aduerſus Afranium & Petreium, duces Pompeianos, quos demum ipſe varias expertus fortunæ, belliquе vices, ad deditionem compulit, & ſine copiis emiſit ex Hiſpania. Intereà Maſſilienſes bis mari victi deditionem ſimulant, & machinas obſidentium incendunt: verùm cum ad obſidionem veniſſet ipſe Cæſar, hi ſine diſſimulatione ſeſe dedunt, Domitio qui vrbem propugnabat, inter tempeſtates elapſo.

Cæſar Maſſiliã obſidet.

Afranium & Petreium in Hiſpania vincit.

Maſſilia capta.

Inde redit in Vrbem Cæſar, vbi Dictaturam init, & tantùm diebus vndecim retinet, quia eius magiſtratus nimis erat odioſum nomen. Ne tamen inſoleſceret, milites eius Placentiæ tumultuati ſunt, quem motum oratione graui, multorum metu, paucorum ſanguine reſtinxit.

Cæſar Dictator.

In Africa C. Curio per Iubam oppressus est: in Dalmatia quoque profligatus Dolabella, cuius auxilio dum adesse festinat C. Antonius, in desertam insulam retrusus, sese dedere compulsus est cum suis, præter paucos, qui sibi intulere manus. Hæc fuere Ciuilis belli cruenta præludia, cuius exitus, sine dubio, respondit initiis.

Curio oppressus in Africa.

Remissus à Cæsare in Iudæam Aristobulus, vt res Pompeianas turbaret, cum duabus legionibus, à Pompeij fautoribus veneno sublatus est, melle conditum eius cadauer, postea Cæsaris iussu in sepulchrum patris relatum est. Neque fœlicior fuit filius eius Alexander: dum enim proficiscitur in Syriam a præside Scipione Metello interceptus, Pompeij iussu securi percussus est, atque ambo in Cæsaris causâ, plus voluisse, quam potuisse demonstrarunt.

Aristobul. & Alex. Iudæi interfecti.

Tum quoque turbata Ægyptus domesticâ dissensione, dum Ptolemæus Dionysius à sorore Cleopatrâ dissidet. Has turbas fouerunt Alexandrini semper ad seditionem parati, qui fœminæ parêre recusabant. Itaque gemina castra principum suorum tum Ægyptus distracta vidit, hinc mulieris, inde pueri, ducibus ciuili bello planè dignissimis.

Turbatur Ægyptus.

OLYMP.CLXXXIII. *Mundi* Vrb.Cond.
ann. 1 4006 706.

Consulatum gessit hoc anno C. Iulius Cæsar secundum, absumpto sibi collega P. Seruilio Vatiâ Isaurico, quando & traiecit in Epirum cum viginti millibus legionariorum, & sexcentis equitibus tantùm, quoniam ei deerant naues, & omnia littora à Pompeianis tenebantur. Nihilominus occupauit Oricum, & Apolloniam; inde certatim se huic Epirus tota dedidit. His auditis Pompeius sibi à Dyrrhachio metuens, in quod belli commeatum omnem conuexerat, eò celerrimè venit, Thessalonicâ profectus: eodemque quoque venit Cæsar, adeò vt Apso tantum

Cæsar Consul traicit in Epirum.

Ad Dyrrachium venit cum Pompeio.

tantum flumine vtriusque copiæ dirimerentur. Sed erat diuersa vtriusque exercitus conditio: Pompeiani enim rebus omnibus abundabant, ob Bibuli classem: Cæsarianis contra deerant omnia, quod in eorum interceptas naues Bibulus ferro, flammaque sæuiret. Sicque licet euocatus à Cæsare Antonius, mari se committere non audebat. Quando Cæsar lembum ascendit, vt copias ipse suas adduceret ex Italia, & territo Nauclero quis esset, & quantùm fortunæ confideret, aperuit. Sed in littus vnde soluerat rejectus est tempestate, quæ etiam Bibulo, ac Pompeianis nauibus admodum perniciosa fuit.

Cæsaris audacia.

Victus ad Dyrrachiũ Cæsar.

Montamen vtrique adfuerunt auxilia, Antonij ex Italia, Metelli Scipionis ex Asia, quibus aucti partium duces, post varias velitationes ad Dyrrhachium obstinatissimè dimicarunt. In eâ pugnâ Cæsar multos è suis amisit, & bellum confectum erat, si victoriâ suâ vti nouisset Pompeius. Cæsar ergo laborans commeatus inopiâ in Thessaliam recedit; eum insequitur Pompeius imprudentissimè, & in Pharsalicis campis homini desperato pugnæ copiam facit. Hic sex cohortes à tota acie diuulsæ, & in vultus juuenum Pompeianorum vibrantes tela Cæsari victoriam peperere. Pompeius perditis castris, & quindecim suorum millibus Larissam fugit, inde Amphipolim, vbi conscensâ naui Mitylenem ad vxorem suam appulit. Inde cum eâ in Ciliciam, Cyprumque nauigauit. Vbi auditâ Antiochenorum defectione, versus Ægyptum deflexit, vbi omnia amica sperabat à Ptolemæo. At Regis junioris consiliarij, eum accersitum per Achillam, & Septimium, susceptumque in lembo, diuulsum à suis immaniter occiderunt. Viderunt eminus mortem eius amici frustraque Deorum appellantes opem & hostilia littora refugientes ad Catonem in Africam nauigarunt. Pompeij corpus à liberto Philippo fragmentis nauiculæ veteris, vtcumque combu-

Pugna Pharsalica.

Pompeius in Ægypti littore ceditur.

stum,

stum, ibidemque miserrimè tumulatum; vt cui terra ad victorias, eidem ad tumulum penè defuisse videretur, incredibili ac planè insolenti ludo fortunæ.

Cadit in hunc annum Æra Antiochena de quâ in Prolegomenis diximus. Cæsar mox Alexandriam venit, ibique viso Pompeij capite collacrymauit, seu veræ hæ lacrymæ soceri, seu hostis fictitiæ fuerunt. Hic dissidium inter fratrem, & sororem tollere, ex Auletis testamento conatur: sed in Cleopatram propensior fuit, quæ eum copiâ sui corporis credita est demeruisse. Verum omnia turbauit Pothinus Regis nutritius, aduocato Achilla; qui cum viginti armatorum millibus occupare conatus est eam Alexandriæ partem, quam Cæsar tenebat. Hic pugnatum acriter, incensæ centum viginti ægyptiæ naues, cum luculenta Ptolemæorum Bibliothecâ, ingenti rei litterariæ damno. Exinde Cæsar vt tutior esset occupauit Pharum, vnde effugit Arsinoë, altera soror Ptolemæi, quæ ab Alexandrinis Regina salutata est, ideò Cæsar Pothinum quem retinebat huius belli incentorem interimi iussit, quam ei pœnam interceptæ litteræ procurarunt.

ÆRA ANTIOCHENA.

Turba Ægyptiaca.

Bibliotheca Alexādrina exuritur.

In Italiâ quoque turbatum à M. Cœlio viro facundo, & Curioni moribus simillimo. Is egestate perditus nouas tabulas inducere parauit Prætor, nec autoritate Senatus potuit à cœptis deterreri. Immò T. Annium Milonem ad se euocauit, qui nō impetrato reditu, parum æquus erat Cæsari. Vtriusque par fortuna, vt consilium fuit. Cælius enim Consularibus armis, autore Senatu, circa Thurios oppressus est; Milo dum Compsam in Hirpinis obsidet ictus lapide, & Clodio quem iustè interemerat, & patriæ quam iniuriâ vexabat, pœnas dependit.

Motus in Italia per Caliū & Milonem, qui ea dūtur.

OLYMP CLXXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 4007. 707.

Agebat Alexandriæ Cæsar, cum alteram iniit

Iterū Cæsar Dictator.

iniit Dictaturam, dicto Equitum Magistro M. Antonio, quando bellum Alexandrinum majori contentione gestum est. Arsinoë enim per Ganymedem nutritium suum Achillam interemit, illumque copiis Ægyptiacis præfecit, vlta dolorem suum, & Pompeij necem. In eo bello magnum adiit periculum Cæsar, naue ad Pharum degrauata, enatare coactus inter hostium tela, & perdito paludamento. Petiere tum Ægyptij pacem, eâ lege vt Ptolemæus dimitteretur: dimissus est: at inconsideratus iuuenis, laruam pacis deposuit, & contra Cæsarem venit infestus. Sed venit quoque in auxilium Cæsaris Mitridates Pergamenus, cui & adfuit Antipater cum tribus Iudæorum millibus, missis ab Hyrcano Pontifice. Hoc præsidio auctus Mitridates, & Pelusium cepit, & Alexandrinos sibi obsistentes vicit, seque Cæsari victor adjunxit. Tunc oppugnata sunt Ptolemæi castra, ex quibus dum Rex ipse fugit, interiit aquis haustus, agnitus postea ex aureâ loricâ. Sic Cæsar est potitus Alexandriâ, & Cleopatram alteri Ptolemæo juniori dedit vxorem, de se tamen grauidam, ideò mox ex ea natum infantem Cæsarionem appellarunt Ægyptij. Arsinoë ad triumphum in Italiam missa, ne quid in Aegypto turbaret. Inde Cæsar in Palæstinam transiit, vbi Antipatrum Procuratorem Iudææ creauit sub Præside Sexto Cæsare, eumque Romanâ ciuitate donauit, & Dynastiâ quàm vellet, quibus ad Iudææ regnum suis viam aperuit.

Cæsar periclitatur.

Ptolemæus perit.

Cleopatra parit Cæsarionem.

His constitutis Cæsar pergit ad Pharnacem turbas in Ponto mouentem, & jam de Domitio, ac Dejotaro victorem. Hunc tamen prælio deleuit vno; ideò in suo de Ponticis triumpho hunc titulum prætulit: *Veni, vidi, vici.* Pharnaces autem Sinopem fugit, ac paulò post contra Ansandrum rebellem dimicans interiit. Mitridati ergo Pergameno, vacua ditio Pharnacis concessa, cum parte Gallogræciæ, Dejotaro erepta,

Cæsar Pharnacē vincit.

pta,

pta, quem non nisi sic mulctatum Cæsar recepit in gratiam.

Sic ordinatis rebus Asiaticis Cæsar Romam rediit, vbi Consules suffecit Q. Fusium Calenum, & P. Vatinium. Tumque annum emendare per Sosigenem Aegyptium Astrologum aggressus, præsentem *confusionis* dixit, & fecit ex diebus 445 constantem: multos quoque sibi demeruit, aucto Magistratuum, & Collegiorum numero, Equitibus autem in Senatum allectis, vt hic plenior esset. Seditiosos verò milites suos & missionem intempestiuè flagitantes, præter expectationem sacramento soluit: quâ illi denunciatione perculsi, & se submiserunt Duci, & ægrè in gratiam recepti, facti sunt deinceps in omnibus bellis obsequentiores. Sic præmia pœnis Cæsar sapienter permiscebat, quibus tantùm subditi continentur in officio.

Annus confusionis

Remp. ordinat Cæsar.

OLYMP. CLXXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 4008. 708.

Huius anni Consules fuere C. Iulius Cæsar tertiùm, & M. Aemilius Lepidus, & insuper Cæsar tertiam Dictaturam gessit, suscepitq; bellum Africanum. Africam obtinebant Varus, Iuba, Scipio, Cato, cui se adiunxerant M. Octauius, Cn. Pompeius Magni filius, C. Cassius, Petreius, Afranius, Labienus, aliique omnes hostes Cæsaris. Orta est inter tot duces, de summo duce controuersia: delatum est tandem imperium Scipioni, quasi fatale esset Scipionibus in Africâ vincere. Vicit tamen hoc quoque fatum Cæsar, & post velitationes aliquas, omnes illos duces cum magno exercitu ad Thapsum deleuit, quinquaginta millibus hostium cæsis. Cato Vticæ sibi consciuit necem, præmisso ad Cæsarem filio, qui vt iunior jugo seruitutis faciliùs assuesceret. Iuba exclusus à suis, Petreio singulari certamine cæso, sibi per seruum vitam eripuit. Faustus & Afranius capti à P. Sittio jugulati sunt: cæsus quoque victus ad Hipponem

Bellum Africanum conficit Cæsar.

Cato Vticæ moritur, & alij duces Pompeiani cæsi.

Scipio; Zama dedita, Numidia in prouinciæ formam redacta, Africa copiis in Hispaniam ablegatis, penitus conquieuit.

Quatuor Cæsaris triumphi. Cæsar reuersus Romam, quater triumphauit, diebus quatuor, de Galliâ, Ægypto, Pharnace, atque Iuba. Censum quoque egit, quo dimidio pauciores ciues reperit, quàm ante bellum. Ex hoc quoque anno procedunt anni Iuliani, & qui proximè sequitur, primus ãnus Iulianus est, qui *Correctio anni à Cæsare.* constans ex diebus 365. & sex circiter horis, quarto quoque anno diem vnum interserit ex sex illis circiter horis quater in vnum ductis conflatum, quem Bissextilem vocant, magno Chronologiæ, ac rei temporariæ commodo.

Cleopatra Romam venit. Hæc præclarè Cæsar, id turpissimè; quod Romam euocarit Cleopatram, quæ cum marito apud Cæsarem cum summã infamiâ, ac dedecore habitauit. Hæc autem posteà cum multis donis remissa, & filium sibi natum de nomine Cæsaris appellari passa. ostendit quàm parum castè tali esset vsa contubernio.

Hyrcanus stupidè regnat. Omnia tum poterat in Iudæa Antipater conniuente præ stupiditate Hyrcano: quare illius filius Phasaëlus Hierosolymis, ac circumpositæ regioni dux præpositus est, alter minor natu Herodes, Galilææ. Hic occisis Syriæ latronibus, vocatus est in iudicium: venit, sed cum lecta *Herodis audacia.* militum manu, & litteris Præsidis, quibus ita iudices suos terruit, præter vnum Sameam (hic enim Herodem de vi, Hyrcanum nimiæ lenitatis, iudices timiditatis accusauit) vt incolumis dimitteretur. Empta igitur Cœlesyriæ præfecturâ iratus exercitum admouit Hierosolymis; verùm à patre, & fratre blandè cohibitus recessit, terruisse contentus.

OLYMP. CLXXXIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4 4009. 709.

Cæsar quartum Dictator in filios Pompei pergit. Dictator hoc anno quartùm Iulius Cæsar, quartùm quoque Consul fuit, habuitque M. Lepidum, Equitum magistrum simul & collegam: supe-

superiori enim anno ei in decennium Dictatura collata erat; ipse sibi hoc quoque anno Consulatum assumpsit. Nec mora in Hispanias profectus, vbi Cneus, & Sextus Pompeius reparabant bellum, nec eis pares erant legati Pædius, & Fabius. Cæsaris aduentu res eius restitutæ sunt; Varus à Didio nauali prælio ad Cruniam superatus est. Inde leuibus prælijs inter se Cæsariani, atque Pompeiani conflixerunt ad Bœtim fluuium, ad Abecam, ad Salsum flumen: deniq; decretorio certamini summa belli commissa est ad Mundam vrbem Bœticæ. Hic dum neutri cedunt, parati omnes aut vincere, aut mori: Bogud ad castra Pompeianorum oppugnanda pergit; quibus dum Labienus opem ferre parat festinantiùs, fugere visus est: hinc Cæsarianis animus creuit, cecidit Pompeianis. Cæsi ad triginta peditum millia, equitum tria, inter alios Attius Varus, & Labienus, belli duces tredecim capti. Cæsar aliàs pro victoriâ, hoc prælio se pro vitâ dimicasse professus est. Obsessa Munda cadaueribus & pilis inter se connexis pro vallo, paulò post à Q. Fabio capta est. Clade hac auditâ Cordubæ, Sextus Pompeius, distributâ suis equitibus pecuniâ, fugit; fugit & Cneus Carteiam, vbi proditus est Cæsari. Cæsare ergo Carteiam aduolante commissum est atrox inter ciues distractos certamen, Pompeius saucius 30. naues occupat, & fugit; at Didius eum insequitur; naues eius incendit; dumque in spelunca latet saucius humero, & crure, indicatus à captiuis occiditur. Neq; diu de hæc cæde lætatus est Didius; nam vicissim ipse nauibus incensis à Lusitanis, cæsus est. Cæsar Hispaniam administrandam relinquit Antonio, ipse redit in Vrbem, vbi non tantùm triumphat, sed eius quoque legati Pædius, & Fabius. Mox abdicat se Consulatu, sufficitque sibi ac collegæ Q. Fabium Maximum, & C. Trebonium. Fabio autem extremo die Consulatus sui mortuo, sub-

Prælium ad Mundam.

Cn. Pompeius cæditur.

ſtitutus eſt C. Caninius Rebilus, vir tantæ vigilantiæ, vti iocatus eſt Tullius, vt toto tempore ſui Conſulatus non viderit ſomnum.

Adulationes in Cæſarem. Inde effuſæ ſunt in victorem ac Reip. dominum gratulationes, & adulationes; tum ei poſita templa, aræ, imagines inter Deos, aliaque eiuſdemmodi, quibus ſupra mortalium conditionem efferebatur, mox infra viuos amandandus.

In Syria motus ob Baſſum. Motus quoque in Syriâ concitatus eſt Sexto Cæſare à militibus interfecto, dum Baſſum legatum virum fortem, & bonum, ipſe ignauus, & libidinoſus tractat ignominioſiùs. Hinc metus à Cæſare, & conſpiratio ſe ad obitum vſque decertaturos, niſi venia ſibi concederetur, in quam Baſſum quoque pertraxerunt. Miſſus contra legionem rebellem Sextius Murcus cum tribus legionibus, cui ſe Antipatri auxilia conjunxerunt. Sed repulſi ſunt circa Apameam, reſque malè proceſſerunt, donec Minucius Criſpus ex Bithynia cum tribus aliis legionibus aduenit. Verùm Cæſare demortuo euanuerunt illi motus, maiorq; tumultus minorem oppreſſit.

OLYMP CLXXXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 4010. 710.

Hic annus Dictatorem habuit quintùm, C. Iulium Cæſarem, cum Equitum Magiſtro M. Antonio, qui ei quoque collega in quinto Conſulatu fuit, quando Cæſar de bello Parthis inferendo, & vindicandâ morte Craſſi cogitauit.

Cæſar in Senatu cæditur. Sed huic expeditioni credebatur Rex eſſe præficiendus (ſic enim ferebant Oracula) & eam dignitatem ambiebat Cæſar, dum eam recuſabat. Id aliaq; multa facta ambitioſiùs ſummum ei conflarunt odium. Itaq; eſt in eum à ſexaginta viris conjuratum, ducibus M. Bruto, Caſſio, Marcello, & Decimo Bruto, & conſtituta dies eius cędi Idibus Martiis. Hanc diem vt declinaret, & ab ea ſibi caueret admonitus, neglexit; quare eodem die veniens in Senatum, ibidem

ad

ad Pompeij statuam viginti tribus plagis confossus est. Vir omnino magnus, & tantò major Alexandro, quantò Persis ab hoc domitis, Romani ab illo exuti libertate, præcelluerunt. Hac cæde perpetratâ statim M. Lepidus forum, conjurati Capitolium occupant, libertatem inclamantes. Antonius quamquam initio veste Consulari depositâ fugerat, mox tamen resumptis animis conuocauit Senatum in æde Telluris, vbi M. Tullij sententia præualuit vt ἀμνηςία saluberrimum turbatæ Reip. remedium induceretur. Sic pax inter duas partes coaluit, quæ mox lecto publicè Cæsaris testamento sublata est ab Antonio. Is etiam multa per vim, multa perfidiosè fecit, adulteratis actis Cæsaris Lepido enim conjunxerat sese per affinitatem, Octauij autem spernebat adolescentiam; quem tamen & virum, & sapientem expertus est.

Is enim Octauius adoptatus à Cæsare ex dodrante communicato etiam ei nomine (vnde deinceps dictus est C. Iulius Cæsar Octauianus) vsus pecuniâ ad Parthicum bellum paratâ militem cogit, Antonij violentiam patientiâ suâ frangit, Ciceroni se atque optimatibus dissimulanter regendum permittit, deniq; adjungit se D. Bruto, quem angue peius oderat, sed quo indigebat aduersus Antonium; hæ virtutes Octauiani fuere, non adolescentis temerarij, sed viri consummatæ prudentiæ. Senatus intereà Antonio Macedoniam, Dolabellæ Syriam assignat: Antonius autem à Populo Galliam impetrat, quam cum copiis tenebat D. Brutus. Is tum & Mutinam validam vrbem occupauit, in quâ statim obsessus est ab Antonio, eam prouinciam vehementer exoptante, quoniam ab eâ Cæsar suæ potentiæ duxerat initium. *Octauian. adoptatus à Cæsare.*

In Asiâ C. Trebonius Dolabellam exclusit Smyrnâ, in quam hic occultè ingressus illum intercipit in lecto, & crudeliter interimit, atque in eius cadauer sæuiri passus est. Ita primus interiit *Trebonius cæsus.*

teriit Cæsaris percussor, ostenditque susceptas priuatis consiliis cædes istas, neque patriæ, neque aggredientibus esse salutares.

CAPVT II.

DECAS SECVNDA.

Ab anno 4010. *ad* 4020.

OLYMP. CLXXXIV.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann. 2.	4011.	711.

Coss. Pansa, & Hirtius.

COnsules C. Vibius Pansa, & A. Hirtius, ex Senatusconsulto, cum Octauiano aduersus Antonium profecti sunt; quoniam hic iussus à Senatu obsidionem Mutinæ soluere, spectantibus legatis, vrbis huius mœnia tormentis verberasset. Itaque hostis declaratus erat, cum Dolabella, Trebonij percussore. Quæ licet essent parum grata Octauiano, dissimulabat ipse tamen, seque Senatusconsultis omnibus accommodabat. Hirtius itaque Consul cum Octauiano ad Mutinam accedit, neque tamen pugnare decernit, nisi cum Pansa collegisset exercitum. Id vbi factum, Cæsariani huic occurrerunt; pugna conseritur, in qua Prætoriani Antonij, Octauiani Prætorianos ad vnum deleuerunt, quando & Pansa grauiter vulneratus Bononiam delatus est. Eius autem collega Hirtius incidens in fessos Antonianos, eos facilè deuicit. Iterum Antonius inuitus ad pugnam compulsus, superatus est; quo in prælio conatus Hirtius irrumpere in eius castra cæsus est. Sed obsidio soluta, ac versus Alpes fugere coactus est Antonius, vt tutus esset loco, quem suæ copiæ deletæ non satis tutabantur.

Victus ad Mutinam Antonius.

Tullius in Antonium furit.

Intereà Romæ furebat in Antonium Tullius, & amicos eius pecuniarum exactione vexabat. Ventidius Antonianæ familiæ quondam verna

verna, id ferendum non putauit, peragratisque coloniis vel à Cæsare, vel sub eius auspiciis deductis, duas veteranorum legiones confecit, quibuscum accessit ad Vrbem vt Ciceronem comprehenderet. Sed Cicerone cum plerisque aduersarum partium fugâ dilapsis, auditâ solutione obsidionis Mutinæ, Antonio se conjunxit, eiusque vires vtcumque refecit. *Ventidius Romam terret.*

D. Brutus liber reconciliari Octauiano voluit, quod sibi per pietatem licere negauit fortis adolescens, venitque Bononiam ad Pansam, qui ei vnguis fuit in vlcere aduersus Senatum. Docuit enim tantùm huius consilia eò spectare, vt eius opera vteretur, postmodum potentiam eius euerteret: quod jam satis intelligebat cautus & sagax juuenis, videns Macedoniam M. Bruto, Syriam Cassio, rem naualem cum Siciliâ Pompeio eius inimicis capitalibus concessas. His exacerbatus, & quod D. Brutus aduersus Antonium se neglecto constitutus esset Imperator, petit triumphum primò, deinde Consulatum; ab vtroque repulsam passus, cum Antonio & Lepido reconciliari nititur. Lepidus tum conjunctis cum Antonio septendecim legionibus, à Senatu hostis patriæ declaratus erat, quod bellum pæne profligatum reparasset: Senatus itaque sibi ab vtroque metuens Octauianum pari potestate cum D. Bruto aduersus Antonium crearat Imperatorem. Verùm cum donatiui nomine ab eo duas legiones abducere conatus esset, ille nihil cunctandum ratus milites suos in Senatum exasperat: mittuntur itaque in Vrbem Centuriones, qui Duci suo peterent Consulatum. Secutus est mox & Cæsar cum copiis, quibus permotus Senatus eum Consulem creari passus est. Is adjunxit sibi collegam Q. Pædium. Cumque jam omnia Romæ posset, duasque legiones à Senatu paratas sibi adiunxisset, lege Curiatâ in adoptionem Cæsaris transit, percussores auunculi sui damnandos curat, Do- *Octauianus reconciliatur Antonio cum Lepido.* *Consul per vim creatur Octauian.*

labellam jam mortuum absolui, Lepidum, & Antonium ex hostibus, de patriâ benè meritos declarari, quibuscum etiam affinitatem contraxit; vnde percussorum Cæsaris res antea florentes, penitus concidêre.

D. Brutus caeditur. Accessit & partibus his id incommodi quod Antonio D.Brutum persequente Asinius Pollio illi cum duabus legionibus, L. Planeus cum tribus se conjungeret. Itaque dum D. Brutus ad Marcum Brutum, amissis legionibus decem in Macedoniam se recipit, interceptus ad Aquileiam, interfectus est, eiusque caput ad Antonium missum, quod tantis laboribus antè frustrà quæsiuerat.

Triumuiratus initus. Ex hoc tempore initus Triumuiratus inter Octauianum, Antonium, & Lepidum. Conuenerunt illi porrò in paruam insulam, quam infra Bononiam efficit Rhenus Italicus. Hic partiti sunt inter se Imperium Romanum atque dignitates, & immanem proscriptionem informarunt *Immanis proscriptio.* quæ eò Syllanâ crudelior fuit, quod hac Syllæ tantùm inimici, illâ etiam Triumuirorum amici addicebantur neci. Et verò tanta impietate peracta est ista proscriptio, vt Cæsar Ciceronem optimè de se meritum proderet Antonio, Antonius Cæsari Lucium Auunculum suum, Lepidus fratrem suum Paulum, quorum sanguine pacem funestissimam orbi terrarum sanciendam putarunt. Tum Cicero annos natus 64. *Cicero caeditur à Popilio.* Popilij quem defenderat, ferro periit, & prostitit in rostris cum manibus sacrum illud caput Eloquentiæ Romanæ sacrarium, vnde toties pro libertate perorarat. Adjecti feruntur Tullio trecenti Senatores, equites bis mille, quorum tamen aliqui ad Brutum & Cassium in Macedoniam, alij ad Pompeium in Siciliam, alij ad Cornificium in Africam profugerunt; reliqui immaniter jugulati scenis, atque Tragœdiis luctuosam materiam suffecerunt.

Intereà Cassius in Syriâ reliquias exercitus

ad

ad Apameam occupauit, quibus præerant Murcus, & Bassus; exegitque à Iudæis plusquam septingenta argenti Talenta, quam pecuniam extorsit partim per liberos suos Antipater, partim Malichus, aliique. Herodes cum egregiè suo munere persunctus esset, magnam apud Cassium gratiam iniit; Malichus tantùm non interfectus, ægrè redemptus est centum talentis ab Hyrcano & Antipatro de suo missis. Tum quoq; legiones ad Dolabellam ex Aegypto missas Allienus ad Cassium adiunxit, quibus hic Dolabellam obsidet Laodiceæ, & à suis Centurionibus proditum ad mortem voluntariam compellit. Cogitabat etiam idem Cassius Aegyptum, & vltionem Cleopatræ, ob missas ad Dolabellam quatuor legiones. sed euocatus à Bruto, obuia quæque diripiens, & immanitate summâ pecunias sacras & prophanas extorquens vbique, in Macedoniam, atque ad interitum perrexit. *Cassius occupat Syriacum exercitum.* *Dolabella caditur.*

Hoc tempore Malichus Antipatrum Herodis patrem veneno sustulit: sed hunc Herodes interimendum curauit, scelere vltus patris mortem, & facinorosus in ipsâ pietate. *Antipater Herodis pater moritur.*

Tum quoque natus est Ouidius qui se vidisse lucem cecinit. *Nascitur Ouidius.*

Cum cecidit fato Consul vterque pari.

Tum etiam à L. Planco conditum, seu veriùs reparatum Lugdunum ad confluentias Araris, & Rhodani, futurum deinceps caput eruditionis, atque Galliarum. *Lugdunū reparatū.*

OLYMP. CLXXXIV.	Mundi	Vrb. Cond.
ann 3.	4012.	712.

Consulibus M. Aemilio Lepido, & L. Munatio Planco, post exhibitos C. Iulio Cæsari demortuo singulares honores, Antonius, & Octauianus in Brutum, & Cassium mouent. Distinentur tamen nonnihil à Sexti Pompeij, & Murci classibus, quorum hic Cleopatram in Aegyptum cum classe, tempestate iactatâ redire compulit. Cassius & Brutus Smyrnam conue- *Brutus & Cassius ingentes pecunias extorquent.*

nere, vbi adnitente maximè Cassio in Lycios Rhodiosque est paratum bellum. Ab his deuictis ingens est extorta pecunia, in veteranos Cæsaris milites maximè profundenda. Inde in Macedoniam ventum est: in Bruti & Cassij exercitu numerabantur vndeuiginti legiones hoc est octoginta peditum, equitum duodecim millia; plures etiam Antonius, & Octauianus habuere. Circa Philippos vrbem duplex consedit exercitus, vbi ex occasione pugnatum ancipiti prælio. Victoriâ enim Brutus potitus est, & castris Octauiani: Antonius vice versa Cassium vicit, eiusque occupauit castra; quando Cassius res suas perditas ratus, ignarusque Brutinæ victoriæ sibi manus intulit, certo vtique partium damno, quod in officio & suum & Bruti, vir acer, continere posset exercitum, quod à Bruto molliore expectandum non erat. Hic tamen suorum animos oratione, & largitione refecit, eisque Lacedæmonem, & Thessalonicam diripiendas promisit. Exinde sapienter statuit bellum ducere, quod sui hostes rebus omnibus indigerent, & Sextus Pompeius immineret Italiæ. Sed pugnam à Bruto milites lacessiti hostium superuacaneis probris stolidè extorserunt, in qua victi profligatique sunt a desperatis, immò & castris opulentis exuti. Brutus ipse desertus à suis, ac virtutem incusans Stratoni seruo suo se interficiendum obtulit. Tantâ obstinatione vtrimque certatum est, vt centum quinquaginta millia Romanorum in hac pugnâ interiisse perhibeantur. Hic finis Bruti, ac Cassij fuit, qui cum dominum Cæsarem ferre nollent, aliàs beneficum sibi, atque vni eorum propè patrem, seruili gladio interire meruerunt.

Ad Philippos pugnatur.

Cassius se interficit.

Brutus à suis pugnare cogitur, vincitur, & gladio suo incumbit.

Natus est hoc anno Tiberius Octauiani successor paulò post prælium Philippense 16. Kal. Decembris ex Tiberio Claudio Nerone, & Liuia Drusilla, qui matri debuit non tantùm vitam, sed & felicitatem.

Nascitur Tiberius.

Relicti

Relicti in Syria à Cassio legati in Tyrannos conuersi sunt, Felix Hierosolymis, Fabius Damasci, Mario Tyri. Ortâ Hierosolymis seditione Phasaëlus Herodis frater Felicem vicit, licet reclamante, ex Romanorum metu, Hyrcano. Tum Herodes morbo præpeditus adesse fratri non potuit, posteà tamen valetudini restitutus in Iudæam irrumpens castella quæ Malichi frater occuparat, recepit, & Marionem ex Galilæâ repulit. Adhæc filium Aristobuli, fretum auxiliis Marionis & Fabij, deuictum expulit è Iudæâ. Quare susceptus Hierosolymis perhonorificè, despondit sibi vxorem Mariamnem filiam Alexandri, filij Aristobuli, & Hyrcani neptem, licet antea Doridem Idumæam duxisset vxorem, ex qua Antipatrum filiorum maximum susceperat. His rebus gestis, & artibus, quibus semper fœlicitas summa conjuncta fuit, Herodes ad Iudææ regnum peruenit.

Herodis in Iudæa res gestæ.

Ducit vxorē Mariamnem.

OLYMP CLXXXIV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann.4. 4013. 713.

Consules huius anni inueniuntur P. Isauricus Vatia secundùm, & L. Antonius Triumuiri frater, quando Cæsar & Antonius ita partiti sunt inter se Romanum Imperium, vt huic Oriens cum sex legionibus, & equitum decem millibus; illi Occidens cum quinque legionibus, & equitum quinque millibus, cum Fusii Caleni copiis cederet. Iam enim despiciebant Lepidum, & exautorare, vti Pompeij fautorem, meditabantur; ac duobus ambitiosissimis viris vix totus orbis sufficiebat.

Octau. & Anton. Imperium partiuntur

Antonius itaque pergit in Græciam, vbi viros doctos Athenis coluit, & muneribus affecit. Inde transiit in Asiam, vbi Cassianos supplices, qui in Dianæ Ephesinæ azylum se receperant, liberos dimisit, iis tātùm exceptis quos alia scelera tali gratiâ reddebant indignos. Hic autem populis Asiaticis grandem indixit pecuniam,

Antonius Asiam expilat.

quâ

quâ mulctati sunt, quia miseri fuerant, & fortunis pænè omnibus per vim spoliati. Iussi enim sunt tantundem dare quantùm ab iis Cassius expresserat. Enimuero multis egebant pecuniis Antonius, & Octauianus, vtpote qui singulis militibus quinque Dragmarum millia, seu libras Turonicas ferè octingentas, præter stipendia, promiserant.

Antonium sibi deuincit Cleopatra. Hic etiam benignè suscepta est Hyrcani, ac Iudæorum legatio; suscepta & majori amoris significatione Cleopatra ab eo in Ciliciam euocata: eam enim accusabat Antonius auxilium non præstitisse Cæsari, vt erat pollicita. Sed hæc hominem mulierosum ita sibi deuinxit, vt apud eum posset omnia, & eius potestate etiam ad cædes domesticas abuteretur. Tum enim Arsinoëm sororem suam interemit, cum prius fratrem suum & maritum annorum quindecim puerum, infuso manu sua veneno, sustulisset. Ita disperso in hiberna exercitu, Antonius eam secutus est in Aegyptum sic dementatus, ad hujus mulieris aspectum, vt & Romani Imperij, & pæne sui obliuisceretur.

Octauianus verò dum Vrbem repetit, tam graui implicitus est morbo, vt pro mortuo haberetur. Recreatus legiones Caleni recipit, & Africam à Sextio, visis Antonij litteris, quam Lepido pro Hispaniis dedit. *Octauianus difficilem prouinciã suscipit.* Tum difficilem suscepit prouinciam inter milites diuidendorũ agrorum, prioribus dominis expulsis iniquissimè, nec eis pretio auitarum possessionum restituto. Itaq; multæ delatæ sunt ad L. Antonium Consulem querelæ: suscepit & ejectorum patrocinium Fuluia vxor Antonij, virilis animi fœmina, vt maritum ex complexibus Cleopatræ retraheret, aliunde irata Cæsari, quod Fuluiam filiam suam repudiasset. *Bellum Perusianũ* Itaque bellum in Cæsarem cum septemdecim legionibus susceptum, Vrbs ipsa occupata. Verùm superueniente Cæsare fugatus, ac Perusiæ sic obsessus est Lucius, vt

vtneq; à Ventidio, neque auxiliis Fuluiæ juuari potuerit, Cæsarianis ita vigilantibus, vt ad Perusiam impunè nemo posset accedere.

OLYMP. CLXXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 4014. 714.

Consulatum huius anni gessere Cn. Domitius Caluinus secundùm, & C. Asinius Pollio, quo L. Antonius Perusiæ validâ premebatur fame, sæpeque conatus erumpere, semper repulsus est: ergo dedere sese cum suis coactus est: Veterani increpiti à Cæsare concessi sunt commilitonibus suis, ciuibus concessa venia, exceptis Decurionibus; sed furore Cestij sponte suas ædes incendentis vrbs tota deflagrauit. Sic Perusinum bellum ex æquitate, vt videbatur, susceptum, atrociter terminatum est. *L. Anton. obsessus Perusiæ.*

Inde dispersi sunt Antoniani duces; admonitusque de re Perusinâ Antonius grauiter increpuit fratrem, Fuluiam, & Manium præcipuam belli huiusce tubam. Mox Fuluiam Athenis inuenit, vbi & paulò post recepit matrem à Pompeio sibi magnificè remissam, cui tamen negauit adhærescere. Non ita Octauianus, intentus in Antonij ruinam: nam vt Pompeij gratiam iniret, Scriboniam Libonis soceri Pompeij filiã duxit vxorem, omnesque Antonianos ablegauit. Quin & Antonius Brundusium appellens, non est receptus à præsidiariis Cæsarianis; quare obsedit vrbem: ad quam cum accurrisset Cæsar cum copiis, per amicos reconciliati sunt, & M. Antonius Octauiam sororem Cæsaris duxit vxorem, mortua iam ex ægritudine Fuluiâ. Ambo igitur redierunt in Vrbem, quam vrgebat fames à Sexto Pompeio procurata: dum ergo populum sedare volunt, etiam lapidibus appetiti sunt, eorumque dejectæ statuæ. Pacem ergo inuiti intercedente Libone cum Pompeio inierunt, celebratis vtrimq; conuiuiis, non tamen sine periculo. Quibus peractis & Vrbe quietâ Cæsar in Galliam ad sopiendos tumultus, Antonius ad bellum *Octauian. in speciem recōciliatur Pompeio.* *Cæsar & Antonius per amicos reconciliati.* *Antonius ducit Octauiam vxorem.*

bellum Parthicum profectus est

Antonius in Orientem proficiscitur. Antonius in Orientem cum venisset pro arbitratu suo Reges ac Dynastas constituit. Tumque Herodes ab eodem Rex Iudæorum, & Samaritanorum creatus est; Ponti, Darius Pharnacis filius, Mitridatis nepos; Amyntas Pisidarum; Polemon partis Ciliciæ. Sic Antonius sese Orientis arbitrum, non tamen sine inuidiâ, gessit.

Parthi Syriam occupant duce Labieno. Eodem anno Parthi à Labieno, filio Labieni, exciti in Syriam irrumpunt. Is missus erat à Cassio ad Orodem Parthorum Regem, vt inde accerseret auxilia. At Rex tergiuersatus est, donec Cassius debellatus est. Tumque Labienus desperauit veniam, & reditum in patriam suam, ejuratoque Romano nomine apud Parthos viuere decreuit. Tunc autem Orodi occupandæ Syriæ autor fuit, seque huius expeditionis ducem obtulit. Rex committit ei Pacorum filium, & copias, quibus Syriam omnem, præter Tyrum, vi, vel deditione accepit. Pacorus Iudæam ingressus Hyrcanum Romanorum amicum, mu-*Hyrcanus mutilatur.* tilatis auribus, ne vnquam Pontificatu frui posset, captiuum abduxit: Phasaëlo item injecta vincula, in quibus hic sibi caput ad saxum allisit: Antigonus Hyrcani nepos promissis mille *Fugit Herodes Romam.* talentis Rex renunciatus est. Fugit Herodes ad Arabum Regem, à quo Parthorum metu repulsus venit Romam., vbi blandè acceptus est ab Antonio, & Cæsare, propter Antipatrum patrem, & pecuniæ vim ingentem, quam pollicebatur. Itaque, vt bello Parthico vtilis, Rex à Senatu denunciatus est, Antigonus dictus hostis: Herodes medius inter Antonium, & Cæ-*Herodes Ro. Rex Iudæorum dicitur.* sarem cum Consulibus in Capitolium deductus est, indeque in Antonij domum ad publicum epulum. Hinc igitur regnum Herodis procedit, sicque regnum in Iudâ, seu Iudæâ defecit, constituto principe alienigenâ, per alienigenas.

Herodes in Iudæã venit. Herodes sic donatus regno à Romanis intra se-

septem dies appellit Ptolemaidem, collectoque milite per Galilæam Iosephum fratrem obsessum in castro Massada liberauit. Statimque Hierosolymam obsessurus, ipse aduolat cum Silone. At hic pecuniâ corruptus ab Antigono causabatur commeatus inopiam; cui mox Herodes abundè prouidit. Obsidio tamen illa mox soluta videtur fuisse; quoniam ita Silonis negotia postulabant, atque corruptelæ.

Interea Venditius Parthos magno prælio vicit in quo & cecidit Labienus, & Phraates dux Orodis eximius. Itaque Romanis facile Ciliciam recepit, atque Syriam, atque ab indigenis magna m pecuniæ summam expressit, qui Parthis fauerant: tum enim Parthos metuisse, & iis aliquid suffecisse, capitale fuit. *Ventidius Parthos vincit.*

OLYMP. CLXXXV. *Mundi* Vrb Cond.
ann.2. 4015. 715.

Consulibus L. Martio Censorino, & C. Caluisio Sabino pax à Pompeio turbari cepta, quia promissa sibi Peloponnesus non reddebatur: Piratas enim immisit, qui rem frumentariam iterum in angustias conjecerunt. Hyemabat tum Athenis Antonius, cui cum adulatores Athenienses vxorem Palladem obtulissent, accepit ille sponsam, sed dotis nomine quadragies sestertium, seu ducenta millia librarum Turonicarum exegit; sicque admodùm pretiosa fuit hæc adulatio. *Atheniensium adulatio ab Antonio multata.*

Cæsari hoc anno nata est Iulia, quæ Marcello, Agrippæ, ac postremùm Tiberio nupsit. Parabat tum se Cæsar ad bellum Pompeianum, ad quod etiam euocarat Antonium. Hic autem Brundusium venit: at cum Cæsarem non inuenisset, statim recessit, aut veritus insidias, aut improbans Siculam expeditionem. *Cæsari nascitur Iulia filia.*

Inter hæc Ventidius Pacorum multis refertum copiis in Cyrrhesticam irruentem grandi clade deleuit, in quâ, & ipse Pacorus cecidit: rursumque tribus aliis præliis Parthos attriuit. *Ventidius Pacorum vincit, ac cædit.*

Cum-

Cumque Samosatis obsideret Anthiochum Comagenum, eò venit Antonius, & quasi eius inuidens gloriæ ad triumphum remisit. Herodes tum inuisit Antonium, à quo splendidè habitus, & laudatus ob fortitudinem: quòd multis ad Antonium venire, ob grassatores, reformidantibus, ipse se viæ Ducem obtulisset. Vrbe redditâ, Sosio prouincia cum exercitu committitur, cui in primis commendatur Herodes. Inde veniunt ambo Antonius, & Herodes Antiochiam; eodem quoque venit Cleopatra, cui totas donauit prouincias; ab eâ enim vno partu duos liberos sustulerat Alexandrum, & Cleopatram, quibus indidit nomina Solis, atque Lunæ; quasi is non tantùm Deus, sed & Deorum parens esset.

Antonio carus Herodes.

Suscipit Antonius duos ex Cleopatra liberos

In eadem vrbe Herodes nuncium accepit de casu fratris sui Iosephi. Is ad Hiericontem oppressus est ab Antigono, amissis sex cohortibus, eique rescissum caput, quod talentis quinquaginta Pheroras frater redemit. Qua clade Herodes plus mœroris, quàm damni vel ignominiæ recepit.

Iosephus ad Hiericontem caeditur.

OLYMP.CLXXXV.	*Mundi*	Vrb.Cond.
ann. 3.	4016.	716.

Æra Hispanica à Consulatu Appij Pulchri, & C. Norbani Flacci procedit, quo anno Prætores sexaginta septem creati, & Octauianus Scriboniâ repudiatâ Liuiam prægnantem duxit ereptam marito suo, vt homini fœlicissimo παιδίον τρίμηνον nasceretur.

Æra Hispanica.

Bellum quoque Siculum hoc anno inchoatum est, & magnâ contentione gestum. Ad hoc non leue momentum attulit Mænas, seu Menodorus Pompeij libertus, quem cum Romani nobiles odiosum Pompeio reddidissent, is ad Cæsarem defecit cum parte classis in quâ tres legiones militabant. Acceptus est honorificè à Cæsare, & Equestri dignitate donatus, profectus est cum iisdem nauibus sub Caluisio totius classis Cæsa-

Bellũ Siculum, vario euentu gestum.

Cæsarianæ præfecto. Ita Cæsar non tantùm proditionem, sed & proditorem rebus suis vtilissimum dilexit.

Pompeius autem Cæsari Menecratem libertum opposuit, inimicum Menodori capitalem. Qui malè mulctatus licet initio certaminis, ita tamen instruxerat classem, vt victoriam referret. Cæsar dum Caluisio duci suo suppetias ferre parat, ab ipso Pompeio, eiusque duce Democharé malè accipitur, sed longè peius à tempestate. Et si Pompeius vti victoriâ suâ nouisset & in Italiam irruere, actum erat de Cæsare. At Cæsar opera Mecœnatis ad se pellexit Antonium qui cum 300. nauibus Tarentum appulit, & per Agrippam ipse reparauit classem. Opera insuper Octauiæ factum vt naues Antonius cum legionibus permutaret. Dedit itaque centum viginti naues Cæsari, huic Cæsar misit viginti millia legionariorum ad bellum, quibus magis indigebat quàm nauibus. Tum etiam Triumuiratum in aliud quinquennium prorogarunt, omisso Lepido, quem jam vti ignauum, & stolidum contemnebant. Octauiam quoque cum filiola apud Cæsarem reliquit Antonius, intentus in suam Cleopatram, cuius conuictum & consuetudinem victoriis omnibus, & imperiis anteponebat.

Cæsar & Antonius naues & legiones permutãt.

Hoc quoque anno de Parthis triumphauit Ventidius, ita probatus ab omnibus ob magnitudinem rerum gestarum, vt conditio propè seruilis eius fortitudine, ac fœlicitate obrueretur.

Ventidius de Parthis triũphat.

Herodes quoque tum vultus est fratrem, Puppo Antigoni duce in Galilæa cæso, cuius caput ad Pheroram misit, miserum amissi fratris solatium. Exinde Hierosolymam obsidet, & dum illa vallo præcingitur diligenter, ipse Samariam venit, vbi Mariamnem desponsatam sibi ducit vxorem, quam ad se deferre dotale regnum, mortuo Antigono, callidus princeps intelligebat.

Herodes ducit vxorem Mariamnem.

OLYMP. CLXXXV. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4 4017 717.

Capta Hierosolyma.

Consulibus M. Vipsanio Agrippa, & L. Caninio Gallo capta est à Sosio, & Herode Hierosolyma, oppidanis fame pressis parum resistentibus, primoque ac secundo muro expugnatis. In ciues ex æquo à Romanis, & Herode sæuitum. Antigonus descendit ex turri, atque ad Sosij genua prouolutus, missus est vinctus Antiochiam ad Antonium. Hic licet eum ad triumphum suũ reseruatum vellebat, exoratus tamen precibus Herodis, atque pecuniâ, negantis se regem fore quandiu viueret, ad palum alligatus securi percussus est, aut vt volunt alij, datus in crucem, iugulatus est. In hoc principe defecit Assamonæorum familia, & crudeliter cæsus est non aliam ob causam, quàm quod auitam hæreditatem seruare aduersus Romanorum & Herodis Tyrannidem conatus esset.

Casus Antigonus Antiochiæ

Herodes suæ & Ro. cupiditate satisfacit.

Herodes jam sine timore dominis vrbem rapinis ac cædibus replet, vt Romanis atque sibi faceret satis. Sublati sunt optimates quotquot Antigono fauisse suspicio fuit, appositis ad portas custodibus, qui etiam Sandapilas mortuorum scrutarentur, ne quis effugeret. His auditis Hyrcanum subiit apud Parthos patriæ reuisendæ desiderium, in quâ reperit Tyrannum sibi, atque familiæ suæ longè quàm apud Parthos truculentiorem. Sed quoniam Pontificatum exercere mutilatus Hyrcanus non poterat, Herodes Ananelum quemdam ex Babyloniâ accitum Pontificem creat, Iudæis omnibus frementibus, & injuriam sibi Deoque fieri, non obscurè significantibus.

Reuocatur Hyrcanus. Orodes à filio Phraate necatur.

Orodes Rex Parthorum luctu confectus & mærore ex nece filij sui Pacori, regnum suum filiorum natu maximo Phraati tradidit. Is statim fratres suos ex Antiochi Comageni filia natos, vt nobiliores & meliores, interemit. Quod cum indignissimè ferrent Rex, & optimates, hos

hos sustulit, illi etiam intercute laboranti aconitum miscuit. Quod cum nihil noceret, immo remedium morbo afferre videretur, eundem præfocauit, vnius hominis morte bis factus parricida.

Cæsar per se atque suos in Italiâ,& extra Italiam comparabat naues pecunias, milites, remiges vndique expediebat, vt non tam Pompeium, quàm naturam ipsam, ac prope elementa vincere velle videretur.

Cæsar omnia parat ad nauale bellū.

OLYMP.CLXXXVI. *Mundi* Vrb.Cond
ann. I. 4018. 718.

Redit hoc anno Hierosolymam Hyrcanus, ab Herode honorificè reuocatus, quem apud Parthos hærere nec gentis dignitas, nec vtilitas Herodis patiebatur. Volebat enim penes se habere totam familiam Regiam; & capularis ille senex, si non turbare, materies certè turbarum poterat esse.

Redit Hierosolymā Hircanus.

Canidius Crassus Antonij legatus in Iberos deduxit exercitum, eorumque Regem Pharnabazum, ad belli societatem compulit, sicut & Zobetem Regem Albanorum. Artabazes quoque Rex Armeniæ equitum sex millia, peditum septem Romanis præbebat. Numerabantur autem in Antonij exercitu ciuium, ac Latini nominis sexaginta millia, equitum Gallorum, & Hispanorum decem, ex aliis gentibus tam peditum, quam Equitum triginta millia. Hunc porrò apparatum Bactris, adeoque Indis metuendum amor Cleopatræ inutilem reddidit. Antonius enim de eâ magis, quàm de expeditione cogitans,bellum adeò perturbatè suscepit, vt non amare, sed insanire videretur, nihilque aliud spectare, quàm vt ad eam maturiùs rediret. Itaque duodeuiginti præliis rem malè gessit, & vix tertiam copiarum partem reduxit, in eas nonnunquam compulsus angustias, vt à suo armigero peteret mortem. Tandem quasi victor, quoniam non perdiderat omnia, rediit in

Magnus in Parthos apparatus

Redditur inutilis stolidis amoribus Antonij.

Syriam

Syriam, ſtatimque accurrit cum veſtibus, & pecuniis Cleopatra, vt languentem reficeret exercitum. Ferunt Antonium huic pecuniam ſuggeſſiſſe, ac ſuo & Cleopatræ nomine eam diſtribuiſſe, ratus parum eſſe ſi huic honorem committeret ſuum, niſi & pecuniam ei ſuam, adeoque Romanum Imperium largiretur.

Cæſar Siciliam inuadit. Hoc item anno, quo Conſules notantur L. Gellius Poplicola, & M. Cocceius Nerua, Cæſar Siciliam inuaſit cum triplici exercitu, ſed eam quoque expeditionem tempeſtas diſiecit. Menodorus item iterùm defecit ad Pompeium, *Menodori leuitas.* cum aliquot nauibus, quibus multa damna Cæſarianis intulit. Vbi tamen vidit ſibi parum fidei adhiberi, neque reddi totam claſſem, quàm rexerat, ad Cæſarem rediit, eam habiturus fidem, quæ perfidis, ac leuibus hominibus dari ſolet.

Intereà Cæſar reparauit claſſem, ſed ad Tauromenium magnum periculum adiit. Cornificius item ægrè ad Agrippam Milas euaſit. Exinde variè varioque euentu certatum vtrimque, nullo tamen memorabili prælio, donec Pompeius ſibi à commeatu veritus decretoriam pugnam committere ſtatuit, eamque naualem, ſpectantibus tamen vtrimque terreſtribus copiis. Pugnatum vtrimque acerrimè, at tandem *Victus Pompeius fugit* operâ Agrippæ victoria penes Cæſarem fuit. Demochares ſe ipſum occidit, Apollophanes ad Cæſarem fugit, itemque Tiſienus Gallus cum toto equitatu. Pompeius omnium oblitus, depoſito Imperatorio cultu fugit ad Antonium; qui ſi hæſiſſet in Sicilia, nullo negotio res ſuas reparare potuiſſet: ſed dum citiùs deſperat, ſe ſuoſque perdidit.

Cæſar Lepidum exautorat. Supererat Plennius cum octo legionibus. Is Meſſanâ occupata ſeſe Lepido dedidit, qui paſſus eſt vrbem non inimicam à ſuis, & Plennij militibus diripi, vt eorum animos demereretur. Iamque Lepidus viginti duabus legionibus tu-

midus

midus insolescebat: sed eius statim fastum retudit Cæsar, abductis ab eo legionibus. Quare jam vitæ, quàm Imperij sollicitior, ad Cæsarem accessit, à quo non sine custodiâ, sed cum Pontificatu in Vrbem remissus est, iis futurus obnoxius, quos Triumuir proscripsisset. Itaque paulò post sponte abiit in exilium, cum ex metu, tum, ne visâ Cæsaris fortuna, quid perdidisset, continuò spectare cogeretur.

Cæsar in Vrbem rediens compositâ Siciliâ, magnis est exceptus honoribus, eamque ouans duntaxat ingressus est, ne de Romano sanguine triumphasse videretur. Statim etiam per Statilium Taurum Africam recepit, pollicitus Populo pacem, & miseriarum finem, qui tamen stante Antonio expectandus non erat.

Cæsar ouat, de Sicilia deuicta.

OLYMP. CLXXXVI. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 4019. 719.

Alexandra Mariamnes mater videns Pontificatum esse ad Ananelum translatum, quem filio suo Aristobulo debitum credebat, id impatientissimè tulit. Immò & rescribit ad Cleopatram, vt eam dignitatem filio suo impetraret ab Antonio. Quod cum vterque fecisset, negat Herodes id à se fieri posse sine tumultu, sicque Antonio fecit satis. Posteà tamen socru sua, & vxore grauiter increpitis, ipse Pontificatum transfert in Aristobulum, & sponte præstat, quò ne adigeretur summopere reformidabat.

Aristobulo dat Pōtificatum Herodes.

Consules huius anni fuere Sextus Pompeius, & L. Cornificius: quando idem Pompeius fugiens è Siciliâ ad Lacinium Promontorium Iunonis templum locuples diripuit; indeque deuenit in Lesbum insulam. Hic cum spargeretur rumor de victo Antonio, sic amicitiam quæsiuit Antonij, vt tamen de fugâ ad eius hostes cogitaret; quibus agnitis, nihilominus est illi placatus Antonius. Sed imprudentissimè resumpsit in Asiâ Imperatorium nomen, & dum Pacem petit ab Antonio cum eius ducibus bel-

Pompeius cæditur in Asia.

lum gerit. Quare in eum magnæ mittuntur copiæ; quibus dum resistere parat, à suis atque etiam à Libone socero desertus est, & dum fugit, Mileti à Titio est interfectus. De eius nece lætati sunt ambo Cæsar, & Antonius quasi sublato pacis perturbatore, & concitatore belli ciuilis, cum ipsi tamen in speciem concordes, & pacis amantes, nihil aliud quàm bellum spirarent.

Octauia ad Antonium nauigat.

Tum etiam Octauia ad Antonium nauigauit cum multa veste, multis jumentis, & delectâ militum manu: verùm hæc subsistere Athenis jussa in speciem, quoniam eius in Syriam aduentum, Parthicum bellum non patiebatur; reuerâ, quod impuris Cleopatræ complexibus irretitus esset. Sed aliam rei bene gerendæ occasionem perdidit. Medus enim ei equitem, & sagittarios quibus potissimùm indigebat obtulit & se socium expeditionis. Sed ille amorum, quàm rei bene gerendæ sollicitior, hanc occasionem passus est elabi; quam posteà caluam esse intellexit.

Antonius occasiones rei bene gerendæ perdit.

Sallustius moritur.

Obiit denique hoc anno Sallustius Crispus, quadriennio ante Actiacum bellum, cui historia Romana plus deberet, si ad nos integra peruenisset. Quid potuerit, eius loquuntur fragmenta; duoque de Catilinario, & Iugurthino tumultu relicti nobis libelli, cæterorum eius operum legendorum accendunt sitim.

OLYMP. CLXXXVI. *Mundi* Vrb. Cond
ann. 3 4020. 720.

Alexandra & Aristobulus ab Herode vexantur.

Herodes Alexandram, & Aristobulum Pontificem vexat, adhibens vtrique obseruatores importunos, & qui eos quiescere non sinerent. Quare mulier aliquid sibi, ac filio grauius verita, fugere cogitat ad Cleopatram, à quâ benignè inuitabatur. Duas itaque Sandapilas parat, quibus ipsa cum filio efferatur ex aulâ. Sed re per indices Herodi patefactâ deprehenduntur in fugâ, verbisque tantùm increpiti diligentiùs custo-

custodiuntur, ne offenderetur Cleopatra, cuius iram, furore Dei, magis Herodes reformidabat.

Consulatum iniit hoc anno M. Antonius secundùm cum collega L. Scribonio Libone: verùm eâdem die Kal. Ianuarij suffectus est Antonio L. Sempronius Atratinus. Tum autem idem Antonius iratus Artauasdæ Armeniæ Regi quod sexdecim millia equitum suorum abduxisset è Mediâ, quibus tum plurimùm indigebat, eum castigare decreuit. Sed cum diuturnitatem belli, & absentiam à suâ Cleopatra vereretur, agere dolo statuit. Eum ergo Regem ad se euocatum comprehendit, ac aureis compedibus vinctum traxit Alexandriam, ac de eo ibidem cum offensione Pop. Romani triumphauit. At Armeni, captiui Regis sui filium natu maximum Artaxam constituerunt Regem, qui congressus cum Antonianis, victus ad Parthos confugit, vnoque prælio & exercitum, & regnum perdidit.

Antonius Regem Armeniæ capit.

Tum Antonius epulum dedit Alexandrinis, & in duobus Thronis aureis, super argenteo tabulato sedens ipse cum Cleopatra ac suis liberis ad populum concionem habuit, quâ Cleopatram Reginam Regum, Cæsarionem Regem Regum appellari jussit. Suis item ex Cleopatra liberis assignauit regna, Ptolemæo Syriam, & Asiam Minorem, Cleopatræ Africam, & Cyrenaicam, Alexandro denique Armeniam & Parthiam, cum hæ jugum accepissent. Quâ profusione ostendit, quid sit ab iis principibus expectandum, & timendum, qui se muliercularum amoribus irretiri sinunt.

Antonius in suis amoribus amens.

CAPVT III.

DECAS TERTIA.

Ab anno 4020. *ad* 4030.

OLYMP. CLXXXVI. *ann.* 4. *Mundi* 4021. Vrb. Cond. 721.

Aristobulum Herodes necat.

ARistobulus Pontifex in sexto Scenopegiæ tam decenter, tantâ palæstrâ cæremonias obiit vt in se omnium oculos conuerteret; quod iis inuidiæ facibus Herodem inflammauit, vt peragendum curaret scelus, quod jam pridem meditabatur. Exceptus enim conuiuio ab Alexandrâ, die quodam feruentissimo, remotis epulis inuitatus est ab adolescentibus Aristobulus ad vicinas piscinas. Hic dum inter se ludunt, tandiu à nebulonibus corruptis ab Herode detentus est juuenis, vt efflaret animam. Herodes ab hac nece, & lacrymis, & magnificentissimo funere, purgare se conatus est: Sed hæc suspicionem extinguere non potuerunt. Et verò Alexandra egit apud Cleopatram vt facti hujus rationem coram Antonio redderet Herodes. Hic metuens odium Cleopatræ, sed magis amores Antonij, dedit in mandatis Iosepho patruo, cui commiserat vxorem, vt si quid ei humanitùs contingeret, interficeret Mariamnem. Iosephus imprudenter hoc secretum aperuit Mariamne, sed imprudentiam suam capite luit. Herodes tamen effecit artibus suis & pecuniâ, vt absolueretur, immò ne deinceps eius rebus Cleopatra implicaretur. Ita tum sibi non tantùm consuluit in præsentiâ, sed in futurum.

Herodes accusatur apud Antonium.

Antonius cũ Medo pacẽ init.

Antonius verò ad bellum Parthicum profectus vsque ad Araxen fluuium, nihil aliud perfecit, quàm vt societatem iniret cum Rege Medorum,

dorum, filiumque suum Alexandrum ex Cleopatra, Iotape Medi filiæ desponderet, eâ lege vt sibi mutuo hic contra Cæsarem, ille contra Phraatem auxilio essent. Id enim cogitabat Antonius vt Cæsarem tolleret, quod fortè præstitisset, nisi se turpibus amoribus inquinasset: amor enim vnus in eo Imperatoriam scientiam, atque fœlicitatem detriuit.

Romæ Consulatum gessere C. Cæsar Octauianus secundùm, & L. Volcatius Tullus, qui annus ædilitate Agrippæ magnificentissimè celebratus est. Tum etiam Bocchi regnum in formam Prouinciæ redactum est: Dalmatis quoque deuictis ex eorum manubiis porticum struxit Cæsar & Octauianas Bibliothecas, etiam operum pacis in bello memor. *Ædilitas Agrippæ.*

OLYMP. CLXXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 4022. 722.

Cùm Rex Arabum malignè tributa Cleopatræ persolueret, jussus est Herodes eum aggredi bello, vt sese mutuis cladibus attererent. Id enim vnum ex ea expeditione sperabat malitiosa mulier, & in vtriusque perniciem intenta. Cum autem à Iudæis bis victi essent Arabes ad Liddam, & ad Cana Cœlesyriæ, Athenio dux Cleopatræ venit in horum auxilium, eorumque rem ita restituit, vt Iudæi etiam ferè sua castra perderent. Quod damnum miser Herodes dissimulare coactus est, metu maioris. *Herodes in Arabas pugnat.*

Romæ Consules Cn Domitius Ænobarbus, & C Sosius fauebant Antonio. Hic Kalendis ipsis Ianuarij multa in Cæsaris dedecus dixit, multa in Antonij laudem: quæ paulò post Octauianus redux in Vrbem, & milite septus refutauit, contra hiscere auso nemine. Indixit & certam diem Cæsar, quâ dicta sua Antonianis litteris confirmaturus erat; sed ante diem Consules, & multi Senatores ad Antonium confugerunt. Itaque quidquid voluit in absentem Antonium Cæsar euomuit liberè, cum tantùm *Abalienātur Cæsar & Antonius.*

coram inimicis Antonij, Antonij probra, atque dedecora explicaret.

Antonius in Cæsarē bellum suscipit.

His acceptis Antonius habito præsentium Senatu in Cæsarem suscipit bellum, Octauiam repudiat, & per certos homines ejicit domo, fœminam Cleopatræ moribus dissimillimam, & quâ indignus erat Antonius. Vndecim Reges huic fauebant, quorum sex aderant, alij quinque miserant auxilia. Dubitauit plurimùm Antonius an secum Cleopatram ad bellum traheret, quamuis ipsa ducentas haberet naues, & viginti millia talentûm portaret, multumque commeatum: tandemque euicit sententia Domitij, Titij, & Planci, vt illa dimitteretur. At hæc verita ne Antonius reconciliaretur Octauiæ, Canidium tum sexdecim legionum ducem induxit multâ mercede, vt pro se ageret; Titium autem atque Plancum tam male accepit, vt hi ad Cæsarem deficerent. Itaque ex Canidij consilio Antonius fatalem fœminam secum Ephesum deduxit, nactus infidos amicos, & acerrimos inimicos.

Cæsar Antonî Testamentum legit publicè.

Cæsar amicos Antonij suauiter excepit, à quibus didicit eius Testamentum penes Vestales esse. Hoc itaque tam in Senatu, quam in populi concione recitauit, vt ei faceret inuidiam. Neque vanus eius conatus fuit. Statim enim anni sequentis Consulatus ademptus est Antonio, bellum indictum Cleopatræ tacito Antonij nomine, quam tamen, contemptâ patriâ, ipse defendendam suscepit. Sed imprudentissimè in eius gratiam commisit se mari, in quo Cæsar præualebat, pugnamque terrestrem refugit in qua præcellebat, & copiarum numero, & propriâ industriâ. Accessit & aliud grande peccatum, quod Cæsari dederit moram sui colligendi, quem si inuasisset egentem pecuniâ, & Italicis populis odiosum, sine dubio disiecisset. Sed dum aptatur, dum comitur Cleopatra, annus fuit.

Iudæa

OLYMP CLXXXVII. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*2. 4 23. 723.

Iudæa hoc anno ingenti terræ motu concussa magnam hominum, pecudumque jacturam passa est, adeo vt decem virorum millia ruinæ domorum oppresserint. Itaque Arabes occasionem nacti Iudæos inuadunt. Verùm his occurrit Herodes etiam vltra Iordanem, bisque conflixit, & victor cum multis captiuis Hierosolymam rediit; ita dejectis Arabibus, vt deinceps abstinerent bello, nisi prouocati.

Iudæa terræ motu concussa.

Victi ab Herode Arabes.

Consulibus C. Cæsare tertiùm, & M. Messala Coruino, gestum est Actiacum bellum, arbitrum Romanæ seruitutis, aut libertatis. Victoriæ Cæsarianæ ad Actium prælusit suis victoriis Agrippa ad Patras & Corinthum, deuictis Q. Asinio, & Sosio: inter quas Domitius, Amyntas, atque Demetrius Antonium reliquere, & defecere ad Cæsarem, cuius & sapientiam, & fœlicitatem experiebantur; quare deinceps omnes suspectos habere cœpit Antonius. Tum etiam Canidius mutauit sententiam, vt Cleopatram remitteret, & terrestri certamine in Thracia, accitis Getis, dimicaret; sed præualuit Cleopatra: succensæ naues Ægyptiæ præter 60. quibus viginti millia peditum, & duo millia sagittariorum impositi sunt. Tum vtroque duce quærente certamen, commissum est ad Actium in Ambracio sinu, vbi cum inter vtramque classem fluctuaret victoria, fugit cum suis nauibus Cleopatra, quam est secutus Antonius sui, ac suorum oblitus. Antoniani nihilominùs fortiter repugnabant, neque cessere nisi cum igne certatum est à Cæsarianis: ancipiti enim malo flammæ, vel submersionis distracti Classiarij, dediderunt sese; neque se quidquam debere fugitiuo Imperatori putauerunt.

Deseritur ab amicis Antonio.

ACTIACA VICTOR.

Stabant autem in littore yndeuiginti legiones, & duodecim equitum millia, quibus Antonius res suas reparare poterat, nisi mentem

Copiæ terrestres se Cæsari dedunt.

 per-

perdidisset. Hæ igitur copiæ in officio perstitere diebus septem, missosque ab Octauiano legatos rejecere. Sed cum eorum dux Canidius noctu profugisset, ab omnibus deserti, & quasi proditi, in castra Cæsaris transierunt. Hoc in loco multa reliquit tantæ victoriæ monimenta, templum Apollinis, ludos Nicopolim vrbem in loco castrorum, ac res ita suas constituit in Græciâ, Asiâ, atque Romæ, vt tantâ victoriâ vbique dignus haberetur.

Antonius, & Cleopatra fugiunt. Antonius & Cleopatra elapsi cum ad Peloponnesum simul nauigassent, deinde diuisi sunt. Hæc in Ægyptum quasi victrix contendit, sicque subditis suis illusit, à quibus sibi reformidabat: vbi nihil imminere periculi ex clade intellexit, in multos sæuiit, eorumque bona diripuit, vt suum ærarium exhaustum reficeret. Vt Medum quoque sibi demereretur caput Regis Armeniæ ad eum misit. Antonius à Pinario Scarpo exclusus Lybiâ, & parte Occidentali Ægypti, Alexandriam venit, vbi Cæsarionem & Antyllum ex Fuluiâ filium, inter viros retulit, vt Ægyptij viris lubentiùs parerent. Sed infortunatos adolescentes parentum scelera, non tantùm Imperio, sed & vita indignos reddiderunt.

OLYMP. CLXXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 4024. 724.

Herodes submittit se Cæs. Herodes auditâ M. Antonij fugâ, atque clade statim de rebus eius prudenter desperauit, atq; vt erat fortunæ mancipium, eum adorauit, quem supra mortales omnes tanta euehebat victoria. Itaque adire statuit Octauianum, & quem fidem aliàs seruarat Antonio, eidem polliceri. Sed antequam ad eum accederet in insulam Rhodum, consilium suscepit Herode dignissimum. *Hyrcanus caditur.* Hyrcanum enim quasi affectati regni reum interemit, hominem octogenarium, de ipso optimè meritum, & qui nihil peccauerat, nisi quod Antipatrum & Herodem ad regnum enitentes, non sustulisset. Insuper Alexandram, atq; Maria-

ria-

Mariamnem in castro Alexandrio inclusit, dato quæstori mandato, vt si damnaretur à Cæsare, vtramque tolleret, regnumque Pheroræ fratri, suisque liberis conseruaret. His imperatis pergit ad Cæsarem, ad quem admissus, posito ad eius pedes diademate, exposuit quid Antonij causâ gessisset, & quam ei seruasset fidem, vbi hanc vtrimque vtilem agnouisset, pollicitus eandem se seruaturum Principi, quem sibi fortuna præfecisset. Oblectatus hac libertate Cæsar, eius capiti reposuit diadema, eumque rogauit qui fuisset in Antonium, is in Cæsarem esset. Profuit autem Herodi plurimùm, quod auxilio fuisset Didio contra gladiatores, transitum quærentes ad Antonium. Itaq; remissus cum laude atque sceptro in Iudæam rediijt, majori gloria, quàm timore excesserat.

Cæsar Herodi dat regnum.

Cæsar autem hoc anno quartum iniit Consulatum, cum M. Licinio Crasso, quamquam hic Pompeium, & Antonium secutus esset; sed id fecisse ex iniquitate temporis, non voluntatis putabatur. Statim Cæsar ordinatis in Occidente, & Asiâ rebus ipse per Syriam, duces eius per Africam in Aegyptum pergunt. Ex quibus Cornelius Gallus, recepto Pinarij exercitu Parætonium Aegypti terminum occupauit. Quod vbi audiit Antonius, quanquam ad gladiatores recipiendos pergeret in Syriam, reflexit iter, vt Parætonium recuperaret. Et verò sperabat se militem Galli oratione flexurum; quod prudenter inhibuit Gallus, tubis ex muro dum loqueretur concinere jussis, immò & factâ eruptione aliquot naues perdidit Antonius, simul Parætonio, gladiatoribus, & parte classis amissis.

Antonius omni spe sua frustrauit.

Antonius & Cleopatra his visis, & auditis, pacem pe unt à Cæsare, rebus suis planè deploratis. Ipsa etiam Cleopatra res suas agere voluit sui Antonij oblita: Immò etiam ipsum prodidit, resque eius penitus afflixit in Aegypto,

Antonius, & Cleopatra pacem orant à Cæsare.

dum ei auxilia terrestria, & naualia malitiosè subtraxit. Denique eum ad mortem compulit tumulum suum ingressa, ex quo ad eum fictum mortis suæ nuncium misit. Tum enim ille mori decreuit, extinctis deliciis suis, incubuitque gladio, ac pæne exspirans ad Cleopatram funibus attractus, in eius gremio expirauit. Vir futurus orbis dominus, nisi se mulieri subdidisset.

Antonius se interficit.

Cleopatra autem vbi sensit nihil se flectere potuisse animum Cæsaris (eo enim quoque persuadere adhibitis omnibus lenociniis sperauerat) seque triumpho destinatam, per Aspidem allatam inter fructus, aut acu discriminatoriâ veneno illitâ sibi leuem inflixit plagam, ex quâ ferè sine dolore obiit. Antyllus Antonij ex Fuluiâ filius, ex sacello Iulij Cæsaris retractus iugulatus est, licet ei filia Cæsaris esset desponsata: Cæsario item dum fugit in Æthiopiam interceptus à Cæsarianis, necatus est. Alexandriæ direptio pecuniis redempta, vnde, sicut & ex regiâ pecuniâ, soluta sunt stipendia, & viritim militi 250. dragmæ persolutæ. Hic finis Ptolemæorum fuit, quos sapientia ad regnum promouerat; rapinæ, cædes, libido penitus exterminarunt.

Cleopatra sibi aspidem admouet.

Cæsario caditur.

Cæsar Ægypto constitutâ per Syriam in Asiam rediit, vbi acceptus est ab Herode secundum dignitatem recepti, sed supra recipientis diuitias: donatus octingentis talentis, præter magnam vim pecuniæ in optimates Romanos effusam. Quæ magnificentia Herodi omnem furandi, atque prædandi licentiam dedit.

Cæsar excipitur ab Herode.

Ab hoc quoque anno procedunt Anni Actiaci, quod victoriæ Actiacæ tum Cæsar perceperit fructum, Antoniumque perdiderit, quo stante frustra ad Actiacum vicisset.

Anni Actiaci.

OLYMP. CLXXXVII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 4025. 725.

C. Cæsare Octauiano quintùm, & Sexto Apuleio Consulibus idem Cæsar sexto, septimo, & octa-

Cæsaris triumphi.

octauo die Augusti, qui tum Sextilis dicebatur. de Pannoniis ac Dalmatis, de Actiacâ victoriâ, seu Macedoniâ, de Aegypto seu Cleopatrâ triumphauit, quos triumphos magnis largitionibus illustrauit, sicut & Vrbem magnificis ædificiis. Accessere quoque varia spectacula, quibus delinita plebs, sicut & clauso Iani Templo, libertatis quam perdiderat, oblita est.

Tum quoque Cæsar cum M. Agrippa Censuram egit, quâ purgauit Senatum, & patriciorum familias auxit: Senatores tum quoque iniussu suo exire ex Italia vetuit. Carthaginem quoquè colonia iterùm deducta, huius etiam anni opus fuit, sicut & Antiochus Comagenus euocatus Romam, necatusque, quod fratris sui legatum dolo interemisset. Tum denique M. Lepidus Triumuiri filius conjurationem conflauit in Octauianum, sed eam Mecœnas Vrbis custodiæ præfectus deprehendit, & extinxit, pari gloriâ, & facilitate. *Cæsaris cum Agrippa censura. Carthaginiensis Colonia. Conjuratio extincta.*

OLYMP. CLXXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 1. 4026. 725.

Herodes profectus ad Cæsarem Mariamnem vxorem suam incluserat carcere, ejusque curam Sohemo demandarat; cum mandatis hoste potiùs, quam marito dignis. Hæc imprudentissimè aperuerat Mariamne Sohemus, eorumque quædam hæc dederat Herodi indicia. Cum ergo Eunuchus Reginæ tormentis adhibitus Sohemi cum Mariamne familiaritatem fassus esset, ille quidem necatus est, hanc vt adulterij suspectam, ac veneficij ream per improbum Senatum suum Rex damnandam curauit. Sed ex eius morte posteà tantùm doloris hausit, vt morbum contraheret. Is cum periculosus esset, ita se gessit Alexandra quasi mox Herodes moriturus esset; quare illicò necata pœnas dedit intempestiuæ prouisionis. *Herodes Mariamnem necat.*

Hic annus sexto Cæsaris Consulatu, & secundo Agrippæ illustris fuit, quo & census an- *Census Romæ habitus.*

no superiori inchoatus peractus est, inuentaque ciuium Romanorum capita quadragies centum, & sexaginta tria millia. Tum quoque Actiaci ludi à M. Agrippa primùm exhibiti, à Cæsare excitata Apollinis ædes in Palatio, cum Porticu & Bibliothecâ, vt non tantùm Martem, sed & Musas, quas amabat impensiùs, coluisse videretur.

Cæsar deliberat de Principatu deponendo. Tum quoque Cæsar cum amicis Agrippa, & Mecœnate egit de Imperio deponendo, vel constituendo; Agrippa abjiciendum, Mecœnas seruandum contendebat; potiores visæ sunt Mecœnatis rationes, ac Reipublicæ turbis sedandis accommodatiores. Fuit autem Agrippa addictissimus Cæsari, sine quo ille multa præstitit, hic ferè nihil sine Agrippa, ideo cumulatus honoribus, quos ille semper in largitorem refudit, exemplo singulari modestiæ, & humanitatis.

Resp. constituta. Hoc quoque anno Resp. constituta est remissis fisco nominibus, abrogatisque quæ malè fuerant Triumuiratu decreta. Tum quoque apertæ Iani Gemini portæ bello contra Cantabros, & Astures indicto, quos suis legibus viuere, neque Imperio Romano tum pacifico parere visum est indignius.

OLYMP. CLXXXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 4027. 727.

Cæsar septimùm Consul, cum M. Agrippâ tertiùm coram Senatu deponere voluit, aut abjicere simulauit Imperium. Senatus tamen vniuersus siue ita credidit, siue ita se finxit credere, id fieri prohibuit, statimque Cæsaris stipatoribus, vti diligentiùs custodiretur duplex, stipendium persolui jussit. Itaque cum rogatus suscepisset administrandas Imperij Prouincias, pacatas Senatui regendas tradidit, ipse laboriosas & obnoxias bello sibi reseruauit; sed in decennium, & citiùs, si eas ante pacare potuisset. Quo facto prudentiæ plenissimo, Senatum

Cæsar Remp. administrandam suscipit.

exar-

exarmauit, sibi vires omnes Imperii reseruauit. Inde quoque profectum vt reliqui qui secuti sunt Imperatores singula Decennia, quasi pro Imperij renouatione celebrarent.

Cæsar Augustus dictus.

Tum etiam 16. Kal. Februarij L. Munatius Plancus in Senatu sententiam dixit quâ Cæsarem Augustum appellari censuit. Ea vox sacrum, & venerandum sonat, & hominum conditione superiorem; ex hoc igitur anni Augustorum decurrunt. Adhæc potestate Tribunitiâ auctus est, vt Sacrosanctus, & inuiolabilis haberetur, atque in omnes Romanos, eorumque subditos legum, vitæ, necis potestatem haberet. Regis autem ac Romuli declinauit nomen, quia inuidiæ aliquid continere videbantur, cum jam tamen ipse esset major inuidiâ.

Cæsar Galliam, Britanniam, & Hispaniã lustrat.

Eodem anno transiturus in Britanniam venit in Gallias Cæsar, vt has componeret, illam edomaret; nullo negotio vtrumque perstitit, rerum ante gestarum famâ, quàm armis potentior. Inde transiit in Hispaniam, vt huic quoque prouideret, ac bello aduersus Cantabros, & Astures aut mori aut in libertate viuere paratos. Tum Romæ substitit Agrippa, ac Diis omnibus Pantheon ædificauit, opus mirabile ad similitudinem cæli fastigiatum, quod tertio abhinc anno perfectum huius tamen anni, & tertij Consulatus ab Agrippa gesti præfert Epigraphen, quia illustrius erat à Consule inchoatum, quàm à priuato absolutum.

Pantheon Romæ statuit Agrippa.

OLYMP. CLXXXVIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 3. 4028. 728.

Herodis crudelitas.

Herodes multas in Iudæâ peregit cædes; quidquid enim erat ex cognatione Hyrcani, & Hassamonæorum sustulit, vt seditionum, bellorumque ciuilium fomitem. Costobarum quoque Idumæum cui sororem suam Salomen vxorem dederat, orto inter eos jurgio interemit, sicut & Dositheum, Antipatrum, Lysimachum ab hac importuna muliere initæ cum marito

aduersus Herodem conjurationis accusatos. Ita sublatis omnibus fortunæ suæ impedimentis se putauit Regem, cum ab omnibus Tyrannus infamis haberetur.

Cæsar bellum in Hispania parat. Augustus hoc anno octauum Consulatum gessit cum T. Statilius Taurus secundum ageret. Hunc autem sicut & sequentem in Hispaniâ traduxit, bellum parans contra Cantabros, & Astures, qui non contenti libertate suâ, vicinos etiam vexabant, vt eos ad se transire compellerent. Sed conatus eorum inanis fuit aduersus Romanam potentiam, quam in eos vniuersam Augustus adhibuit.

Cornelius Gallus exulat, & moritur. Hoc item anno Cornelius Gallus Aegypti præfectus abusus autoritate sua, cum multa impotenter egisset, jussu Augusti in exilium actus, mortem sibi ipse consciuit, tam ignauus ad ferendam, quam fortis fuerat ad infligendam injuriam.

OLYMP. CLXXXVIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 4029. 729.

Herodis magnificentia, & liberalitas. Herodis regnantis anno 13. fames ingens pesti conjuncta Palæstinam afflixit, cum tamen Rex iste opera magnifica Hierosolymis excitaret, & Theatrum in honorem Augusti, ac quinquennales ludos, quod ei Iudæorum conflauit odium. Sed cum posteà rei frumentariæ prouidisset, missis etiam in Aegyptum & ad C. Petronium è sua suppellectili aureis & argenteis vasis, odium in beneuolentiam conuersum est. Tum quoque Herodes quingentos milites è suis prætorianis misit Aelio Largo ad Arabicam expeditionem: quando & Aegyptij anno Iuliano vti cœperunt, vt Romanis dominis suis omnino concordes essent.

Augusta Prætoria Colonia. Augusto nonùm Consule cum M. Iunio Silano, M. Terentius Varro Salassos Populos Inalpinos domuit, quorum agri partem militibus Prætorianis dedit, vbi condita Augusta Prætoria. Altera quoque missa est in Lusitaniam

Colo-

Colonia dicta Augusta Emerita, quod eam Emeriti milites conflassent ; ita militibus vbique factum satis.

Sed nihil celebriùs fuit hoc anno, bellis Cantabrico, & Asturico. Cæsar enim ipse apud Segisamam castra posuit, & tribus agminibus totam est complexus Cantabriam. Insuper admota littori classis, & expositi milites, vt hostes circumfunderentur. Itaque victi ad Begedam Cantabri in Vindium montem confugêre, in quo pæne omnes inediâ confecti sunt. Hoc in bello cum ex nimio labore morbum contraxisset Augustus, Tarraconem delatus bellum C. Antistio absoluendum reliquit, cui cum exercitu committit suam felicitatem. *Bellum Asturicũ. & Cantabricum.*

Astures aliunde ad Asturam fluuium positis castris Romanos oppressissent, nisi eorum consilia essent patefacta. Vicit eos cruento prælio Carisius, & confugere Lanciam compulit; quæ capta tantùm non incensa est, id enim miles deposcebat : sed dux sapientior maluit eam stantem potiùs quàm euersam esse Romanæ victoriæ monimentum. *Astures victi.*

Interim Romæ præclara opera extruebat Agrippa, vt enim Pantheon taceam, Septa comitiis Tributis addicta, quæ Lepidus inchoarat, in Campo Martio perfecit; hæc autem tabulis exornata; Septa Iulia in honorem Cæsaris dixit. Excitauit & Porticum Neptuni, Argonautarum picturâ decoratam, ob nauales victorias, ita tamen vt omnia in honorem Augusti cederent. Sic enim inter se beneuolentiâ, & gratiâ Cæsar & Agrippa decertarunt, vt dubium reliquerint an hic fuerit modestior, an ille liberalior. *Agrippæ opera.*

OLYMP. CLXXXIX.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann 1.	4030.	730.

Herodes duas Hierosolymis hoc anno ædes extruxit, vnam Augusto, alteram Agrippæ, Cæ- *Herodis opera.*

sarean,

ſaream, & Agrippam dictas, amoris in eos ſui monimentum, quos Θεῶν Σωτήρων habebat loco, ipſe Cæſari poſt Agrippam, poſt Cæſarem Agrippæ chariſſimus. Condidit & templa in honorem Auguſti Samariæ, & ad fontes Iordanis; denique Herodium caſtrum, ne ſui nominis ipſe obliuiſci videretur.

Herodes aliam vxorem ducit. Tum autem captus eſt amore puellæ cujuſdam Simonis filiæ, quam Ioſephus Mariamnem vocat. At ne hæ nuptiæ Rege viderentur indignæ, eius patrem, exautorato Ieſu Phabetis filio, Ananeli ſucceſſore, Pontificem creauit; ſic amoribus ſuis res etiam ſacras Rex ſceleratus aptabat.

Marcellus Ædilis. Auguſto decimùm Conſule cum C. Norbano Flacco Marcellus creatus eſt Ædilis, ſtatutum à Senatu vt inter Prætorios ſederet, & decennio maturiùs peteret Conſulatum. Permiſſum quoque Tiberio, Auguſti priuigno, vt quinquennio maturiùs ſingulos magiſtratus iniret, quare hoc anno factus eſt Quæſtor ætatis anno decimo octauo, vel decimo nono; vt quotquot ad Auguſtum pertinerent legibus ſoluti eſſe viderentur.

Ælij Largi expeditio in Arabiam. Hoc anno in Arabiam Felicem ſuſcepit expeditionem infelicem Aelius Largus, exercitu morbis infeſtato ex quâ nihil ipſe præter ægros milites, & ignominiam reportauit.

Victi iterùm Aſtures, & Cantabri Fortunatiores in Occidente Romani fuerunt. Aſtures & Cantabri poſt Auguſti diſceſſum non tantùm rebellarant, ſed & addiderant rebellioni proditionem. Nam præſidiarios euocatos ad frumentum exportandum peremerant incautos. Sed cæſorum manibus L. Aemilius præfectus abundè ferro facibuſque litauit, agro vaſtato, incenſis oppidis, obuiiſque cæſis; vt longas etiam abſenti Auguſto manus eſſe intelligerent iſti proditores.

CAPVT IV.

DECAS QVARTA.

Ab anno 4030. ad 4040.

OLYMP.CLXXXIX. ann.2. *Mundi* 4031. Vrb.Cond. 731.

AVgusti Consulatus vndecimus cum Cn. Calpurnio Pisone, eiusdem morbo celeberrimus fuit. Tum enim proximum se putauit morti, tradiditque Agrippæ anulum suum, Pisoni collegæ Rationarium Imperij. Sed opera Antonij Musæ lauacris ac potionibus frigidis valetudini restitutus est. Ideoque eidem Musæ, vt alteri Aesculapio posita statua à Po. Romano, quæ paulò post disturbanda fuit cum iisdem remediis Marcellum perdidit. *Ægrotat Augustus, sanatur ab Antonio Musa.*

Sanus Augustus vt tolleret natum ex traditione anuli odium Marcelli in Agrippam, hunc amandauit in Syriam vt eam regeret. Remansit tamen in insulâ Lesbo, & prouinciam sibi creditam per legatos administrauit. Hunc adiit Herodes Mitylenem, à quo est susceptus amantissimè: cumque Gadareni Herodem accusaturi eò quoque venissent, Agrippa ne auditos quidem vinctos compedibus remisit ad Herodem, cum summo injustitiæ periculo, plus amicitiæ tribuens, quàm æquitati. *Agrippa secedit Roma.*

Hoc item anno magnificentissimè edito munere suæ ædilitatis M. Marcellus Octauiæ sororis Augusti filius obiit natus anno 20. vt Propertius canit, vt scri bunt alij anno ætatis suæ vigesimo quarto. Hic est Marcellus celebratus à Virgilio versibus sine metaphorâ aureis, magnæ fortunæ destinatus adolescens, & cui ingenio, fortitudine, & dignitate corporis, par esse videbatur. *Marcellus moritur.*

Teri-

Parthi Augustum timent. Teridatem diffidentem à fratre Rege Parthorum Romæ beneuolè suscepit Augustus. Venêre & cum eo Phraatis legati illum reposcentes: cum reddere prudenter negauit Augustus, sed Phraatis ipsius remisit filium, quem habebat jamdudum à Teridate obsidem: ea tamen lege, vt sibi signa Crassi restituerentur. Ita fratrum discordiâ in Reip. commodum sapienter vsus est Augustus.

OLYMP.CLXXXIX. *ann.* 3. *Mundi* 4032. Vrb.Cond. 732.

Turbæ Hierosolymis. Turbatum est aliquid hoc anno Hierosolymis, ob trophæa Iudæis proposita, quæ vt idola detestabantur: tantùm aberant hi ab imaginum cultu, vt eorum vmbras, & rudimenta ferre non possent. Detractis tandem ornamentis & propositis plebi stipitibus, sedatus est tumultus. Tum quoque ciues decem Religionis prætextu in Herodem conspirauere, quorum supplicio est extincta conjuratio. *Arces munit Herodes.* Ob eam causam Regiam suam, & Antoniam arcem communiuit Herodes, vt haberet plura in subitis seditionibus receptacula. *Sebasten, & Cæsaream condit.* Tum quoque instaurauit Samariam, quam de Augusti nomine Sebasten dixit: condidit & in littore maris Cæsaream, vbi olim erat Turris Stratonis, in qua adornanda duodecim ipsos annos posuit, tantâ magnificentia, vt si qua Iosepho fides, nulla fuerit in toto orbe ciuitas pulchrior & magnificentior.

Conspiratio in Augustum. Consulibus M. Claudio Marcello, & L. Aruncio Nepote detecta est in Augustum conjuratio Fannij Cæpionis, & Murenæ iam coalita. Cum hi fugâ dilapsi essent, absentes damnati sunt exilio, ac paulò post necati. Murenam nec frater Proculeius Augusto charissimus, nec sororis maritus Mecœnas exemêre supplicio; adeo visum est atrox, in Principem tam commodum scelus.

Censores hoc anno creati P. Aemilius Lepidus,

pidus, & L. Munatius Plancus, hic proscripti frater, ille à fratre Triumuiro proscriptus; hique priuatorum vltimi gessere Censuram; quam quam in eius quoque partem Augustus venerit. Hic tum sapienter quædam collegiorum conuiuia sustulit, ludorum omnium curam certis hominibus attribuit, gladiatorum munus edi vetuit iniussu Senatus, nec sæpius quàm bis in anno, neque parium plurium, quam sexaginta. Tum quoque Galliam Narbonensem, & Cyprum Populo regendas reddidit, quia pacatæ jam nihil eius curâ indigebant, sicque reliquarum regendarum Populo Romano spes injiciebatur. *Vltima priuatorũ censura.*

Cantabri, & Astures duriùs habiti à Carisio, virorum fortium more, rebellarunt. Veniente tamen in auxilium C. Furnio repressi sunt, & in acerbiorem seruitutem redacti. Pauci tamen Cantabrorum venere in Romanorum manus, quia ex desperatione, & libertatis amore incensis munitionibus suis, alij incendio, alij publicè sumpto veneno perierunt. *Cantabri & Astures repressi.*

Tum etiam Romæ propter crebra incendia Ædiles præfecit Augustus, qui ea attributis sexcentis seruis scienter restinguerent; ac hi deinceps vtilissimam Vrbi operam nauarunt, alioquin his frequentibus incendiis periclitanti. *Roma proui[sa] in incendijs.*

Denique C. Petronius Ægypti præfectus ex Æthiopicâ expeditione feliciter ac gloriosè susceptâ rediit, Candace Reginâ ad fœdus petendum compulsâ. Et probatum est ab Augusto, Populoque Romano susceptum, quamquam in fœminam bellum, quia hæc virilis erat animi, neque suum regnum muliebriter administrabat. *Æthiopica Petronij expeditio.*

OLYMP. CLXXXIX. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 4. 4033. 733.

Romæ vt crearentur Consules Q. Æmilius Lepidus, & M. Lollius nonnihil turbatum est. *Motu Rom. in creandis Coss.*

De

De Lollio nulla difficultas qui collega datus erat Augusto, sed hoc non admittente magistratum, de Lepido & Sillano ingens plebis tumultus fuit. Ideoque reuocatus est in vrbem ex Græciâ ab optimatibus Augustus; qui tamen sapienter venire recusauit, sed candidatos illos verbis increpitos abesse voluit ab Vrbe dum iretur in suffragia. Ægrè tandem Consul seditione redintegratâ creatus est Lepidus.

Has turbas vt deinceps compesceret Cæsar, Agrippam in Vrbem remittere statuit; atque vt plus posset, vxore repudiatâ (quamquam hæc esset Augusti sororis filia) filiam suam Iuliam ducere præcepit. Dum autem versatur Augustus in Græciâ Lacedæmonios honoribus, & præmiis afficit, Athenienses contra multauit, quod visi essent in Antonium propensiores. Sic miseris adulatoribus sua magni stetit adulatio. Rebus autem in Græciâ compositis in Samum perrexit, vbi traduxit hyemem, vt inde inuigilaret Orienti, & propinquior, Parthos non tantùm legionibus, sed & præsentiâ suâ territaret.

Iulia datur vxor Agrippæ.

Augustus in Samum venit.

OLYMP. CXC.	*Mundi*	Vrb Cond.
ann. 1.	4034.	734.

Consulibus M. Apuleio Nepote, & P. Silio Nerua Augustus ex Samo transiit in Bithyniam, inde ordinaturus Asiam. Hic Cyzicenos quod in quâdam seditione Ro. ciues flagris cæsos necassent, in seruitutem redegit, vt iisdem flagris objici possent. Idem quoque supplicium transgressus in Syriam Tyriis, & Sidoniis irrogauit propter factiones, & seditiones suas. Territus autem vicinitate Augusti Phraates, & legionibus multis, quas erat facilè infundere in Parthiam, remisit signa erepta Crasso, captiuosque omnes, præter eos qui dedecoris metu sibi intulere manus aut sponte latere voluerunt. Dedit etiam idem Phraates Titio Syriæ præfecto quatuor legitimos filios obsides, dejectis vbi-

Augustus multat ciuitates.

Signa Crassi reddita.

vbique excitatis in regno suo de Crasso Trophæis. Quare iterùm clausum est Iani Gemini templum, quasi hoc facto orbi Romano redditâ tranquillitate.

Motus in Armenia. Inde reuersus est in Vrbem Augustus, vnde Tiberium in Armeniam misit. Turbata enim erat hæc Prouincia, irataque Regi Artabazo eius loco Tigranem repetebat. Iussus est ergo Tiberius Tigranem Romæ obsidem, reducere cum exercitu. Sed cum Artabazus intereà cæsus esset, bellicus ille apparatus euanuit.

Paniū ab Herode ædificatū. Augustus paulò post repetiit Samum, vbi variis Principibus, varias regiones attribuit, sed præcipuè Herodi Zenodoti cuiusdam Tetrarchiam, quod is latrones fouisse diceretur, quos expugnarat Herodes, redditâ Damascenis securitate. Quare tum in honorem Augusti Panium templum ædificauit in Zenodoti ditione, ideoque tumultuati sunt Iudæi, quos pacauit remissâ tertiâ parte vectigalium, ob superiorum annorum sterilitatem. Dedit quoque Samiis libertatem Augustus præmium hospitij. Sami quoque Indi missis legatis cum Augusto sanxêre fœdus, adduxeruntque Tygres Indicas nondùm in Græciâ, & Occidente visas; quando & legatorum vnus Zamarus Gymnosophistes Deorum suorum sacris initiatus sponte in ignes insiluit, ac vanæ gloriæ obtulit ferale sacrificium.

Indi cum Augusto fœdus faciunt.

Caius nascitur ex Iulia. Hoc quoque anno Agrippæ natus est ex Iulia Caius Augusto charissimus, & in spem Imperij nutritus, non quia dignus, sed quia talis esse debuerat.

OLYMP.CXC.	Mundi	Vrb.Cond.
ann.2.	4035.	735.

Instaurat templum Hierosol. Herodes. Herodes regni sui anno duodeuigesimo templum Hierosolymitanum instaurauit, eius dilatauit spatia, porticus exornauit. Sed à fundamentis illud nequaquam excitauit; remansit enim à Zorobabele conditum, cuius gloria, viso Christo, quam Salomonici ex Prophetâ futura

erat

erat celebratior: ideoque hic à Iosepho fabulosè conficta de Herodiano templo, cum omnibus Catholicis meritò explodimus.

Romæ Consul est factus Q. Sentius Saturninus, cuius collega Augustus esse recusauit. Ideò concitatæ sunt iterùm in comitiis turbæ, quas vt compesceret Augustus ipse nominauit Quintum Lucretium Vespillonem, quem Eusebius Cinnam cognominat. His Coss. Romam rediens Augustus, ex multis honoribus recepit tantùm, vt Ara Fortunæ reduci consecraretur, eius reditûs dies inter ferias relatus Augustalia diceretur. Tum autem ad turbas Romæ comprimendas idem Augustus dictus est Magister Morum in quinquennium, cum potestate condendi leges quas vellet, quæ dicerentur Augustales. Quibus priuilegiis licet dignus Augustus esset, posteà tamen idem jus sibi arrogarunt alij indigni Imperatores, quo Imperium Romanum penitùs labefactarunt.

Augustus magister morum.

Leges Augustales.

Agrippa Gallias, & Hispaniam componit.

Tum administrandis Galliis, quas Germani vexabant præpositus est Agrippa; quibus compositis idem transiit in Hispaniam ad Cantabros edomandos, qui serui, dominis suis interfectis, redierant domum, indidemque Romanos, eorumque subditos adoriebantur. Contra eos progressus Agrippa multos è suis perdidit; inuiti enim contra desperatos, & certos mori pugnabant. Tandem multitudine superior, omnes qui arma ferre possent trucidauit, reliquos exarmauit, atque ex montanis in campos deduxit, vbi omnium patentes injuriis ferociam dedidicêre. Neque tamen de iis triumphare voluit, quoniam non suis, sed Augusti auspiciis pugnauerat, cui vni colligebat gloriam, suis ipse laboribus, ac virtute contentus.

Augustus Senatum purgat.

Augustus Agrippæ reduci Tribunitiam potestatem in quinquennium concessit, & cum eo Senatum purgauit in quo Lepidus olim Triumuir ægrè retentus est. Statuerat trecentos tantum

tum

tum seruare, sed ob difficultatem sexcentos tolerauit; non quod digni omnes, sed quod plerique non omnino indigni videbantur.

Hoc denique anno Virgilius Poëta Brundusij obiit, Augusto percharus, cuius ossa Neapolim delata, nobilem illam de se vrbem etiam cohonestarunt. *Virgilius moritur.*

OLYMP. CXC. *ann.* 3. *Mundi* 4036. Vrb. Cond. 736.

Consulibus P. Cornelio Lentulo Marcellino, & Cn. Cornelio Lentulo Herodes Romam misit filios duos ex Mariamne susceptos Alexandrum, & Aristobulum, vt apud Cæsarem erudirentur cuius domus tum erat sapientiæ, ac virtutis officina. Excepti sunt summâ humanitate ab Augusto propter parentem, cui & potestatem fecit quem vellet ex filiis Regem eligendi, vt sic haberet obsequentiores, spe propositâ tantâ hæreditatis. *Herodes Rom. filios mittit.*

OLYYMP. CXC *ann.* 4. *Mundi* 4037. Vrb. Cond. 737.

Consules huius anni creati sunt C. Furnius, & C. Iunius Silanus, quando Lucius filius Agrippæ natus est alter ex Iulia. Itaque Augustus ad eius ortum celebrandum festum Honoris & Virtutis ad quartum Kal. Iunias transtulit, in eius diem natalem. Tum quoque ludi sæculares Romæ celebrati sunt ingenti apparatu, non quod sic temporis, sed Augusti voluntas exigeret, auctâ firmataque familiâ suâ, vix sese capientis. *Lucius nascitur ex Iulia.*

OLYMP. CXCI. *ann.* 1. *Mundi* 4038. Vrb. Cond. 738.

Consulibus L. Domitio Ænobarbo, & P. Cornelio Scipione profectus est in Galliam Augustus, specie vt hanc prouinciam ordinaret, reuerâ quia eum Vrbis tædium ceperat, vbi parum leges seruabantur, nec nisi multorum pœnâ, vnde odium in Legislatorem & Principem accendebatur. Antequam Vrbem relinque- *Augustus relinquit Vrbem.*

que-

queret, templum Quirini dedicauit, in quo septuaginta sex columnæ stabant, eius annorum totidem indices. Vrbis curam Statilio Tauro reliquit, quia jam Macœnatem minùs amabat, Agrippam rursum mittebat in Syriam; vbi acceptus est ab Herode vti Cæsar alter, ac sibi nominatim amicus. Inde tamen maturè discessit in Ionaiam plus Hyemis tempestates reformidans, quàm oblectatus Iudæorum acclamationibus.

OLYMP. CXCI. ann. 2. | Mundi 4039. | Vrb. Cond. 739.

Herodes inuisit Agrippã in Asia. Herodes hoc anno inuisit Agrippam degentem Sinope, atque inde Asiam ordinantem, vbi & negotium componebat Scribonij asserentis sibi regnum Ponti traditum ab Augusto. Inde ambo Ephesum terrestri itinere rediere, & in omnibus vrbibus Ioniæ Agrippa multa Iudæis concessit in gratiam sui Herodis, inter cætera remisit eis quartam vectigalium partem, pari gaudio Herodis, atque Iudæorum vtilitate.

Querela Gallorum in Liciniũ Consulibus M. Liuio Druso, & L. Calpurnio Pisone Galliæ sunt ab Augusto compositæ cum ab eo Germani pacem impetrassent. Sed turbatus est idem Augustus Gallorum querelis, & expostulationibus aduersus Licinium à quo fuerant expilati. Hic cum sibi videret iratum Augustum, deduxit eum in domum suam, indicauitque sepositos Gallorum thesauros, eique reseruatos. *Augusti iniustitiæ.* Quo aspectu refrixit ira Cæsaris, & passus est furem, qui non sibi sed Principi suo iuratus est, vt maiorem criminis partem in se deriuaret.

Augusti beneficia. Hoc anno Augustus aliquot Colonias in Galliam, Hispaniamque deduxit: Cyzicenis restituit libertatem, neque diuturniorem esse voluit eorum seruitutem, quam paucorum scelere perdiderant. Paphiis terræ motu afflictis pecunias suffecit, eorumque vrbem de suo nomine voca-

vocari passus est, quia id enixiùs, quàm pecunias flagitabant.

Obiit hoc anno Vedius Pollio Eques Romanus ditissimus, libertini generis, qui Murænas in piscina humanâ carne pascebat. Is cum aliquando excepisset Augustum conuiuio, & in eo seruulum ob vas Crystallinum fractum addixisset crudelissimæ neci, & huic Cæsar ægrè veniam ab eo impetraret, omnia eiusdem generis vasa jussit illico confringi, vt humanitatem, atque submissionem hac jacturâ disceret, grauiùs vtique castigandus, si in feueriorem principem incidisset. *Augusti æquitas.*

Tum domiti sunt à Druso atque Tiberio Rhæti Alpibus Tridentinis affixi, nec eos montes sui, locaque naturâ permunita tutati sunt. *Rhæti domiti.*

Auxit quoque gaudium Drusi patris natus Germanicus, ex quo natus posteà Caligula, adoptatus ipse iussu Augusti à Tiberio, eidem tamen exosus propter dissimilitudinem morum, magno vtique damno Romanorum. *Nascitur Germanicus.*

Nata quoque Beatissima Maria Virgo ex sanctis Ioachimo & Anna, patre vetulo, & Anna sterili, vt ad summum miraculum, natum scilicet hominem Deum, via per miracula sterneretur. *Nascitur B.Virgo.*

OLYMP.CXCI.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann.3.	4040.	740.

Huius anni Consules fuere Cn. Lentulus, & M. Licinius Crassus; Lentulus ille cognomento Augur diuitiarum maximum exemplum fuit, antequam eum libertini pauperem facerent, vt qui quater millies Sestertiûm sibi viderit esse. Sed semper indiguit opibus homo auarissimus, dignusque qui postea ad mortem à Tiberio compelleretur. *Lentulus quàm dives.*

Tum etiam contigit magnum incendium Romæ, quo Æmilij Pauli Porticus tota deflagrauit, & mali labes ad Vestæ templum vsque perua- *Incendiũ Romæ.*

peruasit, sacris per Vestales in domum Flaminis Dialis exportatis. Sed hæc posteà Porticus ab Augusto, & amicis Pauli refecta est magnificè, & visa est ex hoc igne prodire splendidior.

Agrippæ modestia. Decretus quoque tum Agrippæ triumphus ob res in Ponto gestas, quem tamen ille repudiauit, atque exemplo suo cæteris Imperatorum lagatis ad modestiam præluxit.

CAPVT V.

DECAS QVINTA.

Ab anno 4040 ad 4050.

OLYMP. CXCI.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 4.	4041.	741.

Militiam Augustus ordinat. Consulibus Tiberio Claudio Nerone, & P. Quintilio Varo Augustus rediit Romam noctu, ac sine pompâ, neque passus est Populum sibi obuiam progredi. Tum etiam militiam ordinauit, & stipendiorum definiuit tempus, Prætorianorum quidem annis duodecim, reliquorum sexdecim, quibus euolutis, non agros, sed pecuniæ certam summam reciperent; posteà tamen id immutatum est anno v. c. 758. & deinceps, Romanis militibus non semper satis obsequentibus Imperatori.

Dedicata Theatra Rom. Eodem anno Theatra Balbi, & Marcelli dedicata: in hoc Troiam C. puer octennis lusit, variaque sunt edita spectacula. Cum autem tum Lepidus summus Pontifex obiisset, eius locum Augustus assumpsit, vt duplici nomine sacer esset. Hoc insignis honore, fatidicos libros combussit, Sibyllinos repurgauit, ita permittente Deo, vt iis deinceps castigatoribus vterentur Christiani, neque Ethnici eorum versibus conuicti, tergiuersarentur.

Augustus summus Pontifex. Rediit tum ex Syriâ Agrippa, quando & ab Augu-

Augusto Tribunitiâ potestate in aliud quinquennium auctus est; missus insuper in Pannoniam cum summâ potestate, vt bellum hic graue suis armis compesceret. Sed huic alius hostis parabatur à Deo, cuius impetum non declinaret, & qui omnes eius honores elideret.

OLYMP.CXCII. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*1. 4042. 742.

Beata Virgo in templo trimula à parentibus oblata est Deo, iuxta Genitricis suæ votum, ipsique inditum nomen, quod gratiam habendam esse Deo de tanto munere testaretur. Nutrita est porrò donec Iosepho traderetur, in sacris ædibus, seu exedris cum aliis virginibus numini consecratis, quas quidam inter sanctos Patres impropriè τὰ ἅγια τῶν ἁγίων appellarunt, magis ad loci huius inquilinam, quàm ad locum attendentes. Reliqua quæ de B. Virgine hìc degente dicuntur, neque sunt huius operis, neque ab eruditis satis certa esse iudicantur. *Præsentatio B.V.*

Consules huius anni creati sunt M. Valerius Messala Barbarus, & P. Sulpitius Quirinus, seu Quirinius, quando Messala nomine totius Senatus Augustum Patrem patriæ nominauit, cui lacrymans optauit vt perpetuò ea appellatione dignus esset, neque vnquam eam factis refelleret; quæ lacrimæ atque responsio eum hoc nomine dignissimum probauerunt. *Augustus pater patriæ dictus.*

Venit & tum Romam Herodes ab Augusto humanissimè habitus, à quo & liberos in regnum reducendos accepit, omnibus dotibus animi, ac corporis illustres, quæ apud suspiciosum senem, & calumniatoribus aures præbere assuetum, eis vehementer nocuere. *Herodes reducit filios suos.*

Agrippa, solo aduentu suo Pannoniis exterritis, & rebellionem deponentibus, reuersus in Campaniam æger decubuit: ad eum statim aduolauit Augustus, sed mortuum reperit. Redu- *Moritur Agrippa.*

ctum igitur in Vrbem ipsa oratione funebri laudauit, in suo sepulchro condidit, ac eius nomine viritim populo pecuniam dedit. Ei mortuo enixa est Iulia postumum Agrippam, solo nomine Patri geminum, moribus dissimillimum. Porrò Agrippa hoc mortuo Augustus meliorem habere generum non potuit, immò non exoptare.

Nascitur ex Iulia Agrippa.

Cum nihilominùs altero genero indigeret, in Tiberium conjecit oculos, cui despondit Iuliam, rejectâ priore, quam ei ipse dederat Augustus, Agrippæ ex priore matrimonio filiâ, & quæ jam dederat filiam. Tum eum immisit in Pannonios auditâ morte Agrippæ rebellantes, quos ope Scordiscorum domuit, ac vendidit armis spoliatos, vt libertatis obliuiscerentur.

Iulia datur vxor Tiberio.

Drusus quoque eodem tempore cum Sicambris, & Chaucis bellum fortiter gessit, ostenditque Gallis, quandiu ipse trans Rhenum ageret, nihil esse ipsis à Germanis reformidandum.

Drusi expeditio in Germanos.

Deniq; in aliud quinquennium Augustus Magister Morum renunciatus est; quando edixit vt Senatores priusquam Curiam subirent Diis Thus adolerent, & tanquam adoraturi Senatum ingrederentur. Cùm autem Asia terræ motu vehementer afflicta fuisset, ex suis ipse pecuniis tributum à miseris pensitari solitum, ærario pensitauit; ne cum Reipublicæ detrimento ipse misericors fuisse videretur.

Augustus iterum magister morum.

OLYMP. CXCII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 2. 4043. 743.

Herodes hoc anno dedit filiis suis vxores, Alexandro Glaphyram Archelai Cappadocis filiam, Aristobulo Berenicem filiam Salomes, quæ matris quàm mariti amantior, multas in Herodis familiam turbas, & clades inuexit.

Herodes filiis dat vxores.

Hic annus qui Consules habuit Fabium Maximum, & Q. Ælium Tuberonem, Prætorem quoque Vrbanum vidit fratrem Tiberij Drusum,

Drusi in Germania res gesta.

sum, qui mox in Germaniam rediit, vbi licet rem bene contra Vsipetas gessisset, & ad Visurgim vsque fluuium duxisset exercitum, summum tamen periculum adiit in loco concauo, & angusto ab hoste conclusus, vnde eum dumtaxat hostium temeritas, & Romanorum contemptus eripuerunt. His compressis, vt diuturnius eis jugum imponeret castellum ad Alisonis, & Luppiæ confluentias communiuit, & aliud in Chattis ad Rhenum fluuium, quibus assiduè vexarentur. Quis autem fuerit earum gentium in bellis furor, inde patet, quod mulieres castra propugnantes deficientibus telis in Romanorum ora priùs collisos humi liberos projicerent, in singulis filiorum necibus bis parricidæ. *Germanicarum mulierum furor.*

Tiberius quoque Dalmatas, & Pannonios, simul vtrisque illato bello, perdomuit, ac redegit in suam potestatem, quare tum huic quàm fratri Druso honores triumphales decreti: Imperatoris autem nomen vtrique a milite datum Augustus improbauit, vt rebus gestis maius, & amplius. *Tiberius vicit Dalmatas, & Pãnonios.*

Eodem quoque tempore L. Piso, qui tum Pamphiliæ præerat, in Thraces, eorumque ducem Vologæsum natione Bessum primò parum feliciter pugnauit, mox fortunatiùs, adeò vt eum expugnaret; sic Asiæ securitatem, Macedoniæ pacem, Thracibus quietem attulit, ideò magnis auctus honoribus, & amploribus dignior. *L. Pisonis res gestæ.*

OLYMP. CXCII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 4044. 744.

Absolutis hoc anno ab Herode Cæsareâ, & Sebaste, renouauit quoque oppidum Capharsalama, dixitque de Patris nomine Antipatrida, vt castrum Cypron in gratiam matris, & alia eiusdemmodi opera, quæ à Iosepho, non sine ἀγξήσεως suspicione, commemorantur. Verùm eius domus intestinis est turbata motibus, per Salomen & Pheroram qui veriti ne Herodis ex *Herodis opera.* *Herodis turbata domus.*

Mariamne filij maternæ necis vltores existerent, ab iis incautis, & imprudentibus exprimebant voces in Mariamnes interfectores, quibus Herodes ipse inuolui videbatur. Quæ cum ad patrem malitiosè relata essent, ipse vt filiorum retunderet animos, Antipatrum quasi designatum successorem Romam misit, & impensiùs commendauit Augusto: quo facto dum familiæ suæ vult odium restinguere, magis inflammauit.

Ara Lugdunensis Augusto posita. Consules huius anni fuere Iulius Antonius Africanus, filius M. Antonij Triumuiri, & pater Lucij Antonij, qui posteà ob adulterium Iuliæ cæsus est. Iulio datus est collega Q. Fabius Maximus; quo anno statuta Augusto à 40. Galliæ populis Ara Lugdunensis: natus Claudius, Imperator quartus ab Augusto: mortua denique Octauia soror Augusti anno ætatis 54. ab eodem Augusto funebri oratione laudata. Sicque lætis tristia permixta sunt.

Templum Iani clausum. Iani quoque templum tum clausum est, sed subinde reseratum Dacis in Pannonias per Istrum frigore concretum transgressis, & propter Dalmatas, ob exactum acerbiùs tributum, rebellantes: hos compressit Tiberius, sicut tumultuantes Germanos Drusus, quorum oculi satis erant ad populos istos retundendos, quos crebræ eorum Ducum victoriæ exuisse ferociâ videbantur.

OLYMP.CXCII.	*Mundi*	Vrb.Cond.
*ann.*4.	4045.	745.

Moritur Drusus. Insignis est hic annus Claudij Drusi Neronis morte ac Consulatu, cui datus est collega L. Quintius Crispinus. Drusus autem bellum contra Chattos & Cheruscos feliciter gerens, hostem frequenter cæsum in intimas penitus solitudines egit, nec persequi destitit, donec species mulieris Barbaræ, humana major, eum vlteriùs tendere prohibuit, Latio vsa sermone, quod eius operum, ac vitæ terminus instaret.

Itaque

Itaque dum redit antequam perueniret ad Rhenum, mortuus est intra 30. dies, anno ætatis item trigesimo, seu morbo, seu ex fracturâ, equo supra crus eius collapso. Accurrit ad eum ex vicino Tiberius, sed eum efflantem animam reperit, eiusque corpus retulit Romam, ibidemque laudauit, sicuti & Augustus ipse fecit. Magnificentissimè sepultus est in Augusti sepulcro, inditumque eius familiæ Germanici nomen. Fuit autem Augusto acceptissimus, cuius & filius jactabatur, ob nimiam eius cum Liuia consuetudinem, certè se dignum præclarè factis præbuerat, qui Augusto, quasi filius, hæresque succederet.

OLYMP.CXCIII. *Mundi* Vrb.Cond.
*ann.*1. 4046. 746.

Herodes hoc anno filios suos accusaturus in Italiam venit ad Augustum, eumque Aquileiæ reperit. Sed statim agnouit sagacissimus Cæsar calumniam, & innocentiam filiorum, quos probè nouerat, vtpote apud se educatos, idque ex eorum lacrymis, & oratione detexit. Itaque litem hanc sapienter diremit, filiis ad patris pedes jussis accedere, quod non ita se gessissent, vt patri suspicionem omnem tollerent, Herode etiam molliter increpito, quod id temerè de bonis liberis suspicatus esset. Tum inter se muneribus Augustus, Herodesque certarunt; hic Hierosolymam redit, vbi in concione dum suos nominat hæredes, sopitam inuidiæ flammam imprudentissimè accendit, quæ tres eius filios perdidit.

Augustus placat Herodem suis filiis.

Consulibus C. Marcio Censorino, & C. Asinio Gallo, mensi Sextili inditum est Augusti nomen, quod ipse probauit, quia hoc primùm mense ipse factus esset Consul, multasque victorias retulisset. Neque enim deerant aliqui, qui id nominis tribuere vellēt Septembri, quod hoc mense natus esset. Tum quoque ab Augusto correctum est Kalendarium, culpâ Pontificum

Sextilis mensis dictus Augustus.

Emēdatur ab Augusto Kalēdarium. depravatum, ac duodecim anni sine Bissextili mense abire jussi sunt; quia intra triginta sex annos dies duodecim pro nouem intercalarant, quoniam interferebant diem quadriennio inchoante, non autem absoluto. Simulauit quoque tum Cæsar deponere principatum, certè exacto decennio, in nouum decennium eum suscepit, quem nonnisi cum vitâ positurus erat.

Lustrum Romæ. Tum etiam idem condidit lustrum quo censa sunt ciuium Romanorum capita quadragies centum & ducenta triginta millia.

Tiberius Rhenum transit. Hoc item anno Tiberius trajecto Rheno Barbaros ita terruit, vt ad eum omnes præter Chattuarios mitterent legatos de pace; quam non impetrarunt tamen, quia ad tempus tantùm & vt repararent vires, eam flagitare videbantur.

Mecœnas obit. Obiit etiam hoc anno Mœcenas litteratorum præsidium & decus, cuius etiam nomen ad eos transiit, qui viros eruditos amant, ac fouent. Fuit is in primis charus Augusto, eiusque fortis admonitor, quem etiam scripsit hæredem, vir ab ambitione alienus, vtpote qui in Equestri ordine consenuerit, sed sibi corporique suo paululùm indulgentior.

Moritur Horatius. Neque diu suo Mecœnati superuixit Horatius Flaccus Poëta Lyricus: obiit enim non ætatis anno 60. vt aliqui, non 50. vt alij, sed 57. hisque Consulibus. Vir ingenio melior, quàm vitâ, cuius tumulo inscribi potuit, eo non repugnante, *Epicuri de grege Porcus*, & qui omnia pinguia, quamdiu vixit, præter ingenium adamauit.

OLYMP. CXCIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 2. 4047. 747.

Dauidis sepulchrū refossū ab Herode. Pertinet ad hunc quod scribit Iosephus de Dauidis sepulchro ab Herode refosso, spe pecuniæ, apertisque conditoriis Dauidis & Salomonis, quando Regis huius cupiditas flammâ ex

aditis

aditis prodeunte, & duobus eius satellitibus suffocatis repressa est; quare idem Rex in aditu sepulchri monimentum posuit; quod nonnulli commentum Antiquarij huius Iudæi meritò suspicantur.

Iterum concitatæ sunt in Herodis domo turbæ per Antipatrum, qui fratres suos apud patrem suspicionibus obnoxium, criminatus est, vnde eos, eorumque vxores Rex senex auersatus est: quod dum illi molestiùs ferunt, & verba effutiunt domi non concocta satis, ea delata ad patrem & amplificata, hunc propè ad insaniam vsque exacerbarunt. Quare Alexandrum dedit in vincula, quæ tamen industriâ suâ, & sapientiâ fregit socer Archelaüs, qui & totam Herodis reconciliasset domum nisi fuisset sedes malitiæ, & iniquitatis. *Nouæ turbæ in domo Herodis.*

Consulatum hoc anno gessit Tiberius Claudius Nero secundum, cum collegâ Cn. Calpurnio Pisone, quo idem Tiberius veteri more de Germanis triumphauit, deditque epulum Senatui in Capitolio, Liuia mater seorsim Matronis. Mox tamen nouis coortis motibus in Germaniam rediit. Augustus Romæ in memoriam Agrippæ edidit Gladiatorum munus, in quo pullati omnes spectatores, præter vnum Augustum, crudelem oculis voluptatem hauserunt. *Tiberius de Germanis triumphat.*

OLYMP. CXCIII. *Mundi* Vrb. Cond.
ann. 3. 4048. 748.

Herodes hoc quoque anno Romam venit, sed quid gesturus incompertum tacente Iosepho à quo tantùm de rebus illis gestis possumus edoceri. In Iudæam cum rediisset à latrunculis vexatus est, receptatore Syllæo. Injuriam detulit ad Saturninum & Volumnium præsides ab Augusto missos, & simul sexaginta talenta mutuò Arabiæ Regi data. Præsides ab Herode pronunciarunt, quorum sententiæ acquiescere Syllæus noluit. Ergo permittentibus præsidiis cum exercitu in Arabiam Herodes irrupit, castellum *Augustus irat's Herodi.*

latronum cepit, eorumq; ducem interemit. Quæ cum Augusto renunciata essent, immò amplificata per Syllæum, excanduit Augustus, quod Herodes extra regnum suum duxisset exercitum: verùm Imperatoris ira vltra minaces, & acerbas litteras non processit.

Caius & Lucius insolescunt.

Consulibus D. Læbio Balbo, & C. Antistio Vetere, Augustus vt Caij, & Lucij Cæsarum audaciam reprimeret, qui in nobili fortunâ educati majores animos sumebant, petitis etiam ante tempus Consulatibus, Tiberio in quinquennium Tribunitiam potestatem concessit, simul & Armeniam deficientem mandauit: Quod eorum iram in Tiberium accendit. Hanc ille naturâ sagax subodoratus, secessit Rhodum quasi disciplinæ causa, reuerâ vt se eorum oculis, & manibus subduceret, quos norat omnia impunè posse. Stimulos etiam addidit Julia libidinosa mulier, cuius jam improbos, fœdosque mores, neque ferre poterat, neque dissimulare.

Tiberius Rhodum secedit.

OLYMP. CXCIII. *Mundi* Vrb Cond.
ann. 4 4049. 749.

Herodem vexant Arabes.

Herodem vexabant Arabes, nec ille Augusti metu audebat repugnare. Eius enim legati Romam missi, primum repulsi, deinde re infectâ redierant sine honore dimissi. Eius quoque domus magis turbabatur in dies opera Euryclis Lacedæmonij qui se in filiorum gratiam insinuans omnem Herodis domum perdere statuerat. Dantur itaq; in vincula Alexander, & Aristobulus, quasi patri tetendissent insidias. Hi cum fassi essent se tantùm ad Archelaüm meditatos fugam, quâ se ab iis tumultibus expedirent, Herodes & filios & Archelaüm apud Cæsarem accusare decernit per Nicolaum Damascenum, quem legatum mittebat Romam, virum non eloquentem modo, sed & prudentem, cuius operâ Herodes Augusto reconciliatus est.

Magis turbatur domus Herodis.

Caius togã virilẽ sumit.

Augustus Consulatum duodecimum cum L. Cor-

L. Cornelio Sylla gessit, vt Caium Cæsarem annos sexdecim natum maiori pompâ in forum deduceret, eique virilem togam daret quod 17. Martij seu 16. Kal. Aprilis præstitit. Mox Tiberius secessit Rhodum. Cum autem auditâ Augusti aduersâ valetudine nonnihil in orâ Campaniæ substitisset, veritus Cæsares, quasi nuncios expectaret de morte Augusti, vt arriperet imperium, etiam aduersâ tempestate soluit, & appulit in insulam, cuius amœnitate captus erat, & cui debere volebat suam incolumitatem.

OLYMP. CXCIV. ann. 1.	Mundi 4050.	Vrb. Cond. 750.

Herodi hoc anno omnino reconciliatus est August. operâ Nicolai Damasceni, qui primo aspectu non est professus Herodis defensionem, ne rejiceretur, sed accusationem Syllæi, quam ita adornauit, ita conuicit hominem, aliunde nequam, vt is à Cæsare capitis damnaretur. Insinuauit tamen idem Nicolaus quomodo Herodem homo perfidus circumuenisset; quibus permotus Augustus illum recepit in gratiam, factâ insuper ei potestate in filios animaduertendi. Cogit Herodes concilium Beryti, sed omittit Archelaüm, qui iudex apponebatur à Cæsare cum cæteris Herodis amicis. Itaque Herodes simul agens accusatorem & iudicem, alios assessores impulit ad iniustissimam sententiam, quâ damnati sunt capitis iuuenes ob friuolas conjecturas. Tum iidem Tyrum translati, inde Sebastem, vbi Herodis iussu strangulati sunt, & in Alexandrio sepulti, matris Mariamnes innocentiæ, & calamitatis hæredes infortunati.

Herodi recōciliatur Augusto.

Herodes filios suos addicit neci.

Hoc anno, qui Consules vidit C. Caluisium secundùm, & L. Passienum Rufum, seu Ruffinum, Tiberius modestè & humaniter degebat Rhodi, modicis ædibus inhabitans, & nihil à priuato dissimilis, gymnasia frequentabat, mu-

Tiberius Rhodi modestè viuit.

tua cum Græculis ex æquo vſurpans officia, ſapienterque ſe demittens, vt altiùs aſſurgeret.

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno 4050. ad 4053. ſeu Chriſtum natum.

OLYMP. CXCIV.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 2.	4051.	751.

Antipater in patrem conſpirat.

ROmæ Conſulibus Cneo, vel Lucio Cornelio Lentulo, & M. Valerio Meſſalino, Antipater jam hæreditatis ſecurus, filiis Mariamnes exterminatis, rapere, quàm expectare maluit regnum Iudæorum. Ac primùm deuincire conatus eſt ſibi Saturninum tum Præſidem Syriæ, & Salomem ſororem Herodis, & vtrumque magnis muneribus perfecit. Cumque videret Herodem bene affectum in filios demortuorum Alexandri, & Ariſtobuli, eum perdere decreuit, ne eius in ſe beneuolentia infida eſſet, & inconſtans. Quod vt faciliùs præſtaret, effecit apud amicos patris, vt Romam euocaretur ab Auguſto. Eò itaque miſſus eſt à patre cum regio comitatu, & magnis muneribus, quæ poſſe omnia apud Romanos jampridem Rex ingenioſus agnouerat. Miſit cum eo quoque teſtamentum ſuum Romam, quo Rex Antipater ſcribebatur, aut is ſi prior fato fungeretur, Herodis filius ex Mariamne Simonis Pontificis filiâ. Sic ſenex incautus viperam fouebat in ſinu, quæ de eius tantùm morte cogitabat.

OLYMP CXCIV.	Mundi	Vrb. Cond.
ann. 3.	4052.	752.

Venenum patri parat Antipater.

Frater Herodis Pheroras hoc anno ſublatus eſt veneno, quod ei per Doridem Antipatri matrem mixtum erat, filio ſuo moribus, & importuni-

tunitate geminam atque similem. Neque hoc veneno contentus Antipater, etiam aliud offerri curauit patri suo per procuratorem suum. Ferunt & Mariamnem posteriorem Herodis vxorem, huius veneni consciam fuisse, atque participem, ideoque filium eius ex testamento patris obliteratum esse, ac patrem Simonem Pontificatu exautoratum, substituto huic Matthiâ Theophili filio. Hæc per libertos Pheroræ detecta sunt, cum jam Antipater aliud venenum potentius ad patrem necandum per Bathyllum libertum misisset. Quo tempore & duos alios filios Herodis educatos Romæ, apud patrem calumniis perdere nitebatur, quibus omnibus & præsens, & præterita Antipatri nequitia detecta est. Pater igitur quamquam eum capitaliter oderat, fingebat amare tamen, & maleuolentiam suam callidè dissimulabat, donec eum haberet in potestate, & securam videret paratam in sceleratissimum caput vltionem. *Antipatri detecta malitia.*

Augustus hoc anno decimum tertium Consulatum iniit, cum M. Plautio Syluano, cui suffectus est C. Caninius Gallus. Hunc autem magistratum in hunc annum sibi sepofuerat Cæsar, vt Lucium nepotem in Forum, ad Virilem togam deduceret, quam celebritatem multis ludis, atque spectaculis celebrauit. His omnibus præcelluit Naumachia, aquâ in circum Flaminium inductâ, in quâ triginta sex Crocodili concisi, plurimæ triremes, ac triginta rostratæ naues depugnarunt, spectaculo tam crudeli, quã inusitato. *Lucius sumit virilem togam*

Inter has voluptates fæda tempestas Augusti domum concussit. Filiæ enim eius Iuliæ, absente Tiberio, libidines, eruperunt, quibus inuoluti aliquot viri nobiles, capite luerunt, inter quos L. Antonij filius, Triumuiri nepos. Id adeò pupugit Augustum, vt præ pudore diu publico caruerit, & de ea necandâ consultarit. Certè hanc relegauit in insulam desertam, ei vino, ac delicatiori omni cultu interdixit, ve- *Iuliæ libidines erumpunt.*

 tuit-

tuitque ad eam vllum liberum, aut seruum, se inconsulto accedere. Eadem quoque à marito Tiberio, Augusti autoritate, repudiata est. Itaque nobilissima mulier, Imperatoris filia, Cæsarum mater, eò dejecta est, vt non aliter, quàm carcinoma domus suæ ab Augusto patre vocaretur.

Caius in Orientem mittitur.

Non ita multò post missus est in Orientem Caius Cæsar, ad res Armeniæ componendas, quam Parthus inuaserat. Iuueni rector adjunctus est M. Lollius, comesque additus Sulpitius Quirinius, aliter Cyrinus, qui breui ex honorario socio, Lollio demortuo, factus est Caij moderator, ex prouisione, vti creditur, Augusti. Tum Caius Rhodum ad vitricum suum accessit, eique submisit se se, vt Paterculus scribit. Alij contra narrant Tiberium ad Caium venisse in insulam Samum, eumque à se alienatum expertum esse, ex criminationibus M. Lollij. Vtut se res habuerit, peruenit tandem in Syriam Caius, vbi Iudæorum templum adire neglexit, quod plurimùm probauit Augustus. Vbi autem Phraates nobilem adolescentem, & in quo viuere videbatur Augustus, sibi viciniorem sensit, veritus turbas in regno suo, dum alienum inuadit, Armeniâ cessit; sicque inter Romanos & Parthos, non telis & cæde, sed poculis, conuiuiisque certatum est.

Ioannis Baptistæ Natiuitas denunciatur.

Hoc quoque anno Ioannes Christi Prodromus denunciatus est ab Archangelo Gabriele Zachariæ, non Summo Pontifici (vt quidam magni viri putauerunt) sed Sacerdoti de vice Abiæ, cui ex sorte obtigerat incensum offerre. Huic nuncio cum fidem non adhibuisset senex, vsum linguæ perdidit, quem non nisi filio nato recepit. Concepit autem Elizabeth, 24. Septembris Ioannem, virum magnum, etiam ore Dei cæteris hominibus antiquæ legis antepositum, & vtriusque Testamenti Veteris, ac Noui horizontem.

Sub

Sub anni quoque huius finem Beata Virgo S. Iosepho à Sacerdotibus desponsata est, qui paulò post cum eâdem verum ratumque matrimonium contraxit, *non permixto sexu, sed custodito mentis affectu*. Itaque Iosephus Virginis verè maritus fuit, quamquam ea priùs virginitatem vouisset Deo Quod cum negant aliqui SS. Patres, solam carnis commixtionem excludunt. Iosephus autem erat de Tribu Iuda, virgo, & ætatis commodæ, ad multos labores Christi causâ, ejusque matris, obeundos. Qui autem octogenarium, & viduum eum fuisse putant, loquuntur quidem cum plurimis SS. Patribus; sed eorum jam est explosa sententia; & in hoc negotio, cum paucis emunctæ naris, quàm cum multis, minus accuratis, sentire licet. *B.V. Iosepho desponsatur.*

OLYMP. CXCIV.	*Mundi*	Vrb. Cond.
ann.4.	4053.	753.

Antipater in Iudæam aduocatus à parente, quasi ad regnum reuolat, venitque Hierosolymam, cùm in hac vrbe jam esset Quintilius Varus, Saturnino in Syriam successor missus. Sedebat is cum Herode quando superuenit Antipater, qui patrem exosculari conatus, rejectus est cum furore, audiitque fremens se parricidij reum, & Varum sui criminis in sequentem diem quæsitorem. Postridie ergo parati veneni factum est periculum, excussaque capita omnia accusationis, quibus ipse conuictus in carcerem detrusus est, summaque judicii Cæsari significata est. Ob tantam filii improbitatem, totque sceleribus cumulatam pater septuagenarius in morbum incidit, neque satis miser intellexit, ferè semper ex malo ouo, malum coruum progenerari. *Antipater ab Herode iudicatur.*

Hoc anno 8. Kal. Aprilis seu 25. Martij, missus est à Deo Gabriel Archangelus Nazarethum, in domunculam ad B. Virginem, vt ab eâ peteret verum Dei mater esse vellet. Hæc cum prudenter ac demissè respondisset, ac præstitisset assensum, *Gabriel ad B.V. missus.*

in eius castissimis visceribus, opera Spiritus sancti ex purissimo eius sanguine Deus homo formatus est, rationis compos, omnibus naturæ, ac gratiæ donis exornatus, Angelorum hominumque caput & rector, & cui acceptam referre debent felicitatem, quotquot creati æuo sempiterno perfruentur.

B. Virgo visitat Elizabethã. Non ita multò post eadem Virgo ad cognatam Elizabetham, in montana Iudææ festina perrexit, quam vbi salutauit, qui latebat in visceribus eius infans exsiliit, dominique sui præsentiam testatus, & eius antecessor, ac Prophetes, etiam vaticinij spiritum inspirauit matri. Mansit autem hìc Maria tribus ferè mensibus, & in ipso partu, qui 24. Iunij contigit, ei nequaquam defuit, cujus gratiâ tam longum iter susceperat. Eâ demum purgatâ, & valetudini restitutâ in domum suam Virgo ad Iosephum rediit, à quo facultatem peregrinationis & moræ, plena demissionis vxor obtinuerat.

S. Iosephi ob B. V. prægnantẽ anxietas. Verùm ad eum magnam doloris, & perturbationis causam retulit; vidit enim vxorem suam vterum ferre, conscius ipse suæ continentiæ. Itaque ne eam repudiare, & judicibus castigandam offerre cogeretur, quam aliunde castissimam nouerat, deserere cogitat. Sed id ne faciat in somnis deterretur ab Angelo, & qualis ac quantus infans in vxoris vtero lateat, ediscit. Quare, qui antea Virginem vt sponsam castissimam dilexerat, eam vt parentem Dei sanctissimam, religiosiùs deinceps veneratus est.

Descriptio sub Cyrino Consulibus Cosso Cornelio Lentulo, & L. Calpurnio Pisone Palæstina descripta est à Sulpitio Quirino, seu Cyrino, Caij moderatore, & aliqua pecunia omnibus Iudæis in singula capita pronunciata, quâ bello Parthico, saltem in speciem, prouideretur. Hanc descriptionem licet non imperasset Augustus, eius tamen nomine vulgata est. Iactatumque omnibus gentibus Imperio Romano subditis communem esse, ne Iudæi

ad

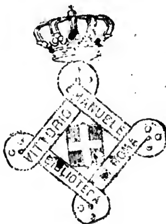
ad rebellionem procliues, tumultuarentur. Cunctis igitur Iudæis proficiscentibus in vrbes assignatas tribubus suis, Ioseph cum coniuge prægnante Bethlehemum perrexit, frustraque quæsito hospitio (aduenis enim vrbecula refertissima erat) sponsam suam partui vicinam, in speluncam vrbi conjunctam adduxit, in quam animalia, hominesque, noctu muros subire prohibiti, diuertere solebant. In eo loco cœli terræque Regina, sine dolore filium suum atque Deum peperit, vti sine voluptate conceperat, & pannis inuolutum, substrato fœno in præsepio ligneo, lutatoque reposuit. At ne rigeret frigore (erat enim 25. Decembris) fouendum anhelitu bouis, & asini subiecit. Dum autem sic abjectus Dei filius lateret inter brutas animantes, Angelorum chorus in aëre eius occinebat laudes, quorum vocibus admoniti Pastores speluncam adierunt, collustratique diuino lumine, coluerunt vt Deum, quem infra mortalium conditionem deuolutum egestas abiecerat. Nos quoque iisdem opilionibus adjuncti, & stupore defixi tantisper hærebimus, & tacente Dei Verbo, ad tomum vsque secundum, religiosum nobis silentium indicemus.

Venit B. Virgo Bethlehemũ.

Parit Christum in stabulo.

Agnoscitur a Pastoribus.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA

IN-

INDEX
PARTIS TERTIÆ
TOMI PRIMI,
SEV
SEGMENTI SECVNDI PARTIS secundæ Tomi primi.

A

Anni.

D

Han-

H

I

N

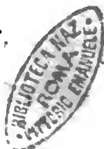
Octa-

O

P

T

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Google